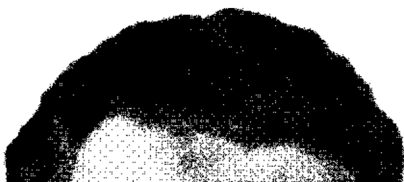

Ionel Teodoreanu

IONEL TEODOREANU

OPERE ALESE

I

Studiu %ntroductiv,
ediție îngrijită,
note și comentarii
de
ICOLAE CIOBAN V

ULIȚA COPILĂRIEI
LA MEDELENI 1

SCRIITORI ROMÂNI
EDirnU PENTRU UTERATIRĂ
București 1903

în comparaţie cu mulţi dintre contemporanii săi, autorul trilogiei *La Medeleni* are parte de ceea ce numim de obicei un debut matur. Faptul se soldează cu un brusc şi ieşit din comun — cel puţin pentru literatura română, pînă la acea dată — succes **de** librărie şi de public, succes care, pur şi simplu, face din tînărul autor, cum s-a spus adesea, un răsfăţat al sorţii, chiar din momentul editării celor două prime opere ale sale: *Uliţa copilăriei* **(1923)** **şi** *La Medeleni* (voi. **1, 1925;** voi. II, **1926;** voi. III, **1927).** Odată constituită această platformă, timp de aproximativ un sfert de veac, scmţorul^ extrejr^ într-un fel, nu se dezminte **în** acest sens, dovada cea mai bună oferindu-ne-o atît lunga listă **de** titluri însumate de opera sa, cît şi nenumăratele ediţii pe care aceasta le cunoaşte de-a lungul anilor.

Aşadar, Ionel Teodoreanu — cel puţin în ce-i priveşte pe cititori — n-a avut motive spre a se plînge de ingratitudinea contemporanilor, scontînd, ca altădată Stendhal, succesul operei sale într-un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat.

De altfel, acesta pare a fi unul din motivele care au făcut ca rezervele criticii, multe pe cît de grave tot pe atît de întemeiate, să aibă un prea redus ecou în conştiinţa scriitorului, în sensul că, **de** la o etapă Ia alta, Ionel Teodoreanu, aproape imperturbabil, **şi**-a urmat vocaţia, ascultînd, fidel şi cu seninătate, de vocea lăuntrică a inspiraţiei spontane, cea din urmă, la rîndul ei, fiind cînd generoasă, cînd înşelătoare.

Cu sau fără voia sa, în cel mai scurt timp, Ionel Teodoreanu devine un scriitor *la modă.* în treacăt fie spus, e greu de gîndit că ar exista cel puţin un autor, fie el genial, de mare talent, mediocru sau de-a dreptul nul, care să nu nutrească în tainiţele sufletului său dorinţa tiranică de a deveni un scriitor *la modă.* Cu precizarea, evident, că, de la caz la caz, noţiunii respective i se acordă foarte diferite accepţiuni.

în măsura în care prozatorul nostru a răspuns solicitudinilor unui public de calitate, capabil să recepteze adevăratele valori artistice, dincolo de zborul înalt sau mai puţin înalt al inspiraţiei, opera sa se înscrie în sfera permanenţelor prozei româneşti, realizînd în traiectoria acesteia un moment distinct, imperios necesar de a fi examinat şi definit.

*

în conştiinţa critică a vremii, Ionel Teodoreanu s-a impus în primul rînd ca un evocator al copilăriei şi al adolescenţei. La aceasta a contribuit, fără îndoială, nu atît rapiditatea cu care apar primele volume ale scriitorului, cît mai ales noutatea artistică a acestora.

în fond, prin *Uliţa copilăriei, La Medeleni, Bal mascat* şi *Prăvale-Baba,* alături de care trebuie amintit (chiar dacă îl vom discuta în alt context, mai spre sfîrşit) volumul I din *Tudor Ceaur Alcaz,* prozatorul recuperează în bună măsură, la nivelul epicii de ficţiune (povestirea, nuvela şi romanul), o temă de largă circulaţie în alte literaturi şi care, la noi, fusese cu totul vitregită pînă atunci. Dacă ne gîndim bine, pînă la apariţia lui Ionel Teodoreanu, proza românească dispunea de prea puţine cuceriri notorii în stare să impună o tradiţie distinctă într-o asemenea direcţie. în mare, mai ales copilM^sijid^tecenjţa, în proza noastră pînă la Ionel Teodoreanu, pătrunseseră din două perspective: una care s-ar putea numi de structură vădit memorialistică, deci o proză a amintirilor directe („scrisorile" patruzecioptiştilor Alecsandri, Costache Negruzzi şi Ion Ghica, pe de o parte, iar pe de alta, genialele *Amintiri din copilărie* ale lui Creangă) şi alta constînd, în genere, din schiţe şi povestiri, deci o proză de invenţie, în care personajele, copii şi adolescenţi, cu rare excepţii, servesc în chip vădit unor scopuri ce ţin de investigaţia socială, îndeosebi critica educaţiei deficitare în şcoală şi în familie, cum se întîmplă la Caragiale, Delavrancea sau Vlahuţă, în multe din naraţiunile lor scurte. Cu excepţia lui Creangă, şi într-un caz şi într-altul, copilăria şi adolescenţa, la scriitorii amintiţi, în ultimă instanţă serveau unor teze care din capul locului plasau tema respectivă într-un context de probleme de interes general. în felul acesta, orice s-ar spune, personajele acestor vîrste nu mai pot fi urmărite, cu totul din interiorul psihologiei lor aparte, în sensul realizării unui examen atent şi metodic al acesteia, privită oarecum în sine. Chiar dacă, în chip deliberat, Alecsandri, îsegruzzi sau Ghica doresc să vorbească despre propria lor copilărie şi adolescenţă, faptul se produce nu fără o evidentă derogare de la legile autenticităţii originare. Ei nu-şi propun să reînvie copilăria şi adolescenţa aşa cum au fostele întru totul, cu preţul unui efort de totală uitare de sine şi de reintegrare a maturului în spiritualitatea indicibilă a acestor vîrste. Ca în atîtea alte împrejurări proprii literaturii memorialistice, cei trei clasici patruzecioptişti, la o vîrstă matură sau venerabilă, serioşi şi gravi, detaşaţi şi chiar maliţioşi, îşi amintesc cu o nostalgie cenzurată de ceea ce li s-a întîmplat altădată şi, eventual, reflectă asupra felului lor de a fi cu atît amar de ani în urmă. Singurul care face dovada unei geniale capacităţi de uitare în vîrstă, care reuşeşte complet să uite de sine şi, ca atare, să redevină copil şi adolescent este Creangă. Dar *Amintirile* lui Creangă sînt, cum s-a spus adesea, *un caz,* ele reprezintă un fenomen cu totul ieşit din comun, mecanismul lor fenomenologic fiind inexplicabil şi literatura universală aproape că nu mai dispune de un exemplu similar pe o asemenea direcţie a *structurile?* artistice. Fiind, aşadar, vorba de un unicat, este de la sine înţeles că opera lui Creangă nu are cum face şcoală — nu este în măsură să deschidă drumuri pe care să se meargă fructuos şi creator de la o generaţie la alta. Tentativele unora de a continua în mod direct pe povestitorul humuleştean, se ştie, au eşuat fără lîntîrziere tocmai din această cauză.

în literatura română, lui Ionel Teodoreanu îi revine un important merit. El este unul dintre acei scriitori care plasează în însuşi

miezul psihologic al fenomenului, la nivelul prozei de invenţie şi de creaţie cu adevărat modernă, literatura inspirată de vîrstă copilăriei, a adolescenţei şi a primei tinereţi. Această mutaţie se produce de pe terenul literaturii amintirilor directe şi al retrospectivelor cvasifictive, după cum şi de pe aceia al epicii în care vîrstele respective constituie doar punctele de plecare în vederea unor investigaţii în problematica socială generală a unui anumit timp istoric. Dincolo de valoare artistică intrinsecă, opera lui Ionel Teodoreanu impune în sfera genului un stil şi o viziune nouă, izvorîte în egală măsură dintr-o sensibilitate artistică profund originală şi dintr-o concepţie estetică aflată în deplin acord cu exigenţele prozei moderne.

*

Amintite în treacăt, *Jucării pentru Lily,* primele manifestări tipărite ale scriitorului au fost trecute cu vederea de mai toţi acei care s-au ocupat de începuturile literare ale lui Ionel Teodoreanu. Menţionate în cronicile şi articolele despre *Uliţa copilăriei* şi *La Medeleni* încă de la început, aceste veritabile poeme în proză au fost socotite fie „un fel de acomodare preliminară a instrumentului"[1], cum se exprima Ibrăileanu, fie „simple arpegii metaforice'"[2], cum zicea E. Lovinescu. Ov.S. Crohmălniceanu[3] — preluînd direct afirmaţiile celor de mai sus — le numeşte „scurte notaţii metaforice în spiritul fanteziilor lui Anghel şi apropiate ca factură de *Istoriile naturale* ale lui Ju]es_JRejiard". In sfîrşit, pentru Marin Bucur, *Jucăriile pentru Lily* sînt „scurte însemnări gratuite, polarizînd în jurul unui motiv, de multe ori banal, puzderie de metafore"[4].

Fără a infirma întru totul opiniile critice citate (cu excepţia ultimei !), aceste încercări de debut invită totuşi la un examen

[1] *Viaţa roind ccasă,* nr. 9, 19J3, U cr >ni:a iier.râ, s;mnati de G, Ibrăileanu, despre *La Medeleni,* cronică ce va trece in *0. 1brăilear.u. Scriitori români şistrăini, Viaţa românească,* Iaşi, 1926.

[2] E. Lovinescu, *Utoria literaturii ro;r.:ine contemporane,* IV, *Evoluia prozei literare,* „Ancora", 1928, cap. XIII, *Contribuţii „Vieţii româneşti",* p.143 şi p. 390-403.

[3] Ov. S. Crohmălniceanu, *Curs de isterie a literaturii române intre cele doua războaie mondiale,* Ed.didactică şi pedagogică, 1964, p. 4S4 — 493.

[4] Marin Bucur, *lenei Teojrreanu, Viata* Ki'âwJ!.», nr. 6-7, 1964.

mai atent. Prin structura lor, ele dezvăluie încă de pe acum cîte ceva din sensibilitatea artistică a lui Ionel Teodoreanu, constituie un prim contact cu tipul de proză pe care îl va practica scriitorul în viitor atît în direcţia problematicii, cît şi în ceea ce priveşte stilul. Mai mult chiar, selectate, aceste scrieri credem că pot interesa şi astăzi pe micii cititori într-o culegere însoţită de bune ilustraţii.

Pasul de la prozele din *însemnări literare* la *Uliţa copilăriei,* deşi explicabil, este cu totul surprinzător prin rezultatele obţinute. Ceea ce în *Jucării* ţinea de exprimarea spontană a unor senzaţii incerte, tulburi, Ia modul direct, al confesiunii lirice şi al transferului metaforic proaspăt, în prima carte a scriitorului cunoaşte un evident efort de interpretare şi de organizare artistică. Zvîcnirile lirice din *Jucării* sînt orientate spre o proză de ficţiune, mai mult sau mai puţin transpusă în naraţiune, spre o proză străbătută de idei artistice particularizate, de sine stătătoare, şi populată de personaje diferenţiate, avînd o existenţă psihologică obiectivă, de tipuri literare propriu-zise. Acum, pentru prima oară în cariera sa, scriitorul se aventurează pe tărîmurile creaţiei epice autentice, procedînd la operaţia osmotică a asimilării lirismului şi senzitivului de către construcţia narativă în sine, cu exigenţele şi valorile ei implicate, la urma urmei, autonome. ••

Cu *Uliţa copilăriei,* la un nivel de o originalitate pregnantă şi de o maturitate artistică surprinzătoare, cu totul ieşită din comun, se conturează însăşi personalitatea creatoare a lui Ionel Teodoreanu. Un nou „prozator artistic", cum va zice Tudor Vianu[1], îşi deschide drum în cîmpul epicii româneşti. Viziunea e aceea a unui narator cu evidente aplecări structurale spre decantarea poematică, ceea ce, cu toate fluctuaţiile şi cu toate încercările de depăşire şi de autocenzură, îl va urmări pe Ionel Teodoreanu de-a lungul întregii sale cariere literare.

Rădăcini în tradiţia naţională pe această cale? Există fără îndoială, şi Pompiliu Constantineseu, care spune lucruri esenţiale despre această operă, nu întîrzie să le sesizeze de îndată, scriind: „Originală prin fondul exploatat, proza lirică a d-lui Teodoreanu

[1] Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români,* Ed. Contemporană, 1941, p.368 —372.

aminteşte încă o pronunţată înrudire cu Delavrancea: atmosfera idilică, cu inflexiuni molcome de sentimentalism călduţ şi sugestii de basm popular, siluete de copilaşi răsfăţaţi şi naivi — ne recheamă pe autorul *Bunicului* şi al lui *Irinel"*[1]... La rîndul său, E. Lovinescu, deşi întîmpină nefavorabil volumul, imputîndu-i lipsa de conciziune, plasează pe „Veniaminul literaturii moldovene" — cum îl califică el pe Ionel Teodoreanu — în următorul context al literaturii momentului: „Tînărul prozator (cu *Uliţa copilăriei,* n.n.) se inseriază în linia poeţilor imagişti de după război, Demostene Botez, Lucian Blaga, Camil Baltazar, Ilarie Voronca etc."[2].

Evident — în treacăt fie spus —, astăzi e greu să admiţi că poeţi care au cunoscut evoluţii atît de diferite, inclusiv în planul viziunii şi al stilului, cum sînt cei citaţi, mai pot fi circumscrişi formulei imagismului poetic cu speranţa că astfel ei vor fi definiţi într-adevăr numai prin aceasta. Nu-i mai puţin adevărat însă că, în ce-**1** priveşte pe Ionel Teodoreanu, distincţia respectivă este caracterizantă pentru însăşi substanţa operei întregi a scriitorului şi, ca atare, ea se cere a fi reţinută.

Şi mai atent la nuanţe, G. Călinescu, în caracterizarea sa, trece dincolo de filiaţiile posibile, relevînd tocmai marca originalităţii de care, incontestabil, dau dovadă cele patru povestiri din *Uliţa copilăriei:* „Dacă exterior, această literatură lirică şi imagistică trăind aproape exclusiv din evocarea vîrstei infantile duce în chip vădit la Jules Renard, la Anghel şi Delavrancea, ea rămîne foarte personală prin tinereţea ei, autentică memorie a copilăriei"[3]. Reţinînd şi el structura de poem lirico-epic a scrierilor („un soi

[1] *Mişcarea literară,* 26 septembrie 1925, la rubrica „Medalioane", publică articolul *Ionel Teodoreanu,* semnat de Pompiliu Constantinescu. Medalionul, care de fapt se referă la *Uliţa copilăriei,* va fi reluat de critic, ca o primă secvenţă a articolului *Ionel Teodoreanu* din *Opere şl autori,* „Ancora", 1928, p.87 şi urm. De altminteri, nu e lipsit de interes să semnalăm aici că despre Ionel Teodoreanu Pompiliu Constantinescu aminteşte şi cu cîteva luni mai înainte, într-un medalion consacrat lui Cezar Petrescu {*Mişcarea literară,* din 16 mai 1925), scriind: „între prozatorii de după război, la care ne e teama încă să alăturăm pe supărător de manieristul, dar personalul Ionel Teodoreanu, d-1 Cezar Petrescu e cel mai de frunte talent".

[2] E. Lovinescu, *op. cit.,* p.143 şi urm.

[3] G.Călinescu, *Istoria literaturii rotiâie,* Ed. Fundaţiilor, 1941, p. 606.

de poeme în proză şi de însemnări cam vaporoase şi dezordonate, dar nu mai puţin suave"), criticul arată, în continuare, că „autorul reconstruieşte în ton idilic acea vîrstă a exuberanţei pe care adultul o uită de obicei uşor". De aceea, după G.Călinescu, „poemele prezintă interes psihologic tocmai prin puterea de a fixa o experienţă pe care toţi o pierd"[1].

în sfîrşit, să mai menţionăm încă una din vocile critice autorizate ale vremii, care nu ezită să-şi afirme, cu un entuziasm deschis, adeziunea la volumul tînărului debutant. Este vorba de G. Bogdan-Duică, al cărui articol[2] despre *Uliţa copilăriei,* cel puţin pentru moment, dezminte categoric ideea unora după care harnicul literat transilvănean ar fi fost un spirit înecat în prejudecăţi, total nereceptiv la nou. După G. Bogdan-Duică, cele patru povestiri sînt „de-o rară vioiciune a închipuirii, de o precumpănitoare delicateţă". Cît despre formula narativă, criticul vorbeşte „de *o* tehnică proprie, care este în parte o înlăturare a frazei construite logic, complet şi o preferire a adecvării ei la lirismul fenomenului descris !"

Interesantă este şi o altă observaţie cuprinsă în recenzia din revista *Societatea de mîine,* anume, autorul aşază prima carte a lui Ionel Teodoreanu sub semnul literaturii pastorale, citînd exemplul clasic al romanului lui Bernardin de Saint-Pierre: „De la *Paul şi Virginia* pînă astăzi cîte opere distinse de acest fel s-ar putea cita? Puţine, iar de cele ce-au impresionat puternic, chiar foarte puţine. I.T., din care povestea — caldă şi cel puţin o dată chiar fiziologic fierbinte — s-a desfăşurat însoţită de toate podoabele naturii înflorite, este dintre cei ce impresionează şi sechestrează toată curiozitatea cititorului."

într-adevăr, observaţia este profundă, fiindcă proza lirică a lui Ionel Teodoreanu, ca viziune şi problematică, şi după *Uliţa copilăriei,* va învedera frecvent trăsături ce duc cu gîndul la un

[1] De notat că aceste aprecieri câîinesciene apar mai întîi în articolul *Ionel Teodoreanu,* publicat în *Gindirea,* nr.6 din 1928, pentru ca apoi, restructurat şi completat, să devină capitolul din *Istoria literaturii române,* ceea ce probează, la acea dată, primirea cvasiunanim favorabilă de care s-a bucurat volumul în anii de după apariţia lui.

[2] G.Bogdan-Duică, în *Societatea de mîine,* I, nr.9, 8 iunie 1924, p.194, la rubrica „Discuţii literare", recenzia despre *Uliţa copilăriei.*

I

romantism de tip pastoral, plasat în chip neaşteptat în cadrele spiritualităţii moderne.

Exceptînd prima piesă a volumului, *Bunicii,* care, parte integrantă din opera de memorialist a scriitorului, face corp comun cu secvenţele din cartea Jw *casa bunicilor, Ulița copilăriei* cuprinde patru povestiri, care, deşi cu subiecte şi personaje diferite, alcătuiesc, în cele din urmă, un tot. Fiecare din ele relevă o faţetă esenţială a temei generale.

Naraţiunea care împrumută titlul întregului volum, *Ulița copilăriei,* e de fapt un adevărat poem-parabolă, în care destinul uman, în generalitatea sa, este scrutat din perspectiva devenirii insului pe axa cunoaşterii de sine, cu preţul desprinderii din faza genuină, paradisiacă a existenţei: copilăria. Interesantă este împrejurarea că, deşi punctul de pornire, evitîndu-se chiar mistificările, îl constituie însăşi realitatea obiectivă _{dejbţmuJ tragic al lui Puiu, fratele prozatorului, mort, abia ieşit din adolescenţă, într-o luptă aviatică în Franţa, unde se înrolase ca voluntar în tinvpuT~celui dintîi război mondial), povestirea ia din capul locului o turnură simbolică, prin apariţia în prim plan a unui personaj de o asemenea factură: uliţa. Cu vibraţia-i lirică atît de autentică, pătruns de o sinceră efuziune, prozatorul vorbeşte despre uliţa copilăriei sale ca despre o fiinţă dragă, care **1**-a însoţit afectuos şi atent pe Puiu în atît de minusculii şi totuşi atît de giganticii primi paşi pe drumul vieţii. „Portretul" uliţei este pe cît de distinct tot pe atît de metaforic alcătuit încă din primele rînduri. Ea e „firavă şi goală", „făcută doar din pămînt şi pietre", „atît de pustnică", încît „a strîns pios tăcerea aruncată de celelalte uliţi şi s-a dat la o parte de ele". Cît despre grija celor în drept pentru buna ei stare, aceasta e ca şi inexistentă, drept care uliţa „se slujeşte singură, îşi toarnă apă de ploaie prin uluce; îşi potriveşte părul cu vrăbii; şi chipul ei firesc e." în sfîrşit, ca să ne însuşim o imagine completă, mai aflăm că, spre deosebire de celelalte uliţi, aceasta, în umila •ei existenţă, n-a primit nici cel puţin un nume, ceea ce, ca o compensaţie, ca o răsplată afectivă, peste timp i-a conferit un nume *sui generis: Ulița copilăriei.*

în drumul său spre viaţă, copilul e tot mai mult legat de silită, ea însăşi simbolul respectivului drum. Ca o carte cu imagini

nemaiîntîlnite, uliţa întîmpină pe micul om cu surprize de natură să-l uluiască la tot pasul şi, în acelaşi timp, să-l pună în legătură cu lumea înconjurătoare. După prima „pribegie" („putea păşi singur prin cerdac: era întîia pribegie") urmează păşirea în lumea necunoscută a ogrăzii. Odată ajuns aici, „uliţa îl privea înduioşată pe sub poartă, făcîndu-i semne cu portiţa: îl chema la ea". Trecerea în uliţă (alegoria e limpede!) n-a fost de loc uşoară, căci eroul „era prea mare pentru a se mulţumi cu ograda, dar prea mic pentru a se încumeta pe uliţă". Cînd, în cele din urmă, trecerea s-a produs totuşi, bucuria vajnicului explorator n-a fost mică şi de scurtă durată. Cartea despre care vorbeam, cu imaginile ei nemaiîntîlnite, îl farmecă pentru totdeauna. Prin darurile ei, uliţa se relevă ca un cosmos în miniatură, în faţa căruia copilul se uimeşte necontenit, cercetîndu-**1** şi, într-un fel al său, însuşindu-şi-**1.** Vietăţile pămîntului (hulubi, melci), întinsul nesfîrşit al cerului albastru, lumina soarelui, scurgerea anotimpurilor, toate i se relevă, pentru întîia oară, aici. însoţită de uliţă, „copilăria lui creştea spre viaţă ca zborul unei ciocîrlii spre soare", cum se exprimă prozatorul poet.

Finalul naraţiunii-poem, precipitat, e acela al unei elegii tragice, nerefuzîndu-se totuşi o anumită undă de optimism grav. Iată cele două secvenţe finale, pe care le cităm în întregime :

a XIII-a

„Vestea se prăbuşi în noi ca o ciocîrlie fulgerată de soare; Ia fel pierise copilul, între străini.

Uliţa ştiu. Căci peste puţin, poarta ogrăzii s-a deschis larg, aşa cum deschide bocetul o gură de om. Bunicul, în coşciug, îşi urma nepotul.

Curînd, cei rămaşi părăseam căsuţa; fugeam de acolo."

a XlV-a .

„Trecu vremea, trecu...

Şi într-o *zi,* eu — cel sortit să fiu cel de pe urmă din copiii de odinioară — m-am pornit spre uliţa părăsită, să împărtăşim împreună spovedaniile unui trecut atît de scump nouă. Şi n-am găsit-o !

O viaţă întreagă o ştiusem de veghe la poarta casei, acum nu mai era. Plecase după morminte.

Şi-n locul ei era o altă uliţă, pe braţele căreia rîdeau alţi copii."

Universul infantil şi adolescentin, de la^c^ompjrn^repoematic-simbolică, precum cea de mai sus, în celelalte piese ale volumului, este integrat într-o proză nu mai puţin poetică, dar în care, pe neaşteptate, lirismul şi sugestia se însoţesc cu intuiţiile psihologice deosebit de nuanţate, surprinse, nealterat, în starea lor pură. îndeosebi *Vacanţa cea mare* şi *Cel din urmă basm* impresionează puternic pe cititor, putîndu-se afirma pe drept că ele „închid calităţile cele mai preţioase"[1] ale culegerii. De fapt, *„Vacanţa* şi *Cel din urmă basm* sînt refrenul aceluiaşi poem, deosebirea între ele stă numai în nuanţe.^Diiru_e acelaşi cu Ştefanei, mai senzual şi mai îndrăzneţ însă, pubertatea lui fiind mai aproape de ecloziune; Ştefanei e mai timid şi se mistuie lăuntric, nutrind în neantul stărilor sufleteşti o tendinţă numai embrionară: două discrete ipostaze ale unui singur sentiment. Tot astfel, j^eryersitat.ea T»anei, în care mai stăruie un amurg de adolescenţă întîrziată, ce vrea să evadeze din lanţurile unei căsnicii prozaice, e un revers al Somei^jnai puţin femeie, dormitînd încă în pragul nubilităţii, care trece peste strunele vieţii, ca o adiere înfiorătoare."[2]

Cele două nuvele, din perspectiva deschisă de cei doi adolescenţi, Dinu şi Ştefanei, ambii personaje centrale, dezvăluie una din ideile constante şi revelatoare sub semnul căreia este investigat şi evocat universul copilăriei şi al adolescenţei în scrisul lui Teodoreanu: pornirea instinctivă, subconştientă a eroului de a se emancipa din sfera psihologică a vîrstei sale, tînjind spre ceea ce, deocamdată, este propriu doar vieţii celor mai mari decît el.

Pus faţă în faţă cu nostalgia devorantă a personajelor mature după cele dintîi vîrste ale existenţei, acest mobil, cum vom mai vedea, constituie, ca să spunem aşa, în cea mai mare parte, Scyla şi Carybda, paradoxul psihologic al tipologiei umane plăsmuite de scriitor.

*** Pompiliu Constantinescu,** ***op. cit.,*** **p.87 şi urm.**

' ***idem.***

Aspiraţia subconştientă de a fi şi ei oameni mari, la Dinu şi la Ştefanei, se consumă în sfera erosului. Sub acest raport, prozatorul surprinde magistral avatarurile, uneori de-a dreptul imponderabile, ale primei crize de creştere, atît la unul, cit şi la celălalt.

Ştefanei *(Cel din urmă basm)* trăieşte prima sa „dramă" sentimentală la un mod în care totul se petrece la hotarele dintre real şi închipuire. Timiditatea sa, despre care vorbea Pompiliu Constantinescu, rezultă nu atît dintr-o anumită structură temperamentală şi caracterologică aparte, cît mai ales din totala sa inexperienţă, din desăvîrşita sa ingenuitate în acest domeniu, ceea ce duce la **o** supremă absenţă a simţului realităţii şi la o înclinare firească spre idealizare, la treapta basmului şi a feeriei, a tot ce i se întîmplă legat de prezenţa tulburătoare a Soniei. Emanciparea, evadarea din vîrstă, psihologic, ia o asemenea turnură curioasă, de convertire (se înţelege, fictivă) a concretului prezent într-o stare de spirit şi într-un sistem de relaţii care, tot mai evident, tind să-şi piardă baza de susţinere.

înotînd într-o stare de semitrezie, în propriile gînduri şi senzaţii, Ştefanei, melancolic, pătruns de fiorul unei tristeţi incerte, descoperă că are şi el, de acum, un trecut al său, cu care simte nevoia să dialogheze, să se confrunte. Bineînţeles, aceasta la modul proiectării realităţii în simbol, în metafora mirifică, elemente ce punctează, ca adevărate intermezzo-uri lirice, întreaga naraţiune. Din această pricină, aşa cum se va întîmpla cu majoritatea romanelor lui Ionel Teodoreanu, pînă la un punct, nuvela aceasta, mai mult decît *Vacanţa cea mare,* respinge tentaţia criticului de a **o** renara, conform spiritului său, în decursul analizei.

Dacă Ştefăflgl_traduce, pentru prima dată în epica lui Ionel Teodoreanu, ipostaza apolinică a erosului adolescentin, oarecum prin contrast^Dinu, din *Vacanţa cea mare,* exprimă reversul aceluiaşi fenomen, faţeta dionisiacă, aspect care, la rîndul lui, nu va sta mai puţin în atenţia scriitorului. Mai mult decît atît, pe această cale, unghiul de observaţie va alterna continuu, cîteodată fuzionînd, între cele două extreme, în aşa măsură că însăşi judecata critică privind autenticitatea şi realismul investigaţiei psi-

hologice şi al demonstraţiei narativ-descriptive se va fixa pe axa respectivă deseori.

Evident, lucrurile nu trebuie forţate prea mult, dar e limpede că, spre deosebire de Ştefanei, Dinu ştie mult mai exact ce vrea în jocul cu Ioana. Mai mult decît asta, adolescentul se angajează cu bună-ştiinţă în acest joc şi contribuie la desfăşurarea lui cu o anume perversitate masculină, cînd candid inconştientă, cînd instinctiv senzuală.

Semnificativ este şi faptul că, în timp ce Ştefanei refuză multă vreme, cu o ostentaţie ingenuă, să recunoască ce i se întîmplă, Dinu, de o bărbăţie juvenilă, nu ezită să-şi clameze cu bucurie, voluptos, sentimentul: „Ioana! Mi-e dragă Ioana!"

Nu-i vorbă că şi alegerea partenerelor celor doi eroi este exact pe măsura firii lor, a structurii lor de caracter. Sonia, obiectul adoraţiei lui Ş_tejâjiel, e o tînără abia ieşită din adolescenţă şi care, de o pudoare feciorelnică, refuză cu tact, dar şi înfiorată, jocul, adoptînd, cum va face şi Olguţa în *La Medeleni,* postura fetei băieţoi. Ioana, senzuală şi iniţiată, mînată chiar de un anumit spirit revendicativ generat de căsătoria-i nepotrivită, caută parcă primejdia, se complace în joc şi cu o abilitate specifică îşi încurajează adoratorul pînă la limitele cele mai primejdioase, riscante ca o muchie de cuţit, ale aventurii. In ultima instanţă, de-abia se mai poate opri din voluptosu-i joc. Ea deschide drumul unui întrej şir de personaje feminine din. proza lui Ionel Teodoreanu: Adina Stephano, Rodica şi Ioana Palia din *La Medeleni,* Gabriela din *Lorelei,* Tia din *Golia,* Nina din *Tudor Ceaur Alcaz.*

Dar, în ciuda îndrăznelii şi a precocităţii sale, Dinu, în cele din urmă, nu dezminte nici el o teză atît de scumpă autorului cum este aceea potrivit căreia, oricîte plăceri şi bucurii ar implica, depăşirea copilăriei este echivalentă cu prima mare lovitură pe care omul, în inegalabila sa candoare şi independenţă naturală — am zice rousseau-istă —, o primeşte de la viaţa socială. întoarcerea la şcoală, după încheierea vacanţei celei mari, cu scepticismul produs de intrarea în disciplina uniformizantă a vieţii de elev, în contrast cu libertatea idilico-pastorală de acasă, tocmai aceasta vrea să sugereze.

Dincolo însă de oricare alte implicaţii, nuvelele *Ultimul basm* şi *Vacanţa cea mare* sînt adevărate micromonografii _ej)icj>Hrice_ ale acelui sentiment pe care, folosindu-ne de titlul unei cunoscute poeme a lui Arghezi, l-am putea numi al stării de lingoare erotică masculină.

Eroii lui Ionel Teodoreanu sînt fraţi buni întru suferinţă şi bucurie cu eroina din poema argheziană; ei n-ar putea rămîne nicicum indiferenţi la „descîntecul" suratei lor:

Fata noastră e bolnavă,
Fata mea şi-a dorului,
în vîrful piciorului
A-nţepat-o cu otravă
Spinul prins de crini şi laur.

Mai puţin bucata *Ş-atunci...* (de un dramatism exterior, axată pe un conflict fals, ostentativ grav, şi, de aceea, neizbutită), *Uliţa copilăriei,* a cărei valoare artistică e neîndoielnică, constituie în acelaşi timp o îmbietoare intrare în opera de romancier a lui Ionel Teodoreanu. Sesizînd legătura cu următoarea lucrare a scriitorului, G. Ibrăileanu spunea că prozele din *Uliţa copilăriei* sînt preludiile *Medelenilor* şi că „sînt, într-un sens, ca *Oamenii din Dublin* ai lui James Joyce faţă de *Ulysse"*'.

Spre a releva şi mai apăsat ideea că *La Medeleni* este un roman ale cărui personaje poartă pregnant însemnele unor determinări de natură socială şi istorică, G. Ibrăileanu scria:

„Medelenii sînt, *în sfîrşit (s.a.),* burghezia ^noastră^ aşezată^ superioară. De unde urmează că, deşi perfect individualizate, tipurile din roman au totuşi o pecetie: spiritul *Medeleni".* Astfel, continuă criticul, de pildă „Dănuţ şi Olguţa fac parte din *Medeleni,* fiecare în felul său, cu totul al său. în definiţia lor, genul proxim e medelenismul şi diferenţa specifică sînt temperamentele lor"[2].

A încerca să descifrăm sensurile „medelenismului" este, de fapt, echivalent cu a releva însuşi sistemul de gindire etico-estetic şi social al autorului, pe de o parte, şi relaţiile dintre substanţa

[1] **G. Ibrăileanu,** ***op.cil.,*** **p. 176.**
[2] ***Idem,*** **p. '3".**

şi problematica romanului cu realitate umană, istoriceşte determinată, de la care porneşte, pe de alta.

„Medelenismul", în acest fel, se cuvine a fi privit ca o metaforă-simbol deosebit de complexă şi de bogată în înţelesuri.

Trecînd chiar dincolo de învelişul său metaforic, „medelenismul" ne apare în cele din urmă ca un concept, în care sînt implicate sensurile ce izvorăsc dintr-un anume mod de a privi viaţa în determinările ei etern umane şi, totodată, concret istorice, cu tot ceea ce decurge de aici în plan etic şi, într-un sens mai larg, spiritual. într-un cuvînt, e vorba de un_concept de natură existenţială. Se înţelege că aceste formulări sînt rezultatul unor deducţii favorizate de studiul atent al operei literare în discuţie. Ionel Teodoreanu, în general, nu s-a prea angajat direct la eforturi cu caracter pur teoretic, privind fondul ideologic, filozofic şi social al operei sale, precum un Camil Petrescu, de pildă. în scrierile sale de oarecare factură eseistică (capitolul *Octava* din *In casa bunicilor,* unele fragmente din *Iarbă, Masa umbrelor),* în măsura în care se ocupă de probleme literare, acestea vizează în esenţă aspecte ce ţin de stil şi compoziţie, se referă la modul de organizare a materialului într-o construcţie epică etc. Şi, din acest motiv, e bine să fim cît se poate de precauţi cu generalizările pe care le facem. Cu toate acestea, chiar dacă autorul nu se explică deschis, aşa cum am fi dorit (nu e singurul care ne pune într-o asemenea „încurcătură" !), spiritul operei sale, după cum şi o seamă de date privind „biografia" acestora îndreptăţesc efortul unor delimitări mai mult sau mai puţin tranşante.

Se ştie că scriitorul a fost încă de la începuturile sale literare strîns legat de cercul *Vieţii româneşti,* nutrind faţă de corifeii săi o neascunsă afecţiune şi admiraţie. Dată fiind această împrejurare cu totul importantă, e cel puţin simplist să decretezi fără ezitare că Ionel Teodoreanu „nu are nici o contingenţă literară de structură cu ideologia *Vieţii româneşti*"[1].

Să reţinem deocamdată această formulare a lui E. Lovinescu, total nedreaptă în ceea ce priveşte judecata de valoare (în acest sens, vom mai reveni), dar nu lipsită de interes, în contextul discuţiei de faţă: „Fără să fie rural — zice deci criticul — primul volum din *La Medeleni* este, totuşi, atît de patriarhal, atît de voluntar şi de teoretic moldovean, încît, oricare i-ar fi notele diferenţiale, se încadrează în sămănătonşmul pur al bătrînilor lui Sadoveanu şi Em. Gârleanu"[1].

Ca în atîtea locuri din opera sa-, din păcate şi în legătură cu Ionel Teodoreanu, criticul de la *Sburătorul* se dovedeşte complet nereceptiv, căci antidogmatismul său programatic — unul din punctele de sprijin ale metodei critice impresioniste —, paradoxal, dă naştere la un dogmatism *sui generis,* de tip lovinescian. în felul acesta, referindu-ne doar la proză, de multe ori, ceea ce nu se încadrează în concepţia sa despre epic, derivată din teoria sincronismului, este respins *de plano* de către E. Lovinescu; este nu numai cazul lui Ionel Teodoreanu (îndeosebi volumul I din *La Medeleni),* dar şi al lui Sadoveanu, într-o anumită măsură, Gala Galaction, Ion Agârbiceanu, George Călinescu, D.D. Pătrăşcanu şi alţii.

Totuşi, dincolo de aprecierea de valoare, în sine nejustă, nu putem să nu reţinem intuiţia de principiu a lui Lovinescu în legătură cu plasarea scrierii lui Ionel Teodoreanu sub semnul uneia din cele mai de anvergură tendinţe în proza momentului respectiv. Criticul numeşte această tendinţă semănătorism ^de nuanţă moldoveana, avînd în vedere, între alţii, pe Sadoveanu şi Gârleanu. Fie şi numai alăturarea celor două nume este semnificativă pentru înţelegerea mult prea „globală", nediferenţiată, a fenomenului semănătorist, sub semnul căruia, la un moment dat, E. Lovinescu e tentat să plaseze, cu cîteva excepţii, întreaga epică românească de inspiraţie rurală, în primul rînd, şi o bună parte a poeziei din primele decenii ale veacului nostru[3]. Important este însă să reţinem că, în ciuda unor eronate judecăţi, ce ţin de domeniul ideologiei literare, criticul încadrează epica lui Ionel Teodoreanu la

[1] Marin Bucur, *loc. cit.,* p. 390.

[1] E.Lovinescu, *op. cit.,* p. 145.

[2] Vezi, în această privinţă, şi Eugen Simion, *Orientări in literatura contemporană,* Editura pentru literatură, 1965, p. 301 —315.

3 Structura volumului I din *Critice,* de pildă, este semnificativă; *Istoria mişcării „Sămăndlorului"* {N.Iorga, Oct. Goga, M. Sadoveanu, Ern. Gârleanu, St. 0, Iosif, II. Chendi, I. Agârbiceanu, C.Sandu-Aldea, Corneliu Moldovanu etc).

capitolul *Contribuţia „Vieţii româneşti"* în *Istoria literaturii române contemporane,* IV, motivînd aceasta tocmai prin aprecierile citate mai sus.

Evident, nu-i vorba de a situa pe Ionel Teodoreanu în unghiul ideologic-estetic al *Vieţii româneşti* — în speţă, al poporanismului— din perspectiva raportării tranşante a operei scriitorului la anumite teze social-politice, economice şi filozofice foarte limpede formulate, de un conţinut şi o axă programatică indiscutabile. Opera scriitorului, în acest sens, e departe de a face dovada unei aderări directe, în accepţia tezistă a cuvîntului, la ideologia poporanistă, cu repercusiunile ei în plan estetic. Sub acest raport, lucrurile nu pot fi în nici un caz judecate în chip asemănător cu felul în care este privită, pe drept, situaţia unor prozatori precum Jean Bart, I.I. Mironescu sau Spiridon Popescu, în a căror operă tezismul este adesea cu totul evident. Totodată, mai trebuie reţinut că sub aspectul esteticii literare, al concepţiei despre literatură, poporanismul *Vieţii româneşti* (aceasta cu atît mai mult în anii de după cel dintîi război mondial), se ştie, este departe de a se suprapune cu cel social-politic şi economic al lui Constantin Stere.[1]

Romanul *La Medeleni* îşi probează evident adeziunea la ceea ce am putea numi spiritualitatea specifică a *Vieţii româneşti* pe diverse direcţii. Una dintre acestea, şi cea mai importantă, decurgînd din dezideratul de bază al grupării, o formează tocmai plasarea pe firul tradiţiei. Aceasta se petrece nu atît în sensul continuării unor formule stilistice promovate de înaintaşi — s-a văzut cum stau lucrurile din acest punct de vedere — cît mai ales în raport cu înţelegerea aparte a legăturilor dintre prezent şi trecut. Romantic şi liric, prin *La Medeleni,* Ionel Teodoreanu realizează un amplu şi tulburător poem narativ, a cărui idee artistică centrală se converteşte într-o atotcuprinzătoare şi nuanţată elegie, iscată, în egală măsură, de sentimentul nostalgic al trecerii vîrstelor de aur ale vieţii — copilăria şi adolescenţa — , dar şi de regretul obstinant p^îcmuTt de dispariţia irecuperabilă a unui timp social-istoric, în care, după opinia şi sentimentul scriitorului, era posibilă conservarea candorilor edenice proprii vîrstelor respective. Altfel spus, pe urmele romanticilor de altădată, în limitele unei viziuni şi ale unei sensibilităţi diferenţiate, scriitorul suspină şi plînge, cînd duios şi sentimental, cînd sarcastic şi vehement, pe ruinele lăsate de dispariţia unui *Eldorado,* cum vom vedea, de structură dublă, nu o dată contradictorie şi himerică. Prozatorul este sincer şi adînc îndurerat în faţa acelei realităţi fatale, conform căreia, o dată cu moartea copilăriei şi a adolescenţei eroilor, sînt supuse atacurilor neîntrerupte şi aşezările vechi, statornicite în timp de acea simbioză firească ce s-ar fi produs între spiritul marii boierimi moldovene de viţă veche şi acela al burgheziei intelectuale şi generoase, de o conformaţie aparte, coborîtoare mai ales din răzăşime, produs specific al unei Moldove seculare.

[1] „Avînd în frunte un membru marcant al partidului liberal, doctrinarul poporanismului, C.Stere, primind, sub o formă sau alta, din partea acelui partid, un sprijin materia], *Viaţa romînească* — observă Dumitru Micu — nu putea să nu sufere, şi în partea consacrată literaturii, influenţa poporanistă. Această influenţă n-a afectat însă esenţa programului literar al revistei" (D.Micu, *Literatura română ia începutul secolului XX,* Editura pentru I iteratură, 1964, p. 130). Afirmaţia lui D.Micu, concluzivă, surprinde însuşi miezul problemei, şi important este deci de a nota aici cîteva aspecte caracteristice privind programul literar al revistei ieşene. Tot D.Micu *(op. cit.,* p.148) precizează că „ceea ce G.Ibrăileanu numeşte poporanism" este — după propria-i precizare — „prelungirea reafirmării în noile condiţii social-istorice a tradiţiilor curentului naţional şi poporan d; la mijlocul se:olului trecut". Aşadar, rezultă de aici că nu este vorba de un curent literar propriu-zis, cît de un mod foarte deschis de plasare pe firul tradiţiei naţionale. Drept argument, cercetătorul, in acest sens, invocă, între altele, următoarele afirmaţii ale redacţiei:

„Colaboratorii noştri, prozatori şi poeţi, ei fac parte din şcoală fără să vrea. Unii sînt romantici, alţii realişti, alţii simbolişti — toţi, mai mult sau mai puţin, poporanist]', pentru că au sufletul romanesc şi pentru că, atunci cînd vorbesc d? ţărani, nu-şi arată <aninii, rînjind de ură şi dispreţ.

Băgaţi de seamă — avertiza articolul mai departe — : în ţara aceasta, sintem aproape singurii pentru care toate şcolile şi curentele sînt egale." Acestea toate, ntrucît, se spune în acelaşi loc: „Şcoala poporanistă nu există" *(Iarăşi poporanismul, Viaţa românească,* VI, 12, dec., < „Miscelaneea" >, p. 482 —483).

„Poporanismul literar al *Vieţii româneşti* — conchide D. Micu, în lucrarea citată, la pagina 155 —, considerat în ce are esenţial, nu e, în latura lui majoră, varianta estetică a curentului diversionist al poporanismului, manifestat — cu consecinţe nocive — in viaţa politică." Drept care: „«Poporanismul literar» este denumirea dată impropriu direcţiei realist-critice şi democratice care domină în viaţa literară a primelor două decenii din secolul al XX-îe ', ca şi în literatura din secolul trecut. în cuprinsul lui intră cea mai mare parte a literaturii Tiabile de inspiraţie rurală şi în genere de atitudine democratică"... în întregul ei, chestiunea este analizata îs: D.Micu, *Poporanismul şl „Viaţa românească",* E.P.L., 1961.

Nu e, de asemenea, o exagerare cînd spunem că *La Medeleni* este proiecția în ficțiune artistică a unei experiențe cvasiautobiografice şi într-un fel o pledoarie patetic înduioşată în favoarea ijTiiTTmod de viață specific, structurat în datele lui de bază.

Idealizînd procesul social care altădată fusese cu vehemență înfierat de Duiliu Zamfirescu, în romanele sale, Ionel Teodoreanu se iluzionează într-o asemenea măsură încît aşază sub zodia eternității, văzîndu-le într-o fuziune totală, indestructibilă, două realități, două fenomene cu totul diferite: copilăria şi adolescența omului în accepția de permanențe inalterabile ale existenței umane, de o parte, şi relativa stabilitate a unei anumite pături „, sociale, de alta. Condiționînd conținutul fenomenului dintîi de durabilitatea celui de al doilea, scriitorul, implicit, ne dă una dintre cheile de bază cu ajutorul căreia pătrundem în miezul teoretic al *„medelenismului"*. în felul acesta, etic, psihologic şi social, în cele din urmă artistic, „medelenismul" se defineşte ca un amestec complex de elemente de un realism profund totuşi, avînd un con-"ținut artistic de o poezie sublimă, cărora li se adaugă altele ce variază de la anacronismul cel mai ingenuu pînă la vehemența cea mai inoperantă, nu o dată de-a dreptul donquijotească. în aceasta trebuie identificat paradoxul de un fel deosebit al viziunii artistice a scriitorului, după cum, pornind tot de aici, se cuvine a încerca să vedem în ce constă idilismul şi patriarhalismul specific romanului *La Medeleni.*

Deşi e un roman ciclic, trilogia *La Medeleni,* în latura sa arhitectonică, nu urmează legile romanului de tip clasic, balzacian şi apoi tolstoian. La drept vorbind, opera aceasta nu e construită după un plan narativ, riguros elaborat, şi conflictul, atît cît există (totuşi de la un volum la altul mai accentuat), nu se organizează cu fidelitate pe axa unor întimplări ce se înlănțuie şi se întretaie matematic, ca urmare a unor determinări epice foarte strînse. Personajele, în fond, nu sînt angajate într-o intrigă narativă prcpriu-zisă, consecință a unei evidente şi de la început definite plasări într-un conflict unitar. Fiind mai curînd un roman-povestire, *La Medeleni* se emancipează totuşi de sub tutela prototipului sadovenian. în ce sens? Deşi este vorba de o proză a rememorărilor, scriitorul nu istoriseşte precum marele rapsod, ci reconstituie. Amintirea este, de aceea, asimilată pînă la senzația de dispariție de acest artificiu al prozei moderne, în care, între fluxul memoriei şi prezentul relatării, dispar aproape complet hotarele. Se creează astfel impresia unui prezent narativ atotcuprinzător, ceea ce sporeşte considerabil sentimentul autenticității. Evocarea devine ea însăşi element al relatării nemijlocite. în cele din urmă, în plan compozițional, totul se organizează în jurul ideii de înțelegere şi de relatare a faptelor din interior, fără nici un efort de obiectivare, dimpotrivă, printr-o cît mai firească abandonare a prozatorului în însăşi substanța narativă şi descriptivă a operei. De aici şi „eclectismul" de un fel deosebit nu numai al compoziției, dar şi al modalităților romaneşti, amestec firesc de acțiune epică, de vibrație lirică interioară, de descripție neînfrînată, de dialog ostentativ, aproape automat etc. Condiția clasică a epicului, ca atare, este insolit ignorată, romanul nu se mai mulțumeşte doar să nareze fapte şi să caracterizeze eroi după procedeul portretului literar consacrat, ci îşi deschide porțile larg pentru toate imixtiunile posibile: eseu, reportaj, poezie pură etc.

încă din 1926[1], scriind despre volumul I al *Medelenilor,* Camil Petrescu definea cu pătrundere specificul viziunii şi al modalității epice la Ionel Teodoreanu. Esențialul ar consta, după Camil Petrescu, în „crearea prin incidente de viață, prin înfățişarea directă a faptelor şi oamenilor", spre deosebire de „metoda analitică şi comentatoare". întîmplările *din La'Medeleni* sînt, astfel, o lungă serie de fapte povestite direct. „în genere — mai afirma Camil Petrescu —valoarea unor astfel de opere are valoarea incidentelor pe care le înregistrează."

Observația lui Camil Petrescu ni se pare fundamentală. Cum rezultă şi din mărturiile autorului[2], împărțirea în volume aromânului este impusă de criteriul intrinsec al axării problematicii întregii construcții pe cele trei etape caracteristice ale vîrstei eroilor centrali: copilăria, adolescența şi tinerețea. Faptul atrage după sine prezența unor schimbări, a unor restructurări de ordin

[1] *Cetatea literară,* iulie 1926, rubrica intitulată „Cărți": */. Teodoreanu, „La Medeleni",* recenzie semnată de Camil Petrescu.

[2] Vezi detalii, în această privință, în *Notele şi comentariile* din voi. III al ediției de față.

general compozițional cu totul sensibile; aceasta.se înțelege, în sfera aceleiaşi viziuni artistice de ansamblu.

Prima cunoştinţă directă a cititorului cu *Medelenii* — locul acţiunii romanului — se produce de fapt o dată cu lectura uneia dintre naraţiunile cuprinse în *Ulița copilăriei.* Este vorba despre *Vacanța cea mare,* a cărei acţiune are loc la Medeleni, caracterizat încă de pe acum în acest chip de către Sonia, într-o scrisoare adresată unei prietene:

„Any, sînt la Medeleni...

Auzi tu ce plin şi ce involt sună: Medeleni'?

Te-ntrebi: E numele firesc al unui clopot florentin? al unui şipot de munte? al unei cantilene?

...în amurg, cînd se întorc cirezile de la păşune, tălăngile destramă un vaier plîngător, prin care lămuresc, silabă cu silabă: Medeleni... Medeleni... Medeleni...

Şi-mi pare că ascult în glasurile-acestea clopotele deniilor păgîne, prin care ogoarele, pădurile şi apele jelesc pe nimfa sau zeița Medeleni..."

Cum se vede, tentația plasării în simbol şi a acordării de valențe cvasimitice e prezentă încă de pe acum, Medelenii, în viziunea scriitorului, tinzînd să se constituie ca un univers situat **incert,** *'^^9^^.A'B^SJ,'y}}'^^.SPJ&My^* Şi idealizarea romantic-pastorală a acesteia.

De altminteri, *Vacanța cea mare* preludează romanul şi sub alte aspecte, cum ar fi fundalul general al ambianței de familie şi chiar tipologia personajelor. Ampla povestire e o cu totul izbutită repetiție generală a marelui spectacol ce va urma: trilogia *La Medeleni.* Să amintim, între altele, atributele de pur „medelenism" ale vieții de familie la moşie, cu buna dispoziție, cu hîrjoana nevinovată a copiilor, însoțiți de supravegherea afectuoasă şi tolerantă a părinților, de perfecta armonie dintre aceştia şi slugi, de sărbătoreştile şi pe cît de poetizantele tot pe atît de abundentele preparative culinare, totul fiind circumscris într-un decor feeric, apjoape paradisiac, căci ne aflăm în sînul unei naturi neîntrerupt binecuvîntată de soare, ziua, şi de razele lunii, noaptea, năpădită de abundența roadelor şi a florilor.

De asemenea, la nivel aproape individual, personajele povestirii sînt adevărate schițe de portret pentru tipologia romanului. Ştefanei prefigurează pe Dănuț, Suzica şi Nuni pe Olguța şi pe Monica şi, în sfîrşit, mama poate fi considerată o primă şi pregnantă apariție a bunei, visătoarei şi romanticei doamne Deleanu.

Mutațiile ce se produc de la nuvelă la roman, în mod cu totul direct, vizează volumul I al acestuia din urmă, *Hotarul nestatornic.* Transferul este acela de la schița de studiu lirico-epică, elaborată prin simple mijloace de notație — un soi de poantilism, cum se exprima G.Bogdan-Duică[1], la compoziția minuțioasă, amplă şi nuanțat structurată. Astfel, *Hotarul nestatornic* vizează proporțiile monografiei, mai exact, acest volnm este un prim act al unei trilogii monografice. „Medelenismui" se defineşte aici în ceea ce are mai caracteristic, în datele sale originare. Perfect motivat în determinările sale psihologice şi sociale, „medelenismui", în *Hotarul nestatornic,* artistic, se relevă ca o tentativă utopic-romantică, de a înfrîna sau de a mistifica, după împrejurări, solicitările iminente ale timpului. Aceste solicitări se orientează atît în direcția timpului social-istoric, cît şi în aceea a timpului biologic-psihologic. Unitatea de viziune artistică a volumului este asigurată tocmai de marea capacitate a romancierului de a surprinde — mai bine zis de a sugera pînă la imponderabil inextricabila întrepătrundere dintre cele două dimensiuni ale timpului.

Originalitatea *Hotarului nestatornic* stă în neobişnuita putere **a** scriitorului de a supune absolut toate datele existenței unui unic scop: plăsmuirea unui univers de viață întru totul închegat, relativ autonom, capabil să se mişte, să evolueze în baza impulsiunilor şi resorturilor sale proprii. Cu alte cuvinte, asemenea *Amintirilor* lui Creangă, dar pe alte căi şi din alte perspective estetice, prima \ carte **a** *Medelenilor* propune un adevărat microcosmos^ Foarte limpede, romancierul, prin Dănuț, la finele volumului al doilea al trilogiei, se explică astfel: „Poem şi roman, mereu suprapuse. Contopire de viață şi de basm. Să aibă lectorul mereu impresia miracolului posibil, ca în epocile evanghelice, deşi acțiunea să fie | în realitatea contemporană."

I

[1] G.Bogdan-Duică, *Societatea de mline,* anul I, nr.9, 1924, p.194.

Alegerea locului (moşia Medeleni) şi a timpului (vacanţa cea mare) în care se petrece acţiunea din *Hotarul nestatornic* nu este, desigur, de loc întîmplătoare, ea corespunzînd viziunii artistice de ansamblu. Numai astfel se creează cadrul spaţial şi temporal adecvat pentru investigarea abilă şi naturală, condusă din interior, în structura „medelenismului".

Eliberaţi de obligaţiile vieţii de şcolari, organizate şi dirijate de cei mari, acum, fiind în vacanţă, micii eroi au posibilitatea de a fi ei înşişi, de a se manifesta ca atare. Totodată, Medelenii, aşa cum se desprinde încă din *Uliţa copilăriei,* constituie locul ideal unde, din toate punctele de vedere, Olguţa, Dănuţ şi Monica îşi pot releva din plin personalitatea.

Epic, *Hotarul nestatornic,* potrivit concepţiei scriitorului, trebuia să realizeze un joc continuu, compus din stări de spirit şi fapte imprevizibile, de o inedită şi fermecătoare incoerenţă, în care luminile şi umbrele pricinuite de mişcările întortocheate ale sufletului infantil să se arate la tot pasul, în deplina lor candoare. Tot prin intermediul lui Dănuţ, scriitorul precizează:

„Eroii să se joace mereu. Să fie într-o continuă recreaţie. Să nu-i amestece în nici o dramă a părinţilor sau a altor persoane mari. Nici o tragedie matură să nu le impuie gesturi de liliputani actori. Să-i vadă lectorul mereu jucîndu-se — profesionişti ai capriciului — într-o vacanţă ca toate vacanţele copilăriei, normală prin tot. Din cînd în cînd numai, viaţa, care treptat se adună în jurul lor, să fie vizibilă prin ceva: o melancolie, o durere. Atunci acea simplă prezenţă a vieţii să arate sfîşietoarea vremelnicie a copilăriei — care să capete prin aceasta o umbră de moarte — şi exactele ei dimensiuni de sătuleţ la poalele unui vulcan."

„Contopirea de viaţă şi de basm", în planul creaţiei, se traduce tocmai într-un asemenea nesfîrşit joc, la ale cărui norme protagoniştii se conformează de minune.

Asimilarea realului în materia basmului şi invers se produce încontinuu, cu preţul unei atente şi fireşti filtrări a tuturor datelor vieţii prin psihologia copilului. îndeosebi Dănuţ este acela care fantazează în acest sens, transferîndu-se, frecvent şi de la sine, într-o lume~ă închipuirilor, mitologizată. înzestrat cu o imaginaţie fecundă — semn al predispoziţiilor sale de artist —, Dănuţ evadează în ficţiunea pe care i-o inculcă lectura vîrstei. De fapt, ceea ce mai tîrziu nu va putea fi decît aventură a spiritului, acum, deşi tot produs al închipuirii, i se relevă ca un univers ce i se pare de-a dreptul palpabil, în interiorul căruia se mişcă în modul cel mai firesc. Este caracteristică împrejurarea că ori de cîte ori întîmplările vieţii nu se mulează pe înţelegerea sa idealizantă, împotrivindu-i-se sau nemulţumindu-1, eroul redimensionează totul, retranşîndu-se în lumea închipuirilor extraterestre. Astfel, miracolul se petrece frecvent, şi Dănuţ, ori de cîte ori simte nevoia, apelează la eroii săi preferaţi, la lumea acestora, cu virtuţile ei. De pildă, tjrrbinc^jimjvan nu se lasă niciodată prea mult aşteptată de sensibilul, orgoliosul şi melancolicul copil. Prea puţin dotat cu aptitudini de om al faptelor directe — de aceea, de pe urma înfruntărilor cuJ^^t^asji__01guţa, rămîne întotdeauna în inferioritate —, Dănuţ îi sancţionează pe adversari pe căi cu totul proprii, de o ineficacitate superbă, în timp ce Olguţa, hotărîtă şi provocatoare, taie sfoara de la zmeul fratelui său, bănuţ recurge la gesturi care ţin de cea mai pură abandonare în ireal, prelungire, prin intermediul visului, a aspiraţiilor din timpul premergător somnului:

„închizînd ochii, Dănuţ deschise turbinca lui'Ivan...

...Dănuţ e paşă sau sultan: n-are a face! Capul e înfăşurat într-un turban de subt care răsar două musteţi ca două iatagane şi o păreche de ochi fioroşi... Doi colţi lungi ies prin gură rînjind. Colţii sînt împrumutaţi de la un strigoi!..." etc.

Dar nu numai pe calea transferului în vis al cotidianului se produce redimensionarea realităţii la proporţiile percepţiei şi sensibilităţii infantile. Jocul este atît de atotcuprinzător, încît chiar realităţi istorice imediate, de mare ecou în contemporaneitate, sînt asimilate trebuinţelor respectivului joc. Astfel, potrivit credinţei că pentru spiritul infantil nimic nu este imposibil, războitil ruso-japonez din 1905 devine şi el sursă de inspiraţie, fiind pus în scenă, cu~toată gravitatea vîrstei eroilor, în mediul medelenist. Printr-un proces de parodiere inconştientă, Dănuţ şi Olguţa îşi „însuşesc" identitatea celor doi vestiţi amirali, angajîndu-se

într-un război în miniatură de o spectaculozitate pe cît de amuzantă pentru cei maturi, tot pe atît de gravă — dată fiind presupusa ei realitate — pentru cei doi protagonişti.

Cu oarecare relativism, putem afirma că, în cazul Olguţei, mistificarea infantilă a realităţii obiective se produce pe căi contrare celor uzitate de Dănuţ. Cel puţin în punctul de plecare, psihologic, temperamental, lucrurile se petrec altfel; chiar în plan epic, mai exact în materia „incidentelor de viaţă" — cum se exprimă Camil Petrescu —, cei doi eroi se întîlnesc adesea. Antagonismele dintre ei tocmai aici îşi au sursa intimă. Într-un sens, mai larg, desigur aluziv, prin aceasta romancierul ţinteşte a releva primele zvîcniri ale veşnicei şi paradoxalei „rivalităţi" dintre sexe.

După o caracterizare a tatălui ei, Olguţa este un adevărat „drac îngeresc". Din această pricină, „tenace, deşteaptă şi autoritară, înzestrată cu un simţ al realităţii deconcertant, ea nu se poate mulţumi nici un moment cu paliativele cufundării în visare, precum fratele ei. La ea, redimensionarea infantilă a realităţii se traduce prin obstinata ambiţie de a subordona tot ce o înconjură aspiraţiilor ei foarte concrete, într-un fel. Temperament voliţionaf, Olguţajşi asumă toate riscurile în vederea constituirii unui univers de fapte şi de concepţii al ei. Refuzînd sistemul de relaţii iluzioniste al lui Dănuţ, Olguţa tinde la asimilarea deschisă a însuşi punctului de vedere al celor maturi aspiraţiilor ei. în timp ce Dânut_e un romantic, Olguţa e o realistă; de aici aplecarea spre reverie a primului şi luciditatea de un farmec aparte a ultimei, încă de pe acum este evident că prin Olguţa romancierul doreşte să realizeze imaginea tipologică a feminităţii altoite pe trunchiul bogat în sevă densă al civilizaţiei moderne.

„Concurenţa" pe care Olguţa o face celor maturi, aşadar, se consumă pe planul celei mai palpabile realităţi, totul luînd, în cele din urmă, înfăţişarea unui inconformism de o candoare desăvîrşită. Teribilismul eroinei, vădit într-un întreg şir de „îndrăzneli" (subtilizarea borcanelor de dulceaţă, obstrucţii de tot felul faţă de Dănuţ, angajarea în discuţii grave, pe picior de egalitate, cu cei maturi etc.), nu tinde la altceva decît tot la plăsmuirea unui univers existenţional autonom, care să asigure depline posibilităţi de afirmare a propriei personalităţi. Cu toate acestea, în

ciuda fundalului său concret, psihologic, universul spre a cărui alcătuire tinde Olguţa, în felul lui, nu e mai puţin pueril şi mai puţin fantezist decît al lui Dănuţ. Dincolo de detaliile sale palpabile, lumea Olguţei, „cosmosul" ei, dacă se poate spune aşa, sînt tot o himeră şi, într-un sens mai larg, tot o transpunere în ficţiune, fiindcă şi aici cuvîntul de ordine e tot jocul.

Inspirat, între cele două personaje — Dănuţ şi Olguţa —, atît de deosebite temperamental încă de pe acum, dar, dintr-un unghi mai larg, atît de unitare în dezvăluirea dialecticii unui aceluiaşi fenomen psihologic, romancierul plasează pe JVIonica, adevărata punte de legătură între polii opuşi ai fenomenului în cauză. Monica, astfel, este o adevărată axă de simetrie, în sensul că ea este aceea care echilibrează şi fixează linia de întîlnire şi confruntare a celor doi fraţi. Deocamdată, artistic, în cazul Monicăi, demn de reţinut este faptul că romancierul nu tinde la realizarea unei tipologii de mijloc, ci, printr-o superioară intuiţie creatoare, esenţializînd cu mijloacele poeziei, el pune primele pietre la edificiul unei construcţii caracterologice superior realizate.

Aceasta şi explică, ni se pare, de ce Monica încă de pe acuma, epic, are o prezenţă voit incertă, vizînd dimensiunile imponderabilului. Aşa cum se va întîmpla de-a lungul întregii trilogii, ea va avea, în primul rînd, poziţia unei adevărate zine bune, de o frumuseţe fizică desăvîrşită, aproape extraterestră — un „înger blond", ca să folosim terminologia eminesciană — şi de o psihologie atît de sublimat ideală, încît, practic, niciodată nu va putea fi definită. într-un fel, fiind expresia deplinei idealizări poetice, Monica, dincolo de vîrstă, de scurgerea timpului, va fi întotdeauna imună la solicitările realităţii obiective, scriitorul evitînd cu bună-ştiinţă s-o coboare din sfera existenţei ei. De aceea, el se va folosi de această eroină ca de un adevărat punct de reper în urmărirea meandrelor celor doi fraţi, care, de cîte ori vor suferi de pe urma loviturilor vieţii, vor căuta alinare şi linişte alături de Monica. Nu încape îndoială că Monica constituie una din treptele cele mai de sus pe care le cunoaşte_literatura română, în direcţia **^tizărif"romantice** a ceea ce numim *eternul feminin.*

Nu e, de aceea, întîmplător că eroina lui Teodoreanu, chiar fetiţă fiind, atunci cînd se prezintă cititorului în aspectul ei fizic,

solicită din partea plăsmuitorului ei mijloace de portretizare de o factură cu totul aparte. Monica, şi în această împrejurare, e mai mult o apariţie de basm, pe care sînt grefate subtil însemnele unui exotism romantic cuceritor, în aşa fel încît ai zice că ea coboară de-a dreptul din poveştile *Şeherazadei* sau ale îndepărtatului Orient:

„Monica, roşie ca suflată cu vaporos mărgean, şedea turceşte pe divan, cu genele şi umerii plecaţi şi mînile — în mînicile largi — încrucişate pe genunchi. Sfiala şi chimonoul îi insuflase gesturile înguste ale japonezelor. Părul ei de aur tumultuos înflorise în coc nipon, prins cu pieptenii doamnei Deleanu... în rumen revărsat de zori, un pui de piersic înflorit, c-un paradis de aur pe creanga cea din vîrf, învelit de zeul livezilor cu chimonoul unei fetiţe, ca să nu-i fie frig peste noapte: visul unui poet japonez îndrăgostit de piersici. Aşa era Monica: o vignetă la începutul unei legende..."

în decursul romanului, de cîte ori va fi preocupat de acest personaj, scriitorul va fi fidel viziunii portretistice de mai sus. Feminitatea Monicăi, atît de atrăgătoare încă de pe acuma, dar tot atît de indefinibilă — în ciuda pronunţatei tuşe de senzitivism, stilizat —, se va dezvolta tocmai pe o asemenea cale, amestec de realităţi idealizate şi de basm himeric. Vom vedea însă că, surori bune cu Monica, alte eroine din epica lui Teodoreanu *(Lorelei, Turnul M'ilenei),* cel puţin prin finalitatea destinului lor, nu vor mai putea evita forţa de atracţie gravitaţională a lumii reale şi că vor bea din plin din cupa amară, otrăvitoare chiar, a acesteia.

în altă ordine de idei, trebuie spus că, în timp ce Dănuţ este proiecţia în ficţiune romanescă a înseşi persoanei autorului, Monica exprimă cel mai pregnant fondul intim al eticii, al viziunii artistice, proprii operei teodoriene, în implicaţiile ei superior şi organic moraliste.

Dată fiind structura de personaj^monadă, într-un fel spre deosebire de Dănuţ şi Olguţa, Monica este complet ferită de inevitabilele traumatisme morale pricinuite de instinctul de cunoaştere al vîrstei infantile. Monica, cu seiiziţiyismul ei elevat, percepe lumea înconjurătoare, bucuriile şi tristeţile acesteia, într-un plan exclusiv afectiv, fără nici cea mai mică urmă de participare diso-

Familia Teodoreanu
(loni-1 Teodoreanu, cel din dreapta)

ciativă, raţională. Tentaţia abstractizării îi este complet străină. Binele şi răul, pentru Monica, nu capătă niciodată forme de manifestare similare cu cele existente la Dănuţ şi la Olguţa. Fire iremediabil contemplativă, de un paseism superb, Monica vine în contact cu aceste realităţi doar pe calea simţirii, neîncercînd-o niciodată tentaţiile generalizării în planul ideilor, al abstractizării.

Comparativ cu Olguţa şi cu Dănuţ, personalitatea Monicăi constă tocmai în lipsa acestei personalităţi, în sensul curent al ideii. Aşa se şi explică foarte bine de ce această fetiţă, fără a se contrazice cîtuşi de puţin cu ea însăşi, aderă atît de firesc, în măsură egală, şi la unghiul de vedere al Olguţei şi la acela al lui Dănuţ, deşi între aceştia există, cum am văzut, deosebiri de structură. Totodată, romancierul a intuit magistral, de o parte, mecanismul prieteniei subordonate între copii de aceeaşi vîrstă, dar de temperamente diferite şi, de alta, primii muguri ai atracţiei erotice.

Simţul măsurii şi autenticitatea notaţiei în relevarea acestui gingaş proces dublu, propriu vîrstei infantile, constituie una din marile calităţi de fond ale *Hotarului nestatornic.* Artistic, succesul se explică prin aceea că prozatorul, străin de orice ispită venită din partea axiomelor ştiinţei pure, în felul său, studiază şi el problema (dar „pe viu" şi din interior!), fără a pierde din vedere nici un moment că, şi de data aceasta, trebuie să se conformeze întru totul legilor „jocului" propus încă de la început.

„Jocul" este unul inocent-grav, pentru că el vizează numai în aparenţă gratuitatea, în fond nefiind altceva decît expresia adecvată a celei mai ardente sete de cunoaştere.

Pentru Dănuţ, primul moment al desprinderii din copilărie este similar cu dispariţia lumii de basm în care se complăcuse pînă atunci, iar accentuarea conştiinţei individuale atrage după sine sentimentul singurătăţii, cu toate consecinţele lui dureroase. Este primul spasm al înstrăinării de sine. Ca şi lui Dinu din *Vacanţa cea mare,* lui Dănuţ dispariţia celui din urmă basm al copilăriei i se relevă o dată cu realitatea insurmontabilă a reluării, în condiţiile altei vîrste, a vieţii de şcolar. In felul acesta, intrînd sub supravegherea lui Herr Direktor, Dănuţ pierde pentru totdeauna copilăria şi tot ce este legat de ea, de mirajele ei.

Ultima tentativă de a ţine timpul copilăriei în loc eşuează şi ea; constrîns de realităţile vieţii, asemenea noului erou preferat, Robinson, care pînă la urmă îşi părăseşte insula, şi Dănuţ e nevoit să plece din copilărie, definitiv. De data aceasta, scrie romancierul, „sufletul lui Dănuţ era o insulă din care plecase Robinson Crusoe, luîndu-şi numai căciula, umbrela şi papagalul".

Impjiijsjouată de alte resorturi, potrivit cu firea ei băieţoasă şi scrutătoare, Olguţa continuă să-i „concureze" pe cei în vîrstă, făcînd, în acest sens, dovada unui mimetism debordant. Dacă pe Monica îi place s-o ştie neîntrerupt în propria-i subordine, în înfruntările cu Dănuţ, în ce-i priveşte pe domnul Deleanu şi pe moşu Puiu, Herr Direktor, şi-i asociază ca pe nişte egali în acţiunile ei îndrăzneţe. în acest gust pentru poza masculină descifrăm in primul rînd tentativa eroinei de a depăşi condiţia propriei vîrste.

îndrăznelile de băieţoi ale Olguţei, în *Hotarul nestatornic,* ating momentul culminant o dată cu episodul simbolic al uciderii enormei broaşte din heleşteul moşiei de la Medeleni.

Nu lipsit de înrîuriri ale epicii romantice (frecvente în opera lui Ionel Teodoreanu), în ceea ce priveşte implicarea unor note simbolice de factură macabră şi a unor semnificaţii în ordinea fatalităţii destinului, episodul constituie un moment-cheie în direcţia definirii caracterologice a eroinei. Strania broască prelungeşte în legendă tragic-grotescă existenţa uneia din străbunele Olguţei, o anume Fiţa Elencu, hîdă şi aprigă boieroaică, despre care se spun cele mai lugubre întîmplări, între altele circulînd şi aceea potrivit căreia această femeie şi-ar fi înecat din gelozie iubitul.

Văzînd în strănepoata sa o posibilă răzbunare a destinului blestemat de care avusese parte, cu cinismu-i ieşit din comun, Fiţa Elencu nutreşte o adîncă şi neverosimilă afecţiune pentru Olguţa- Zice prozatorul:

„O singură slăbiciune avusese Fiţa Elencu, de nimeni ştiută: Olguţa. Ochii negri ai fetiţei de cinci ani nu se plecau în faţa ochilor verzi. Cruţaţi de bătrîneţă, ochii verzi urmăreau deseori prin casă pletele brune şi fruntea scurt şi dîrz tăiată, ca pe o inscripţie netălmăcită încă."

Nu acelaşi este însă şi răspunsul, în planul sentimentelor, din partea Olguţei. Simţind instinctiv prezenţa răului şi a blestemului, fetiţa o va înfrunta pe Fiţa ori de cîte ori i se va ivi prilejul, tocmai spre a dejuca previziunile bătrînei. încă de pe acum, sugerează autorul, Olguţa se va angaja la o încrîncenată luptă cu propriul destin, a cărui traiectorie, ca într-o fatalitate, purcede tocmai din acest punct. Pentru moment, eroina iese învingătoare; ucigînd broasca poreclită Fiţa, Olguţa ucide ceva din frica apăsătoare, obsedantă, ivită încă din primii ani ai copilăriei:

„— Herr Direktor, nu se putea să scape. Trebuia s-o ucid.

— De ce, măi drace?

— Aşa... Fiindcă-mi era frică de ea, răspunse tare Olguţa, ca s-o audă şi Olguţele din trecut."

Eliberarea de blestem este însă momentană şi, pînă la un punct, chiar iluzorie, căci în volumul al IH-lea al romanului, urmărită de propriul destin, Olguţa va reedita, la modul sublim-tragic însă, sfîrşitul ciudatei sale străbune. Mai observăm, în treacăt, că Fiţa Elencu inaugurează în opera lui Ionel Teodoreanu seria de personaje plăsmuite sub semnul monstruosului şi al patologicului; totodată, plasarea destinelor unor personaje în unghiul de cuprindere al fatalismului ereditar începe cu *Hotarul nestatornic* — în speţă, cu personajul Olguţa.

în sfîrşit, evoluţia „jocului" la Monica cunoaşte de asemenea căi proprii. „Nestatorniciile" vîrstei, la această fetiţă iremediabil contemplativă, se manifestă în jocul nevinovat, pur, al tulburării erotice. Amestec ingenuu de senzitivism şi spirit contemplativ, Monica iese firesc din vîrstă copilăriei, abandonîndu-se „suferinţelor" pentru Dănuţ. Dată fiind firea ei, era firesc ca punctul maxim al acestei suferinţe, expresie a crizei de vîrstă, să se materializeze într-un gest de o ineficacitate emoţionant-încîntătoare. Spre a-**1** însoţi cu afecţiunea ei pe Dănuţ cînd pleacă la şcoală, Monica ascunde în bagajele acestuia cea mai frumoasă păpuşă a ei, iar lîngă aceasta ataşează un bilet ce conţine prima ei declaraţie de dragoste: „Monica îl iubeşte pe Dănuţ din toată inima"...

Dar în *Hotarul nestatornic* „jocul" angrenează în meandrele lui nu numai pe cei trei copii: Dănuţ, Olguţa şi Monica; acest „joc" este general, atotcuprinzător, prinzîndu-i tot atît de puternic şi pe cei maturi. Aceştia din urmă, într-un fel, devin şi ei copii, totul petrecîndu-se sub semnul vîrstei şi mentalităţii infantile.

Respectiva stare de lucruri nemulțumea profund pe E. Lovinescu, care spunea:

„Romanul scriitorului pleacă, așadar, în primul rînd, de la profunda eroare psihologică a credinței în posibilitatea unui roman de copii și numai de copii, neexistînd în nici o literatură din lume, căci *L'aube,* primul roman din seria lui *JeanCristophe* a lui Romain Rolland, sau *Fetița* și *Sînge,* admirabile fragmente din viața de copil a doamnei Hortensia Papadat-Bengescu, sînt retrospecțiuni ale maturității, în vîrstă copilăriei, sondaje și analize adinei, pe bază de amintire, ale primelor recepții ale copilului — în fața vieții, în fața amorului mai ales; reconstituiri de stări interioare, pe cale mai mult de devinație, de la originile vieții sufletești. Această literatură — conchidea criticul — e pur subiectivă, preanalitică."[1] Dar ceea ce numim formula narațiunii-joc, punctată de incidente de viață psihologicește revelatoare, în romanul *La Medeleni,* este incompatibilă cu juxtapunerea, în plan narativ, conflictual, a unui al doilea univers romanesc, al adulților. O asemenea operație ar fi fost similară cu cea mai de nedorit imixtiune, care ar fi impietat grav unitatea de viziune.[2]

într-un spiritual dialog critic imaginar[3] — între *ego* și *alter-ego* — G. Călinescu observă pe drept că adulții, în *La Medeleni,* „trec discreți ca niște umbre spre a nu tulbura visul copiilor, dar trăiesc". Totodată, mai zice criticul, „autorul a știut să ni-i înfățișeze (pe adulți, n.n.) mai ales în acele ipostazuri ce-i coboară

[1] E.Lovinescu, *op. cil.,* p.143-157.

[2] Evident, nc aflăm in fața unui artificiu scriitoricesc, din fericire un artificiu foarte bine asimilat viziunii de ansamblu, în așa fel încît el devine, pur și simplu, un eiement ce aparține intuiției și inspirației artistice. Toate acestea se explică pornind de la un adevăr psihologic elementar: întotdeauna, în plan existențial, apropierea dintre copii și maturi se realizează în baza unui comprom's aparte din ambele părți: primii se joacă de-a oamenii maturi, iar cei din urmă, se înțelege, acceptă și ei jocul, copilărindu-se. E de ajuns pentru oricine să fie atent la o conversație „amicală" între un copil și un matur, spre a sesiza conținutul „compromisului" respectiv; altminteri, dacă n-ar exista aceasta, comunicarea între cei doi ar fi aproape cu neputință de realizat. Chiar și procesul de învățămint, in școală, în primii ani mai ales.se bizuie pe un astfel de „joc", adevăratul talent al educatorului rezidind în capacitatea sa de a se încadra perfect în acest soi de „joc".

3 Vezi *Gîndirea,* VIII, nr. 1, 1928.

pînă la copilărie". în această privință, în *Hotarul nestatornic* romancierul realizează cea mai mare performanță artistică o dată **cu** memorabilul episod al deghizării carnavalești, cînd sosește Herr Direktor cu darurile sale la Medeleni. „Uitarea" în vîrstă copilăriei a doamnei Deleanu (costumată în japoneză, alături de Monica), a domnului Deleanu (devenit pașă turc) și a lui Herr Direktor (în postură de eunuc al unui harem imaginar) este, aici, desăvîrșită. Ceea ce face pe una din servitoare să califice scena în acest chip:

„Să nu vă supărați, coniță! Tare-i frumos! Parcă-i la panoramă!"

Din această perspectivă, maturii se încadrează întru totul idilismului de structură al viziunii „medeleniste". G. Ibrăileanu[1] **avea** deplină dreptate cînd vedea în domnul Deleanu „tatăl camarad, frate mai mare al Olguței și pînă la un punct copilul ei, epicureu, aproape *jemanfișist,* om care parcă înțelege totul, chiar **cînd nu** înțelege totul, suportînd greu sentimentul responsabilității, avînd întotdeauna resursa unui optimist ad-hoc în fața complicațiilor care i-ar reclama energie". **în** contrast cu d-l Deleanu **și cu** Olguța, care se conformează „medelenismului" spontan și **instinctiv,** fiecare în felul său însă, doamna Deleanu — mai observă G.Ibrăileanu — e „ființa care reprezintă, care deține normele medelenismului", în aceasta stînd sursa a ceea ce criticul **numește** „eterna discordanță dintre ea și Olguța, dintre normă si spontaneitate".

în sfîrșit, tot Ibrăileanu, în altă ordine de idei, fiind vorba de **volumul al** II-lea **al** trilogiei, *Drumuri,* nota că Ionel Teodoreanu **își asigură** deplina reușită în **ceea** ce privește surprinderea psihologiei adolescentului datorită faptului că, spre deosebire de alți **scriitori, el** purcede **la** lucru „fără nici **un** gînd teoretic".

Cu toate acestea, absența „ghidului teoretic" nu este totală **în romanul** *La Medeleni,* inclusiv în volumul I. Aici identificăm sursa celuilalt gen de idilism, deosebit de cel de structură, **anume** a idilismului programatic, ideologic. Cu alte cuvinte, aici **depistăm** sursa „medelenismului" în aspectele lui discutabile, ca-

[1] G.Ibrăileanu, *op.cit.,* p.196.

duce, care, în diverse variante, îşi va vădi prezenţa în multe din scrierile lui Ionel Teodoreanu.

Paradoxal, dar în *Hotarul nestatornic* autenticitatea artistică scade simţitor tocmai atunci cînd unele personaje ies din sfera „jocului" general şi sînt orientate pe alte căi. **în** această împrejurare, romancierul abandonează zonele genuine, de eden contemporan, ale „medelenismului" şi încearcăjşjrobl^maţizare social-istorică şi etică a acestuia. Fenomenul se materializează în două aspecte: escamotarea contradicţiilor de clasă şi acreditarea ideii potrivit căreia în societatea românească din primele decenii ale veacului nostru s-ar contura tot mai pregnant o aşa-zisă **con-**tradicţie de esenţă între psihologia moldoveanului şi aceea a munteanului, cu profunde consecinţe în mai toate compartimentele vieţii sociale şi individuale.

Este cît se poate de limpede că primul aspect izvorăşte din credinţa intimă a scriitorului, împărtăşită nu numai de semănătorişti, dar şi de prima generaţie postjunimistă — un Duiliu Zamfirescu, de pildă — după care conservarea tradiţiilor din veacuri ale moşierimii de viţă străveche (pe al cărei trunchi, cum am văzut, la Teodoreanu, se altoieşte spiritul revitalizant, dar înţeleptconformist, al burgheziei intelectuale din Moldova) ar anula de la sine sursa nemulţumirilor social-economice ale maselor ţărăneşti. Lăsăm, astfel, la o parte faptul că slugile din conacul de la Medeleni sînt cel puţin tot atît de fericite ca şi sţipînii lor, sau că ţăranii din sat înmărmuresc de emoţie, de sfială şi de admiraţie în faţa boierilor, deşi acţiunea se petrece, să nu uităm, în perioada răscoalelor ţărăneşti din 1907. Să admitem că toate acestea se întîmplă întrucît scriitorul a dorit să pună viaţa din jur de acord cu atmosfera generală de bună dispoziţie, de exultare a existenţei protagoniştilor.

Din păcate, lucrurile nu se opresc însă aici, fiindcă moş Gheorghe e în cea mai mare parte un personaj cu teză. Pînă la un punct, înţelegem intenţia romancierului de a crea, prin acest venerabil servitor, încă un termen de confruntare între cele două tipuri de psihologii, cea infantilă şi cea a omului bătrîn. în această privinţă, unele momente, dialoguri mai ales, între moş Gheorghe

şi Olguţa, sînt interesante prin savoarea şi prin tîlcul lor, căci autorul izbuteşte să-l atragă în jocul copiilor şi pe bătrîn:

„— Nu mai tragi din lulea, moş Gheorghe?

— Duduita moşului, toate le ştie!... clătină din cap moşneagul. Ba trag eu cînd am vreme! Toate cu rînduiala lor.

— Da' acuma de ce nu tragi?...

— Da' caii cine să-i mîie, duduita moşului?

— Cine??... Eu.

— Bată-te norocul să te bată!

— N-ai titiun? îl cercetă Olguţa, imitîndu-1.

— Cumpără moşu !" etc.

Deci, dacă romancierul s-ar fi mărginit la asemenea semnificaţii, moş Gheorghe ar fi rămas un bun personaj de idilă, de roman pastoral, a cărui prezenţă mai ales cititorul tînăr ar fi receptat-o cu plăcere. Mai departe însă tezismul invadează fără milă. Ionel Teodoreanu l-a vrut pe moş Gheorghe un adevărat prototip al slujitorului supus, demn şi înţelept. Astfel, idealul suprem de viaţă al bătrînului constă în devotamentul său idolatru pentru stăpîni, pentru care nu numai că munceşte, dar înseşi roadele acestei munci trebuie să se întoarcă la aceştia. Semnificaţia scrinului cu mătăsuri pe care bătrînul le adună pentru Olguţa cînd» va fi mireasă e prea evidentă ca să mai insistăm.

0 primă dezbatere a temei, prin abordare directă, artistic, o întîlnim în capitolul *Mediul moldovenesc* al volumului *Hotarul nestatornic.* într-un fel, acest capitol poate fi socotit ca o adevărată introducere cuprinzînd programul ideologico-artistic al temei în cauză, de-a lungul întregii sale opere. Nu credem că este o exagerare dacă afirmăm că aici Ionel Teodoreanu încearcă dezbaterea în plan artistic a unor idei aparţinînd lui G. Ibrăileanu şi prezente îndeosebi în lucrarea acestuia *Spiritul critic în cultura românească,* apărută încă din 1909. Preluînd unele generalizări grăbite ale lui jG.„Ibrăileanu[1], scriitorul crede că poate să vorbească de existenţa unor contradicţii ireconciliabile între spiritul moldovenesc şi cel muntenesc. Evident, nu pot fi negate întru totul unele diferenţe în

[1] Vezi n D. Micu, *Poporanismul şi „Viaţa românească",* Editura rentru Literatură, 1961.

această privință, avînd în vedere psihologia moldoveanului, de o structură mai contemplativă, mai predispusă spre reverie și spre oarecare paseism (cu toate că nu trebuie să uităm că la eroii lui Sadoveanu asemenea trăsături de caracter se îngemănează firesc cu impulsivitatea, cu spiritul activ, justițiar etc. !), spre deosebire de a munteanului, spirit mai practic, mai lucid, cu un simț al realității mult mai acut.

Așadar, diferența specifică, pe această cale, nu e chiar atît de obscură, cum afirmă G. Călinescu[1], și în măsura în care scriitorul îi sesizează, în proporții juste, formele de manifestare, trebuie să admitem că observațiile sînt interesante și adevărate. Atunci cînd nu alunecă în ditirambe (fiind vorba, de pildă, de „dulce tîrgul leșului"), sau în pamflet neînfrînat (fiind vorba de „capitala care ucide", cum se exprima Cezar Petrescu), scriitorul oferă nu puține pagini de literatură bună. în aceste împrejurări, cititorul uită de „marile teze" ale romancierului, fie că asistă la tînguielile de ființă „dezrădăcinată" ale cucoanei Catinca Balmuș, fie că face cunoștință cu notații privind căldura toridă de pe marile bulevarde ale Bucureștiului sau cu debitul verbal aglomerat și asurzitor al vînzătorilor și negustorilor ambulanți de aici. De altfel, mai trebuie reținut că însuși autorul adoptă frecvent un ton ușor persiflant, detașat, care tinde să-i atenueze poziția generală față de ambele mentalități.

Arbitrariul începe însă de acolo de unde unor asemenea caracteristici li se acordă semnificații de principiu, absolute, pe care, de fapt, nu le au. Ionel Teodoreanu, speculînd dincolo de orice limite unele formulări ale lui G. Ibrăileanu, mută un fenomen obiectiv, de structură economică și socială, de pe terenul real al societății burghezo-capitaliste pe acela al unor generalizări pripite, nefondate. Anume, conflictul real dintre tradițiile patriarhalejîn. Moldovajx>ate mai bine conservate, deși, judecind după epica unui Al. Brătescu-Voinești, nu s-ar putea spune că în Muntenia lucrurile erau cu mult deosebite) și presiunea civilizației moderne capitaliste este scos din cadrele lui obiective, social-istoric determinate, și circumscris punctului de vedere ce aparține unui soi de neosemănătorism de coloratură moldovenească.

[1] *Istoria literaturii romane,* ed. cit., p.669.

Așadar, falsitatea întregului eșafodaj teoretic este cît se poate de limpede, căci, cum pe bună dreptate afirmă G. Călinescu, „în cuprinsul unei nații unitare diferențele regionale nu pot duce decît la mici înțepături afabile"[1].

Cum se sugerează și prin titluri, în următoarele două volume, prozatorul își propune să cuprindă alte două etape caracteristice din vîrstă eroilor, raportîndu-le pe fiecare la o idee artistică distinctă. Astfel, adolescența ar fi nemijlocit legată — ceea ce este perfect adevărat — de nevoia fiecărui erou — în egală măsură, instinctivă și conștientă — de a-și afla, sau în orice caz de a-și fixa primele elemente ale drumului în viață; cît despre tinerețe, aceasta este scrutată sub semnul unor acute și dramatice zguduiri, de ordin psihologic, dar și de ordin social, deoarece, pentru prima dată eroii sînt constrînși, obiectiv și subiectiv, să-și ia integral răspunderea propriilor destine. Simplificînd întrucîtva lucrurile, așadar, în *Drumuri* sîntem invitați să observăm cum se diferențiază caracterologiile, iar în *între vînturi,* date fiind aceste diferențieri, să asistăm la complicatul proces de fixare a personajelor, prin confruntări determinante cu diversitatea de factori morali și sociali pe care timpul, pe cele două planuri fundamentale ale manifestării lui (psihologia individuală și istoria), îi propune Olguței, Monicăi și lui Dănuț.

La Medeleni, în volumele al II-lea și al III-lea, reia laitmotivul din *Hotarul nestatornic,* materializat în ceea ce critica a denumit spiritul „medelenist". în această privință, ca date obiective, revin vacanțele eroilor și locul unde ei și le petrec: Medelenii. Procedînd astfel, romancierul dorește să sugereze că în întreaga lor existență, în afara „vacanței" copilăriei, eroii săi mai au parte doar de aceste alte două vacanțe: a adolescenței și a primei tinereți.

Important este deci de a releva care sînt mutațiile și diferențierile de la o etapă la alta, de la o vacanță la alta.

Ideea de nestatornicie a vieții, implicată decisiv în primul volum, revine și în celelalte două. Excepționala valoare realistă a romanului *La Medeleni,* din acest punct de vedere, vine din refuzul sistematic de a escamota consecințele pricinuite de confruntarea personajelor cu timpul. Atît în *Drumuri,* cît și în *între vînturi*

[1] G. Călinescu, *op. cit.,* p.671.

sîntem martorii unei tulburătoare operații de involuție a conceptului de „medelenism", de la formarea sa ideal-utopică din *Hotarul nestatornic* pînă la deplina sa dispariție, intrînd în sfera amintirilor, ca un mit îndepărtat, din ultimele episoade ale trilogiei. Ceea ce se plăsmuise cu atîta ardoare și încîntare poetică în prima carte a *Medelenilor* în următoarele cunoaște tocmai un asemenea proces de dezagregare ireversibilă.

Comparativ cu *Hotarul nestatornic, Drumuri* și *între vînturi* demonstrează incompatibilitatea ideii de autonomie a „medelenismului" cu dialectica evoluției caracterologice a personajelor. „Jocul" sublim mistificator de altădată dispare. în locul lui apare un altul, mult mai complicat și mai dramatic. Este jocul propriuzis al vieții limitate în timp și în spațiu, după cum și în aspirații. Atît în a doua vacanță, cît și în a treia (în aceasta, pînă la ultimele consecințe), puritatea de altădată a „medelenismului" suferă deci un sistematic proces de imixtiune a factorilor exteriori.

Așa se face că cele două vacanțe din urmă se vor desfășura sensibil diferit de prima. Eroii — deși ei înșiși consecvenți în intimitatea psihologiei lor cu felul de a fi din copilărie (G. Ibrăileanu aprecia și el această „consecvență a tipului cu el însuși de-a lungul vremii"[1]) — de data aceasta apar angajați într-o confruntare deschisă, ca protagoniști, între „medelenismui" originar și avatarurile psihologice și sociale ale noilor vîrste. Este, totodată, interesant de reținut că acțiunea celor două volume nu se mai petrece în exclusivitate la moșia Medeleni. Vacanțele „medeleniste" sînt circumscrise într-o arie spațială mult mai largă și mai complexă. Este efectul procesului de vertiginoasă șubrezire a autonomismului „medelenist", căci cvasimitul, basmul din *Hotarul nestatornic* își pierd treptat consistența în favoarea unor noi redimensionări ale realității.

Grație organicei împlîntări în solul epocii a destinelor eroilor și atentei analize a psihologiei lor prin raportări la spiritul vremii, cu următoarele două volume, dintr-un încîntător ramanjapematic, celebrînd vîrstă de aur a vieții umane, *La Medeleni* devine romanul unei generații riguros plasate între coordonatele unui

[1] G. Ibrăileanu, *op. cit.*, p.190.

timp istoric determinat. încă din 1928, Mihai Ralea[1] revendica o asemenea importantă semnificație pentru opera în cauză. Văzînd în Ionel Teodoreanu „scriitorul cel mai reprezentativ al generației noastre", „o generație curioasă prin amestecul educațiilor care au influențat-o și prin idealurile care au condus-o", pătrunzătorul eseist scria: „Sîntem mai ales o generație mixtă. Ante și postbelică. Cei mai bătrîni știu bine ce înseamnă asta. Cu oarecare pretenție, am putea spune că noi facem legătura între cele două lumi, despărțite deopotrivă prin amintiri și prin aspirații. Dănuț, eroul principal al romanului La *Medeleni,* este în multe privinți adolescentul care am fost mulți dintre noi. Psihologia lui e a noastră prin multe caractere."

Prin Dănuț, adolescent teribil, pe cît de precoce și de extravagant, tot pe atît de romanțios și de inhibat, în cadrele literaturii române, Ionel Teodoreanu recuperează o întreagă tipologie a literaturii europene, ce pornește din wertherianismul goethean, trecînd apoi pe rînd prin dezabuzarea mussetiană, prin sentimentalismul turghenievian și chiar cel â la Dumas-fiul, prin inconformismul iconoclast rimbaldean, prin dandismul wil/dean etc, pentru a se ajunge, în sfîrșit, la cinismul gidean. Prin aceasta nu vrem să spunem că Dan Deleanu al lui Ionel Teodoreanu, artistic, face concurență tuturor personajelor din operele scriitorilor amintiți; dorim doar să relevăm că eroul nostru probează, mai mult sau mai puțin pregnant, o asemenea polivalentă contaminare, pe care numai factori ca cei amintiți de Mihai Ralea o pot explica. Mergînd mai departe chiar, e necesar să ne întrebăm dacă personajul lui Teodoreanu, și în general, în multe privințe, întreaga sa operă nu se înscriu în sfera unui fenomen de largă cuprindere pentru literatura română modernă. Aceasta, ca și civilizația română burgheză, păstrînd proporțiile, a fost constrînsă, între cele două războaie, la un efort neobișnuit, spre a se pune de acord cu spiritul european al veacului, în direcția unei atare acțiuni de recuperare estetică. La urma urmei, numai astfel ne explicăm amețitoarea diversitate de tendințe (unele diametral opuse și, totodată, fără a putea spune care anume e dominantă) în peisajul literar-artistic al epocii; e o situație greu de aflat aiurea, în alte literaturi.

[1] M. Ralea, *Interpretări,* „Casa școalelor", 1928.

Spre a-şi „argumenta" personajul, romancierul îi acordă cel mai larg cîmp de acţiune. Ceea ce avea să preţuiască E. Lovinescu în volumele II şi III ale romanului — existenţa creaţiei în plan epic — pune în subiect pe cei trei eroi din volumul I (cărora li se adaugă şi alţii: Mircea Balmuş, Tonei, Puiu Deleanu, Rodica etc).

Elev în ultima clasă de liceu, Dan Deleanu aminteşte de Dănuţ de altădată prin aceeaşi veşnică pendulare între stările de timiditate orgolioasă, dublate de predispoziţia spre reveria poetică, şi îndrăzneala necugetată de a-şi revendica preţuirea şi afecţiunea (dacă se poate, necondiţionat) celor din jur. Mai mult decît orice, în exaltarea sa, adolescentul priveşte viaţa sub semnul absolutului, socotind că nici o piedică nu-i poate sta în cale, în vederea realizării dorinţelor sale. Ceea ce de foarte multe ori nu se realizează pe deplin nici în decursul unei întregi vieţi de om (creaţia artistică, cariera în viaţa socială, prietenia, iubirea — mai ales aceasta!), personajul lui Ionel Teodoreanu e convins că se poate obţine în cel mai scurt timp. Avem aici indiciul unei adevărate intuiţii a psihologiei exaltat-romantice a adolescentului.

în fond, Dănuţ, la această vîrstă, continuă să idealizeze realitatea, ca şi în copilărie, evident, însă, că la alte dimensiuni şi pe alte căi. îndeosebi iubirea este axa în jurul căreia adolescentul îşi consumă arderile sufleteşti, făcînd din ea, cum e şi firesc, alfa şi omega întregii sale existenţe. Pe acest plan, epic, scriitorul nu e zgîrcit de loc cu personajul său. într-o perioadă de timp foarte scurtă, Dan Deleanu, în afară de Monica, cunoaşte bucuriile şi tristeţile dragostei alături dejreij^ajjenere: Adina Stephano, Ioana Pallă şi Rodica^colega Olguţei. Departe de a se menţine la înălţimea unor suspine şi lamentaţii contemplative, eroul lui Teodoreanu este jmjjrenat în hăţişurile celui mai.direct amor veneric, scriitorul imaginînd episoade de un senzualism dezlănţuit, fără umbră de deghizare.~**Tn** presa vremii şi poate că şi în sînul opiniei publice, fapTul a stîrnit aprigi dispute, fiind invitată la aceasta (din fericire, fără răspuns) să-şi dea părerea însăşi justiţia.

Economia acestui studiu introductiv nu ne permite să reconstituim aici, în toate datele sale, ceea ce ar putea fi numit „procesul Medelenilor", relativ la avatarurile erotice ale luiJDănuţ. Ne vom mărgini doar să spunem că o bună parte a criticii autorizate a respins volumul al II-lea al trilogiei tocmai pe motiv că scriitorul ar face loc celei mai neînfrînate recrudescenţe naturaliste. E. Lovinescu, care altădată va afirma că în literatură singura formă de vulgaritate este lipsa de talent, acum spune că „în *Drumuri* senzualitatea sparge cadrele economiei operei şi se transformă într-un pansenzualism"[1]; Pompiliu Constantinescu vorbeşte de prezenţa unor „repetate exhibiţii de scene senzuale", văzînd în volum un adevărat „sabat de obsesiv erotism"[2] etc; Nicolae Iorga este contrariat de ceea ce el numeşte „acest amestec curios cu fărîme de aur într-un abundent nisip vînturat în vînt" şi de „senzualitatea rafinată şi bolnavă" a romanului[3], iar G. Călinescu scrie că, „voind să evoce vîrstă tulburărilor sexuale, autorul presară cartea cu scene lubrice"[4]...

în schimb, G. Ibrăileanu, apărător din totdeauna al scriitorului, vede cu totul altfel chestiunea. Plecînd de la ideea că „în Dănuţ din *Drumuri,* d. Ionel Teodoreanu a pictat, adică a început să picteze, caracterul tulbure al adolescenţei, amestecul de idealism şi de impuritate", mai departe, criticul afirmă: „Senzualismul din aceste scene (dintre Dănuţ şi Adina, *n.n.)* e, în adevăr, grav, nu are nimic din *grivoiserie-a* care transformă naturalismul în pornografie"[5].

Dar cel care îl apără pe scriitor cu o deosebită vehemenţă e un coleg de breaslă al acestuia: Cezar Petrescu. Semnînd cu cunoscutul său pseudonim Ion Darie[6], autorul romanului *întunecare* încerca să elucideze disputa, aducînd în discuţie viziunea cea mai recentă ce-şi făcea tot mai puternic loc în literatura vremii, pe plan european.

„Subliniez — scria, deci, Cezar Petrescu — înadins deosebirea răspicată între iubirea acută, poetică şi unică în care se rezumă îndeobşte romanul adolescenţei, aşa cum l-a oferit literatura pînă

[1] E.Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane,* IV, Ed. „Ancora", 1928, p.143-157.

[2] P.Constantinescu, *op. cit.,* p. 92, 93.

[3] Nicolae Iorga, *Istoria literaturii româneşti contemporane,* II, Ed. „Adevărul", 1934, p. 313.

[4] G. Călinescu, *Istoria literaturii române,* ed. cit., p. 669.

[5] G. Ibrăileanu, *op. cit.,* p. 198.

[6] Ion Darie, *Ionel Teodoreanu şi romanul adolescentei, Gindirea,* VII nr. 6 1927, p. 222-231.

în ultimele două decenii, şi între sexualitatea, pe care a presimţit-o cu adevărate cruzimi Wedekind şi o trăieşte pînă Ia drojdia acră Dan Deleanu, ca şi ceilalţi eroi accesorii într-o măsură mai moderată, de-a lungul celor cinci sute de pagini din romanul Iui Ionel Teodoreanu. Sexualitatea exasperată, lupta între carne şi principii, carne şi demnitate, amestec de umilinţă şi de orgoliu, de vulgaritate şi de scîrbă — temă care începe să nu mai fie nouă, de la Gide, Mauriac, Martin du Gard ori Lacretelle încoace." „Dacă Ionel Teodoreanu a pus în sexualitate axa romanului său — concluziona autorul articolului — nu a făcut-o aşadar decît fiindcă sexualitatea e problema şi criza capitală a adolescenţei."

în sfîrşit, la rîndul său, Mihai Halea[1], ajungînd la concluzia că „redarea psihologiei vîrstei de optsprezece ani de către Ionel Teodoreanu e unică în literatura noastră", ceea ce „se poate considera comparativ cu marile literaturi occidentale", propunea explicaţii de ordin psihologic. După M. Ralea, adolescentul Dănuţ pendulează între vis şi senzualitate, el, zice eseistul, „e mereu prins între simţuri şi reverie, construieşte prin cea din urmă şi cheltuieşte prin cea dintîi". Şi mai departe: „Această împerechere poate să pară disonantă. Numai în aparenţă însă. Visătorul, tocmai fiindcă brodează alături de realitate, fiindcă nu oferă simţurilor altă supapă mai afectivă, e exasperat, în tensiune, în excitare. Pe de altă parte, senzualitatea puternică, cînd nu-şi găseşte mereu căi de acţiune directă, se revarsă în vis, îi provoacă mereu temele. Visul e de multe ori o formă a sexualităţii."

Dată fiind această stare duală a psihologiei eroului, M. Ralea consideră perfect explicabilă pendularea, erotică ji_Jni,_Dj|.n Deleanu între Adina şi Mojiica: „între Adina şi Monica, conchide el, iată tocmai situaţia sentimentală a lui Dănuţ".

în fond, după ce a făcut cunoştinţă cu eroii autorilor citaţi de Cezar Petrescu şi după ce a străbătut paginile scrise în deceniile din urmă de un Alberto Moravia, J.D. Salinger, John Osborne, Tennessee Williams etc, cu adolescenţii lor angrenaţi într-un adevărat amor „cinic", spre a nu mai aminti de un Ernest Hemingway sau William Faulkner, deci după toate acestea este de-a dreptul

[1] Mihai Ralea, *op. cit.,* p. 67, 6S.

imposibil ca cititorul de azi al scrierii lui Ionel Teodoreanu să mai aibă motive spre a-şi exprima indignarea, precum cel de acum 30-40 de ani.

Chestiunea e alta, aceea a supunerii la obiect, în sensul subordonării tuturor episoadelor unor stricte necesităţi în planul demonstraţiei artistice. Din acest punct de vedere, volumului *Drumuri* nu i se pot imputa decît unele lunjjirni excesive şi unele alunecări în melodrama lacrimogenă.

în *Drumuri,* cum am văzut, prezenţa senzualismului e departe de a viza scopuri în sine, pentru că prin aceasta se întreprinde o foarte adecvată examinare a psihologiei adolescentine, fără a fi totuşi de părere că romancierul îşi orientează eroii exclusiv pe terenul căutărilor erotice. însuşi Dănuţ, pe urmele eroului liric eminescian, aflat între Venera (Adina) şi Madona (Monica), în cele din urmă (episodul Ioana Pallă îl eliberează definitiv de donquijotismul erotic adolescentin), se îndepărtează fără putinţă de întoarcere la tentaţiile primei. Eliberarea de atracţia pentru Adina (cum zice autorul, femeie „proaspătă şi luminoasă ca o mandarină descojită", căci „singurul ei stil era trupul, pe care-l mînuia cum voia") şi revenirea, la o treaptă nouă, alături de Monica, pentru Dănuţ, este ceva echivalent cu regăsirea propriei personalităţi, în momentul de răscruce al păşirii în vîrstă primei tinereţi. în felul acesta, idealul de viaţă „medelenist", suferind mutaţiile de rigoare, într-un fel, cel puţin în sens simbolic, triumfa şi acum, în ciuda atîtor dislocări ce s-au produs între timp. Ceea ce nu putea fi întruchipat mai fericit decît într-o pereche formată dintr-un artist cum este Dan Deleanu şi o tînără precum Monica. Anunţat încă din partea finală a volumului *Hotarul nestatornic,* studiul psihologiei adolescentului, în romanul lui Ionel Teodoreanu, cunoaşte de fapt o deosebit de bogată gamă a nuanţelor, scriitorul fiind departe de a se limita la personajul Dănuţ, acesta dezvăluind doar psihologia adolescentin-tinerească în ipostaza aparte a prototipului artist. După procedeul juxtapunerii tipologice (de extracţie romantică), scriitorul îşi confruntă eroul cu semeni de ai săi avînd cu totul alte conformaţii caracterologice. Direct sau indirect, colericului Dan Deleanu îi sînt opuşi echilibratul, pudicul şi

perseverentul Mircea Balmuş, banala şi simpatica lichea Tonei, epicureicul şi practicul Puiu Deleanu. Prin aceştia, printre primii în epica românească, Ionel Teodoreanu dă la iveală elementele de bază ale romanului adolescenţei liceene, care va cunoaşte o mare proliferare în epocă, dar care, din păcate, va fi destul de repede şi aproape total compromis de maculatura industrioasă a unui Mihail Drumeş sau de scabrgzităţile scandaloase ale unei Martha D. Rădulescu.

Dar, în romanul La *Medeleni,* în afară de Dănuţ, marea revelaţie tipologică o constituie cele două tinere eroine: Olguţa şi Monica, în volumul *Drumuri* şi mai pregnant urmărite caracterologic, prin compararea dintre ele şi, apoi, prin confruntare cu Rodica, Adina şi Ioana Pallă.

în direcţia promovării tipologiei feminine de mare anvergură artistică, proza românească interbelică, se ştie, are o contribuţie decisivă; eroinele Hortensiei Papadat-Bengescu, ale lui M. Sadoveanu, Camil Petrescu, G. Călinescu etc. fac o reală concurenţă personajelor masculine din epica vremii. Ionel Teodoreanu nu poate fi nici el omis de la această contribuţie, locul lui fiind în multe privinţe singular. Comparabile ca valoare artistică doar cu unele din tinerele fete ce populează epica Hortensiei Papadat-Bengescu sau cu Otilia din cunoscutul roman călinescian, eroinele lui Ionel Teodoreanu dispun de o originalitate cu totul ieşită din comun. Viziunea „medelenistă" îşi imprimă puternic amprenta asupra lor, diferenţiindu-le net de congenerele celelalte. Poate că nici unele din personajele operei sale nu ni-1 relevă pe Ionel Teodoreanu ca pe un mare porţietist, precum cele două fete din *La Medeleni.* Reapariţia Olguţei şi a Monicăi în volumele *Drumuri* şi *între vînturi* este de-a dreptul tulburătoare. Cititorul are sentimentul unei adevărate şi miraculoase reîntîlniri cu ceva pe care numai idealul de perfecţiune clasică îl putea imagina. Critica a fost aproape unanimă în entuziasmul ei faţă de cele două eroine. în amintitul dialog socratic din *Gîndirea*[1], G. Călinescu, atît de nedrept în general cu ultimele două volume ale romanului, nu-şi putea totuşi înfrîna entuziasmul. Astfel, unul dintre interlocutori (Ego) se adresează partenerului său:

[1] *Gîndirea,* VIII, nr. 1, 1928.

„Spune dacă apariţia celor două tinere fete nu are ceva din graţia somptuoasă, din pudoarea aristocratică şi mîndră **a** pînzelor lui Velasquez sau din suavitatea exuberantă **a** frescelor lui Melezzo da Forli?"

Cele două tinere fete, deşi atît de armonios încadrate în compoziţie, ca într-un tablou de gen, realizează, în linia elementelor incipiente din volumul I, două ipostaze distincte ale feminităţii.

Băieţismul şi spiritul independent şi scrutător de altădată, la Olguţa, printr-o fericită armonizare cu înfăţişarea fizică, acum, cunosc o desăvîrşită împlinire, pe un fond de feminitate latentă dintre cele mai tulburătoare. Tot în dialogul din *Gîndirea,* Q. CjUinescu spunea că Olguţa e o adevărată Diană modernă, graţie eleganţei ei sportive. Criticul reţinea portretul surprins de romancier în momentul apariţiei tinerei fete între cei doi impunători ogari ai ei.

Fără îndoială, G. Ibrăileanu[1] avea dreptate cînd, în entuziasmul său, spunea că prin plăsmuirea Olguţei prozatorul atinge treapta creaţiei pure şi că are „halucinaţia vieţii".

într-adevăr, dacă în legătură cu Dănuţ autorului i se pot reproşa unele defecţiuni, cum ar fi excesul de demonstraţie livrescă, imixtiunea literaturizării, accese melodramatice şi chiar un anumit apologetism, în ce-o priveşte pe Olguţa, simţul măsurii funcţionează fără greş.

Idealizarea Olguţei este, artistic, superior motivată, e structural proprie personajului şi, de aceea, latura verosimilităţii nu pierde nimic, dimpotrivă, cîştigă considerabil. Din perspectiva unei viziuni poetice robust-romantice, prin Olguţa, Ionel Teodoreanu a dorit să realizeze un adevărat personaj sinteză. E o tentativă de a pune de acord inefabilul şi statuarul frumuseţii feminine de tip clasic cu spiritul lucid, disociativ al femeii moderne, fără ca prin aceasta să se impieteze cu ceva asupra a ceea ce numim mister feminin, dimpotrivă, totul ţintind la potenţarea şi redefinirea contemporană a acestuia.

întrebarea pe care pare a şi-o pune romancierul în subtext — şi, o dată cu el, şi cititorul — este însă următoarea: e compatibilă cu spiritul vremii, cu legile morale, scrise şi nescrise, ale societăţii o asemenea desăvîrşită existenţă umană?

[1] G.Ibrăileanu, *op. cit.,* p.182.

Mult timp s-ar părea că aşa ceva este posibil, cititorul receptînd prezenţa eroinei cu încîntare, întrucît aceasta se află într-o fermecătoare stare de jubilare; adolescentin-teribilista corespondenţă cu colegii lui Dănuţ, extravaganta escapadă la Bucureşti şi băieţismele de aici, maliţiozitatea afectuoasă cu care îşi urmăreşte fratele îndrăgostit, prietenia protectoare faţă de Monica, vînătorile, exerciţiile de scrimă etc, toate acestea par a o exprima pe aceeaşi Olguţa din copilărie. Tînăra fată ascunde însă mari rezerve de zbucium sufletesc feminin, pe care, deocamdată, timidul şi cam prozaicul Mircea Balmuş nu-i capabil să le incite, căci Olguţa e o fiinţă superioară, a arderilor bruşte şi totale. Ea e refractară stărilor de romanţiozitate prelungită, de aşteptări dureros-încîntătoare, precum Monica, cît despre practica flirtului superficial, gen Rodica, ar fi **o** impietate să ne aşteptăm la aşa ceva din partea ei._01guţa e din rîndul exemplarelor feminine rare, în stare să problematizeze pînă la tragic iubirea. E, într-un fel, pandantul feminin al „sufletelor tari" din opera lui Camil Petrescu. Poate că este singurul personaj din romanul *La Medeleni* care are vocaţia absolutului, ceea ce **o** plasează, la un moment dat, fără putinţa de a se mai sustrage, în zonele tragicului irecuperabil.

Apariţia şi trecerea bruscă a lui Vania, în cea de-a doua vacanţă, pentru Olguţa este de pe acum stranie şi avertizant tragică.

Fondul psihologic dilematic al Olguţei este şi mai puternic reliefat dacă avem în vedere contrastul pe care ni-1 sugerează autorul între ea şi Monica. Străină de orice vocaţie spre dedublare, în vederea realizării dialogului cu ea însăşi, deci incapabilă de a se distanţa de propria-i condiţie, Monica este jmai_ departe expresia feminităţii îri_ ster^pură, insensibilă la traumatismele iscate de scurgerea timpului. Idealismul ei se converteşte de la sine într-o superioară şi lină adaptabilitate.....domestică, învederînd, pe această linie, însuşiri de autentică şi suavă Penelopă modernă.

Prin Monica, în graţiosul său paseism romantic, Ioneî Teodoreanu încearcă să consolideze viziunea „medelenistă", plăsmuind acel tip feminin pe care numai de mult trecuta literatură cavalerească a evului mediu mistificat de legendă îndrăznise să-1 pună în circulaţie. Cu deosebirea că locul armurilor de altădată,

în romanul lui Ionel Teodoreanu, îl iau cărţile şi manuscrisele lui Dănuţ, pentru care Monica va avea o grijă şi o afecţiune niciodată mai puţin sincere şi duioase. La rîndul ei, „concurată", rînd pe rînd, de Adina, Ioana Pallă şi Rodica, Monica, evident, va fi triumfătoare, pentru că, în plan erotic, idealismul „medelenist", conform scumpelor teze ale romancierului, va trebui, cel puţin pe această cale, să-şi vădească superioritatea şi să supravieţuiască.

Cele trei rivale, ipostaze distincte ale amorului corupt jAţlina exprimă senzualismul acefal şi brutal carnal, Ioana e o exponentă a feminităţii decadente, de un mondenism cinic şi extravagant, apologetă a freudismului, iar Rodica nu-i decît desăvîrşită întruchipare a submediocrităţii feminine sub toate aspectele, sensibilă la atracţiile de moment, incapabilă de pasiuni intense, fie şi în plan strict senzual), oricît l-ar tulbura pe Dănuţ, nu pot suplini ceea ce numai Monica e capabilă să ofere: poezia şi statornicia fericirii conjugale, la nivelul unei depline înţelegeri idealist-romantice.

Dacă adolescenţa eroilor, în *Drumuri,* se zbate contradictoriu între nostalgia înfiorată pentru candorile copilăriei medeleniste şi solicitările implacabile ale pătrunderii obstinate în viaţa celor maturi, cu toate avatarurile ce decurg de aici, în schimb tinereţea, refuzînd tot mai hotărît paliativele regresiunii în .trecut, este constrînsă să dea piept direct cu realitatea extramedelenistă. In aceste împrejurări, volumul al III-lea al romanului, *Intre vînturi,* nu face decît să demonstreze imposibilitatea unui eficient acord între „medelenismui" originar şi noua treaptă a existenţei eroilor.

Confruntarea dintre universul medelenist şi istorie, marcată de primul război mondial şi de urmările acestuia, se dovedeşte fatală pentru primul. Epoca *jazz-band-ulm,* cum se exprima autorul[1], se dovedeşte a fi cu totul neprielnică idealului social-moral de viaţă de tip medelenist. Volumul *între vînturi,* cu accente de inconsolabilă melancolie, relevă totuşi răspicat un asemenea adevăr.

Artistic, în totalitatea sa, volumul este extrem de inegal, poate cel mai inegal din cele trei. Autorul n-a rezistat tentaţiei de a aşterne pe hîrtie, fără discernămînt, tot ce-a putut imagina în legătură cu eroul favorit, în faza de început a carierei sale duble,

[1] Vezi nou l: şi comentariile de la sfirşitul voi. **III** al prezentei ediţii.

de avocat şi de scriitor. E posibil ca, prin amplele capitole consacrate lui Dănuţ în cel de-al treilea volum, Ionel Teodoreanu să fi tins la realizarea, ca să zicem aşa, a unui roman în roman, în sensul urmăririi minuţioase a procesului de formare a unei conştiinţe de artist.

Numai că pe lîngă faptul că, epic, locul acestor capitole, în ţesătura romanului, este discutabil (însuşi Perpessicius[1], atît de consecvent afectuos cu romancierul, scria că această parte a cărţii are un „caracter parazitar", Ionel Teodoreanu lăsîndu-se „furat de episodism"), trebuie spus că scriitorul nu dovedeşte deosebite aptitudini pentru o proză de idei, de analiză directă, pentru proza-eseu, aşa cum au cultivat-o unii dintre contemporanii săi.

Ceea ce salvează volumul *între vînturi* de la cădere sînt pJirUIe (destul de întinse şi ele) consacrate Olguţei. Iniţial, ultimul volum al romanului trebuia să împrumute numele acestei eroine[2], fapt ce nu s-a mai întîmplat, probabil, din cauză că romancierul n-a rezistat tentaţiilor monografiei epice.

Perpessicius scria că al III-lea volum al romanului „e iubirea şi moartea eroinei Medelenilor", iar E. Lovinescu aderă la acest volum pentru că „e mult mai organizat şi este străbătut şi de un suflu dramatic, care, venit de dincolo de conştiinţă, trece peste anecdotă"[3], calitatea din urmă fiind raportată de critic la personajul Olguţa, despre care mai tîrziu avea să scrie că „are o personalitate definită şi descrie o curbă a vieţii căreia, deşi neprevăzută, tragica iubire îi adaugă un răsunet mai adînc"[4]. Dragostea Olguţei pentru **rătăcitorul,** şj..anarhifiBiL-**Yania**.....Dliroşa (recrudescenţă întîrziată, la noi, a „oamenilor de prisos" din romanul clasic rus) e asimilată de scriitor unei adevărate viziuni de romantism crepuscular, aşa cum acesta avea să-şi prelungească existenţa şi în romanul francez al epocii, inclusiv în epopeea introspectiv-epică a lui Proust *în căutarea timpului pierdut.* Dată fiind adîncimea sensibilităţii ei, multă vreme reprimată, căreia autorul îi adaugă cu

[1] Perpessicius, *Menţiuni critice,* II, Ed. Fundaţiilor, 1934, p.97 —109.

[2] Vezi notele şi comentariile din voi. III al acestei ediţii.

[3] E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane,* IV, 1928, ed. cit., p. 143 - 157.

[4] E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane,* VfOO — *1937,* Socec, 1937, p.212.

măsură motivaţia ereditară, Olguţa, ca într-o dramă a destinului, în ciuda lucidităţii ei, nu are de ales, căci fatalitatea e mai puternică decît orice. Atracţia pentru Vania, ivită în sufletul ei ca un blestem sublim, refuză să-şi fixeze contururile în timp şi spaţiu. „De mult — notează romancierul — dar înăbuşit, feminitatea ei treptată ştia că undeva există un om — de care nu-şi mai amintea — pe care nu-l întîlnise în cărţi, frumos fiindcă era urît, dînd prin dezordine vibraţia puterii lui severe. îl aştepta, găsindu-l uneori în muzică ; niciodată în viaţă." Prin Olguţa, cu zbuciumul ei fără de leac şi cu sfîrşitul ei tragic, în finalitatea sa, „medelenismui" sparge cadrele unui simplu concept etico-social şi este asimilat structural valorilor etern-umane în ceea ce acestea au mai sublim, supravieţuind artistic propriei sale condiţii ideologice.

Cititorul de azi va fi desigur prea puţin impresionat de tînguiala cuprinsă în paginile finale ale romanului, privind moartea aşezărilor „de altă dată", a aristocratismului moldovean (vinderea Medelenilor, al căror nou stăpîn nu este decît mediocra şi prozaica Rodica, devenită soţia negociată a afaceristului Bercale, fost client al domnului Deleanu, ruinarea aristocratului pictor Alexandru Pallă şi decăderea pînă la semiprostituţie a Ioanei etc), şi va recepta tocmai ceea ce se înscrie în zona valorilor morale permanente, Olguţa fiind tocmai aceea care le chintesenţiază.

„Olguţa era un vînt de larguri..." spune Dănuţ în replica finală a epilogului. Ionel Teodoreanu demonstrează, patetic şi profund, că în condiţiile invaziei totale a mercantilismului celui mai exacerbat **o** fiinţă capabilă de un asemenea zbor, fatal, nu poate sfîrşi decît printr-o totală prăbuşire. Olguţa, în inadaptabilitatea ei structurală, exprimă în fond protestul celor mai candide şi mai generoase / vîrste ale omului, adresat unei umanităţi sfîşiate de propriile-i/ păcate.

Avînd o vocaţie de foarte scurtă respiraţie pentru sublimul medelenist, Mircea Balmuş eşuează de la sine în cel mai prozaic conformism domestic, după toate regulile confortului burghez. Dănuţ, în schimb, pendulînd între rutiniera slujbă de avocat şi vocafTâ pentru literatură, vegheat de suava Monica, râmine singurul mandatar al vîrstelor trecute. Prăbuşit în neant, edenul medelenist va trece, prin pana viitorului romancier, în ficţiune,

recucerindu-şi pe această cale condiţia originară, de mit, de poveste, aşa cum de fapt apare, din perspectiva anilor trecuţi, orice copilărie şi orice adolescenţă, retezate brutal de solicitările insurmontabile ale vîrstelor ce urmează. Aceasta cu atît mai mult în împrejurări social-istorice în care înstrăinarea insului de el însuşi, la un moment dat, cunoaşte o asemenea vertiginoasă evoluţie, încît nimeni şi nimic n-o poate stăvili.

Opinia aproape unanim încetăţenită de critica interbelică (E. Lovinescu, G. Călinescu, N. Iorga, în istoriile literare citate) şi preluată de puţinele cercetări actuale (lucrările citate ale lui Ov. S. Crohmălniceanu şi Marin Bucur), potrivit căreia în aria prozei de invenţie Ionel Teodoreanu, artistic, rămîne valabil doar prin cele două scrieri de tinereţe — *Uliţa copilăriei* şi *La Medeleni* —, ni se pare totuşi pe cît de exagerată tot pe atît de restrictivă.

Sigur, *Uliţa copilăriei* şi *La Medeleni* sînt operele cele mai reprezentative ale prozatorului^ şi, în ciuda aşteptărilor şi speranţelor lui G. Ibrăileanu, Ionel Teodoreanu, în esenţă, nu s-a putut depăşi în decursul prodigioasei sale activităţi de după cele două scrieri de tinereţe. Nu e mai puţin adevărat însă că autorul *Medelenilor* a fost în permanenţă animat de dorinţa de a lărgi sfera problematică a scrisului său şi de a promova o cît mai mare diversitate de modalităţi romaneşti.

O cercetare atentă a întregii sale creaţii dovedeşte cu prisosinţă temeinicia acestei afirmaţii, mai mult chiar, se poate spune cu suficientă siguranţă că de pe urma acestor neîntrerupte căutări au rezultat cel puţin alte patru-cinci romane demne de a fi repuse în circulaţie, prin retipărirea lor.

Se înţelege că elucidarea deplină a chestiunii presupune efortul unei întinse şi, pe cît posibil, complete analize critice a întregii opere a scriitorului, cu alte cuvinte, la nivelul unui studiu monografic.

De altfel, însăşi tema din *La Medeleni* — avatarurile copilăriei şi ale adolescenţei — revine în chip direct în cel puţin două

din romanele de mai tîrziu ale scriitorului: *Prăvale-Baba* (1939) şi *Bal mascat* (1929).

Prima scriere poate fi pusă în relaţie mai directă cu volumul I al trilogiei *La Medeleni,* respectiv cu *Hotarul nestatornic,* iar a doua cu volumele II şi III, deci cu *Drumuri* şi *între vînturi.*

Prăvale-Baba, într-o viziune uşor folclorizată, cu discrete înrîuriri de romantism sadovenian, clar şi cu unele evidente note de bonomie moldovenească tip Creangă, e de fapt expresia unei adevărate replantări, într-un alt sol de viaţă psihico-socială, a ideii de eden infantil *sui generis* din prima carte a *Medelenilor.* Locul acţiunii, tîrgul patriarhal Prăvale-Baba, uitat de timp şi de civilizaţia modernă, constituie mediul perfect adecvat în care isteţul şi puţin ciudatul copil Fănuţă îşi petrece în voie copilăria. Ca o mică sălbătăciune a codrului, odrasla voinicului pădurar Ştefan Damaschin şi a devotatei şi hieraticei Domnica, soţia acestuia, face cunoştinţă cu lumea din jur mai mult pe căile iniţierii gnomice, hrănindu-se din înţelepciunea din veac a candidului beţiv Ilie, zis Pînişoară — pentru nemărginita sa bunătate şi pentru inflexibilul lui spirit de dreptate. Pe urmele lui Dostoievski şi mai apoi pe ale lui Gorki, dar în cadrele unei proze de pură fantezie lirico-epică, Ionel Teodoreanu, alăturîndu-i pe cei doi — pe micuţul Fănuţă şi pe vagabondul Ilie Pînişoară, lampagiul tîrgului —, sugerează ideea că în lumea modernă adevărata înţelegere a vieţii în latura ei sublimă şi originară n-o mai au decît fie copiii, fie dezmoşteniţii sorţii, care, deşi bătrîni, rămîn şi ei tot copii, ceea ce le permite prelungirea şi conservarea ingenuităţii peste trecerea timpului. Ca şi în volumul I din *La Medeleni,* aşadar, avem de-a face cu refuzul imixtiunii rigorilor vieţii adulte, care nu fac decît să altereze fondul originar, aplecat spre edenic, al existenţei individuale.

De o sensibilitate extremă, pe măsură ce timpul trece şi necazurile vieţii îl încolţesc, Fănuţă nu face de loc dovada capacităţii de adaptare la noile realităţi. Ingenuitatea lui infantilă este incurabilă, totul convertindu-se într-o excepţională şi precoce înclinaţie pentru artă, anume pentru pictură. înţelegerea lucrurilor din partea autorului, şi în acest punct, este limpede: unica formă de conservare a sensibilităţii infantile o constituie refugiul în hi-

mera artei. Dar, paradoxal, însăşi parcurgerea acestui drum, pentru Fănuţă, date fiind vicisitudinile mercantile ale existenţei sale de artist, echivalează cu alunecarea tot mai vertiginoasă în drama dezrădăcinării, a înstrăinării de matca de la Prăvale-Baba. Aşa încît eroul e strivit în toatj compartimentele vieţii sale; bolnav atît trupeşte, cît şi sufleteşte, lui Fănuţă nici arta nu-i va putea atenua nostalgia raiului de la Prăvale-Baba. Sfîşiat, ca în parabola fiului risipitor, Fănuţă se va întoarce pe meleagurile natale, unde, sosit prea tîrziu, îşi va da sfîrşitul.

Epic, romanul este inegal; între primele părţi (copilăria şi adolescenţa lui Fănuţă) şi a treia (rătăcirile prin lume) există o apăsată diferenţă de densitate artistică. Partea a IH-a, pe lîngă anemie epică, suferă şi de absenţa tonului evocativ, ceea ce numim proză poetică în scrierile lui Ionel Teodoreanu existînd, aici, prea puţin.

Oricum, prin inflexiunile elegiace, graţie fondului său în general bine echilibrat între idilismul de substanţă şi pitorescul dozat, *Prăvale-Baba* e o scriere care mai poate încînta pe cititorul emancipat de tirania trepidaţiei pur epice.

Deşi, tematic, cum am spus, *Bal mascat* creşte tot din trunchiul romanului *La Medeleni,* ca viziune e în general opus cărţii despre Fănuţă Damaschin şi Ilie Pînişoară.

Bal mascat se vrea romanul citadinismului ieşean, un roman al investigaţiilor minuţioase, cu alte cuvinte un roman în care autorul tinde la smulgerea măştilor şi la relevarea realităţii în deplina ei nuditate. Ionel Teodoreanu pare a pleca de la ideea că „balul mascat" al existenţei ieşene, tot mai mult asimilată de stilul de viaţă pervertită şi mercantilă al societăţii burgheze din anii ce preced, marchează şi urmează cel dintîi război mondial, este fundamental incompatibil cu aspiraţia spre puritate şi elevaţie intelectuală a lui Andi Danielescu, eroul central al romanului. Scriitorul este interesat de a urmări pas cu pas metamorfozele eroului său pe drumurile vieţii. în final se ajunge la concluzia că, în înfruntarea dintre nonconformismul antiieşean şi obedienţa tiranică faţă de miturile utilitarist-comode generate de trecutul vechii capitale a Moldovei, Andi sfîrşeşte prin a se lăsa complet asimilat de acestea din urmă. Cu alte cuvinte, chiar cel căruia îi repugnă multă vreme „balul mascat" al vieţii bugetivore a oraşului, fenomen ce se concentrează pregnant în însuşi sînul familiei sale, capitulează necondiţionat, devenind apologetul netulburat a ceea ce pînă nu demult respinsese ostentativ.

în felul acesta, Andi Danielescu — în epilog mare personalitate a vieţii intelectuale şFpolitice ieşene — este expresia deplinei adaptabilităţi, precum omologul său Mircea Balmuş, din *La Medeleni.*

Perpessicius[1] situează problematica romanului în linia prozei moldoveneşti mai vechi, dedicate laşului: Negruzzi, Alecsandri, Kogălniceanu, Russo şi alţii.

în măsură egală, *Bal mascat* este deci un roman de moravuri şi un roman de formaţie. Sub primul aspect, însuşirile acestei scrieri sînt nu o dată surprinzătoare. Cel puţin profilul moral al familiei Danielescu este scrutat cu siguranţă atît prin „puneri în scenă" remarcabile, cît şi prin comentarii scînteietoare, mustind de ironie acidă. Ca atare, capul familiei, profesorul Justin Danielescu, care se crede un nou profet al neamului, un al doilea Kogălniceanu, în realitate nu este decît o figură de cea mai joasă speţă, prin deplina sa insalubritate. De un aspect fizic tot mai dizgraţios, ipochimenul practică, în viaţa socială, demagogia patriotardă de conjunctură, iar în cea privată, pe lîngă neistovita poftă de mîncare, se dă în vînt după slujnicele corpolente. Consoarta sa nu-i mai prejos cu nimic; adevărată chintesenţă a vulgarităţii mahalageşti, deghizată, în momente festive, în apariţii de bonton, de-a dreptul caragialeşti. în sfîrşit, „duduia", fiica lor, e tot ce poate fi mai conform cu spiritul familiei: mediocritate inflexibilă, atitudini grosiere, stridenţă în toate împrejurările etc.

Personajul central al cărţii, adolescentul şi apoi tînărul Andi (numele e, într-adevăr, teribil de efeminat ţ), va trebui deci să-şi afirme independenţa morală, să se emancipeze de perspectiva de a deveni şi el un Danielescu „veritabil", în consecinţă un ieşean reprezentativ. Aşadar, refuzul măştii. O bună parte din roman face pe cititor să creadă că aspiraţia lui Andi, cu orice riscuri, nu va putea fi înfrîntă. Un ins de o perfecţiune fizică impecabilă (autorul nu oboseşte relevînd acest aspect: frumos, „în felul efebilor greci",

[1] *Menţiuni critice,* III, Editura Fundaţiilor, 1936.

obraji „hărăziţi tinereţii de marmură nudă", părul, de culoare brună, „avea în el o flacără de aur care încălzea paloarea obrajilor" etc, etc), cum este acest nou Apollo, ai zice că nu e în firea lucrurilor să eşueze în marasmul existenţei ambiante.

Adolescenţa lui Andi, de un senzualism graţios şi de un inconformism juvenil, după cum şi primele etape ale tinereţii (îngemănare de mizantropism elevat şi pasiune erotică profundă, avîntată), ar părea într-adevăr că refuză o asemenea finalitate.

Pe undeva (poate nu întotdeauna suficient de convingător redată) se simte totuşi prezenţa unui alt gen de conformism, acela generat de egotism, de neînfrînata încîntare de sine, un adevărat narcisism, deci, care, mai puţin vizibil la început, duce la confecţionareăTunei alte măşti. Aşa se face că, în esenţă, sentimentul damnaţiunii, în cazul lui Andi, nu trădează decît latenţa celui mai comun şi mai egolatru snobism.

Nici cel puţin apariţia Ştefanei (partea a doua a romanului: *Bate cineva la poartă}),* cu marea şi pura ei feminitate, pe cît de aparent exotică tot pe atît de înălţătoare, nu se dovedeşte definitiv curabilă; aici sînt unele din cele mai vibrante pagini de roman sentimental din opera lui Teodoreanu, iar jşorţreţul Ştefanei, alături tleji.LO.lăutei, este nu prea departe de perfecţiunea artistică. Andi, ca într-o osîndă degradată a lui Icar, este tot mai mult încleştat de lutul conformismului burghezo-moldovean.

înstrăinarea tînărului bărbat de Ştefana — simbol al forţei de eliberare de propria-i mască — se produce iremediabil, încheindu-se cu despărţirea. în continuare, cum aflăm şi din epilog, snobismul congenital al lui Andi, bine ascuns de masca superiorităţii (aparent dezinteresată, dar în fond discret şi atent cultivată)^ va înflori cu toată vigoarea alături de impersonaJa_ftfegda^oldur, „descendenta unui vechi neam boieresc al Moldovei, celebră cîntăreaţă, apreciată şi de criticii Parisului".

Aşa cum se întîmplă în mai toate romanele lui Ionel Teodoreanu, şi în *Bal mascat* degringoladei generale a eroului central îi este opusă, în planul sugestiei simbolice, soluţia ideală de rezolAare a deznodămîntului. îi revine uşuraticului, zeflemistului şi epicureicului Luki, fratele lui Andi, rolul de a da cu tifla întregului bal mascat ieşean, condus cu brio de ai săi, şi de a-şi manifesta

deplina sa scîrbă golănească faţă de tot ce se întîmplă în jurul său, la care se mai adaugă o afectuoasă şi melancolică ataşare frăţească pentru Ştefana. Este, şi în această antiteză finală, semnul unei generoase şi ineficiente orientări donquijoteşti a scriitorului spre soluţiile utopic-ideale. Nu e mai puţin adevărat însă că, în alt sens, o asemenea turnură a faptelor (cum se va vedea, prezentă şi în alte romane) probează încrederea funciară a romancierului-poet în supravieţuirea, în condiţii oricît de grele, a ideii de bine. Ceea ce l-a împiedicat aproape întotdeauna pe Ionel Teodoreanu de a se abandona, asemenea altor confraţi, în braţele pesimismului incurabil.

*

S-a observat încă de la apariţia primelor sale cărţi — şi pe bună dreptate — că una din calităţile cele mai izbitoare ale prozatorului constă în excepţionalul său dar de a crea atmosferă, de a plăsmui universuri existenţiale prin apelul constant la elemente de sugestie de acest tip. îndeosebi descripţia poetică, de mare plasticitate şi de o forţă inventivă deconcertantă, nu o dată supraabundentă, stă la îndemîna scriitorului în permanenţă. Aceasta determină pe Tudor Vianu[1] să încadreze pe Ionel Teodoreanu în categoria „prozatorilor artişti", pe E. Lovinescu[2] în aceea a „fantezeiştilor" iar pe G. Călinescu[3] să afirme, în *Impresii asupra literaturii spaniole* (capitolul *Clasicism, romantism, baroc),* următoarele:

„Făcînd aplicaţii, vom înţelege că arta alexandrină mergea către baroc, că Bernini, Marino, Gongora, ca scientişti baroci, au înrudiri cu parnasienii de la T. Gautier încoace, cu Mallarme, cu Paul Valery, cu oricine cultivă «arta pură». La noi, spiritul «artist» de atelier e vizibil la Bolintineanu (poet foarte barochist), mai puţin poate la Macedonski, apoi la Arghezi, Blaga, Ionel Teodoreanu, dar fireşte în felurite proporţii."

La rîndul său, G. Ibrăileanu[4] disociază foarte subtil ceea ce el numeşte, la Ionel Teodoreanu, latura realistă în roman, de impre-

[1] Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români,* ed. cit., p.368 — 372.

[2] E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane,* IV, ed. cit., p.143-157.

[3] G.Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole,* Editura pentru Literatura Uuniversală, 1965, p.26.

[4] G.Ibrăileanu, *op. cit.,* p.197.

sionismul implicat în poezia naturii: „acest amestec de medelenism moldovenesc şi de impresionism modern, zice criticul, nu este unul din farmecele cele mai mici ale prozei d-lui Ionel Teodoreanu".

De fapt, în această orientare spre tehnica impresionistă aflăm linia deosebitoare dintre descripţia poetică din opera lui Ionel Teodoreanu şi aceea, de tip clasicist-folclorică, vizionar-mitologizantă şi rapsodică din eposul sadovenian. De aceea, atît cît există, sadovenizarea, la Ionel Teodoreanu, nu afectează latura poematică a operei sale, expresia artistică a acesteia.

In ansamblul prozei lui Ionel Teodoreanu sînt însă unele scrieri în care virtuţile descripţiei poetice, atmosfera plăsmuită cu mijloace de acest gen sînt chemate să slujească unor scopuri care depăşesc evident necesităţile constituirii cadrului, în accepţia medelenistă, să zicem. Simpla funcţie plastică a descripţiei poetice este asimilată viziunii romaneşti directoare. De data aceasta, impresionismul descriptiv se metamorfozează într-o atmosferă proprie romanului de fantezie tenebros-romantică, cu infiltraţii groteşti, stranii, ca în romanul negru, gen E. Th. A. Hoffmann şi chiar Adalbert von Chamisso. La noi, pe această latură, prozatorul poate fi pus în relaţie cu Odobescu, cu „scenele" sale istorice.

Mînat de aceeaşi nostalgie după ficţiunile paseist-romantice, în plină epocă de demistificare a spiritului şi de prozaizare a vieţii, Ionel Teodoreanu găseşte resursele necesare spre a plăsmui un atare tip de roman. Situaţia este oarecum similară cu aceea a lui Mateiu Caragiale, care, şi el, refuzînd ostentativ contingenţele cu epoca, se refugiază în istoria nescrisă a Bucureştilor de altădată, creînd imagini de un pitoresc fastidios. în timp ce, însă, autorul *Crailor de Curtea-Veche* imaginează totul pe un ton de nostalgie scîrbită (semn al viziunii sale „decadente"), autorul romanelor *Tumul Milenei* (1928) şi *Golia* (1933) (căci despre acestea este vorba) psalmodiază la modul romantic — un romantism crepuscular, cum mai spuneam — pe tema morţii vremurilor de altădată.

Miniaturalul roman *TurniiJ_MiJgnei* particularizează gustul lui Ionel Teodoreanu pentru fantastic şi tenebros într-un conflict şi-o ambianţă ce amintesc de specificul romanelor trubadureşti. Carte de pură şi învăluitoare fantezie, scrierea aceasta reînvie nefericirea prinţeselor de altădată (de vor fi existat cu adevărat, la noi,

vreodată!) şi a artiştilor rătăcitori, prin povestea de dragoste dintre adolescenta Milena, strănepoată a mult preafrumoasei şi blestematei de soartă cneghine Milena Sîrboaica de la Vidin şi eminescian-romanticul pictor Petru Diacu.

Epic, romanul este cît se poate de sumar, aproape inarabil, iar faptele, cîte sînt, *stricto sensu* privite, frizează adesea neverosimilul. Dar *Turnul Milenei* este un roman-poveste, ca şi *Măria-sa puiul pădurii,* de pildă, aşa încît firul narativ este doar un pretext, fiind redus la o schemă cu valoare de arhetip. în consecinţă, personajele se refuză şi ele analizei infinitezimale. Forţa de atracţie a scrierii este asigurată de intensul ei clocot poetic, bizar, grotesc, straniu şi dramatic.

Contaminat poate şi de legendele străvechi ale literaturii populare germane (episoade din ciclul *Sfîntului Graal,* de pildă: la un moment dat, destinul lui Petru este comparat cu acela al lui Lohengrin, şi chiar prima cunoştinţă cu Milena se produce în condiţii oarecum similare cu întîlnirea dintre numitul cavaler şi prinţesa Eliza), Ionel Teodoreanu ţinteşte la sugerarea unui paralelism de destine inspirat de alte izvoare mitologice.

în soarta Milenei, constrînsă de împrejurări ieşite din comun să ţină straniului ei tată, Gheorghieş Bour, tovărăşie în lugubra cetăţuie, cu turnul ei tăinuind întîmplări tragice, Petru descifrează o posibilă reeditare a tulburătoarei legende. Nu vom merge pînă acolo încît să spunem că, pornind de la asemenea mituri, romancierul realizează interpretări moderne, de tip esenţializat-parabolic, atingînd linia de contact cu proza de idei implicată în simbol, cum au procedat mulţi scriitori străini la acea vreme. Ionel Teodoreanu — deşi poate că a dorit aşa ceva — n-a ajuns niciodată aici. El s-a menţinut în aria prozei de sugestie liric-romanticâ, de atmosferă tenebroasă. Citind *Turnul Milenei,* renunţăm de îndată la tentaţia de a descifra în subtextul metaforelor şi al simbolurilor cine ştie ce semnificaţii, de proporţii abisale, şi ne abandonăm plăcerilor furnizate de un text impregnat de o densă şi stranie vibraţie poetică. Situaţiile şi personajele nu sînt nici ele mai puţin ieşite din comun. Pînă la Ionel Teodoreanu, în proza românească am avut prea puţin de-a face cu un asemenea gen de roman: maniaci care trăiesc ideea fixă a opririi timpului în loc, femei de-o frumuseţe

desăvîrşită condamnate să-şi irosească existenţa, cu **o** demnitate resemnată, alături de asemenea monştri, odrasle boiereşti degenerate pînă la semianimalitate, vrăjitoare înspăimîntătoare, care leagă şi dezleză destinele celor din jur etc, totul fiind plasat într-o ambianţă aparţinînd parcă altor tărîmuri, cu păduri seculare şi rîuri de basm, cu ziduri ce ascund tainiţe înfricoşătoare şi amintirea unor întîmplări în care realul şi fantasticul îşi dau mîna la tot pasul.

Să mai menţionăm, în sfîrşit, celălalt plan epic al cărţii, de **o** reuşită factură burlescă, pe cuprinsul căruia evoluează cei doi tovarăşi de drum ai lui Petru, uriaşul, pantagruelicul pictor Ion Ion şi haimanaua pripăşită pe lîngă ei, pe nume Clonţ, la al căror alai se ataşează inşi cum ar fi prostovanul plutonier de jandarmi Osoianu sau beţivul, mucalitul şi escrocul călugăr Ghedeon.

Bine prinse unul în altul, cele două filoane narative, împreună, dau cărţii valoarea unei autentice povestiri de groază, în care tragicul fantastic şi hilarul grotesc fuzionează de la sine, organic.

Premeditat incert parcă, epilogul romanului nu ştii exact la ce te îndeamnă: să răsufli uşurat că din măreţia stranie a turnului Milenei n-au mai rămas decît nişte ruine ca atîtea altele, să fii cuprins de regret că sălbăticia peisajului începe să dispară prin pătrunderea ferăstraielor şi a muncii oamenilor, sau să priveşti sceptic şi dispreţuitor apariţia grupului de tineri, contemporani ai lui Paul Morand, care, sportivi şi prin ţinută şi prin inimă, n-ar fi capabili niciodată să reediteze legenda lui Lohengrin şi a prinţesei Eliza, a viteazului Sfînt Gheorghe şi a crăiţei din Sirofenichia.

Golia, cu cele două volume ale sale *(Casa de peste drum, Porţile s-au închis),* constituie tentativa scriitorului de a valorifica viziunea hoffmanniamrorriantică pe terenul romanului de tensiune epică hugoliană. Aici poematicul se încearcă a fi supus~cu mai multă insistenţă naraţiunii şi conflictului propriu-zis. De asemenea, o mare atenţie se acordă portretisticii conduse minuţios, deşi cu multă voluptate şi pasiune; să remarcăm, astfel, între altele, excelentul capitol X, din primul volum, intitulat *Galeria portretelor.*

Ca roman al decrepitudinii clasei_ feudale şi al intrigii erotice, cu infiltraţii de sentimentalism romantic şi de prăpăstiozităţi sumbre, volumul I din-*Golia*_este cu totul remarcabil, o adevărată performanţă a scriitorului în acest gen.

Din nefericire, volumul al doilea cade complet. Părăsind mediul propice formulei alese din primul volum (strania şi fioroasa casă a lui Hancu Golia — personaj ce aminteşte, prin contrast, de Quasimodo din celebrul roman al lui Hugo, datorită deplinului acord între sluţenia fizică şi bestialitatea caracterului), prozatorul dă curs unei prelungite şi banale intrigi de alcov, ai cărei protagonişti sînttînărul jurist Adrian şi Tia—care de data aceasta, pierzîndu-şi orice mister, devine o mediocră şi senzuală femeiuşcă. Strădania de a face din acest volum o prelungire firească a primului nu convinge, tocmai pentru că formula epică (grotesc-fantastică) e trădată.

Cu alte două mici romane-povestiri, apărute, unul în 1940 *(Ce-a văzut Ilie Pînişoară),* iar altul în 1948 *(Zdrulă şi Puhă),* Ionel Teodoreanu tinde să anexeze epicii sale de structură fantastică alte teme, cu preţul unei sporite apăsări pe grotescul tragicomic. De data aceasta, scriitorul încearcă o apropiere mai directă de problematica socială a epocii, în care scop apelul lâ virtuţile satirei este cît se poate de vizibil. Din punct de vedere epic, legat de structura acestuia, *Ce-a văzut Ilie Pînişoară* şi *Zdrulă şi Puhă* reeditează procedeul naraţiunii burleşti din cel de,-al doilea plan (al pictorului Ion Ion et.co.) din *Turnul Milenei.*

Din păcate, filonul critic este destul de ambiguu orientat, ca finalitate, anume spre un soi de nihilism **amar,** şăgalnic, care nu spune aproape nimic. Mai liric şi mai unitar, volumul *Ce-a văzut Ilie Pînişoară* (prin fire mai mult decît firave legat de *Prăvale-Baba)* eşuează totuşi într-un spirit samaritean confecţionat şi într-un soi de sămănătorism cît se poate de naiv.

De un burlesc adesea cuceritor, presărat cu episoade de un pitoresc gras, *Zdrulă şi Puhă* nu depăşeşte cu mult interesul unei cărţi trecător amuzante. Se pare că romancierul a scris-o mai mult în glumă şi chiar cu intenţia de a se recrea.

Intenţia de a fixa caractere umane din perspectiva plasării personajelor în conflicte de natură eroticăeste frecventă în epica lui Ionel Teodoreanu. De fapt, cu greu am putea găsi în romanele

sale personaje de prim-plan care să nu fie angrenate şi în asemenea conflicte.

Ceea ce am numi însă studiul avatarurilor erotice în opera lui Ionel Teodoreanu primeşte o deosebită pondere, constituind o problematică aproape autonomă, în romanele *Crăciunul de la Silvestri* (1934), *Lorelei* (1936), *Secretul Anei Florentin* (1937), *Hai-Diridam* (1946).

Dar acest grup de romane, în ansamblul prozei epice a lui Ionel Teodoreanu, au provocat cele mai accentuate nemulţumiri din partea criticii. în cea mai mare măsură, reacţia respectivă a fost îndreptăţită, pentru că nicăieri ca aici, în opera scriitorului, nu-şi dau mai puternic întîlnire manierismul, superficialitatea, inflaţia metaforică, imixtiunJUte_^**cea{ioase,** melodramatismuT cel mai_coborît etc". într-o epocă în care epica românească abordează tema erotică dintr-o perspectivă profund analitică, problematizînd-o acut prin revelatoare intersecţii cu datele de bază ale crizei individuale în societatea burgheză (Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Călinescu, de exemplu), Ionel Teodoreanu se complace în a produce în serie romane de alcov, axate pe conflicte de circumstanţă, ai căror protagonişti, burghezi conformişti, prozaici, sînt incapabili de a mai vedea în viaţă altceva decît slujba bine remunerată, confortul material abundent şi, bineînţeles, un dezvoltat apetit pentru viaţa sexuală.

Avocaţi sau lausti cu faii**11**ă (Nelu Antohi, în *Crăciunul de la Silvestri,* Horia Orghidan, în *Secretul Anei Florentin,* Gabriel Donani, din *Hai-Diridam),* întru totul asimilaţi moralei sociale burgheze, condiţionînd sensul existenţei de „succesul" în cariera aleasă, la un moment dat, prea sătui, aceşti inşi ar mai vrea şi altceva, prin urmare sînt clintiţi din lîncedul lor confort, de anumite nostalgii, de nelinişti, dacă nu-i prea mult spus. Fără excepţie, asemenea stări de spirit vizează insatisfacţiile conjugale şi, ca urmare, angrenarea în complicaţii amoroase. Aşa stînd lucrurile, este evident că tema s-ar preta, artistic, la o tratare comică, satirică. în realitate, prozatorul e convins că aici zac subiecte de autentică dramă şi îşi plăsmuieşte romanele ca atare. Completa absenţă a spiritului critic, incapacitatea detaşării de personaje sînt fatale, căci plăsmuirile autorului în aceste împrejurări nu depăşesc interesul unei literaturi menite să stimuleze digestia cititorului semidoct şi să pună în mişcare imaginaţia cititoarelor plictisite de inactivitate.

Ionel Teodoreanu, cu bunicul dinspre lat,"
Alexandru Teodoreanu

Ionel Teodoreanu, în primii ani de școală

Despre *Crăciunul de la Silvestri* și *Secretul Anei Florentin* diagnosticările lui G. Călinescu sînt cu totul exacte, așa încît, în ce ne privește, prea multe nu mai avem de spus.

Despre *Secretul Anei Florentin,* roman pe care, probabil, autorul l-a voit o reeditare, în condiții autohtone, a celebrului roman flaubertian *Doamna Bovary,* G. Călinescu, încheind capitolul consacrat lui Ionel Teodoreanu, scrie:

„Secretul Anei Florentin reprezintă punctul cel mai de jos al căderii. După optsprezece ani de căsătorie, Horia s-a cam obosit de soția lui. Discordia izbucnește într-o sîmbătă, cînd soțul, punctual, voind a-și îndeplini îndatoririle conjugale, este refuzat. Ana pleacă la Constanța să se distreze, Horia are și el cîteva petreceri sexuale la Iași, descrise cu mult realism. Lucrurile merg spre împăcare, cînd o bîrfeală insinuează că purtările Anei la Constanța n-ar fi fost ireproșabile. Neadevăr, dar soțul, care-și înșeală nevasta, nu admite să fie înșelat (tema e aceea din *Fără reazăm* de Igena Floru). Ana simulează o corespondență cu un amant inexistent și divorțează, spre a dispare apoi, probabil, sinucisă. Subiectul e îngrămădit în ultimile pagini și nu e narat, ci numai punctat prin învechita metodă verbalistă. Ana își făcuse drum prin preistoria sîngelui, părul ei e parfum de nuc și miere cu mirodenii, cerul e ieșan, noaptea e ieșană. Casa lui Horia «nu mai aparține unui oraș, ci unei moșii de *altădată;* cu nuanța pe care Villon o dă lui *antani).* înspăimîntată de amenințare, figwa Aniutei se lungește «cum cad pantalonii cînd se desprind bretelele», Horia se uită la cer «constatativ», se scobește în dinți «epilogant» și-și primește musafirii «consacrativ». Cînd primește onorariu, Horia cumpără numai portecale și le aruncă în poala Anei. Ivona spune Anei: «Ana, Ana, Ana, Ana, Ana, la răsărit și la apus, la miazăzi și la miazănoapte Ana, Ana, Ana, Ana, Ana» și cîntă mental în fața Cetățuiei «Ana, Ana, Ana, Ana, Ana... Aleluia, Aleluia, Aleluia...»"

Iar despre *Crăciunul de la Silvestri* G. Călinescu scrie: „Aceeași problemă a potrivitei împerecheri (ca în voi. II din *Golia,* n.n.) se pune și în palidul roman *Crăciunul de la Silvestri.* Tînărul avocat Nelu Antohi primește de la colega lui Anișoara Nemțeanu o cerere în căsătorie, bizuită pe argumente de ordin practic, expuse cu foarte multă elocință. Cum existau de mai înainte legături fructuoase între cei doi, căsătoria se face spre folosul material al soțului, căci Anișoara e o avocată cu foarte multă invenție profesională. Din păcate, e fata unui crîșmar din Tîrgu-

Neamţ, şi lui Antohi i se pare că lui i s-ar fi cuvenit o femeie mai puţin pozitivă. De aceea, după căsătorie e cuprins de o criză sentimentală în direcţia Manuelei, care e o fire artistică. însă Manuela se mărită cu un francez, şi Nelu află cu înduioşare că Anişoara simulase motivele practice, căci de fapt îl iubea. Din această scriere superficială se pot reţine ştrengăriile copiilor Grigri şi Roro."

în legătură cu *Crăciunul de la Silvestri* mai trebuie spus că dintr-o regretabilă eroare social-politică, mai tîrziu, ajuns legionar, Grigri este urmărit cu destulă simpatie, la un mod afectuos-romantic. E unul din primii paşi ce-l vor duce pe Ionel Teodoreanu spre enormele şi reprobabilele alunecări în naţionalismul extremist, infestat de nazism, din *Tudor Ceaur Alcaz.*

Din grupul romanelor consacrate avatarurilor erotice, acela care „reprezintă punctul cel mai de jos al căderii" nu este totuşi *Secretul Anei Florentin,* ci *Hai-Diridam,* apărut după cinci ani de la tipărirea *Istoriei literaturii române* a lui G. Călinescu. Dacă, de bine, de rău, în *Secretul Anei Florentin,* cel puţin ca intenţie, există o idee artistică valabilă şi o motivaţie psihologică a conflictului, în *Hai-Diridam* nici vorbă de aşa ceva. Cartea aceasta e pur şi simplu o banală şi licenţioasă înşăilare de episoade, presărate supraabundent cu pasaje versificate ad-hoc, în care ni se povesteşte, cu o plăcere suspectă, adulterul stupid dintre un bărbat aproape bătrîn şi o femeie-sexy, la vîrstă de douăzeci şi ceva de ani, măritată a doua oară, al cărei soţ, colonel-medic, pe nume Zorab, se află pe front.

Dar, aşa cum se întîmplă în mai toate compartimentele tematico-stilistice ale întinsei sale opere (am relevat deja cazul oferit de *Turnul Milenei),* Ionel Teodoreanu izbuteşte şi de data aceasta să producă un bun roman, în măsură să-l reabiliteze într-un fel în faţa eşecurîlormaterializate de cărţile *Crăciunul de la Silvestri, Secretul Anei Florentin* şi *Hai-Diridam.* Este vorba de romanul *Lorelei.*

Pornind de la aceeaşi explicaţie (Ionel Teodoreanu ar fi un „autor care apare de la început pînă la sfîrşit incapabil de a se proiecta în afară"), G. Călinescu respinge şi acest roman, socotindu-l inconsistent din punct de vedere epic şi, în general, naiv. Valabile pentru o parte din scrierile prozatorului, cum sînt şi cele discutate mai sus, argumentele criticului nu se potrivesc însă cu un roman de factura celui intitulat *Lorelei.*

Potrivit concepţiei sale clasiciste, preferinţei sale pentru romanul de tip balzacian, într-un fel similar lui E. Lovinescu, G. Călinescu, în general, n-a aderat la romanul liric, deşi el însuşi, prin *Cartea nunţii,* a produs aşa ceva, la urma urmei. Aşa se şi explică de ce chiar Mihail Sadoveanu e de multe ori amendat, iar un Agârbiceanu sau un Panait Istrati nu sînt nici ei cu prea mare entuziasm îmbrăţişaţi.

Sigur că, dacă se caută valoarea artistică a romanului *Lorelei* (ca şi în *Tumul Milenei)* în vigoarea şi densitatea sa epică, nu e de loc greu să conchizi că ai de-a face cu o scriere naivă. Problema e însă alta: de a vedea dacă dincolo de ţesătura narativă, într-adevăr destul de sumară, nu mai există şi altceva, în măsură să dea adevărata substanţă artistică a romanului.

Asemenea altor volume ale scriitorului *(Bal mascat, Prăvale-Baba, Turnul Milenei, Arca lui Noe), Lorelei* este o ramură înflorită, ruptă din coronamentul atît de bogat al trilogiei *La Medeleni* şi replantată în exclusivitate pe terenul romanului sentimental de factură lirică. în timp ce *Crăciunul de la Silvestri, Secretul Anei Florentin*, ca să nu mai vorbim de *Hai-Diridam,* în afara unor destul de superficiale anecdote agrementate cu fel de fel de ingrediente senzualist-melodramatice, nu oferă mai nimic, romanul în cauză se plasează cu reală eficacitate în zona epicului de structură poematică.

Prin *Lorelei,* Ionel Teodoreanu recuperează,* pentru proza românească, un gen de roman care, în alte literaturi, în faza post-romantică, a cunoscut o mare înflorire, de n-ar fi să amintim decît de un Al. Dumas-fiul, în Franţa, de pildă.

Fără a fi lipsit de unele cusururi (lungimea unor capitole cu o funcţie colaterală, cum ar fi cele dedicate dădacelor celor doi protagonişti, puerilitatea unor episoade, excese patetizante), romanul acesta are semnificaţia unei frumoase şi tulburătoare romanţe de dragoste Ceea ce s-ar putea numi viziunea solară, caracteristică " prin culori fastuos-luminoase şi prin personaje de o frumuseţe ideală, în opera lui Ionel Teodoreanu, aici, se relevă în chip deosebit.

Din rîndul personajelor, cel care se detaşează şi conferă cărţii ţinuta unei idile pure este, desigur, Luli, care, prin transfer metaforic (procedeu frecvent la Ionel Teodoreanu), parcurge complet drumul idealizării, devenind Lorelei — intrînd deci în legendă.

Să mai adăugăm la toate acestea discretele inflexiuni elegiace, care, spre final, intensificîndu-se, pătrund în întreaga materie a cărţii, convertind-o într-un autentic şi suav cîntec de jale, în

sensul în care acesta a fost cultivat în romanțele eminesciene. De fapt, ne putem întreba dacă, în această latură, ca prozator neoromantic, Ionel Teodoreanu nu datorează foarte mult genialului poet, al cărui nume şi a cărui operă revin şi ele adesea în scrisul său.

Finalul cărții, amintind de acela al *Medelenilor,* punctează subtil tema generală, sugerînd imposibilitatea practică de a atinge absolutul într-o dragoste ideală, de legendă, ca cea în care fuseseră prinşi cei doi eroi: Luli şi Catul Bogdan. Moartea lui Luli, simbolic, echivalează cu trecerea realului în poem, în vis şi ficțiune, căci Lorelei de-abia acum i se relevă lui Catul Bogdan.

Oricît de lucid şi de analitic ar fi, cititorul de azi, parcurgînd paginile acestui roman, nu poate să nu recunoască faptul că sensibilitatea şi gustul său artistic mai sînt încă apte de a recepta emoțiile estetice degajate de ceea ce s-ar putea numi o bună literatură de sentiment.

*

Dat fiind caracterul dominant liric al prozei sale, lui Ionel Teodoreanu, totuşi, cel mai mult i-a fost contestată aptitudinea pentru romanul de analiză şi de observație, capabil să propună imagini ale realității din perspectiva unei investigații detaşate, obiectivate, în care să circule personaje depoetizate, cu o stare civilă riguros determinată, de o alcătuire caracterologică minuțios structurată etc. Am văzut că G. Călinescu îi reproşa incapacitatea de a se proiecta în afară. La rîndul lui, Pompiliu Constantinescu[1], pornind de la aserțiunea că „romanele de atmosferă ascund, în însuşi principiul lor generator, microbul caducității", vorbea de „inaptitudinea dezolantă" a scriitorului pentru romanul analitic. însuşi G. Ibrăileanu se pare că era sincer întristat de lipsa de progres a Iui Ionel Teodoreanu pe această linie, de vreme ce după *La Medeleni* el s-a abținut de a mai scrie despre volumele următoare acestuia.

Cu toate acestea, cel puțin fragmentar, încă în romanele de debut, Ionel Teodoreanu se dovedeşte un observator minuțios, atent.

Dar romanul în care, deliberat, scriitorul şi-a propus să-şi restructureze viziunea şi mijloacele de lucru în acest sens este *Arca lui Noe,* roman conceput în două volume şi apărut în 1936

[1] **Pompiliu Constantinescu, *Opere şi autori,* ed. cit., p. 92 —93.**

la „Cartea românească". Scriind şi o interesantă prefață, sub forma unei imaginare scrisori adresate lui G. Ibrăileanu, care de curînd murise, Ionel Teodoreanu încearcă o explicație de principiu. între altele, el îşi aminteşte cum criticul ieşean îl îndemnase în repetate rînduri să-şi încerce puterile şi în sfera altui roman decît cel poetic:

„Domnule Teodoreanu — domnule Ionel Teodoreanu, ar fi zis Ibrăileanu — de ce atîtea flori, atîția zarzări, atîtea curcubeie, atîtea fructe, în loc să te ocupi de oameni şi de viață? Fă-mi plăcerea, domnule Teodoreanu, şi scrie-mi un roman informativ, fără stil, fără frumuseţe, mizerabil, neglijent, în goana mare... Uită că eşti poet. Uită că există lectori pe care să-i seduci. Gîndeşte-te numai la ființa mea prozaică, la bolnăvicioasa mea curiozitate, şi spune-mi repede şi de-a valma lucruri care să-mi aducă viața în odaie. Trimite-mi o telegramă urgentă de patru sute de pagini."

La asemenea solicitări, scriitorul ar fi răspuns rugîndu-l pe critic să mai aştepte, fiindcă „sînt prea tînăr pentru a renunța la «talentul» meu: la acest involuntar abuz". Mai departe, tînărul prozator ar fi zis că „romancierii care au norocul să nu fie poeți, nici pictori ai vorbei, sînt simpli fără efort şi fără sacrificiu, direcți ca o cădere fără rezistență". în ce-l priveşte pe el, însă, situația e cu totul alta: „Scriu cu două vîrfuri: unul în real, celălalt în poem. Cînt cu două sunete ale aceluiaşi arcuş: unul e geamătul vieții, celălalt melodia artei. Surîd şi plîng în acelaşi timp, cu săgeata în mine şi ochii în cer. Cuvîntul meu nu e nici în soare, **ca** al romancierilor, nici în lună, ca al poeților..."

Prin *Arca lui Noe,* Ionel Teodoreanu spera, în sfîrşit, să se fi „lepădat de inelele belşugului meu blestemat".

„Iată, *Arca lui Noe* — zice el — încărcată de oamenii vieții şi de viața lor, îți aduce poate ceea ce sperai.

£,~.ua.„xom.^U- anti liric. Poate că e cea dintîi victorie a lui Ionel Teodoreanu asupra lui însuşi, asupra nopții lui de vară. **Poate..."**

Dată fiind noua ambiție a prozatorului şi mai ales avînd în vedere însăşi structura romanului, *Arca lui Noe* se înscrie în sfera experimentului literar şi trebuie deci judecat ca atare. Dintr-un unghi de vedere mai larg, prin raportare la situația romanului românesc interbelic, această scriere se alătură unora dintre tentativele conştiente ale genului de a se emancipa ca formulă narativă, în plan compozițional, de sub tutela esteticii romanului clasic-tradițional. Să-l cităm în primul rînd pe Camil Petrescu, dar

să nu uităm nici pe Hortensia Papadat-Bengescu, Anton Holban, după cum nici chiar pe Liviu Rebreanu, cu *Adam şi Eva,* sau pe G. Ibrăileanu, cu *Adela* etc.

în *Arca lui Noe* Ionel Teodoreanu apelează la tehnica romanescă a naraţiunilor paralele, integrate într-una generală, coordonatoare şi, mai ales, circumscrise unei idei artistice deosebit de unitare. Prototipul acestei formule, dacă ne abţinem de a coborî în timp pînă la *Vieţi paralele,* a lui Plutarh, îl constituie probabil *Decameronul,* căci ideea de a imagina o situaţie pe cît de neprevăzută tot pe atît de caracteristică, în care, adunate în acelaşi loc, personaje ce n-au avut cu nimic de a face între ele pînă atunci să fie constrînse a se supune, în evoluţia şi manifestările lor, noilor condiţii de viaţă, pentru a-şi dezvălui adevărata faţă, aici, în scrierea lui Boccaccio, este cît se poate de limpede. Desigur, nu poate fi trecut cu vederea că şi în romanul de aventuri, în care destinul neprevăzut adună în acelaşi loc oameni foarte diferiţi, se recurge, într-un fel, la ceea ce azi numim tehnica romanului în roman.

Mutaţia ce se produce, în sensul constituirii unei modalităţi mai diferenţiate, în romanul modern, constă în tentativa dea atenua convenţia, prin reducerea sensibilă a locului deţinut de povestirea autonomă, plasată în trecutul unui personaj sau al altuia. Aceasta este asimilată incursiunilor cu caracter retrospectiv, necesare naraţiunii din prezent, care, de fapt, suscită atenţia ea mai mare a romancierului, ideea operei fiind implicată în primul rînd în această latură. Să citām, drept model al genului, *Muntele magic,* al lui Thomas Mann, şi, pe urmele acestuia, *Sanatoriul Arktur,* al lui K. Fedin. în sfîrşit, să mai reţinem că, în conformitate cu progresele civilizaţiei moderne, locul de întîlnire al personajelor se schimbă şi el, de o mare atenţie bucurîndu-se noile mijloace de transport (trenul, avionul, marile vase maritime), hotelurile, sanatoriile, staţiunile climaterice etc.

în mod direct aproape, *Arca lui Noe* a fost pus în relaţie cu romanul scriitoarei austriece Vicky Baum, *Grand-hotel,* în mare vogă la vremea lui, deşi, în treacăt, ne-am putea întreba de ce n-ar fi posibilă trimiterea şi la *Muntele magic,* apărut încă din 1924 şi foarte des citat, cu diferite ocazii, în opera lui Ionel Teodoreanu. Se pare că insistenta raportare la romanul *Grand-hotel* e favorizată, în primul rînd, de plăcerea romancierului nostru

de a insista şi el asupra atmosferei cosmopolite din pensiunea „Blăcker", unde se petrece acţiunea din *Arca lui Noe,* şi de a releva, cu multă forţă descriptivă, aerul de mondenitate al vieţii de aici, şi mai ales al unora dintre personaje.

Este, cum a dorit autorul, *Arca lui Noe* un roman antiliric? Observînd cu maliţiozitate că însuşi primul capitol al cărţii debutează cu un pasaj de descripţie poetică, G. Călinescu contesta din capul locului o asemenea realitate. în ce ne priveşte, din acest punct de vedere, considerăm că victoria scriitorului asupra lui însuşi nu constă în expurgarea completă a romanului de lirism. Oricît ar fi dorit, Ionel Teodoreanu nu s-a putut dezice de el însuşi nici de data aceasta, ceea ce, la urma urmei, ar fi fost şi imposibil. Poate că e şi bine că s-a întîmplat aşa, pentru că, în opera sa, ori de cîte ori a tins la realizarea epicului direct, depoetizat, lirismul a fost acela care, circulînd în subtext, a contribuit nebănuit de mult la sporirea impresiei de autenticitate. Atunci cînd inventivitatea epică n-a fost dublată de adevărata inspiraţie lirică, naufragiul în proza de foarte slabă calitate n-a întîrziat. Am vorbit de volumul II din *Golia* şi de *Hai-Diridam* în această privinţă; eşecul înregistrat de-al doilea volum din *Fata din Zlataust,* ca să nu mai vorbim de submediocrul roman *La porţile nopţii,* porneşte, fără îndoială, tot de aici.

Prin urmare, am zice că, în *Arca lui Noe,* victoria scriitorului asupra sa constă în evident sporitul proces de supunere a vibraţiei lirice la necesităţile epicului. Aceasta duce la o sensibilă substituire a viziunii romaneşti de structură epică şi analitică în locul aceleia poematice.

Este adevărat că titlul romanului, după cum şi revenirea ca un laitmotiv a simbolului implicat aici pe cuprinsul întregii acţiuni duc cu gîndul la viziunea poetică. De fapt, titlul, în plan simbolic, defineşte ideea artistică a romanului. Dacă admitem însă că nici cel mai analitic roman modern nu se poate dispensa de asemenea procedee în care sugestia îşi revendică cu necesitate prezenţa (la noi, un exemplu de anvergură clasică l-ar putea oferi *Patul lui Procust,* al lui Camil Petrescu), atunci e de la sine înţeles că trebuie să fim foarte atenţi, spre a nu amesteca faptele. Problema e alta: de a vedea în ce chip e servită ideea artistică a romanului, sugerată cititorului, prin titlu, la modul metaforic.

Arca lui Noe e o colecţie de dosare omeneşti, plasate întîmplător în acelaşi raft de arhivă, drept care, din cauza neprevăzutei lor vecinătăţi, se impune de urgenţă confrun-

tarea lor, spre a se vedea dacă nu cumva sînt legate între ele prin fire pînă atunci nebănuite. în urma examenului metodic întreprins, scriitorul ajunge la cîteva concluzii grăitoare. Noua arcă a lui Noe, recompusă ipotetic la pensiunea „Blâcker" şi aruncată pe valurile istoriei contemporane, e departe de a se comporta precum străbuna sa legendară. Prin adolescentul Mihăiţă, un adevărat *alter ego* al său, romancierul constată că, în meschinul şi mediocrul lor orgoliu individualist, oamenii adunaţi aici, la pensiunea „Blâcker", sînt incapabili de a ieşi din propriile carapace, spre a privi în jurul lor, spre a comunica sincer, deschis, între ei.

Reîntruchipat, în vis, în persoana generosului şi sensibilului adolescent Mihăiţă, „Noe — notează autorul — era singur în arca lui. Şi arca era atît de mare, încît toată mulţimea pămîntului înecat ar fi putut intra în ea. Dar singurătatea lui Noe era şi mai mare decît arca lui.

Noe plutea plîngînd deasupra apelor potopului."

în romanul lui Ionel Teodoreanu străbate ceva din angoasa, din sentimentul înstrăinării omului de el însuşi şi de semenii sal, fenomen atît de caracteristic existenţei fără orizont din societatea modernă şi atît de amplu şi de divers receptat de literatura europeană a veacului nostru, inclusiv de cea românească interbelică. în această privinţă, vom reţine ca reale reuşite ale scriitorului portretele care, ca într-un caleidoscop grotesc, circulă neîntrerupt sub privirea cititorului. Neavînd aptitudini pentru plăsmuirea eroilor de structură dilematică (în genul lui Camil Petrescu), Ionel Teodoreanu, înzestrat în schimb cu o remarcabilă forţă de plasticizare tragicomică, atinge adevărate performanţe în direcţia „fiziologiilor". Ca într-o pictură de gen, se impun atenţiei cititorului numeroasele personaje adulte ale romanului. Dispuse de obicei în mici grupuri, scriitorul derulează o interesantă şi amuzant-tristă pînză de portrete, desenate doar în negru şi în alb: sprinţara şi epidermica Ameliţa, cu cei doi bărbaţi ai ei, „teluricul" Gigi Pavli şi limfaticul şi despersonalizatul Geo Lerescu; miniaturalul şi inocentul general Anibal Florescu şi statuar-superficiala şi eleganta Baby Rozeanu; sfinxoid-caricaturalul Arthur Clarke şi soţia sa, nefericită în căsnicie, Carmen; automatizaţii şi inhibaţii Mircea Ionescu şi Hans Miiller. Pînza se completează cu chipurile „însinguraţilor": veleitara Sandina Milescu, neajutorata şi ofilita Speranţa Cucu, refulatul sexual Ticu Stamate.

în cele mai multe cazuri, „punerea în scenă" a personajelor este convingătoare, majoritatea dintre ele dispunînd de dosare bogate în fişe de acută forţă caracterizatoare. în întocmirea acestor dosare, romancierul dovedeşte multă intuiţie, vervă şi spirit inventiv. E drept că facilităţile nu sînt evitate întotdeauna (de exemplu, în descrierea familiei Guttman), iar infiltraţiile naturaliste supără şi ele (e cazul refulărilor sexuale ale lui Ticu Stamate); de asemenea, gustul pentru anecdotica gratuită se răzbună la rîndul lui (cum se întîmplă şi în cazul pictorului Ivan Ancuţa, sub raport artistic, un personaj cu totul neinteresant). Dar, cu toate acestea, *Arca lui Noe* conţine un foarte mare număr de pagini în care romanul de observaţie atinge un ridicat nivel artistic.

Romantic incorigibil, Ionel Teodoreanu nu renunţă, bineînţeles, nici de data aceasta la dorinţa de a realiza, prin contrast, universuri umane ideale, de a confrunta realitatea reprezentativă cu utopicul. Ca în atîtea alte locuri din opera sa, în primul rînd în *La Medeleni,* scriitorul se orientează, în această privinţă, şi aici, spre universul copilăriei. Străini de orice avataruri individualiste şi mizantropice, copiii, în *Arca lui Noe,* atrag atenţia cititorului că povestea legendarului personaj-simbol al solidarităţii, al frăţiei dintre oameni, din păcate, nu mai poate fi reeditată decît de ei. Bob, Yolanda, Mihăiţă, Manţi, cu zburdălniciile lor, cu jocul lor nevinovat dar plin de tîlc, în concepţia autorului, sînt, aşadar, singurii deţinători ai candorii şi ai generozităţii umane, din sufletele celor maturi de mult dispărute.*

Din punct de vedere artistic, acest al doilea plan narativ al romanului descinde direct din volumul I al *Medelenilor,* aşa că nu mai insistăm.

Fără a mai avea mărturii programatice din partea autorului, cum se întîmplă cu *Arca lui Noe,* un număr de alte patru romane ale lui Ionel Teodoreanu tind să se circumscrie şi ele în aria prozei de observaţie, de investigaţie în realitatea social-umană imediată, prin evitarea, pe cît posibil, a poematicului, în favoarea analizei obiective şi a efortului de a plăsmui tipologii avînd o stare civilă riguros determinată. Este cazul următoarelor romane: *Fata din Zlalaust,* în două volume, 1931, *Fundacul Varlaamului,* 1938, *Tudor Ceaur Alcaz,* în patru volume *[Coca Duduş,* 1940, *Drumul magic,* 1941, *Inima,* 1942, *Frunză,* 1943), şi *La porţile nopţii,* 1946.

Din păcate, nici unul dintre aceste romane, la ora actuală, nu mai poate fi recuperat, căci, în ciuda unor calităţi ce amintesc

de veritabilul talent al scriitorului, ele, pe căi diferite, învederează deficienţe deosebit de grave.

"~ *Fata din Zlataust,* în jurul căruia, la apariţie, în presă, a avut loc un adevărat proces, astăzi ne convinge că, sub toate aspectele, între volumul I *(Scandalul)* şi volumul II *(In Beilic)* e o netă diferenţă de valoare; situaţia este deci similară cu aceea a romanului *Golia.*

Funducul Varlaamului, care va fi emoţionat un anumit public de altădată, e o lungă naraţiune exterior-patetică, în care autorul ţine cu tot dinadinsul să ne convingă de faptul că, fiind un ingenuu, eroul său, avocatul Nini Varlaam, n-are absolut nici o vină că toată viaţa a dus-o într-un neîntrerupt lanţ de orgii bahice, fapt care, evident, l-a împins în pragul falimentului. Drept dovadă, impresionat de „drama" tatălui, fiul, Sandei Varlaam, renunţă la adevărata sa vocaţie şi, spre a reînvia strălucirea de altădată, de oameni ai baroului, a înaintaşilor, preia, îndrăzneţ şi hotărît, treburile casei. în felul acesta, mîndria şi onoarea familiei vor fi reabilitate în spiritul următoarelor cuvinte din *Hamlet,* pe care scriitorul le propune drept moto la romanul său: „Eu mor, Horaţio. Tu să trăieşti spre a îndreptăţi fiinţa mea şi cauza mea faţă de cei care mă condamnă."

în sfîrşit, celelalte două romane *Tudor Ceaur Alcaz* şi *La porţile nopţii,* primul dorindu-se o vasjţă^egopee, în genul lui *Război* ***şi*** *pace,* iar al doilea o scriere de analiză pură, axată pe probleme existenţiale cardinale, alături de *Hai-Diridam* şi *Zdrulă şi Puhă,* reprezintă faza marcată de ultimii ani ai activităţii de prozator epic a lui Ionel Teodoreanu.

Tudor Ceaur Alcaz (exceptînd volumul I, dedicat copilăriei şi adolescenţei eroului central, nu lipsit de însuşiri „rnedeleniste"), datorită unei alarmante dezorientări politico-ideologice, se constituie ca o deconcertantă apologie Inctoat&.j^**remismiifa**
list al anilor ce-au precedat intrarea României burghezo-rnoşi^ereşti in războiul hitlerîst.

Din perspectiva unui donquijotism retrograd, romancierul pledează, în stufoasa sa scriere (peste 1.500 de pagini), pentru o reînviere a strălucirii marii boierimi, care, însuşindu-şi ideologia şi morala dictatorial-teroristă a nazismului, este chemată să pună ordine în haosul istoriei contemporane prin foc şi sabie.

La porţile nopţii, după cum sugerează şi titlul, se vrea un roman axat pe ideea limitată a extincţiei vieţii individuale. Miza e într-adevăr mare. Dar demonstraţia artistică nu

serveşte de loc intenţiile autorului. Fapt cu valoare de axiomă elementară, artistic, spre a convinge că moartea cuiva ajuns la bătrîneţe implică un autentic procentaj de tragism, se cere să arăţi faţă de ce realităţi şi idealuri de viaţă se desparte omul trecînd în lumea celor veşnici. Or, împrejurarea că un diplomat la pensie, pe nume Alexandru Milicescu, doreşte să-1 găsească ceasul fatal, în ciuda celor 70 de ani ai săi, în postura de călăreţ experimentat, făcînd curse demonstrative pe calul Fifi (omul doreşte a reedita sfîrşitul demn al tatălui său, boier de viţă, supranumit Leul din Deal, care şi el murise pe calul Sultan), nu poate fi, cel mult, decît premisa unei comedii burleşti. Ca să nu mai spunem că un alt personaj, colonelul Ghiţă Borgescu, fanfaron, crai şi cartofor de ultima speţă, trebuie să impresioneze prin „tragedia" lui finală, întrucît se va despărţi de o anume madam Biţu şi de cele două „fete" oploşite lîngă el, care îi îndulcesc bătrîneţea, pe nume Rica şi Mia! Să mai adăugăm, la toate acestea, prezenţa unei cucoane Victoria, care nu moare înainte de a-şi otrăvi fiul pederast, spre a nu-i lăsa moştenirea, şi vom avea în faţă întreaga distribuţie a „tragediei" din romanul *La porţile nopţii.*

*

Dacă, aşa cum s-a văzut, în domeniul romanului, în ultima perioadă a activităţii sale, Ionel Teodoreanu nu mai produce aproape nimic viabil, reabilitarea are loc totuşi pe alte direcţii: opera **de** ^nginal memorialist şi, într-un chip cu totul neaşteptat, aceea **de** poet.

Alături de volumul *în casa bunicilor,* apărut în 1938, cărţile *întoarcerea în timp* (1941) şi *Masa umbrelor* (1946) dau conţinut unui distinct şi valoros capital în ansamblul operei scriitorului, iar volumul de versuri postume, reluînd titlul romanului *La porţile nopţii,* eliberează pe poet de prozator, constituind o adevărată revelaţie pentru cititorii aceluia care debuta în 1919 cu gingaşele .jucării pentru Lily". "**~*

Amintîfne"lui Ionel Teodoreanu şi poemele sale — crescute din solul generos al existenţei de altădată a scriitorului — se înscriu în albia aceluiaşi flux autobiografic.

Cufundîndu-se în paginile celor trei cărţi de amintiri şi în acelea ale volumului de poeme, cititorul îşi va da seama încă o dată, luînd cunoştinţă cu mărturisirile scriitorului, cît de mult a fost Ionel Teodoreanu înrobit de vîrstele de început ale vieţii Şi cu .cît alean s-a întors la ele, ori de cîte ori firea lui de

artist romantic îl determină să refuze confruntarea cu legile aspre ale prozaicei vieţi de fiecare zi.

Este oare o simplă întîmplare că în pragul celei de a doua maturităţi, dacă e firesc să vorbim de aşa ceva în cazul lui Ionel Teodoreanu, scriitorul, prea puţin integrat cu fiinţa sa intimă în materia romanelor pe care le dă acum, în scrisul său, acceptă o adevărată dedublare, fixînd în dense şi succinte pagini chipuri şi întîmplări, sentimente şi culori care de mult intraseră în unghiul de percepere al amintirilor legate de copilărie, de adolescenţă şi de primă tinereţe? Se pare că nu e de loc vorba de o simplă întîmplare, fiindcă scriitorul cu fire de adolescent care a fost Ionel Teodoreanu întotdeauna, procedînd astfel, se regăsea pe el, cel adevărat, în reveria propriilor amintiri. *„Masa umbrelor* mele e un acord de real şi posibil, de aparenţe exprimate şi de miezuri intuite, de redare şi de fabulare.

Ibrăileanu ştia (cum ştie şi conu Mihail Sadoveanu) că nu pot plagia realitatea, că nu sînt nici caligraful ei, lăsînd altora glorioasa ambiţie de a repeta spusa vieţii, transcriind-o, oferind un duplicat al realităţii."

Cuvintele acestea, desprinse din capitolul introductiv al cărţii *Masa umbrelor,* autoexplicative, definesc, în esenţă, structura artistică a acelei părţi din opera lui Ionel Teodoreanu, pe care, mult prea incert şi poate chiar rebarbativ, o plasăm în sfera prozei memorialistice. Atît în cazul volumului *In casa bunicilor,* cît şi în acela al celor două scrieri pe care le vom numi totuşi de memorialistică *(Întoarcerea în timp, Masa umbrelor),* scriitorul, mai mult decît orice, face dovada unei depline retrăiri a evenimentului adus în prezent de fluxul amintirii. Ideea ordonării materialului fie pe probleme, fie cronologic sau cel puţin compoziţional, în cele trei scrieri ale lui Ionel Teodoreanu, absentează cu desăvîrşire. Dacă dorim să vorbim de o tehnică evocativ-retrospectivă, ca şi în volumul I al romanului *La Medeleni,* aceasta ţine de cea mai ingenuă improvizaţie, generată de mişcările sinuoase, imprevizibile şi totuşi ordonatoare în felul lor, ale inspiraţiei poetice autentice. Spre deosebire de memorialistul propriu-zis, care este dornic de a fixa pentru totdeauna, exact şi (pretinde el) imparţial, prin datări riguroase, fizionomia şi mai ales evenimentele (deci latura anecdotică) unui fenomen cultural-artistic de răsunet (la noi, cazul unui George Panu, de pildă), scriitorul nostru aşterne pe hîrtie ceea ce îşi aminteşte cu unicul scop de a se confesa şi autoexprima sub semnul inspiraţiei artistice.

Un asemenea tip de proză, deşi în datele ei concrete este oricînd susceptibilă de a fi confruntată cu realitatea obiectivă, în ceea ce priveşte latura fenomenologiei creatoare, urmează legile literaturii de ficţiune, suferind un deplin proces de contrafacere strict subiectivă, inimitabilă, tocmai în acest sens. în felul acesta, ceea ce rezultă de aici e departe de a mai interesa, în primul rînd, ca izvor documentar, fiindcă totul se constituie într-un univers existenţial artisticeşte perfect autonom, care intereseazâ în exclusivitate ca act de creaţie. Sub toate aceste aspecte, *Amintirile* lui Creangă rămîn un prototip al genului de valoare universală, iar raportarea la ele a celor trei cărţi ale lui Ionel Teodoreanu nu ni se pare de loc contraindicată, dimpotrivă.

în scopul de a demonstra că *Amintiri din copilărie* sînt produsul superior elaborat al unui creator profund original, care retopeşte complet tehnica naivă a povestirii populare („aici, ca şi în poveştile şi povestirile sale, Creangă execută trecerea de la nivelul popular al literaturii la nivelul ei cult pe cale pur spontană, prin dezvoltarea organică a unei înzestrări exercitate în întregul trecut al unei vechi culturi rurale, ajunsă acum să se depăşească pe sine. Poporul întreg a devenit artist individual în Creangă"[1]), Tudor Vianu socoate că mecanismul intim, aparte, care acordă caracterul specific al acestei opere constă în pasiunea scriitorului de a vorbi despre el însuşi, trecînd net dincolo de limitele anecdotei propriu-zise. „Ideea de a se povesti pe sine însuşi, de a prezenta etapele unei formaţii, înceată însumare a impresiilor vieţii, apoi sentimentul timpului, al scurgerii lui ireversibile, al respectului pentru tot ce s-a pierdut în consumarea lui, al farmecului retrăit în amintire — scrie Tudor Vianu — sînt tot atîtea gînduri, afecte şi atitudini proprii omului modern de cultură."[2]

Observaţia poate fi interpretată şi în alt sens, menit să explice natura prozei de evocare autobiografică a lui Ionel Teodoreanu. Dispunînd de implicaţiile enumerate de Tudor Vianu, cele trei cărţi ale autorului romanului *La Medeleni* se îndepărtează distinct de specificul literaturii memorialistice tradiţionale, înscriindu-se, cum afirmam, în aria prozei artistice. Scrise, cum însuşi autorul mărturiseşte, sub semnul lui *„labuntur anni",* în ele, Ionel Teodoreanu, mai mult decît orice, „se povesteşte pe el însuşi".

[1] **Tudor Vianu, *Studii de literatură română,* Editura didactică şi pedagogică, 1965, p.334.**

[2] ***Ibiâem.***

Atît compoziţional, în genere, în planul expresiei artistice, cît şi tematic, acest sector al operei scriitorului este de un eclectism structural. Farmecul rememorărilor din cele trei volume **şi** unitatea lor artistică rezidă în adecvarea foarte nuanţată a formulelor de expresie la diversitatea temelor, semn al unei mari spontaneităţi **şi** mobilităţi creatoare. Refuzînd din capul locului planul preconceput, scriitorul se lasă în voia inspiraţiei debordante, care, spre deosebire de unele împrejurări existente în romanele sale, artistic, nu-l trădează niciodată. A spune că în volumele *în casa bunicilor, întoarcerea în timp* şi *Masa umbrelor* valoros şi dominant este cutare filon tematic, dublat de cutare modalitate de expresie, este echivalent cu a săvîrşi cel mai strident act simplificator. Pe neaşteptate, ca cititor, eşti chemat să asişti la relatarea unor naive scene din copilărie, convertite în scurte schiţe dialogate, alături de care se află intermezzoul liric-descriptiv, pentru ca numai peste cîteva pagini să dai fie de un portret întocmit pe un ton cînd duios, cînd maliţios, fie de un pamflet acidulat, fie de o anecdotă corosivă, fie de divagaţia eseistică, fie de instantaneul superior gazetăresc etc. întreg acest amalgam tematic-compoziţional duce cu gîndul la un puternic proces de contaminare din partea gazetăriei moderne, proces atît de masiv în epocă şi cu efecte atît de însemnate asupra publicisticii artistice nu numai la Ionel Teodoreanu, ci şi la maeştri, precum Arghezi, Sadoveanu, Rebreanu, Călinescu, Camil Petrescu, alături de un Gala Galaction, Cezar Petrescu, Victor Eftimiu, ca să nu mai vorbim de „specialişti" ai genului, de speţa lui N.D.Cocea, Geo Bogza, Zaharia Stancu, M.R.Paraschivescu şi mulţi alţii.

Generoase în date privind profilul spiritual al scriitorului, aşadar cu totul utile într-o eventuală tentativă de întocmire a biografiei lui Ionel Teodoreanu, cele trei cărţi au însă şi o indiscutabilă valoare de document de epocă. Cel puţin cînd este vorba de ceea ce am numi fizionomia umană a mişcării literare din jurul *Vieţii româneşti,* cărţile *întoarcerea în timp* şi *Masa umbrelor* constituie _£._ JlunJL..iie__ª.ᵘʳ- El însuşi unul dintre protagoniştii grupării, Ionel Teodoreanu realizează, indiscutabil, cea mai vie galerie de portrete ale acesteia, dintre multele cîte i s-au dedicat şi i se vor mai dedica şi în viitor, cu siguranţă. Cercetarea arhivistică va scoate la iveală numeroase şi importante date cu privire la poziţia animatorilor revistei ieşene şi referitor la relaţiile diferiţilor scriitori cu ea. Dar performanţa portretisticii artistice obţinute de Ionel Teodoreanu nu o va mai reedita nimeni vreodată. Ibrăileanu, C.Stere, Sadoveanu, Topîrceanu, Ralea, Demostene Botez, D. D. Pătrăşcanu, Al. A. Philippide, Al. O. Teodoreanu, Paul Bujor, Jean Bart şi toţi ceilalţi, slujitori direcţi sau prieteni devotaţi ai cercului, regrupaţi după legile nescrise ale inspiraţiei artistice în jurul semilegendarei „mese a umbrelor", oficiază neîntrerupt, precum cavalerii „mesei rotunde" în jurul flăcării nestinse, aprinse de către unul din cele mai importante momente ale istoriei culturii şi literaturii române.[1]

Dacă *In casa bunicilor, întoarcerea în timp* şi *Masa umbrelor,* în cea mai mare parte a lor, contribuie la realizarea biografiei spirituale a scriitorului, prin implicarea acestuia în „incidentele de viaţă" rememorate şi retrăite, volumul de poeme postume *La porţile nopţii* vizează aceeaşi ţintă, optînd în exclusivitate pentru autobiografia lirică.

Aproape toate poemele din această culegere sînt scrise în ultimii ani ai vieţii scriitorului, cînd, bîntuit de o luciditate adesea halucinantă, acesta se angajează într-un dialog dintre cele mai grave şi mai dramatice cu propriul destin. Demonul confesiunii se manifestă pătimaş pe terenul celei mai tulburătoare retrospective lirice, în care termenii de confruntare sînt regretul iremediabil după anii duşi, după vîrstele de început şi conştiinţa devorantă a iminenţei morţii. Ne amintim că, de o fragilitate sufletească structurală, cei mai îndrăgiţi eroi ai scriitorului, ieşiţi din vîrstele candorii, de multe ori incapabili de a se adapta, manifestau cele mai alarmante tulburări de creştere, refugiindu-se ineficient în visare şi în himeră. Paliativul era similar cu tentativa de a escamota ingenuu realităţile iminente ale vieţii. Exista totuşi posibilitatea de a refuza confruntarea cu punctul terminus al destinului, tocmai pentru că vîrstă eroilor permitea cel puţin o amînare a termenului ultim.

[1] **Prezentat din perspectiva calităţii sale dominante — aceea a apartenenţei la genul literaturii memorialistice — volumul *în casa bunicilor* riscă însă să rămînă în afara comentariului printr-una din despărţiturile sale (ultima), intitulată *Octave.* Aici, în afara cîtorva notaţii fugare, cu caracter autobiografic şi de confesie literară (secvenţele *Literatură, Indiscreţie, „Et m'aime el me comprend", Teză la română),* întîlnim şase veritabile nuvele: *Beişor, Trăienel şi Cireşica, îngerul a învins, Văduvele, Poveste* şi *Teofil.* în ceea ce priveşte genurile literare abordate de scriitor, împreună cu *Uliţa copilăriei,* la care se adaugă densele naraţiuni *Mascarada* şi *Mărţişor* din volumul de publicistică sportivă *Iarbă* (Biblioteca pentru toţi, Ed. „Alcalay", Buc, nr. 1.433 - 1.434, f. a.), acestea relevă o iSÎSTOţ'.Ilâ contribuţie a lui I. Teodoreanu la evoluţia epicii scurte interbelice.**

Făcîndu-se parcă purtătorul de cuvînt al durerilor comune propriilor personaje, printr-o organică întrepătrundere cu eul său, în poemele din cartea La *porţile nopţii* Ionel Teodoreanu realizează una din cele mai întinse, mai acute şi mai nuanţate elegii lirice iscate de antinomia dragoste de viaţă — tristeţe în faţa morţii din cîte a pus în circulaţie poezia românească modernă.

Dureroasă este în primul rînd neputinţa înfrîngerii timpului, în scopul de a obţine fixarea în clipă a însăşi veşniciei, ceea ce generează un aproape strigat cîntec de jale după propriul chip de altădată:

Ioane ! Ioane!
în dorul de mine, te strig ca pe altul.
Troiţa marei răspîntii e putredă-n ierni.
    Vino tu, luminîndu-mă iar,
    Deplin în legendă şi faptă,
    Cu mantia-n falduri de fulger,
Ioane.
Nu vii?
Sau n-ai fost?

Acest sentiment de autoînstrăinare, la rîndul lui, face loc celei mai atotcuprinzătoare lamentaţii în faţa destinului, pe care, apăsat de o anxietate fără de leac, poetul îl imploră să pună capăt tuturor zbaterilor, întrucît, crede el, între durata sa, fatal limitată şi trecătoare, şi aceea a timpului nu e decît un iremediabil dezacord; cel din urmă nu numai că este impasibil la efemeritatea primului, ci îşi asigură infinitatea şi-şi marchează ciclurile prin însemnele lăsate de scurgerea acestuia:

Cum să nu fiu apăsat,
Luminatule cer al amiezii de vară,
Cînd gura de rai a azurului tău e doar o crezare a ochilor mei,
Iar eu, zbuciumatul, cu toată rîvna de rod,
Cresc şi sporesc solitar pe crengile morţii.
Şi cum să nu fiu despuiat în penumbre şi pîcle
Cînd fabulosul apus al soarelui zării: novembre,
E încă o frunză de toamnă a zilelor mele, desprinsă,
Căzînd în livezile morţii grele de noapte.
Şi cum să nu-mi crească pe frunte dunga amară
Cînd inima mea,
înălţată cu roşu tumult — şi pînză şi steag — pe catargul corăbiei vieţii
Mă duce prin ziua albastră
De-a dreptul,
Spre marea de umbră fără de val a morţii solemne,
în Nord.

Am fi tentaţi să plasăm sub semnul celui mai negru nihilism filozofic o asemenea chemare a sentimentului de zădărnicie în faţa vieţii, dacă, în structura sa, volumul de poeme *La porţile nopţii* n-ar releva puternice şi emoţionante argumente în favoarea unei generoase înţelegeri a omenescului.

Drama existenţială pe care Ionel Teodoreanu o trăieşte în poemele sâleTnî" este generată de instinctul de conservare, gregar şi egotist, ci de nemărginita şi superba sa iubire de viaţă, pe care, cu firea sa incurabil adolescentină, el nu concepe s-o trăiască decît la temperatura şi cu candoarea vîrstelor de început. Romantic ingenuu prin temperament şi viziune artistică, dar din plin dogorit de flacăra demistificatoare a inconformismului simbolist, scriitorul este departe de a face dovada unei înţelegeri şi receptări a sensurilor vieţii în chip clasic, prin detaşarea sceptic-robustă, în aşa fel încît fiecărei vîrste să i se descopere şi să i se trăiască bucuriile şi plăcerile. Ceea ce în limbajul criticii contemporane este atît de frecvent numit mitul copilăriei şi al adolescenţei în literatura modernă îşi are în Ionel Teodoreanu, dacă nu un exponent notoriu, în orice caz un precursor cu totul remarcabil. înclinăm mai mult să vedem în autorul trilogiei *La Medeleni* un precursor tocmai pentru amestecul inextricabil de exaltare şi reverie romantică, de o parte, şi teribilism lucid, uşor cinic şi superb, de alta, fiindcă, aşa cum prea bine se ştie, respectivul mit va cunoaşte adevărata sa constituire diferenţiată prin apăsarea, nu o. dată exacerbată, exclusivistă, pe elementele din a doua categorie.

Dacă altădată, în romanele sale, rechemarea copilăriei, a adolescenţei şi a primei tinereţi era echivalentă cu gestul de a refuza imixtiunea factorilor de viaţă socială ce duc la înstrăinarea insului de el însuşi, acum, scriitorul încearcă aceeaşi retranşare, obsedat, cum spuneam, de spectrul morţii. De extracţie romantic-simbolistă, tema este adînc revitalizată prin injectarea cu serul puternic şi pătrunzător al unei retrăiri nemijlocite, de mare acuitate morală, a sentimentului.

Durerea cea mai mare, intens şi nevindecabil simţită, constă în faptul că eroul liric, graţie lucidităţii sale blestemate, nu se mai poate abandona, asemenea înaintaşilor săi din opera epică a scriitorului, amintirii edenice a vîrstelor trecute. Dialogul cu el însuşi, la eroul liric din cartea de poeme *La porţile nopţii,* ca finalitate, de cele mai multe ori, duce la disperata neputinţă de a mai actualiza pînă la uitarea de sine ceea ce atît de intens şi de voluptuos a fost trăit altădată:

Unde-i calul alb al tinereţii fără moarte?
Unde-i paloşul viteaz?
Unde-i povestea?
Eu nu ştiu.
Ca şi fîntîna, apa mea nu are ciutură,
Nici luciu.

Sau:

Sau poate că nici n-a fost nimic — nimic,
— O, inimă cu vînturile mării ! —
Decît sub pleoapele unde acum
E noaptea văzului,
Nu ştiu.
Fîntînă, tu, hotarul din poveste,
Spune, îţi aduci aminte?
Scoate doar un nume din adîncul tău,
Dă-mi-l în mînile, cuc, să-mi răcoresc obrazul
Şi să-mi moi pleoapele în limpede, în bun şi fraged.

Chinuitoarea îndoială în ceea ce priveşte autenticitatea amintirii, neputinţa reactualizării acesteia, convertite într-o amarnică litanie lirică, sînt, în cele din urmă, potenţate etic prin exprimarea faustică a sentimentului de îngrijorare, când este vorba de împlinirea rosturilor vieţii, în sensul înscrierii în filele acesteia a faptelor inalterabile, permanente. Cu alte cuvinte, prezenţa generoasei şi omeneştii îndoieli de sine a conştiinţei artistice:

Oare n-am uitat ceva în umbra strunelor?
Să fi cules cu aceste ostenite mîni de-ajuns belşug de stele
Din nesomnul nopţilor?

Neliniştit la gîndul că chiar şi în faţa sfîrşitului inexorabil s-ar putea să fie lipsit de dorul luptei drepte, bărbăteşti („Atîta doar: că sînt înfrînt/Fără ca nici un paloş să mă fi cinstit/ cu lupta dreaptă a voinicului") şi, totodată, refuzînd plînsul ce uşurează durerea („Şi nu vreau să simt pe obraz acea umezeală învinsă,/ Căci lacrima nu-i decît numele dulce (totuşi netrebnic)/ Dat de femei prăbuşirii bărbatului lor"), poetul, în cele din urmă, se resemnează în durerea sa fără de margini numai pentru că fapta sa îi dă speranţa în înfrîngerea uitării:

Tîmpla mea visătoare s-apleacă mîhnit cu luceafăr de seară
pe lume.
Viteaz pentru alţii,
Sînt singur, amar şi pustiu.
Dar într-o zi, întors în pămînt, voi uita de viaţă şi
moarte.

Fraţilor mei de atunci, dacă-n file
Veţi regăsi prospeţimea pădurii în floare, ca cei de pe mare,
Prin voi, dar fără de mine: cenuşă sub cruce,
Voi fi iar pădure-nflorită la marginea mării a dorului mare de
moarte.

Acest volum de poeme mărturiseşte aceeaşi predilecţie a scriitorului pentru construcpa liric-epică fastuos ornamentată, grefată pe o simbolistică demoniac romantică. Cu inflexiuni de baladă tragică modernă, *La porţile nopţii* încheie, ca într-o legendă gravă, dureros-optimistă, destinul de scriitor cu suflet de adolescent al lui Ionel Teodoreanu. în felul acesta, începutul şi sfîrşitul carierei sale artistice, circumscriindu-i întreaga activitate, îşi dau mîna peste timp, întîlnindu-se pe terenul calităţii unificatoare şi dominante a talentului său: lirismul.

Derivînd direct din natura sa artistică, scrisul lui Ionel Teodoreanu a reţinut atenţia criticii şi pe latura trăsăturilor sale de stil. Din acest punct de vedere, constatîndu-se în unanimitate că prozatorul-poet e un metaforist incurabil, divergenţa de opinii n-a fost mai puţin accentuată decît aceea referitoare la interpretarea fondului problematic, la structura personajelor, a conflictelor etc.[1]

[1] Spre a menţiona doar o parte din opiniile criticii autorizate, să cităm aici afirmaţii ca cele ce urmează.

G.Ibrăileanu, reproşindu-i şi el lui Ionel Teodoreanu „abuzul florilor de zarzăr", după cum şi „abuzul de poezie în termenul al doilea al comparaţiei, în aşa-numitul termen impropriu", aprecia faptul că avem de-a face cu un scriitor la care lirismul cunoaşte funcţii importante, ceea ce justifică întru totul prezenţa stilului metaforic: „Lirismul din opera d-lui Ionel Teodoreanu, scria criticul, cînd nu e lirismul autorului în faţa naturii, ori lirismul personagiilor sale lirice {pe care le redă cu obiectivitate, deci cu lirismul lor), este atitudinea creatorului faţă de personagii, adică faţă de creaţia sa, este răsunetul personagiilor în sufletul său" *(Scriitori români şi străini,* ed. cit., p.181). Cît priveşte latura descriptivă a operei sale, prozatorul e socotit de G. Ibrăileanu „un impresionist în faţa naturii" *(idem,* p.197). Polemizînd cu G.Ibrăileanu, Pompiliu Constantinescu, în analiza dedicată trilogiei *La Medeleni,* exprimă o aproape totală inaderenţă la stilul acestei scrieri: „posedînd o reală viziune imagistă, d.Teodoreanu merge însă prea departe în căutarea imaginei. Virtuozitatea poate atrage, dar aduce cu sine grave inconveniente. Astfel, cînd transpune o senzaţie în imaginea direct corespunzătoare, efortul originalităţii e mai insensibil; cînd transpune senzaţii între ele — mai ales de natură vizuală şi auditivă —maniera devine vicioasă. Imaginea suprapusă direct noţiunii exprimate răsare mai spontan, cînd înseşi noţiunile se transpun, atunci imaginea corespunzătoare e mai dificilă, iar metafora se trans-

Ca în atîtea alte împrejurări, detaşat şi obiectiv, surprinzîndu-l în toate implicaţiile lui, Tudor Vianu este acela care, credem, elucidează fenomenul.[1] Văzînd în generaţia lui Ionel Teodoreanu manifestarea celui de al treilea moment al realismului în evoluţia prozei româneşti („după primul realism al luiC. Negruzzi, N. Filimon şi I. Ghica şi după cel de-al doilea, iniţiat de B. Delavrancea şi Duiliu Zamfirescu"), Tudor Vianu distinge în sfera acestuia două mari orientări. „Deosebim — scrie el — pe de o parte, romanul cu preocupări de scris «artistic», perpetuînd ceva din atitudinile şi mijloacele celui de-al doilea realism (denumit de T.V. „realismul artistic şi liric", n.n.) sau profitînd de sugestiile mai noi ale estetismului, de altă parte romanul în care predomină preocuparea analitică, pe linia lui Rebreanu şi a d-nei H. Papadat-Bengescu, uneori în revoltă faţă de procedeele

formă într-o definiţie alambicată, aşadar, descrierea nu se integrează analizei interioare, şi unitatea sferică a impresiilor se risipeşte. Cultivînd imaginea pentru ea însăşi, mijlocul artistic deviază în scop: d. Ionel Teodoreanu, risipitorul necontrolat al unei reale bogăţii, căutînd prea multe perle, ne oferă un mare număr de falsă calitate." în continuare, criticul vorbeşte de „copioase umpluturi poetice", de „convoiul de metafore", de „metaforismul dulceag" etc, totul avînd originea, după el, în „falsa aplicare a poemului în proză, de expresie imagistică, la roman" *(Opere şi autori,* ed. cit., p. 87 şi urm.). Pe aceeaşi direcţie, în termeni şi mai duri, E. Lovinescu acuză pe scriitor de „limbuţie generală", opera sa făcînd dovada ujei nedorite pătrunderi a „lirismului disolut" etc. *(Istoria literaturii române contemporane,* IV, ed. cit., p. 143-157). La rîndul său, G. Călinescu, deşi, aşa cum arătam, va vedea în Ionel Teodoreanu un reprezentant al barocului românesc, îl învăluie pe acesta într-o adevărată avalanşă de aprecieri discreditante: „Ego: după mine e un mare stilist", la care Alter ego răspunde: „Şi-n acelaşi timp un nesuferit retor. E bombastic, truculent, patetic, absurd, verbios, metaforic. întocmai ca un tren ce mai alunecă o bucată de drum pe şine în virtutea inerţiei după ce motoarele au fost oprite, scriitorul călătoreşte multă vreme dincolo de idee, pe goliciunea cuvintelor" *(Gîndirea,* VIII, 1, 1928, p. 32 -35). Extinse, observaţiiile vor fi reluate în *Istoria literaturii române*.. Nici Mihai Ralea nu ezită să spună că în *La Medeleni* sînt „prea mulţi zarzări înfloriţi şi prea mulţi hulubi" şi că „unele comparaţii sufăr de literaturism", din cauză că, uneori, în roman, „viaţa e colectată şi redată după un specific exagerat, care nu are aroma naturii, ci pe aceea a biroului" *(Scrieri din trecut. In literatură,* ed. cit., p. 72, 73). în schimb, Perpessicius manifestă acelaşi entuziasm nereţinut şi cînd e vorba de acest aspect al epicii lui Ionel Teodoreanu: „navigam pe apele unui somptuos fluviu de poezie şi de încîntare lirică"; „infuziunile lirice ale scriitorului — manieră ce-l apropie de linia Giraudoux-Delteil, în Franţa, iar la noi de Minulescu — dau cărţii nu ştiu ce altoire de rapsodie cîntată paralel cu viaţa ce se desfăşoară"; „ceea ce frapează în scrisul d-lUj Ionel Teodoreanu este desigur metafora, de la simplul germen adjectival şi pînă la poema interstiţiară, procedeu aluziv, care totdeauna adaugă, chiar şi indirect, o lumină ici, o umbră dincolo" *(Menţiuni critice,* I, ed. cit., p. 274 —278).

[1] Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români,* ed. cit., p.368—372.

«artistice» ale celeilalte tabere, lucrînd pe «viu», preferind în formele lui externe documentul neelaborat artificiului compoziţiei."

Din prima categorie, cel dintîi pe care Tudor Vianu îl menţionează este Ionel Teodoreanu, întrucît acesta, prin *La Medeleni,* „dă prima replică romanului lui Rebreanu".

Desigur, cercetătorul nu ignoră rezervele exprimate de critica vremii, dimpotrivă, fără să facă trimiteri directe, atunci cînd este cazul, se raliază la ele. Important este însă că în *Arta prozatorilor români* este foarte limpede definită condiţia estetică a genului de proză cultivată de Ionel Teodoreanu, prin revelatoare raportări la tradiţie şi, totodată, la tendinţele novatoare ale momentului literar în cauză. în felul acesta, principial, cu greu mai poate fi contestată formula artistică proprie epicii lui Ionel Teodoreanu. Odată stabilit acest lucru, aprecierea de valoare are datoria de a se sprijini pe argumentele rezultate din analiza obiectivă, diferenţiată, pe text, a operei scriitorului. Este singura cale de a găsi linia cea mai justă care să permită relevarea atît a calităţilor, cît şi a scăderilor, numeroase şi diferite atît unele, cît şi altele.

Disocierile fundamentale pe care Tudor Vianu le face în importanta sa lucrare sînt fără îndoială stimulatoare.

După cele de mai sus, referindu-se direct la opera lui Ionel Teodoreanu, fondatorul stilisticii artistice româneşti e înclinat să vadă în acesta pe „creatorul unui adevărat «rococo» moldovenesc". „Imagismul contemporan — mai scrie Tudor Vianu — obţine în romanele lui Ionel Teodoreanu unul din rezultatele lui cele mai eclatante." Aceasta rezultă din faptul că, „după Arghezi, autorul *Medelenilor* manifestă desigur fantezia cea mai productivă în direcţia creării de imagini" şi din aceea că „mintea lui este un «polipier de imagini», după definiţia de atîtea ori constatată a lui H. Taine".

Conchizînd, la capătul succintei sale analize, Tudor Vianu observă că „neajunsurile lui Teodoreanu sînt totuşi acele ale calităţilor lui. Nu atît lipsa, cît abundenţa o regretăm uneori în operele sale, al căror clocot de viaţă proaspătă împiedică pe oricine să le considere altfel decît cu participare."

într-adevăr, fie şi o fugară şi prea puţin nuanţată trecere în revistă a cîtorva exemple e de natură să confirme valabilitatea acestei concluzii, care, trebuie spus încă o dată, concentrînd elementele de bază ale problemei, indică însăşi baza teoretică a acesteia,

față de care atît aprecierile pozitive, cît și cele negative ale criticii pot fi acceptate la dreapta lor măsură.

Simplificînd cu bună-știință lucrurile, criteriul cel mai larg de apreciere trebuie să fie acela al adecvării metaforei la obiectul caracterizat, al echilibrului ei interior și al noutății. Oricît de poematică ar fi viziunea scriitorului, întrucît chiar și în poezie aceasta este o cerință liminară, și în epica lui Ionel Teodoreanu metafora își justifică prezența în măsura în care slujește observația, suplinind necesitățile analizei nu numai în sensul investigației psihologice, ci în general: descripția cadrului, realizarea dialogului, legătura dintre episoade sau dintre planurile narative etc.

Sub toate aceste aspecte, Ionel Teodoreanu obține foarte des rezultate excepționale, care, în chip ciudat, conviețuiesc cu reziduurile unui material poetic compromis din cele mai neașteptate cauze.

Caracterizări metaforice privind psihologia umană, ca cele ce urmează, fără îndoială, fac dovada unei mari și acute capacități de a observa nuanțat personajele: „Doi țărani salutară cu o arhaică solemnitate pe Dănuț"; „Zîmbi fetița, călcînd desculță în apa lunii" ; Monica îl petrece pe Dănuț la plecare „cu ochii logodnicelor de pescari norvegieni" ; „Inima lui Dănuț, ca un toboșar napoleonian, bătea imnuri de glorie"; un bătrîn servitor al lui Herr Direktor are „chelia de un roz serviabil"; „Și capul Olguței — așezată la masă în fața lui —amestec de seriozitate brună și de veselie albă" *(La Medeleni)* ; „O adiere de vînt zbucnită fără veste, ca un joc de ape din pămînt, înfiora gleznele Ioanei; îi înflori mirat rochia albastră, golindu-i pînă peste genunchi tulpinile vii ale picioarelor și-i întortoche luminos șuvițele aurii, ca pe o boabă mare de polen într-o roire de bondari"; „întreaga lui ființă se prefăcu într-un țipăt pe care-l sfărîmi cu dinții, îl înăbuși cu pumnii, și tot străbate" *(Ulița copilăriei);* „Luli învingea orice. Simpla prezență a numelui ei în catalog semăna pe paginile lui trandafirii lui Hafiz, arătînd spre cerul albastru cu degetele subțiri ca minaretele lui Omar-Khayam " *(Lorelei)* ; „Avea în ea (e vorba de „fata din brazi", n.n.), cu dinții încleștați, un geamăt ca de varga biciuind văzduhul". La care să mai adăugăm prezența unor pasaje mai întinse conținînd fie portrete individuale, fie scene de grup, în care caracterizările apelează din plin la asocierile metaforice, cum se întîmplă în următoarele exemple: „Femeile vorbeau franțuzește cu accent moldovenesc, limba franceză topindu-se astfel ca untul în mămăliguța caldă"; „Sosesc cîte doi sau trei deodată (e vorba de sosirea avocaților la tribunal, n.n.) fiindcă toată dimineața au pîndit și s-au pîndit pe străzi, dar cu aerul că nu se cunosc între ei. Trecerea lor prin ograda plină de țărani — clienți în perioada de incubație — e austeră și grandioasă ca o procesiune de arhimandriți. Țăranii văd în ei un fel de prapur al justiției — n-au aflat că ei, țăranii, sînt coliva — și, ridicîndu-se în grupuri, îi salută" *(La Medeleni).* în sfîrșit, să mai menționăm apelul la mijloacele poemului în proză, menit și el, adesea, să releve stări sufletești de adîncă încordare, unele de-a dreptul tragice, ca de pildă în următorul pasaj, adevărată baladă funebră iscată de apropiata clipă a morții Olguței :

„La munte, printre culmile pădurilor de brazi, spre seară, brazii sînt negri; tăcerea, gravă; cerul, solemn.

Lumina se împarte ca o mulțime în strane. între doi brazi e o lumină, între alți doi brazi e altă lumină; aceeași lumină, dar despărțită, trup lîngă trup.

Pădurile de brad sînt pline de trupurile luminii, ca timpul de zile între nopți.

Nalți sînt brazii, drepți și negri, de-a dreapta și de-a stînga luminii dintre ei, care e naltă, dreaptă, limpede și palidă. Cîte două facle stinse de o parte și de alta a unui mucenic de argint.

E veselă ca un copil lumina pe cîmpiile cu zări deschise și pe mările fără hotar — dar între brazi, închisă între trunchiuri, cu stinse facle, lumina e tristă, neclintită în moartea ei palidă.

Și de departe se desprinde un acord, altul... Abia le auzi. Cometele, în clipa cînd apar cu razele lor lungi prelinse în azur, dacă în loc să fie armonii de lumini ar fi sunete, așa ar plînge dintr-o zare pînă-n altă zare.

Cîntă un bucium la munte, aerian, lîngă cer, ca aurora boreală, prin imensități pure.

Lumina a murit, palidă și dreaptă între brazi, și viața în afară e un bucium care plînge cu acorduri lungi, venind din viitor pînă-n trecut.

Viața plînge din depărtarea de lumină a viitorului, deasupra sufletului neclintit în gîndul morții, ca lumina în pădurile de brazi."

Comparate cu asemenea inspirate asocieri metaforice, altele sînt, din păcate, departe de a mai produce aceeași impresie, legată de dorința scriitorului de a sublinia anume însușiri la personajele sale. Astfel, aflăm că cineva „visa, ascultînd muzica lingurilor de supă" și că altcineva „își șterse cu șervetul un zîmbet

de supă"; „ţigareta de chilimbar deştepta zîmbetul pomului de Crăciun pe chipul domnului Deleanu"; „Ochii doamnei Deleanu cunoşteau nuanţele buclelor lui Dănuţ ca notele unei nocturne de Chopin"; Dănuţ fără Adina „era o troiţă la răscrucile pustietăţilor"; Mircea Balmuş se simte, la un moment dat, „cu sufletul răscolit ca un dulap jefuit în goană"; „în odaia Monicăi, tăcerea părea că ceteşte versuri"; „Viaţa lui de atunci era o veşnică bătaie de inimă pentru un alt cuvînt. Pe acela îl întîlnea tînăr şi robust legat, ca o fată de ţară care scoate apă — cu mînecile suflecate — dintr-o fîntînă de răscruce în preajma unui codru negru, arătînd obrajii răcoroşi ca fragii şi cozi negre împletite parcă din adînc de codru. Bătăile inimii erau un galop haiducesc ducînd de-a curmezişul serii creanga de belşug a unui trup de fată mare."

Fiecare din aceste exemple suscită serioase rezerve, ineficacitatea artistică a metaforelor rezultînd fie din artificiozitatea şi chiar stridenţa asocierilor, fie din neputinţa scriitorului de a se opri la timpul potrivit, ceea ce duce la supărătoare inflaţii lexicale, precum în cazul din urmă.

Paralelismul relevat pînă aici funcţionează cu aceeaşi regularitate şi pe cuprinsul genului de metafore descriptive, al formulărilor simbolic-aforistice, al divagaţiilor reflexive etc. Prozatorul notează faptul că biciul lui moş Gheorghe „şuieră o vorbă de şarpe", dar şi că „zorele multicolore căscau fraged", că „simbolicile scobitori îndurerau miezul harbuzului" sau că într-un vas se află „smîntînă cu ten de madonă". E frumos spus: „Ciocnite, cupele cîntară pura arietă a cristalelor", dar „teancul de batiste lirice" sau „oalele meditative de toate mărimile", orice s-ar zice, exprimă o gingăşie... inacceptabilă. După cum excesivă este următoarea înlănţuire de tropi: „Strugurii de culoarea dimineţelor blonde; de culoarea amiezilor bălane; de culoarea amurgurilor profirii; de culoarea miezului de noapte vînătă de duhuri necurate; de culoarea nopţilor albastre iluminate de somnul lunii se îngrămădeau redeşteptînd icoana zilelor şi nopţilor trecute", faţă de aceste succinte şi proaspete notaţii: „Deasupra ei (a Monicăi, *n. n.)* merele pline încovoiau crenguţele, împovărîndu-le, ca cerceii cu prea grele nestemate urechile micilor infante"; „cu foşnetul toamnei şi ţîrîitul greierilor, bobul alb al lunii ondula pe la fereşti"; „Ploaia vorbea singură ca o cerşetoare nebună".

întrebat în 1929 ce prozatori din generaţia ivită după cel dintîi război mondial i-au reţinut atenţia, Liviu Rebreanu menţiona printre primii pe Ionel Teodoreanu, „căruia îi trimit salutul şi mulţumirea mea pentru toate paginile pe care le-a scris şi pe care le-am citit cu atît mai mare plăcere cu cît eu nu le-aş fi putut scrie niciodată"[1].

De la data cînd autorul romanului *Ion* a făcut această mărturisire au trecut mai mult de trei decenii şi jumătate. Oricît de aspră ar fi însă judecata timpului, şi astăzi, entuziasmul şi generozitatea lui Liviu Rebreanu sînt îndreptăţite de o bună parte a operei lui Ionel Teodoreanu.

NICOLAE CIOBANU

[1] Felix Aderca, *Mir'.uria unei generaţii,* Ed. „Ciornei", Bucureşti, J929, p. 293.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția de față, *Opere alese* de Ionel Teodoreanu, își propune, în urma unui proces de selecție, să repună în circulație partea cea mai rezistentă din bogata operă a scriitorului.

Criteriul după care se va tipări întreaga ediție este cel cronologic. Ca atare, ediția va cuprinde următoarele titluri: *Ulița copilăriei,* nuvele; *La Medeleni,* roman, 3 voi.; *Turnul Milenei,* roman; *Bal mascat,* roman; *Lorelei,* roman; *Arca lui Noe,* roman, 2 voi.; *Prăvale-Baba,* roman; *în casa bunicilor; Întoarcere in timp; Masa umbrelor* — toate cele trei din urmă, scrieri cu caracter memorialistic; *La porțile nopții,* poeme postume; *Addenda* (în cuprinsul căreia vor fi incluse cîteva din cele mai bune povestiri şi articole pe teme sportive publicate în volumul *'Iarbă,* precum şi articole semnificative pentru ipostaza de publicist a lui Ionel Teodoreanu, răspîndite în presa vremii).

Am luat drept text de bază, pentru primele trei volume ale acestei ediții, cea dintîi tipărire în volum a *Uliței copilăriei*[1] („Cultura națională", Bucureşti, 1923) şi a romanului *La Medeleni* (voi. I, *Hotarul nestatornic,* „Cartea românească", Bucureşti, 1925; voi. II, *Drumuri,* „Cartea românească", Bucureşti, 1926; voi. III, *între vînturi,* „Cartea românească", Bucureşti, 1927).

în urma confruntărilor dintre ediția I şi edițiile următoare, am constatat însă că există o seamă de deosebiri, care, prin natura lor, aparțin scriitorului. De aceea, pe textul ediției I — după mărturiile doamnei Ştefana Velisar-Teodoreanu, totuşi, cea mai atent urmărită de autor în timpul tipăririi — , am operat respectivele modificări, exceptînd, în voi III. începutul părții a H-a, p. 87, al părții a Hl-a, p. 209 — 212 şi paragraful din *Epilog*

[1] Vezi cap. ***Note şi comentarii*** al acestei ediții, **voi. III, p.** 380

p. 366—368, care dată fiind mărimea şi interesul pe care-l pot prezenta au fost păstrate ca în ed. I, marcate în textul nostru cu asterisc. Majoritatea modificărilor din ediţiile următoare constau în eliminări de cuvinte, expresii, dialoguri şi chiar paragrafe întregi. Nu ne-am propus, în această ediţie, să dăm variantele textului operei epice a lui Ionel Teodoreanu şi, de aceea, nu menţionăm aspecte de acest ordin în notele şi comentariile de la sfîrşitul voi. al III-lea. Pentru edificare, vom exemplifica cu deosebirile dintre ediţiile I şi III de la p. 108 - 110, ale voi. I:

ed. I	*ed. III*
— Nu ţi-i prea cald, Dănuţ? îl întîmpină Monica, gata să-i slujească în haine de împărăteasă, *— De ce să-mi fie prea cald? o îngînă el arţăgos.* *— Eşti năduşit!* *— Ce-ţi pasă?* *— Vrei să te şterg, Dănuţ?* *— Ce-s eu copil?* *— Nu, Dănuţ, n-am vrut să ie supăr! Da' tu n-ai niciodată batistă.* *— Treaba mea!* p. 108-109	- Nu ţi-i prea cald, Dănuţ? '' întîmpină Monica, gata să-i slujească în haine de împărăteasă. — Treaba mea! *Nu te-amesteca!* *V-* **HO**
Monica oftă... *Păcătuise...* Păcat de rochiţa cea neagră!... p. 109	Monica oftă... Păcat de rochiţa cea neagră!... p. 111
— M-am uitat, *ai dreptate...* Tanti Alice mi-a spus... p. 109	— M-am uitat. Tanti Alice mi-a spus... p. **111**
Ochii Monicăi se plecară mai tare, şi inima-i bătu... *Poate ştia.* p. 110	Ochii Monicăi se plecară mai tare, şi inima-i bătu... ᴅ **iii**

Credem totuşi că unele deosebiri nu se datoresc autorului, şi cum spuneam, sînt rezultatul unor erori tipografice: schimbări de cuvinte, diferite între ele ca sens (în loc de. . . . albul *statuar* al

jucătorilor", ed. I, p. 335 — „albul *statutar* al jucătorilor", ed. a Il-a, voi. II, p. 335); omisiuni de text (de ex., voi. II, p. 459, ed. I, apare: „altele enervate, *ca girul pe poliţă, altele răspicate, pentru posteritate,* ca iscălitura", în ediţia a Il-a, p. 459, sărindu-se un rînd se tipăreşte: „altele enervate ca iscălitura"), etc. etc.

în situaţiile în care s-au ivit unele neclarităţi, pentru *La Medeleni,* am apelat la Fondul de manuscrise aflat Ia B.A.R., înregistrate sub cotele următoare: voi. I, ms. *5984,* 114 f.; voi. II, ms. *5985,* 284 f.; voi. III, ms. *5986,* 187 f.

în notele publicate la sfîrşitul acestor trei volume — procedeul va fi acelaşi la toată ediţia — se dau pe scurt informaţii bibliografice şi de istorie literară (cu trimiteri, atunci cînd este nevoie, şi la prefaţă), raportate la fiecare titlu tipărit, se consemnează data primei apariţii în volum, se comentează — acolo unde există — manuscrisele etc.

în transcrierea textului am respectat particularităţile limbii lui Ionel Teodoreanu. Este vorba mai cu seamă de două aspecte:

a. se păstrează formele care reprezintă variante de pronunţare regionale, ca de pildă: *cărare, cămeşă, cetit* (alternînd cu *citit), flăcările, geamandan, ghiaţă* (în vorbirea personajelor), *greşală, îngenunchia, întâietate, mătasă, mini* (pl. de la subst. *mină), samă, sofragerie, sprincene, subtjsub, ţapăn, vestejit, zahăr* (alternînd cu *zahăr)* etc.;

b. transcrierea neologismelor în ortografia actuală, atunci cînd ele nu păstrau întocmai aspectul originar (cu excepţia unor cuvinte de tipul: *biurou, boxeur, dormeuză, şofeur,* pe care le-am menţinut în această formă), şi conservarea marcată prin cursivităţi a barbarismelor date uneori de însuşi Teodoreanu fie cursiv, fie între ghilimele;

u final (din întîiw, obicei»* etc.) nu a fost menţinut.

S-a unificat peste tot la *sînt* şi *abia.*

Numele proprii, punctuaţia au fost date după normele ortografice actuale.

Greşelile de tipar au fost corectate prin confruntarea cu celelalte ediţii ori cu manuscrisele.

Editorul ţine să mulţumească în chip deosebit doamnei Ştefana Velisar-Teodoreanu, al cărei sprijin, în alcătuirea ediţiei, a fost neprecupeţit. De asemenea, ţine, şi pe această cale, să releve fructuoasa colaborare cu Aurelia Rusu, redactorul responsabil de carte.

N. C.

U L I Ț A   C O P I L Ă R I E I

BUNICII

Era într-un început de primăvară.

în casa bunicilor, aceeaşi tăcere blajină — pe care o ştiam de "mic copil — îmbătrînită parcă.

Pe la geamurile albăstrii de noapte rîdeau merii înfloriţi, ca nişte copii cu obrajii clăbuciţi de săpun. în depărtare, luna apărea printre nouri, ca un zbor luminos de hulub.

în odaia de culcare, adunaţi în jurul unei măsuţe, stăteau bunicii şi cu mine.

Ei jucau cărţi: o concină.

Eu, aplecat asupra caietului, cu părul învolburat, cu creionul în mînă, mă tot gîndeam la hulubii albi şi scriam:

Corăbioare de hîrtie
Cu cîte-un alb şi fin catarg,
Pe care vîntul le răstoarnă;
, Ceşcuţe mici de porţelan
Ce cad de sus şi nu se sparg.

Bunica: Concina mare şi doi fanţi! Piii! Ce mai noroc!...

Zîmbeam şi scriam:

Crenguţi de liliac în floare
Pe care-o mînă visătoare
A început să le-mpresoare.

Bunica: Ionel! spune tu drept: o cafeluţă sau o dulceaţă de caise?

Eu: **Şi una, şi alta, mamaie.**
Şi scriam:

Dar iar se-mprăştie-n văzduii
Cu palpitări dezordonate,
Aplaudînd în chip frenetic,
în loja nopţii de-ntuneric
Cu mîni în alb înmănuşate.

Bunica: **Ionel! La noapte să-ţi aprind candela?**
Eu: **Cum vrei mata, mamaie...**
Şi scriam:

Pe catifeaua nopţii sînt dantelă vie.
Sau printre buclele ei brune, şuviţă argintie.
Balet improvizat de lună,
Un foşnitor balet de spumă.

Bunica: **Stăi, că nu mai merge aşa; ai luat de două ori cu zece!**
Eu, **emoţionat: Papaie! Hulubii zboară noaptea?**
Bunicu, **distrat: Nu. Am treflele şi concina mică! Ahal**
Eu, **în gînd: Zboară, nu zboară, eu tot scriu:**

Şi-mi par
Minuscule căldări de var
în care un pitic zidar
Amestecă lumina lunii,
Pentru-a clădi în noaptea pură
O zi de-argint în miniatură.

închideam ochii, îmi aplecam fruntea pe caiet, surîzîndu-mi mulţumit...
Bunica: **Ionel! Ai s-adormi, măi băiete!**
Eu: **Eiii, mamaie!**
Şi iar scriam:

Dar osteniţi de-atît zburdat,
Pe o alee din grădină definitiv s-au aşezat;
Ş-aşa îmi par
Un şir de copilaşi, într-un etac de pensionat,
Cînd seara — îmbrăcaţi în cămeşuţe lungi —
Pe pături moi de lînă îngenunchează-ncet,
împreunează mînile
Şi se închină.

Bunica: **Ne culcăm, Ionel?**
Eu: **Bine, mamaie! Să ne culcăm.**
Bunica: **Ionel!**
Eu: **Ce-i, mamaie?**
Bunica, **zîmbind şiret: Să nu-ti mănînce motanul hulubii!**
Eu: **Eiii...**
Bunica: **Noapte bună!**
Eu: **Noapte bună!**

ULIȚA COPILĂRIEI

E o umilă şi neştiută uliță de margine de tîrg.

Nu răsfață ochiul cu mlădieri de rîu gătite-n salturi de verdeață şi nici nu ispiteşte pasul cu caldarîm sonor. E firavă şi goală: numai pămînt şi pietre.

Dau năvală celelalte uliți, înghesuite una într-alta, cot la cot, s-ajungă mai degrabă 'la ulița cea mare, cu pîntec de piață, căreia îi duc larma grămădită pe tăvi de piatră.

Ea e pustnică. A strîns pios tăcerea aruncată de celelalte uliți şi s-a dat la o parte de ele. Năzuia poate să iasă din tîrg, să se îndrume departe, spre munți: să fie acolo o potecă prin brădet. Dar au părăsit-o puterile la marginea tîrgului şi s-a lungit la pămînt în dreptul bisericii, a cîtorva căsuțe liniştite, alături de căsuța bunicilor şi de a noastră. Acolo a rămas.

...Odinioară, pe meleagurile acestea stăpînea un sat gospodar. Pe-atunci, ulițile de astăzi erau ale pămîntului şi se numeau brazde, şi frăţeşte viețuiau, rodind. în satul acela e obîrşia tîrgului, în acele brazde e obîrşia uliților — obîrsii uitate şi nesocotite.

Acum,' ulitile înstrăinate de pămînt s-au învrăjbit: se sfădesc între ele, cît le lasă gura căruțelor şi a trăsurilor, şi se hărțuiesc, smulgîndu-şi una alteia smocuri de colb cărunt.

Ulița mea e paşnică, tăcută. Rareori o tulbură năvala tîrgului. Prin ea străbat carele cu boi, venind de la țară. Convoiul lor tihnit e o rugăciune murmurată de buzele ei, si colbul care le-nsoțeşte e un surîs blajin.

Ulițile de căpetenie ale tîrgului au slujitorii lor: măturători care le piaptănă, stropitori care le spală, meşteri care le sulemenesc cu smoală şi asfalt.

Ea se slujeşte singură. îşi toarnă apă de ploaie prin uluce; îşi potriveşte părul cu vrăbii; şi chipul ei firesc e.

Trufaşe de numele lor, celelalte uliți au silit porțile caselor să li-1 învețe şi să li-1 rostească statornic. Şi porțile, cu guri de tablă sau de lemn, îl au în toată clipa pe buze.

Ea a şoptit doar casei noastre numele ei. Ploile l-au şters; poarta 1-a uitat; şi ea 1-a uitat.

E o umilă şi neştiută uliță de margine de tîrg.

II

Cînd a venit pe lume fratele meu cel mic, ulița îl aştepta la poartă. El nu ştia: era aşa de mic!

Căsuța lui de-atunci era un leagăn alb; palmele mamei erau singura uliță prin care putea păşi; ochii mamei — singurele ferestre prin care putea privi. Pe-atunci ştia doar să scîncească şi se numea Scîncea-voievod.

A trecut vreme pînă cînd, cu mînile şi cu picioarele, a prins să meargă de-a buşelea prin molateca împărăție a covorului.

Acolo a hoinărit, în voie, în tovărăşia unui mieluşel de lemn potcovit cu rotițe, bucălat şi fumuriu la trup, ca un strugur de lînă. îl purta prin luncile de țesături, şi parcă mai degrabă mieluşelul era păstorul, căci ei privea doar, iar copilaşul păştea covorul, mozolind.

^ Acolo s-a rătăcit prin codrul picioarelor de scaune şi de măsuțe, sălaş al urşilor, al lupilor, al tigrilor şi al altor sălbătăciuni de pîslă sau carton.

Acolo a privit cele dintîi păsări şi a ascultat cele dintîi ciripiri: muştele cu bîzîitul lor.

Acolo s-a trudit zadarnic să treacă dealurile taburetelor, pe sub care motanul îşi croia tunel. De cîte ori coada motanului, fum alb, n-a încercat pornirea mîniei lui de floare!

Acolo i s-au minunat ochii, privind vîntoasa pădure de aur a flăcărilor din sobă, potolindu-se prefăcută în toamnă arămie, moțăind scuturată în rodii de rubin şi adormind cenuşă.

III

Copilăria, iscoditoare ca un copil în fața ușii care ascunde pomul de Crăciun, se înălța, în trupul lui, în vîrful picioarelor: creștea. Putea urni un scăunel, înhămîndu-și toată puterea prin brațe; era întîiul avînt.

Putea, urcîndu-se pe scăunel, să-și moaie degetul în gavanosul cu dulceață de pe măsuță, ca mai apoi, după ce și 1-a supt el, să-1 întindă și mamei: era întîia dărnicie.

Putea păși singur prin cerdac: era întîia pribegie.

în curînd, pașii lui se căzniră prin ogradă; ulița îl privea înduioșată pe sub poartă, făcîndu-i semne cu portița: îl chema la ea. El nu putea ajunge pînă acolo. Supărarea curcanului îl speria ca o furtună; se-nnoura curcanul în pene — el fugea în cerdac.

Purta rochiță pe atunci și se numea Puiuțu.

IV

Straiele băiețești îi fură întîia armură; chivără de hîrtie, întîia coroană; o varga, întîiul sceptru; și alungarea curcanului, întîia biruință.

în chipul acesta ajunse voievod al ogrăzii: ograda era el. Și i se supuneau toți, căci colții dulăului care-1 însoțea supus erau pravilă temeinică și temută.

Asemeni tuturor voievozilor, a vrut să întreacă hotarele care-i îngrădeau puterea. Astfel a ajuns la portiță. Ulița, străjuind în prag, 1-a oprit să-1 întreacă. Era prea mare pen. tru a se mulțumi cu ograda, dar prea mic pentru a se încumeta pe uliță. Gata să plîngă, s-a așezat pe prag. Fără să vrea, mînile lui au cules pietricele de jos, risipindu-le, ciocnindu-le, ascultîndu-le: erau șăgile șoptite lui de buzele uliții. Și el a uitat plînsul, și a rîs, și s-a jucat zile de-a rîndul cu buna și bătrîna uliță. Era prietenul ei răsfățat. Ea îi făcea mingi minunate, pe care doar le privea și săreau: vrăbii. Ea îi înălța zmeie mititele, felurit colorate, care zburau fără de vînt si se cîrmuiau fără de sfoară: fluturi.

Ea îi dăruia mătănii de os întortocheat, care se înșirau singure: melci.

Ea, mînuind mîni nevăzute, le juca umbrele prin văzduh ca pe un zid: ciori.

Ea îi zugrăvea, cu cridă, pe acoperișurile caselor, sate pentru păpuși: hulubi.

De Crăciun, ea îl aducea din cer, la poarta casei, pe darnicul Moș Crăciun.

De Paști, ea îi cînta — cu glas tînguitor de clopot — basmul creștin al deniilor, cu blîndul Făt-Frumos-Isus și cu Dumnezeu.

...în ochii ei de apă, copilul prețui cerul: jucăria lui de mai tîrziu.

*

Era într-un început de april, într-o dimineață din acelea care împrejmuiesc pămîntul ca un nimb vioriu — capul unui sfînt copil.

Ulița se îmbrăcase cu soare. Copilul ședea în brațele ei.

îi rîdeau ochii, îi rîdeau buzele; îi zburda inima în piept ca un buratec pe iarbă. Ulița îl învățase să privească primăvara. Știa acum că primăvara e o duminecă a pămîntului și că florile pomilor sînt drăgălașe ca surîsul unui copilaș din leagăn; căzute de pe crengi, ele tot rîd.

Ulița avea și un felinar, pripășit printre rarii ei copaci, în fiecare seară, un moșnegel ghebos venea șchiopătînd pînă la felinar; îi vorbea ceva la ureche, ocrotindu-și vorbele cu mînile, și felinarul îi răspundea cu o lumină care dăinuia toată noaptea.

într-o zi, copilul care ședea de la prînz pe uliță văzu pe moșnegel venind ca de obicei. Asemeni moșnegelului, venit pentru felinar, venise și septemvrie pentru copaci. Copilul îi știa numele, dar nu-i știa rostul.

A doua zi, felinarul era stins — copacii aprinși. Ochii copilului nu se dumireau. Chibzuia el: „O fi vorbit oare moșnegelul și copacilor? Dar de ce ard ziua?"

Și ulița 1-a învățat că toamna e o lumină blîndă, aprinsă de copaci să fie candelă de veghe pămîntului trudit.

„Papaie! Papaie!"

Bunicul venea spre casă. Copilul îi zărise, de departe, punga de hîrtie — pe care bunicul uitase s-o ascundă din vreme — şi o luase la goană înspre el. Era gata-gata să-i sară în braţe, cînd se împiedecă de o piatră şi căzu. Bunicul, deschizînd braţele să-1 prindă, scăpă jos punga din mînă. Copilul, cu obrajii colbăiţi, cu ochii înlăcrimaţi, începu să scîncească: „Papaie, mi-o ieşit un cucui..." Cînd se apleca să-1 ridice, să-1 mîngîie, bunicul îl văzu rîzînd: uliţa îl împăcase, dăruindu-i cireşile risipite din punga adusă de bunic.

Şi uliţa, şi bunicul erau bunicii unui rîs de copil.

V

Cînd l-au trimis părinţii la învăţătură, uliţa 1-a întovărăşit pînă la colţ; mai mult nu putea. De acolo 1-a privit o clipă şi s-a întors spre casă, lăsîndu-1 singur.

Paşii lui se sfiau pe celelalte uliţi; ochii îi erau uluiţi de vălmăşeală; urechile, asurzite de larmă; sufletul, înfricoşat.

Şi sufletul, fără să-i ceară încuviinţarea, s-a furişat acasă.

Cînd s-a deşteptat din toropeala de care fusese cuprins, trupul îi îngheţase pe o bancă, sufletul îi era departe, în braţele uliţii.

*

La şcoală, îşi strînse prieteni mici ca şi el şi-i aduse la joacă pe uliţa lui; era aşa de prielnică !

De atunci, uliţa se înavuţi cu o droaie de copii, care de care mai golaşi, mai zdrenţăroşi, mai zburdalnici. Iar el, căpetenia lor, odrasla uliţii, urmînd îndemnul ei, le îndrumă joaca spre casa părintească, ferind-o de a se irosi pe uliţi străine.

în fiecare zi, cozonacii şi dulceţurile casei piereau în gurile flămînde, care năpădiseră ograda ca vrăbiile. Mama şi bunica erau măgulite văzînd atîta voioşie în oastea odorului, şi o răsplăteau cu ce avea mai bun cămara.

Acum, pe uliţă rîurea veselia gureşă ca un pîrîu în matca lui; şi uliţa o dăruia căsuţei.

Şi nu rîvnea nimic alt copilul decît ce avea: o casă cu părinţi şi cu bunici; o uliţă cu joacă şi cu jucării.

Uneori numai pe înserate, cînd rămînea singur, ascultînd şuierele trenurilor străpungînd slăvile, ca nişte plopi sonori, îi pierea zburdălnicia. Atunci uita de uliţă, deşi alături de ea. Dorea ceva: nu ştia ce.

Copilăria lui creştea spre viaţă, ca zborul unei ciocîrlii spre soare.

VI

Isprăvise liceul.

De mult nu mai şedea în braţele uliţii, de mult nu se mai juca pe ea. Era mare. Acum păşea pe uliţă, şi-atît: drumeţ.

Dorul de pribegie zvîcnea în el ca vîntul mării în pînzele unui însufleţit catarg; îngîndurîndu-i ochii, bombîndu-i fruntea, fluturîndu-i visurile, aplecîndu-i tinereţa spre viaţă.

în mersul ei spre casa noastră, uliţa nu mai avea tovarăş: era o albie secată.

VII

Urma să plece în ţară străină, să-şi întregească mintea, să se călească. Dorul de pribegie i se-mplinea.

„Eşti bărbat de-acum", îi spuneau părinţii. „Tot copil eşti, măi băieţelule!" oftau bunicii.

Era în ajunul plecării. Lăsase pe mama să-i rînduiască lucrurile şi ieşise afară să-şi răcorească fruntea în largul vîntului. '

Zburau cocorii, goniţi de toamnă, gornind. Cădeau frunzele prea grele de aur pentru istovul crengilor. Apunea soarele, prea greu de lumină pentru creanga zării.

îl purtară paşii spre poartă. Ajuns acolo, îşi sprijini coatele de poartă, îşi cuprinse capul în palme.

Era atîta povară în falnica bucurie care-i umplea sufletul, de-i părea că palmele lui sprijineau un soare de asfinţit. Şi sufletu-i cînta de nădejdi ca cerul toamnei de cocori.

Se însera. Prin fața lui, moșnegelul felinarului trecu, «descoperindu-se: „Drum bun, cuconașule! Să te întorci cu bine!"

Surise înduioșat moșnegelului: „Să te găsesc sănătos, moș Neculai!"...

Se înserase de-a binelea. Deodată se trezi față în față cu bunicul, care se întorcea acasă. Nu-1 auzise venind; tresări. Un scîncet scîrțiitor: portița. Bunicul îl privi lung, oftînd: „.Pleci mîni, măi băiețelule"... I se strînse inima...

Răsăritul lunii îl prinse tot la portiță. Se apropiau pași grăbiți; era tata. Iarăși scîncetul scîrțiitor... Tata intră, îl dezmierdă cu privirea, cu mînile: „Te duci de-acum, măi băiete"... I se umeziră ochii.

Rămase la portiță, cu ochii înlăcrimați. Uitase de uliță, și ea îi vorbise: „Vezi! Toți vin spre casă, numai tu te duci *l"*
în lumina lunii, o pietricică, zărită printr-o lacrimă, sclipea ca o lacrimă.

Și trupul lui, fără să vrea, se plecă. Și mînile lui, fără să vrea, se opriră deasupra uliții, în locul unde, odinioară, abia ajungea creștetul copilului prea mic să se încumete pe uliță.

Și sufletul lui dezmierdă prin noapte, jos, aproape de pămînt, capul unui copil care plîngea: copilăria lui.

VIII

Plecase de mult.

Bătrîna noastră bucătăreasă vorbea la portiță cu bucătăreasa vecinilor: „Dragul lui băiet! O plîns cuconița de bucurie cînd o primit scrisoarea cu portretul lui. Să vezi ce mîndreță de flăcău s-o făcut!"

Ulița asculta.

IX

Veni războiul.

Zile și zile de-a rîndul, mașini ferecate, copite de cai, cîntece și chiote, goarne și fanfare, răcnete și sudălmi

sfărmară și pîngăriră tihna uliții. Se scofîlcea văzînd cu ochii, ca un obraz bolnav — prăpădită.

X

Ieșiseră credincioșii de la denii, cîir biserica uliții.

Bucătăreasa noastră și cu moș Neculai, fanaragiul, mai zăboviră puțin în prag.

— Mamă Mário! Ce vești mai aveți de la copil?

— Ei, moș Neculai! L-o prins pacostea asta de război și o intrat acolo la oaste!

— I-auzi!

— Doamne-Doamne! Ce pustiu de gînd l-o mînat să se suie în mașinile cele care zboară pe sus? Sărăcuțu de el î

— Să-i ajute Dumnezeu, mamă Mário!

— Să-i ajute, moș Neculai, că amarnic mai plînge cuconița!

în lumina lunii, ulița se făcuse albă, albă...

Pașii bătrînilor răsunară ca bătăi grele de inimă a~ mărită...

XI

Toi de noapte cărunțită de lună.

Prin fereastra deschisă de la odaia părinților se zărea capul mamei aplecat pe măsuță: scria copilului.

Desigur că în aceeași clipă copilul, cu capul aplecat pe genunchi, scria mamei — dintr-o cazarmă adormită sau de pe un cîmp de luptă, potolit.

Prin noapte țîrîiau greierii.

Și ulița asculta, în țîrîitul greierilor, ecoul plîngător aî celor două penițe, atît de îndepărtate, scîrțiind două doruri, risipite în nemărginirea nopții.

XII

Piuiau cuiburile pe sub streșini. Un cer de primăvară plutea involt pe apele aurii ale văzduhului, atît de ușor, că l-ai fi spulberat cu o suflare dinadins.

Vîntul, dezmierdat de soare, se alinta cald, fumegînd de flori prin pomii albi.

Bunicul, aşezat pe o bancă, îşi ştergea ochii cu o mînă tremurătoare. 'O vedenie îi înlăcrămase: ochii copilului, răsărind încercănați în sufletul lui — ca două zorele pe un zid năruit.

XIII

Vestea se prăbuşi în noi ca o ciocîrlie fulgerată de soare; la fel pierise copilul, între străini.

Ulița ştiu. Căci peste puțin, poarta ogrăzii s-a deschis larg, aşa cum deschide bocetul o gură de om. Bunicul, în coşciug, îşi urma nepotul.

Curînd, cei rămaşi părăseam căsuța; fugeam de acolo.

XIV

Trecu vremea, trecu...

Şi într-o zi, eu — cel sortit să fiu cel de pe urmă din copiii de odinioară — m-am pornit spre ulița părăsită, să împărtăşim împreună spovedaniile unui trecut atît de scump nouă. Şi n-am găsit-o!

O viață întreagă o ştiusem de veghe la poarta casei; acum nu mai era. Plecase după morminte.

Şi-n locul ei era o altă uliță, pe brațele căreia rîdeau alți copii.

VACANȚA CEA MARE

„L'ormeau viril monte en droite ***ligne***
Mais toi, liant, deliant Ies iours
Et Ies retours de ta molie vigne,
*Dis-nous un chant de reve et d'****amour."***

CHARLES MAVRJAS

Dinu cercă să-şi întredeschidă iscoditor pleoapele nelinîştite.

Zări obrajii lucii ai merelor domneşti culcate pe rogojină la căpătîiul lui, rumeneala lor hilară; clipi stîngaci şi abia desluşi — prin tremurul de ploaie subțire al genelor — gleznele goale, sandalele mici...

îi înțepenise gîtul şi-1 săgeta brațul drept, pe care-şi sprijinise capul, dormind; totuşi, nu îndrăzni să se mişte.

Obrazul descoperit i se înroşise treptat, sub privirile pe care le bănuia îndreptate asupră-i; şi-1 simțea — după fierbințeală — deopotrivă de aprins, cu pleoapele străbătute de lumină. îl ruşina roşeața obrazului, nu goliciunea trupului. Ar fi vrut să-1 acopere cu mîna stingă, rămasă slobodă alături de şold; dar, închipuindu-şi ochii care-1 măsurau în voie, socotindu-1 adormit, depărtarea de la mînă la obraz îl spăimînta.

îl ispiti din senin un gînd copilăros: „Dac-aş striga: cu-cu! Oare s-ar speria? S-ar supăra?"

Un cîrcel îi străbătu umărul: „Dacă i-aş spune: «Doamnă, iertați-mă, dar... nu mai pot sta aşa... vă rog, plecați... vreau să mă îmbrac !»"

Ş-apoi?...

Sfruntarea gîndului îl înmărmuri şi-1 împurpura de-a binelea.

Auzi zornăitul uşor al sandalelor: se îndepărtau. Folosindu-se de acest răgaz, îşi tîrî anevoie braţul amorţit de sub cap, rămînînd cu obrazul culcat de-a dreptul pe rogojină.

„Oare pleacă?"

Tăcerea sandalelor îi răspunse. Se oprise.

O adiere de vînt zbucnită fără veste, ca un joc de ape din pămînt, înfiora gleznele Ioanei; îi înflori mirat rochia albastră, golindu-i pînă peste genunchi tulpinele vii ale picioarelor, şi-i întortoche luminos şuviţele aurii, ca pe o boabă •mare de polen într-o roire de bondari.

O văzuse!

îl copleşi o bucurie vioaie, care-i înfrigură inima spre trupul din preajmă: zbor viu de pe o creangă de cireşe coapte.

Şi surîse copilul, îmbujorat şi viclean — la fel cu merele domneşti care-i meneau la căpătîi.

Dojana a pădurilor, un nour posomorit învineţi soarele, îngîndură valurile, încruntă ierburile şi trecu, uitat...

în urmă-i, lumina zvîcni din nou. Şi iazul oglindi orbit albastrul salt al cerului cu coamă lungă de soare.

Ioana nu se îndura să plece.

O ademenise înspre iaz orăcăitul broaştelor: dîrz, şi hărţă-,-gos, şi necurmat, ca o sfadă într-o şatră de ţigani.

Şi începuse să colinde malul, cu pasul lenit de mîlul smolit şi molatec. Mergînd, zărise într-o scobitură adăpostită a malului trupul gol al lui Dinu, întins pe rogojină, cu faţa in jos, la umbra unui arin.

Dintru-ntîi, neaşteptata arătare o hotărîse să plece îndărăt spre livadă.

După o scurtă şovăire, se răzgîndise:

Prea era de copil trupul lui Dinu care dormea! prea era nevinovată învecinarea merelor cu grămada de castane roşietice a cîrlionţilor buraţi ruginiu prin frunzele arinului!

Ş-apoi nu făcea altceva decît să-şi urmeze drumul!

Şi nu era nimeni să vadă şi să-i tălmăcească roşeaţa obrajilor ei!

O broască înfricoşată se bunduci lîngă o piatră, cu trupul zbuciumat de hopurile inimii. Ioana o atinse cu piciorul, stîrnind un salt bleg, împlinit în apă.

— Doarme... sau se preface?

întoarse capul: Era atîta tihnă surîzătoare pe chipul şi pe trupul gol, încît merele de la căpătîi păreau singurele gînduri deştepte, rotund întrupate din frăgezimea somnului.

— Doarme!

Se apropie de Dinu: îi venea să-1 dezmierde, fără gîndi vinovat.

...Abia învoit din sfiala copilăriei, trupul se mlădia biruitor spre adolescenţă. începînd de la glezne, era o armonioasă împletire şi despletire de muşchi lungi, pe fuioarele oaselor subţiri, sub pielea uscată, netedă, bronzată de soarele verii: părea un trup de gitană tînără.

Privindu-1, Ioana ascultă sunetele pe care le vor scoate din-ei mîngîierile sau loviturile vieţii; îşi închipui glasul lui de mai tîrziu: va avea desigur sonoritatea gravă a bronzului care-i acoperea trupul şi stridenţa pătimaşă a nodurilor de aramă care-i îngreuiau capul.

Şi loviturile inimii în trupul de bronz răsunau în urechile ei ca bătăi de clopot pentru slăvirea acelei clipe de vară şî de tinereţă...

Vîslit de foşnete domoale, soarele pogora spre apus.

Şi părea că arhanghelul toamnei, izgonit din slăvi, în> acest sfîrşit de vară, plutea mîhnit şi singur deasupra pădurilor — boltindu-şi, tot mai albastre, largile aripi de cer...

Ioana privi cerul: era tîrziu. Trebuia să se întoarcă la conac.

Dinu tresări. Gînduri nebune îi alergau prin goana sîngelui: Ioana îngenunchease pe rogojină, lîngă el.

Simţi pe grumaz, ca o bură de furtună, vîrfurile degetelor reci — şi-n trup, o ploaie fărmiţată de fiori.

...Mînile mici îi ocoliră rotunjimea umerilor. Şi alintarea se făcu deplină de-a lungul spinării... pluti învăluită înainte... pînă departe, pe glezne, unde se opri: mînile Ioanei îi încolăceau gleznele, ca două brăţări umede.

...Şi altă dezmierdare porni: învălui lung pulpele; se arcui pe şolduri... fugi pe spinare...

Dinu simți minutele ude pe obrazu-i fierbinte; le simți apoi apăsîndu-i buclele ca pe un strugure cu boabe mari, pe care vrei să-1 storci.

0 bulboană roşie îi sorbea sîngele spre tîmple; şi buzele-i erau muşcate de aşteptarea sărutării.

întreaga lui ființă se prefăcea într-un țipăt pe care-1 sfărmi cu dinții, îl înăbuşi cu pumnii, şi tot străbate.

Deschise ochii, apucă un măr în neştire, îşi îngropa dinții adînc, sălbatec în trupul acru...

Ioana fugise; îi auzi paşii repezi. Ochii lui tulburi o urmăriră pînă pe dîmb, de unde Ioana întoarse capul deodată, descoperindu-1.

îşi ascunse chipul pe rogojină.

Dar inima lui neînfrînată fugea după Ioana, ca un galop de faun spre crîngul cu ispite...

Pe plaja vînătă a cerului, fuga luminii scăldată spre apus în insule de mărgean risipise scoicile trandafirii ale nourilor de seară.

Dinu, cu trupul potolit de înot, păşea spre mal, urmat de valuri, ca un păstor al turmelor strălucitoare cu spinări de amurg.

Şi picăturile de apă prelinse, scuturate de pe el, cădeau cîntînd cu sunete de fluier.

„Ioana ! Mi-e dragă Ioana !"

„Mi-e dragă Ioana!"

Mergea spre conac, prin livada cu pomii robiți de rod, călcînd harfele ierburilor.

Cădeau poamele coapte de pe crengi, cu zvonuri pline, şi de pe buzele copilului cădea — greu ca gutuile şi aromat ca naramzele — numele celei dragi.

...Departe, spre soare-apune, Mucenicii Amurgului — aureolați de nouri pe boltirea zării şi luminați de candele tăinuite prin păduri — binecuvîntau noaptea.

Umbrele veneau uşoare, purtînd cu ele cățuile de-argint albastru, din care fumega pe dealuri răsăritul lunei...

„Ioana! Mi-e dragă Ioana!"

Mergea cu pas zvîcnit, cîntînd puterea unui nume.

Sireapă dănțuire de nomazi în jurul unui foc, dragostea lui juca în jurul unui nume.

Şi gîndurile-i fluturau ca plete negre de nomazi şi răsunau ca salbele țigăncilor — căci sufletul şi gîndurile-i se roteau la jarul unui nume:

„Mi-e dragă Ioana!..."

— Mînîncă, Dinule; nu vezi că te-ai sfrijit?...

— ...Ori eşti bolnăvioară, drăguță mioară?...

— Ei, Dinule! Acuşi începe şcoala, şi o să tînjeşti după mîncările de-acasă!

— Lăsați băiatul în pace! Nu vedeți că-i îndrăgostit?...

„Idioților!" le răspunse răstit tuturor, dar în gînd, cu ochii plecați în jos.

De ce nu-1 lăsau în pace? îi venea să plîngă. Zărise la celălalt capăt al mesei pe Ioana: zîmbea — pesemne şi ea se distra pe socoteala lui!

Se simțea umilit, stînjenit... Tăcuse mereu, cu gîndul închinat Ioanei, şi tăcerea îl împotmolise ca o ninsoare.

I se păru că a uitat sunetul oricărei vorbe, rostul oricărei mişcări. Şi felurile nu se mai isprăveau; şiglumele... glumele neroade!

...Masa lungă de brad, întinsă afară, sub umbrarul de verdeață „de unde se vede frumos", huia de rîsetele multilor oaspeți din jurul ei, de ciocnetele paharelor, de zarva tăcîmurilor şi a farfuriilor.

De-a lungul mesei presărate cu flori de luncă, flăcările luminărilor, închise în globuri de cristal, se învăluiau în neliniştea fluturilor de noapte.

...în vale, pe valurile iazului, sclipeau paftalele lunii. Pe cîmp, încolo, ardeau focuri de coceni, cu tufe de bujori...

— Bravooo!...

Toate fețele se îndreptară spre capul mesei, unde o uriaşă harbuzoaică, tolănindu-şi făptura de idol al broaştelor pe o tavă de argint, venise să desăvîrşească ospățul.

începură de-a valma prinsorile şi prorocirile:

— Roş; ba galben! Aş, e roz! Vom vedea!

Mama lui Dinu îi ciocăni coaja cu familiaritate; îi tăie capacele, crestîndu-le pe dinăuntru cîte o cruce rubinie — era doar jertfă creştinească; şi începu înfelierea meşteşugită a pîntecosului trup.

— Aaa!

— Minunat!

Pe tot cuprinsul tăvii se înălţau — răsfrînţi în luciul argintului — gheţari de jar zimţat, prin care luceau viclean ochii de diavoli ai sîmburilor.

Comesenii părură deodată nişte giganţi cu chipurile înveselite de arătarea acestui iad pitic.

...Dinu trase cu coada ochiului spre Ioana. îi zări mînile mici luînd din mînile groase ale bărbatului ei o felie de harbuz.

„Cum poate Ioana să sufere lîngă ea un om aşa de păros?"

Se gîndi la trupul lui — curat ca un trup de fată — pe care Ioana îl privise, îl dezmierdase, şi se bucură ca de o biruinţă.

„Dinule, adă-mi, te rog, ceva să mă învelesc: mi-e frig!" Cu aceste vorbe îl întîmpinase Ioana, ghemuită pe scara de jos a cerdacului din faţa casei. Şedea acolo singură, cu părul aprins din văpaia lunii, zgribulită de răcoare, ca o domniţă a caiselor: privea stelele, asculta greierii — era fermecătoare!

...îi adusese pelerina lui cea groasă şi o pernă — să nu răcească stînd de-a dreptul pe scara de piatră!

„Noapte bună, Dinule!" îi sărutase mîna cu sfială, cuviincios, abia atingîndu-o cu vîrful buzelor. Dar pelerina lui era pe umerii ei, o strîngea în braţe.

...Şi Dinu, adăpostit sub plapomă în odaia lui, cu ochii închişi, se simţi înduioşat fiindcă pelerina lui era fericită pe umerii Ioanei.

...Se deşteptă din somn, buimac, înfrigurat, cu inima strînsă. Privi clipind poiana de lună din odaia lui; încreţi fruntea, cercînd să desluşească, să-şi amintească... se visase în dormitorul şcolii, aşteptînd, lungit în patul strimt, clopoţelul deşteptător.

Cum îl chinuiau visurile acestea spre sfîrşitul vacanţei... atunci cînd nopţile văratece se coc în vînăt, la lumina toamnei: le culegea viermănoase de gîndul şcolii.

„Ioana!"

Amiaza de la marginea iazului îl năpădi ameţitoare, ca suflarea unui lan de crini.

...începu să-i tremure inima privind din nou picioarele sprinten arcuite sub boltirea rochiei în vînt.

Şi simţi dezmierdarea înceată... apoi pripită, umedă... şi simţi acreala mărului muşcat... şi dori trupul Ioanei, alături'de el, aşa de tare, aşa de tare, încît îi scrîşniră dinţii — si-si strînse'în braţe bătăile inimii, ca tăndările a două trupuri fărmate unul de altul...

...în noaptea de afară, tăcerea se închegă o clipă, dureros, ca îngheţul într-un trup zgîrcit de ger... şi, nimicită, se nărui.

Orăcăitul broaştelor se înnoda şi deznoda pe valuri; se împotmolea bolborosind în rnîlul gras; se dezrobea clocotitor, ciuruind pacea nopţii; se hurduca năuc pe cîmpii; se învîrteja spre zări, şi zările — care adunau în crînguri duioasa grăunţare clară a privighetorilor — spulberau zadarnica şi chinuita pleavă de sunete urgisite.

Cu ochii închişi, ţi-ai fi închipuit că ai în faţă priveliştea de groază a unui munte epileptic — cu chipul îmbăiat de şuvoaie, cu pădurile vîlvoi — izbindu-şi trupul de piatră, cu pumnii stîncilor.

Aşa răsuna de cumplită dragostea broaştelor pe iazul viscolit de lună...

II

Cu zborul îngreuiat de polenul soarelui — cules de pe stînjîneii atîtor zori şi de pe macii atîtor amurguri — roiul celor de pe urmă zile de vară îşi purta gloriile de aur spre naltele prisăci ale lui septemvrie.

Dinu se mistuia.

Amiezi de-a rîndul o aşteptase pe Ioana la marginea iazului. Nu venise: de ce? Ştia doar că el o aştepta!

Lacrimi mocnite i se strîngeau treptat în suflet şi-i atîrnau grele. De ce nu venea Ioana să le culeagă, să le sfarme? Să spumege iar în trupul lui mustul bucuriei!

...Răzvrătit, se smulse de pe malul pustiu. Paşii lui se muiară în aurul apei; trupul i se împlîntă în valuri,' hotărît, întîlnindu-şi oglindirea — două spade, încrucişate printre scuturi.

începu să înoate.

Nu văzuse că pe celălalt mal trupul Ioanei, umbrit în tricou negru, îi îngînase mişcările.

...Pe clătinarea valurilor, capetele lor depărtate ardeau ca doi nuferi de rugină rostogoliţi pe tipsii de soare.

Te dogora, de după fiecare pom, suflarea faunului ceresc cu chip de soare — şi îi vedeai lucind prin frunze ochii de chilimbar.

Inima toamnei zvîcnea pe aproape: o auzeai necontenit, în căderea roadelor. Şi trupul toamnei era gol: aromele calde şi mirosul frunzelor de nuc îl vesteau astfel.

Şi te înfiora aprigul vîjîit de sînge prin vine, care rîdea în ierburi...

...Tupilîndu-se pe după trunchiurile pomilor, Dinu o urmărea pe Ioana. Conacul, cu storurile lăsate, oblăduia somnul unora, jocul de cărţi al celorlalţi. Ei singuri erau afară.

O văzuse ieşind cu pledul subţioară: ieşise după ea.

...îşi lipi obrazul de trunchiul unui pom bătrîn.

îl stăpîneau îndemnuri păgîne: s-o ajungă dintr-un salt; s-o cosească scurt cu braţul; să-i frigă buzele cu dinţii; ş-apoi să fugă...

...Ioana mergea ritmat, cu paşi dănţuitori. Ierburile nalte îi încolăceau şerpuitor gleznele goale.

Deslușise paşii lui Dinu pe urmele ei. îi simţea salturile de lăcustă mare. Avîntul lui o înviora.

...Frunzele opriră vîntul: murmurară, şoptiră, foşniră un sfat zorit. Cu gînd de joacă, Ioana îşi născoci o spaimă: că pomii pe-ntrecute vor s-o ajungă, s-o prindă, s-o despoaie — înfiorîndu-i goliciunea cu alintarea chipurilor lor bărboase, cu zămoasa sărutare a roadelor buzate, trecînd-o unul altuia, din crengi în crengi.

Şi începu să alerge, zvăpăiată, cu ochii abia întredeschişi, cu părul fumegat în vînt... pîndită de ochii lui Dinu.

Fără suflare, se opri sub un nuc, zvîrli pledul pe iarbă şi se prăbuşi rîzînd pe el.

Trecură clipe creţe de zumzetul albinelor.

O veveriţă cu coada de tutun roşcat lumină frunzişul unui alun si se stinse.

— Dinu!

— ... !

— Dinu! Haide!...

Ieşi din ascunzătoare şi se apropie de Ioana. Se opri lîngă ea, stingherit: se simţea prea înalt — un plop copil dojenit de un spic.

— Te-am prins, Dinule!

— ... !?

— Drept pedeapsă, ai să-mi culegi fructe: da?

— Cum nu... doamnă! îi pierise vitejia!

într-o goană ajunse la conac, luă un coşuleţ din sufragerie şi se întoarse în livadă s-o despoaie: răzbunare!

întinsă cu faţa în sus, cu mînile sub cap, Ioana aştepta.

în livadă, o furtună scundă, dar vajnică, biruia crengile pomilor.

...Aţipise de-abinelea, cînd simţi tresărind o rostogolire la urechile ei. Dinu îşi răsturnase coşul, şi tot soiul de fructe alergau vesel pe iarbă, ca o mascaradă de pitici prunci momiţi de focul părului Ioanei.

'— Eşti ostenit! Aşează-te lîngă mine!

Se supuse stîngaci, lungindu-se pe iarbă, dincolo de fructele care mărgineau pledul.

— Nu acolo! Vin-aici pe pled: ai loc!

Se apropie, aşezîndu-se turceşte, sprijinit într-o mînă, la picioarele Ioanei. Nu se simţea în largul lui. Neîndrăznind s-o privească în faţă, se uita la fructe.

Ioana muşcă dintr-o pară. Mărgele dulci se rostogoliră din miezul moale, udîndu-i bărbia şi rochia. Dinu îi întinse batista: se şterse, mulţumindu-i. îi vedea limba roşie mlădiindu-se între buzele îmbrobonate de suc.

Simţindu-se privită, Ioana îndreptă spre el o prefăcută încruntare:

— Să-ţi dau?... Să nu-ţi dau?... Ştii ce: îţi dau numai fructele pe care le vei ghici după aromă: te învoieşti?

— Cum, doamnă?
— O să vezi!
Se ridică în genunchi, tîrîndu-se legănat lîngă el, şi-i legă ochii strîns cu batista.
— Acum întinde-te pe pled şi stai cuminte!
îi apropie de nări o piersică:
— Ghici!?
Dinu respiră adînc suflarea de tămîie acrişoară:
— Piersică?
— Da: e a ta.
Mai ghici un măr naiv şi o renclodă cu miros de miere topită. Apoi începu să şovăie. Răspundea încet şi greşea: parfumul Ioanei copleşea aromele fructelor şi îl tulbura. Fără să-şi dea seama, îşi muşca mereu buzele şi cu mînile smulgea apucat smocuri de iarbă.
îngenuncheată lîngă el, Ioana se apleca în răstimpuri, ducîndu-i rînd pe rînd fructele la nări: părea că alege şi potriveşte pietre scumpe, să le încrusteze pe chipul unui idol.
...Căzu o nucă, speriindu-i, şi rămase pe pled amărîtă, cu craniul ei pleşuv ieşit din broboada verde.
Jocul, oprit o clipă, începu iară. Ioana îi întinse o prună. Aşteptînd răspunsul, îi privi cu de-amănuntul nările rumenite de lumină, rotunjite de arome... tresărirea dinţilor pe buzele umede... pielea feţei, mai brună din pricina batistei care-o curma... şi o vînă, sperios albăstrită, pe gît...
Se aplecă mai tare... mai tare... nu se putu stăpîni: îşi lipi gura închisă de buzele lui Dinu. Pruna îi căzu din mînă. Statură aşa, fără suflare, nemişcaţi.
Cînd se ridică, ameţită, desluşi o şoaptă — răspunsul lui Dinu:
— Coarnă.
— A ta e coarna!
Şi, rîzînd, îl sărută pe amîndoi obrajii.

*

Cu coatele rezemate de pervazul ferestrei deschise, Dinu veghea — obraz în obraz cu noaptea.
îşi murmura tainic după-amiaza din livadă: „S-a aplecat... şuviţele ei mi-au învăluit fruntea, obrajii... şi

i-am simţit gura udă, pe buzele mele... avea gustul coarnelor coapte... De ce mi-a fost teamă? De ce n-am sărutat-o?"...
Buzele lui, jilave de amintire şi de răcoarea nopţii, se deschideau şi se închideau tremurător, străpezite de adînca nelinişte a mugurilor care vor să înflorească timpuriu.

*

Lumina soarelui bătea stfîmb.
Căpiţele de fîn păreau un norod de broaşte-ţestoase supus unei vrăji. De sub carapacele bombate de chihlimbar verzui, gîturi de umbră turtită se întindeau tot mai departe, pe măsură ce soarele se încovoia spre apus...
Lîngă o căpiţă, Dinu se odihnea, cu capul pe genunchii Ioanei, împăcat şi bogat de bucurii. Nu gîndeanimic: sufletul lui era miros de sulfină spre Ioana.
Veniseră acolo împreună. Ioana se culcase pe un braţ de f|n, el alături. Ioana îi luase capul pe genunchi.
Poate adormise de-atunci! Nu-şi mai aducea aminte.
Ioana îi netezea fruntea, îi inela părul pe degetele ei: trupul lui era un fuior ascultător în mînile Ioanei.
Cînd deschidea ochii, zărea deasupra lui un cuib de aur aureolat pe cer: părul Ioanei, soarele...
Visul galben, de lene, al finului umplea văzduhul.

...Trecură raţe sălbatece, cîrduri-cîrduri...
Soarele întrezărit pe dealuri era subţioara arămie a Toamnei, al cărei braţ gol alinta molatec cerul despletit pentru noapte... O clipă, cîmpia fu mai blondă... soarele apuse...
...Porniră tăcuţi, mînă în mînă, spre conac.
Deasupra capetelor lor tomnatece, cerul cu tîmplele albastre gîndi limpede, luna plină: înseninarea apelor, a frunzelor, a umbrelor...

Dezgheţul lunii umpluse streşinile, crengile: picura tăcere în uluce; prin glasul păsărilor, cîntec.
Plopii... fumuri ascuţite de argint.

Priveliştea era tremurătoare, şi greierii — ca picături de rouă în ațe de păianjen.

...Dinu închise ochii umezi de lună; sufletul îi ațipi pe părul Ioanei: o căpiță mică de soare, moale de miresme calde.

Somnul izvorî surîzînd: un rîu de argint, în care ziua şi Ioana se oglindiră îmbinate, ca jocuri de luceferi galbeni prin frunzare de aur.

*

Zările erau gîngave de fulgere. Deasupra livezii, albastrul cerului răcorea zăduful soarelui. Era o înfricoşare grea: se pregătea parcă pîngărirea icoanei Domnului.

...Dinu se prefăcea că doarme, cu capul pe genunchii Ioanei. Ioana se trudea să citească, veghindu-i somnul.

Bubuitul furtunii se apropia răsunător ca un galop de taur sub bolți de catacombe.

Dinu tremura; îi dîrdîiau dinții.

Privi din nou piciorul gol descoperit de vînt pînă sus, peste genunchi: rîvnea să-1 apuce, să-1 strîngă, să-şi umple mîna strîngîndu-1...

Venea furtuna: înfiorări şi spaime...

Trebuia să se hotărască odată.

Se îndemna: „Haide... haide!"

îşi lunecă brațul. Se opri. Degetele mînii erau un îngheț crispat. înainta iar. Cuprinse rotunjimea tare a genunchiului; încremeni, aşteptînd. îi fugise toată viața din trup, în braț, în mînă. îşi simțea brațul străin, ieşit din el ca un şarpe dintr-o scorubură.

Mîna se tîrî mai jos... cuprinse pulpa... smuci trupul după ea... şi Dinu se deşteptă cu buzele pe piciorul gol.

Cădeau din cer picuri grei, ca de pe un trup nădușit de groază.

Ioana îşi trase piciorul încet. Cuprinse apoi cu mînile capul lui Dinu şi începu să-1 clatine uşor:

— Deşteaptă-te, somnorosule! ne prinde ploaia!

Se ridicară. Amîndoi aveau obrajii aprinşi, ochii lucioşi.

Ioana îl privi lung:

— Cîți ani ai, Dinule?

— Cincisprezece...

— Ştii, Dinule, că-s bătrînă! Pot să-ți fiu mamă!...

O oceanică pîrîitură de dezgheț polar zgudui cerul.

Porniră în goană, ținîndu-se de mînă.

Ploaia începu.

Ud pînă la piele, Dinu fugi de-a dreptul în odaia lui, să se schimbe.

Mințise Ioana. Mințise! Ştia el bine că nu avea decît douăzeci şi doi de ani!

De ce-1 mințise?

îi sărutase piciorul! Piciorul Ioanei!

Se privi în oglindă, cu dragoste, cu evlavie, ca pe o flamură glorioasă.

Sub cerul afumat, Vara — despuiată de tot avutul, de toate podoabele, gonită din casa ei — plîngea amarnic şi blestema, scuturîndu-şi şi smulgîndu-şi părul lung...

III

...Pesemne, departe, departe — pe acolo de unde în zilele de vară soarele se avînta voinic pe cer — coborau acum, în străvechi odăjdii de lumină, zilele toamnei: cu zorii care înalță, în mînile lor galbene, racla străvezie a răsăriturilor de soare, în care odihnesc moaştele de aur ale celei dintîi toamne pămînteşti; cu amurgurile gîrbove de zare, purtînd prin păduri toacele corbilor; cu vîntul alb de anii lunii, cadelnițînd pe înserat tămîia brumei...

Pesemne de aceea pădurile îngenuncheau în frunzele lor; de aceea castanii îşi începeau lungile mătănii; de aceea tălăngile cirezilor sunau vecernii pe cîmpii; şi de aceea ochiul de raze al cerului privea îngîndurat prin triunghiul cocorilor...

Era o j-eznădejde de crengi răstignite deasupra pămîntului, în zborul cîrdurilor călătoare.

Un pîlc de păsări se frînse pe zare şi soarele căzu şi el, scuturat în nouri galbeni, ca o vremelnică poamă, coaptă pe creanga pribeagă, între frunzele pribege.

...Dinu îşi întoarse capul spre Ioana, din mers; o întrebă încet:

— I-adevărat că plecaţi în străinătate?

— Da, Dinule: peste o săptămînă.

Tăcură. înserarea era palidă ca un ceai de tei.

— Şi eu plec... la şcoală...

— Aşa!...

— Plec mîne dimineaţă!

Strînse mai tare braţul Ioanei.

îi era milă de crîng, de toamnă, de ei. Toate erau abătute, întristătoare: satul din vale, cu grămada sărăcăcioasă de căsuţe albe, ca un cimitir evreiesc; copilaşul desculţ care-i privise lung, cu căciula în mînă, ca la o înmormîntare; mugetul unei vaci, deasupra cîmpiei pustiite...

Se apropiau de conac.

— La cîte ceasuri pleci, Dinule?

— La cinci jumătate,

îi tremurase glasul.

...Ioana îl cuprinse în braţe, îşi lipi obrazul de lacrimile lui — şi rămaseră fără de grai, strînşi unul în altul de gîndul despărţirii, ca un pom umed de sevă, despicat în două.

*

După masă îşi luă rămas bun de la oaspeţii conacului, de la părinţii săi, de la Ioana: îi sărută mîna, faţă de ceilalţi. Apoi fugi afară.

Colindă livada scuturată, se coborî la iaz şi regăsi pe locul unde Ioana îi dezmierdase trupul amintirea cea dintîi.

Rătăci pretutindeni, umil, îndurînd o altă toamnă pe fiecare loc scump.

Tîrziu, se îndreptă spre conac. Lumina lunii îl împovăra ca tăcerea unei mulţimi. Grămezile de frunze îi cuprindeau paşii, însoţindu-1 cu oftări uscate.

',,Ioana!" Zgribulită într-un şal, cu capul descoperit, îl aştepta pe scări: ca şi odinioară cînd o întîlnise tot acolo...

Veni spre Ioana,' întremat de cea din urmă bucurie, îngenunche la marginea scărilor; îşi aplecă fruntea pe genunchii ei...

Ioana îi sărută părul, fruntea, ochii, buzele; apoi fugi.

Era singur. Lîngă el, un greier scîncea subţire.

IV

îşi aştepta „rîndul" pe scaunul cu spetează de lemn, rotunjită la capăt cu un rotocol de hîrtie.

Surise amar, amintindu-şi vorbele directorului: îi adunase pe cei din „cursul superior" în amfiteatru. între altele, le spuse:

— Sînteţi băieţi mari acum; vorbesc cu voi de la om la om, nu-i aşa ! Pentru respectarea igienei şi pentru a da pilda cea bună celor mai mici — din cursul inferior — *trebuie* să vă tundeţi cu numărul *unu*...

Şi i se păruse că directorul îl privise pe el mai cu dinadins : părul lui era vestit între colegi, fiindcă „friza natural". Ceilalţi se răzvrătiseră: înjghebaseră întruniri în repetitor, cu discursuri; făcuseră tainic, în dormitor, legămînt de nesupunere, faţă de această „nemaipomenită persecuţie".

El se resemnase; îi era lene să mai lupte: prea era abătut!

...îi ţiuiau urechile de cîntecele sprintene ale foarfecilor. Alături de el, un domn — care-şi ţinea pîntecele pe genunchi, ca pe altcineva mai mic — îsi răsuci musteata, întinse gîtul spre oglindă, încruntînd sprincenele; se dădu îndărăt, se mai unse cu cosmetic; iar se apropie de oglindă, cercetîndu-şi cu băgare de seamă faţa pudrată, ca pe un pergament cu buchi mici; şi în sfîrşit începu să-şi încheie gulerul crohmolit, oftînd.

Prin oglindă, Dinu mai văzu două capete: unul chel, cu frunte pîntecoasă, al cărui craniu era curmat din tîmplă în tîmplă de un portativ sur; celălalt, cu păr negru scurs pînă jos pe ceafă, în şuviţe murdare, ca şi gulerul care le acoperea.

închise ochii, scîrbit. îşi revărsă sufletul, ca un vînt, departe... şi cuprinse într-o îmbrăţişare de largă duioşie toate amintirile, pe toate locurile...

Cînd deschise ochii, îşi privi părul, lung: părea nelinişte de-aramă, strînsă de pe grîie, din toamna crîngului, din amurgurile soarelui pe iaz; părea dezmierdare întrupată din părul Ioanei...

— Doriţi să vi-1 scurtăm?

Tresări: îi venise rîndul.

— Cu numărul unu.

— Aaa!

Țăcănea mașina rece, șerpuind, și buclele roșietice cădeau în valuri mici și plîngătoare, înfiorîndu-i obrajii.

Cădeau, cădeau frunzele toamnei lui.

I se despuia sufletul. închise ochii. începură să-i picure lacrimi pe obraji.

— Sînteți suferind?

— Da... toamna am migrene.

Un băiețel soios, la un semn al „patronului", începu să măture la gunoi părul care lumina podeaua.

Ieși de acolo, mai singur. Se strînse în paltonul de uniformă, își ridică gulerul și se îndreptă spre școală.

Un copilaș mărunt, cu geanta în spate, cu cîteva castane într-o mînă, cu călimara în cealaltă, se împiedecă din goană și căzu, scăpînd castanele și călimara pe trotuar.

Cerneala răspîndi pe asfaltul prăfuit un buchet de violete umede.

Copilașul se ridică plîngînd, zguduit de suspine, cu pumnii pe ochi, așteptînd parcă osînda...

Dinu îi ridică șapca, i-o puse pe cap, îi alintă obrajii aprinși și trecu mai departe, păstrînd în ochi drăgălașa mîhnire a copilașului, ca pe un mărțișor găsit în stradă, pentru mîhnirea lui.

CEL DIN URMA BASM

Somnul începea de la păpuși. Nuni și Suzica se culcau pe urmă.

Păpușile se pregăteau de culcare cu mînile fetițelor, întocmai ca ele: își scoteau pantofii și șosetele; își dezbrăcau rochițele înfoiete, cămeșuicile scurte de zi, cu inițiale potrivite poreclelor, și le pătureau pe taburetele dinadins aduse pentru aceasta; își desfăceau fundele din păr; se legau cu cîte un tulpan, ca să-și ocrotească roiul buclelor în timpul somnului; îmbrăcau lungi cămeși de noapte, care din albe deveneau roze pe trupul lor; își făceau rugăciunea: păpușile aveau cîte o iconiță prinsă de pătucul lor; și apoi se culcau.

Suzica, mai duioasă, își adormea păpușa legănînd-o în brațe. Cînd îi venea somn Suzicăi, păpușa se culca.

Nuni, mai autoritară, după ce și-o acoperea părintește cu oghialul, îi închidea pleoapele pe rînd, cu vîrful degetului.

— Nani-nani, șoptea dezmierdător Suzica, purtîndu-și păpușa pe toată întinderea covorului.

— Să dormi, Pușo ! cuvînta sever Nuni, care știa prea bine fățărniciile ochilor închiși cu de-a sila.

— Nuni, parcă ar fi timpul să te culci și *tu,* îi răspunse din odaia de alături doamna Balș, arătîndu-se în prag.

— Mă culc, mămăică... da' Suzica de ce nu se culcă?

Suzica îndreptă spre Nuni o privire piezișă. Avea doi ani mai mult decît Nuni.

1

— Numai să adoarmă păpuşa, şi mă culc îndată, mămâică.
Nesocotind-o pe Nuni, îşi căută mai departe de păpuşă.
Tocmai atunci intră şi Sonia. Nuni îi sări în braţe.
— Sonia, îi şopti ea la ureche, fă-mi un iepuraş!
Doamna Balş făcu Soniei un semn, pe furiş.
— Nuni dragă, tare mi-i somn...
Şi căscă doveditor, abia stăpînindu-şi zîmbetul.
— ...îţi fac mîne doi iepuraşi... trei, cîţi vrei tu ! Acuma ne culcăm: nu?
— Ei, Sonia! stai măcar să-mi fac rugăciunea!
— Hai şi tu, îndemnă doamna Balş pe Suzica.
...Fetiţele se suiră în paturile lor; doamna Balş şi Sonia ridicară fileturile de la margini ; apoi fetiţele ' îngenunchiară.
Suzica începu domol:
— Tatăl nostru carele eşti în ceruri...
Şi Nuni după ea — fuguţa:
— ...în ceruri...
Călcîile lor rotunde, rumene, răsărite de sub cămeşuici, se alăturau cuminţi, ca merele căzute în iarbă după ploaie.
De la mijlocul rugăciunii, se iscă o luptă de întrecere între cele două glasuri. Evlavia pieri...
Rugăciunea începu să alerge, zvonind învălmăşit, ca zurgălăul unei sănii la vale.
Suzica rostea mai uşor, fiindcă ştia mai bine rugăciunea; o lăsase pe Nuni în urma ei.
Trăgînd cu coada ochiului la Nuni — care făcea la fel — sări un cuvînt, două, trei...
— ...şi nu ne duce pe noi... ispită... cel rău...
— Amin ! se îmbufna Nuni, văzînd că nu mai are încotro-
— Nu mă ţin, Nuni. Ai sărit! Hai înc-o dată, de la început.
— Eu mă culc. Mîne seară... dacă vrei!
— Mamă...
Ştefanei intră la fetiţe, din odaia doamnei Balş; zărind-o pe Sonia, se opri.
— Ce vrei, Ştefanei? îţi trebuie ceva?
— Nimic-nimic... noapte bună.
— Tefănel! nu mă săruţi?

Glasul lui Nuni îl opri din drum. Uitase deprinderea fetiţelor. Se îndreptă spre patul ei, resemnat. Nuni îl luă de gît şi-1 sărută din răsputeri pe amîndoi obrajii.
Dădu să plece.
— Şi eu vreau să te sărut, Tefănel!
Se aplecă stînjenit şi pe patul Suzicăi. Alte două sărutări răsunară, arătînd că Suzica ştia să facă cel puţin atîta zgomot cît şi Nuni!
Ştefanei se înroşi. Ieşi din odaie privind în pămînt.
întrînd la el, auzi pe coridor paşii Soniei. Aşteptă să treacă, apoi se întoarse îndărăt.
— Ce-i, Ştefanei?
— Mamă, dă-mi, te rog, o cămaşă de noapte.
A ! pentru asta ai venit adineaori! De ce nu mi-ai cerut atunci?
— ...Dă... nu puteam...
— îţi era ruşine de Sonia? Măi-măi!
Ştefanei tăcu, dar simţi bine că Sonia asta *îl plictisea.*

g T

„Any, sînt la Medeleni...
Auzi tu ce plin şi ce involt sună: Medeleni !
Te-ntrebi: E numele firesc al unui clopot florentin? al unui şipot de munte? al unei cantilene?
...în amurg, cînd se întorc cirezile delapăşune, tălăngile destramă un vaier plîngător, prin care lămuresc, silabă cu silabă: Medeleni... Medeleni... Medeleni...
Şi-mi pare că ascult în glasurile-acestea clopotele deniilor păgîne, prin care ogoarele, pădurile şi apele jelesc pe nimfa sau zeiţa Medelfini...
înţeleaptă Any, te-ai încruntat: ştiu!
Nu mai încape vorbă că mai ales acum, după o atît de lungă despărţire — imnul Medelenilor te interesează mai prejos decît o «succintă relatare a vieţii şi planurilor mele» ! Iartă-mi un surîs maliţios! Această reţetă antihiperbolică, pe care mi-ai prescris-o odată, se potriveşte apucăturilor mele epistolare întocmai ca ochelarii prin care se încruntă bunicul pe nasul nepoţelului ghiduş... şicîrn.
Iată ce se cuvine să reţii din palavrele mele: că în sfîrşit am scăpat de tifos; că doctorul m-a îndemnat — cu

multă părere de rău şi lepădare de sine: o să-ţi istorisesc îndată — să stau măcar o lună la aer curat; şi că... iată-mă la Medeleni. E un făcut: toate gîndurile duc la Medeleni.

Doctorul tifosului meu se numeşte *Jenică:* diminutiv mai exotic decît Ionică!

Miroase ca toţi doctorii, a dop de sticlă cu iod — şi mai miroase, fiindcă e şi june, a parfum de lăcrămioare: *une larme de muguell* Mînuieşte termometrul cu delicateţă, ţinînd degetul cel mic încovrigat în sus; după ce-ţi ia temperatura, spune «merci» — ca şi cum i-ai fi oferit o linguriţă cu dulceaţă.

Nu-i chip să-1 priveşti în faţă — poate fiindcă n-are ochelari: de îndată roşeşte şi bîlbîie, obligîndu-te astfel să-ţi cobori privirile; şi aşa îi descoperi şi îi masori cu de-amănuntul ciorapii de lînă albă, tricotaţi, legaţi cu funda subţirică a *pantalonilor* aduşi *ad-hoc* pînă la glezne: o, nevinovăţie! Cînd stă pe scaun, ghetele lui Jenică stau pe covor cam într-o rînă, cu urechile scoase în afară. Diavolul rîsului necuviincios îţi suflă la ureche că sînt priponite numai de picioarele respective şi că acuşi-acuşi or să pornească razna, tîrînd ciorapii după ele.

M-a îngrijit cu un «devotament îngeresc»: expresia e a mamei. El e «un băiat de aur»: corolarul e tot al mamei. Iar eu sînt «nerecunoscătoare şi clevetitoare»: iarăşi mama. Lui nici nu-i trece prin minte una ca asta.

El *(palid, dar hotărît):* Duduie Sonia, am admirat în repetate rînduri distinsul dumneavoastră talent de pianistă... ce sublim lucru e muzica, duduie!

Eu *(modestă, dar convinsă):* Adevărat!

El *(prinzînd culori):...*

Eu:...

El *(pe cărbuni):...*

Eu:...

El *(roş ca sfecla cea mai clasică, luîndu-şi inima în dinţi) :* Sînteţi ostenită... vă las...

într-un cuvînt, s-a *înamorat* de mine! Mă socoate melancolică, visătoare, şi mă poartă la el în suflet ca pe un fel de cromolitografie a Damei cu camelii! E sublim!

Bietul Jenică! Mai pomenesc o dată numele lui, şi îl arunc ca pe un nas ţuguiat de hîrtie — şi am scăpat de el, răbdătoare Any !

închipuieşte-ţi că tocmai lui îi datoresc Medelenii. E de prisos să-ţi istorisesc totul. Pe scurt, iată: curînd după ce intrasem în convalescenţă, ne pomenim într-o zi, acasă, cu doamna Zoe Balş: prietenă cu mama întru vîrstă şi cu mine întru muzică. Aflînd de la Jenică — acesta îngrijise pe Nuni, o delicioasă fetiţă a ei, bolnavă de tifos cam în acelaşi timp cu mine — că am neapărată nevoie pentru a mă întrema de «binefacerile aerului de ţară» — venise să mă poftească la Medeleni (află, la urma urmei, că Medeleni e o moşie), unde pleca şi ea dimpreună cu copiii.

Popas! Nu mai am cerneală în stilo. Puţintică răbdare, Any."

Se auzeau bătăi în uşă, întovărăşite parcă de o dojana bărbătească.

— Cine-i?

— Eu, duducuţă!... Ga-ga-ga...

Sonia ascultă nedumerită...

— Intră, Pachiţo!

— îndată, duducuţă, se răsti ciudat glasul de dincolo.

Şi iarăşi:

— Ga-ga-ga...

— Uşa-i descuiată, Pachiţă! De ce nu intri?

în sfîrşit, prin uşa zgîrcit întredeschisă şe ivi înveselitor, menind a belşug şi voie bună, chipul de lună-plină-de-sacară al Pachiţei: zîmbea cu dichis, stînd locului.

— Hai, Pachiţo, intră odată!

— Valeu !... Ptiu, spurcatule !

Pachiţa se mistui, trîntind uşa.

De la măsuţa de-o şchioapă, pe care scria aşezată turceşte pe covor, Sonia sări sprintenă, se repezi la uşă, o smunci în lături, privi o clipă prin umbra coridorului:

— Ce-i, Pachiţo... ce s-a-ntîmplat?

Ţinîndu-şi şorţul sumes, cu o mişcare de formidabilă pudoare, groasa Pachiţă lupta cu un gînsac. încăierată cu el, se năpusti şchiopătînd spre fundul coridorului... Sonia se înapoie în odaie, surîzînd. Luă stiloul de pe măsuţă, destupă flaconul cu cerneală... începu să rîdă:

„...Asta ffebuie'să i-o scriu... Idila pedepsită de zei să fie căsnicie: Leda ajunsă ţaţă, şi Lebăda gînsac — sfădindu-se!"

— L-ai văzut, duducuță! S-a luat după mine, afurisitul, şi m-a apucat de picior.

înfierbîntată, cu tulpanul strîmb de sub care viscoleau şuvițe cărunte, cu ochii aprinşi, Pachiță intrase în odaie.

— Da' acolo ce ai, Pachițo? o întrebă Sonia, arătîndu-i şorțul pe care tot şi-1 mai ținea sumes.

— Eiii!... Ți-am'adus şi eu ceva! Da' să umbli binişor cu *ei!*

Desfăcîndu-şi şorțul, Pachiță răsturnă încetişor pe divanul înfățat pentru dormit o grămadă aurie şi piuitoare de trupuşoare pufoase: puişori de găină şi boboci de gîscă.

— Vezi! m-am ținut de cuvînt, duducuță!

— O, mititeii, drăgălaşii... piu-piu-piu...

îngenunchind lîngă divan, cu o vioiciune de fetiță, Sonia începu să-şi alinte obrajii de blănițele de caise ale puişorilor. Buclele ei negre, cu afunduri roşcate ca ruginiul din blana de lutră, se învălmăşeau printre puişori, împodobindu-se cu vii cununi de lalele.

— Na!... că erai să mi-1 răstorni.

Pachiță opri pe marginea divanului un boboc cutezător. Sonia zîmbi. Era mai mare dragul să-1 vezi atît de mic şi atît de inimos! Adevărată miniatură în miez de cozonac a gînsacului.

— Ei, duducuță, de-acu ți-i iau... Că mă găteşte afurisitul cela de gînsac!

începură culesul. Rînd pe rînd, puişorii, cu spaime blonde şi soprane, treceau din pumnul Soniei în pumnul Pachiței.

— Mai lipseşte unul, duducuță!

îl căutară... şi-1 găsiră tupilat după o pernuță, rotund si luminos ca un luceafăr de sulfină.

— Lasă-mi-1 mie, Pachițo.

— I-auzi!

După ce ieşi Pachiță, Sonia se întinse îmbrăcată pe divan — cu ochii închişi, cu mînile sub cap. Se gîndea la puişorii care trecuseră prin odaie, înviorînd-o grațios... Şi-i închipui ciugulind iarba fragedă... Murmură gînditoare:

„Vine primăvara, vine primăvara..."

Se sculă, îşi acoperi umerii cu un şal turcesc răsfrînt pe speteaza unui scaun, micşoră lampa încet-încet, pînă se stinse de la sine.

în încăperea albă, cu ziduri groase şi bătrîne, noaptea îşi răspîndi clara frăgezime ca un parfum de violete într-un arhondaric de schit...

Sonia deschise o fereastră. Se aşeză de-a curmezişul pe pervazul adînc. Răcoarea crudă îi sărută nările, îi umezi tîmplele, înfiorînd-o toată, din creştet pînă-n glezne.

Primăvara...

Atîta nelinişte se însuflețea de pretutindeni, încît neclintirea nopții părea încordare pentru o năvală — tăcerea, preajma unui muget sfîşietor.

...Livada moşiei, livezile satului din vale îşi înălțau crengile abia înmugurite, străpungînd umbra: pîlcuri-pîlcuri de cerbi sihastri, fugiți grămadă din păduri — opriți la pîndă pe hotarul nopții... Vedeai suflările lor calde aburind văzduhul. Simțeai pămîntul scurmat de neastîmpărul copitelor; simțeai nările lor căscate adulmecînd cu boarea, zările, depărtările; simțeai dîrza încruntare a coarnelor ruginii.

Şi aşteptai din clipă în clipă. Şi aşteptai izbăvitor să răsune galopul plin al Celei-multrîvnite — dezlănțuind prăpădul: prăbuşiri de copite; trosnet de coarne izbite, sfărmate; mugete jalnice sau biruitoare... şi sînge cald, bogat ca umbra de rubin a toamnei... sub ochii blînzi şi umezi ai cerboaicei-, nălucită în argint de lună şi în purpuri de măcel...

...Sonia tresări: răsunase un țipăt?

Din fundul livezii, două umbre se desprinseră în goană. Le zări: se fugăreau; se apropiau. Le auzi ropotul — le lămuri.

Se aplecă pe fereastră, desfăcînd crengile zarzărului de la geam, şi desluşi trupul înfuiorat al unei țigănci pesemne, cu salbe sunătoare pe grumaji fugărită de un flăcău.

îşi simți sufletul tîrît în fuga lor şi inima zvîcnind mai viu:

— O ajunge... nu... a scăpat... a prins-o... iar a scăpat-o... o!

învăluită în brațele flăcăului, țiganca se zbătea mlădie, zgîriindu-1, mușcîndu-1.

O doborî.

Sonia tremura. închise ochii, se făcu mică, zgribulindu-se în ea — spăimîntată și firavă în fața primăverii.

„Reîncep. M-am odihnit puțin: ostenesc atît de ușor!

Mi-e inima o minge nervoasă cu care nu știu să mă mai joc: o strîng în mine cu teamă parcă să nu se spargă, și-mi scapă, și sare pripit, cu hopuri tot mai repezi, mai mărunte — pînă ce stă, dureros de încordată.

...Any, mi-e dor de sănătatea cu obraji de măr domnesc, de robusta sănătate care scutură viața rîzînd, în clipe coapte și elastice ca zarzărele arămii din pomi bogați; de sănătatea care-adoarme și deșteaptă hărniciile cuminți — mi-e dor de mine de odinioară.

O! preajma primăverii e povară pentru o biată convalescentă !

Tu nu mai știi, tu ai uitat urgia primăverii de la țară! Abia de-o mai zărești pe cea de la oraș ! Și cum s-ar putea asemui, drăgălașa, zburdalnica fetiță cu ochi verzi și grai ciripitor, care de-a lungul uliților voastre, dănțuind, își oglindește rîsul alb în zarzări și în pruni, și pune pete de carmin pe gura florilor de piersic, ș-apoi se înfășoară și se desfășoară în vălul florilor de măr — cu apriga ibovnică a ogoarelor!

încolăciți sub cerul larg, pămîntul și cu primăvara sînt două trupuri goale — două guri flămînde care se mușcă adînc.

Văzduhul tot miroase a iarbă, și crîngurile-s vinete de violete.

Sonia"

— Unde ești, duducuță?

— St... că doarme, își răspunse Pachiță cu glas tare, rînduind tablaua cu lapte, apă și dulceață pe măsuța de noapte.

După ce îndreptă mucul candelii aprinse sub iconostas, se apropie în vîrful picioarelor de divan:

— Doarme!... Frumoasă-i, bat-o norocul! Cam slăbuță numai!... Lasă, c-o îngrășăm *noi!*

își scoase din păr, de sub broboadă, o panglicuță roșie, pe care o agăță cu un bold desprins de la piept în scoarța păretelui mărginaș:

— Ptiu-ptiu! Să nu te deochi!

Iscodind cu o căutătură ageră prin toate ungherile odăii, zări pe măsuța de scris o cutie deschisă. Luă din ea, fără șovăire, un pumn de țigări aurite pe care le ascunse în sîn. Mai luă din treacăt o sticluță rătăcită printre cărți, pe o poliță-colțar; o duse la nas, destupînd-o, și se oțărî: era iod. Apoi ieși, oftînd.

Sonia deschise ochii împovărați de nesomn, se ridică sprijinindu-se într-un cot, întoarse perna pe dos și se culcă iară.

...Capetele perdelelor de borangic se înfiorară alene, se mlădiară spumos: odaia se umplu de noapte și de lună proaspătă. Luminița candelii se stinse deodată: buzele sfinților de pe icoane o suflară? Perdelele oftară adînc, răscolite, și, cu o fîlfîire șerpuitoare, strînseră în brațe moi trupul fugar al vîntului...

II

... Do-re-mi-fa-sol-la-si-do... do-si-la-sol-fa-mi-re-do...

Sunetele gamei alergau unele după altele, mereu-mereu, ca un cîrd de școlărițe în cămeși de noapte pe paturile dormitorului: dintr-un capăt în celălalt — și iar îndărăt.

Ștefanei se deșteptă, neluînd în seamă gamele. Gîndi doar atît: „Nu cîntă Suzica". Asta însemna: cîntă Sonia.

Deși treaz de-a binelea, nu se hotărî încă să deschidă ochii: mai zăbovi în el.

Clipa care-i acoperea ochii cu minutele era darnica și leneșa domniță a clipelor lui. Cînd era mic, ea îi spunea că peste noapte au venit și au rămas sub perna lui: alune prăjite, migdale zăhărite, grămădite în cornete de hîrtie colorată; sau mere, calde ca dintr-un cuibar; ori soldați de plumb; ori rățuște de celuloid, pentru băile de frunză de nuc. Și nu-1 amăgea ! Pe atunci trăiau bunicii! Trecuseră anii

copilăriei — avea cincisprezece ani trecuţi acum. Sub pernă, fireşte, nu mai găsea nimic, decît doar cartea din ajun, dar aceeaşi clipă ştiută de demult îi aducea bucuria ori supărarea pe care celelalte clipe ale zilei nu făceau decît s-o împartă între ele, ascultătoare...

... Do-re-mi-fa-sol-la-si-do... do-si-la-sol-fa-mi-re-do...

Delaolaltă cu gamele, năvăliră bucuriile: vacanţa abia la început; cărţi de cetit din belşug; libertate nestînjenită; şi mai era ceva... parcă... poate...

Nemaigăsind nimic, deschise ochii: holdiţe de soare îmbelşugau covorul.

Coborîndu-se din pat, se îndreptă spre fereastră, călcînd leneş căldura de pe jos. Deschise geamul, răsturnînd în odaie ulciorul de răcoare uitat de noapte pe pervaz.

Se auzea cotcodăcitul găinilor, guruitul hulubilor, piuitul vrăbiilor şi alte sunete blajine sau isteţe. Ştefanei privi o clipă pe afară şi, lacom şi înfrigurat, începu din nou să-şi adune, să-şi socoată bucuriile lui. Şi le înşiră pe toate, preţuindu-le una cîte una; şi pe măsură ce şi le înşira, simţea că-i piere voioşia de la început, că se posomorăşte. Era nedumerit: ce i se întîmplase? Se întoarse gînditor spre pat...

Lăsînd la o parte bucuriile, se gîndi la supărări... dar nu prea avea!

De la o vreme, descoperi că într-adevăr ar avea o pricină de nemulţumire — dar atît de neînsemnată: Sonia! Odată cu venirea ei, îşi pierduse mai întîi odaia lui de totdeauna: odaia cu zarzărul de la geam, apoi întâietatea în casă. Sonia îi fermecase pe toţi: începînd cu mama lui, pe care — de cînd venise Sonia — n-o mai înăbuşea fumul de ţigară, numai fiindcă Sonia fuma... urmînd cu Suzica şi cu Nuni, care hotărîseră — cu mintea lor copilărească, ce-i drept — că Sonia cîntă la pian mai bine „chiar decît mămica" şi că e „mai deşteaptă decît Tefănel"... şi încheind cu Pachiţă, care se jura „pe ochii ei" că „duducuţă se îndoaie pe spate mai tare decît cuconaşul Ştefanei".

— Fleacuri!

Atunci?...

Ostenit de-atîta trudă în deşert, necăjit că-şi stricase dimineaţa şi poate ziua întreagă, Ştefanei hotărî cu glas tare:

— Bine! Atunci sînt trist! N-am decît să mă culc!

Se culcă fără chef: nu-i mai era somn... Şi, nemaigîndindu-se la nimic, se pomeni din senin vesel, uşurat — ca un ştrengar pus *la colţ* pentru vreo ispravă, cînd zăreşte, trăgînd cu coada ochiului prin oglindă, surîsul îngăduitor al părinţilor.

...Do-re-mi-fa-sol-la-si-do... do-si-la-sol-fa-mi-re-do..

Dimineaţa era naivă cu soarele şi cuiburile ei.

Sonia cînta sonatine. Cînd şi cînd, degetele ei poposeau pe luciul sonor, sprintene ca după o alergătură prin rouă după fluturi. Atunci, piuitul cuiburilor de sub streşini îngîna candoarea sonatinelor.

La spatele Soniei, Nuni, suită pe un taburet — ca să fie mai înaltă decît clapele — privea mai mult decît asculta. Ea cunoştea *pe nume* fiecare deget al Soniei. Agerimea, felurimea mişcărilor muzicale şi uneori repeziciunea lor o minunau ca o joacă de băieţi.

Căpuşorul ei plinuţ şi rumen de păpuşă a piersicilor se apleca pe nesimţite. Minutele ei pluteau ritmat deasupra acordurilor, părînd că dezmiardă şi scutură lăcrimioare îmbrobonate.

— Sonia, da' tu de ce nu porţi inele? şopti ea la urechea Soniei, vrînd parcă să nu afle sonatina de întrebarea ei.

— Aici îmi erai, floarea-mirării?

Lăsînd sonatina neisprăvită să murmure fărâmiţată în coardele metalice, ca o ploiţă pe un talger, Sonia înălţă pe Nuni de subţiori, aşezînd-o pe genunchii ei.

Un bondar castaniu intră pe fereastră, tîrînd în zborul lui o notă zbîrnîitoare de violoncel.

— Sonia, ne mînîncă !

închizînd ochii, Nuni îşi ascunse capul cu o spaimă prefăcută la pieptul Soniei... Bondarul zbură afară. Nuni învie.

— Sonia... spune-mi o poveste!

Sonia privi romaniţele neastîmpărate din ochii fetiţei, îi dezmierdă părul, se gîndi şi începu zîmbind:

— Să vezi... Era odată un motan tare cumsecade — Motanschi-voievod — cărunt de bătrîn ce era, şi cam fudul de urechi...

— Cuum! ?

— Adică auzea cam greu. Ei...şi motanul nostru şedea tolănit toată ziulica pe o canapea şi moţăia. Aşa: moţă-ia... Şi şoricuţii, dacă au văzut ei şi-au văzut că Motanschi doarme mereu, au început să-i fure mîncarea.

— Aşaaa?

Mirarea zbură din guriţa lui Nuni, lăsînd-o ca o cireaşă ciugulită.

— Aşa!... Şi bietul Motaiîschi, nemaiavînd de mîncare, slăbea văzînd cu ochii şi se tînguia: „Sărac de mine, sărac, mă uită stăpînii, ş-am să mă prăpădesc!"

— Săracu! Sonia, da' Motanschi ştia să vorbească?

— Sigur, învăţase el asta, fiindcă era bătrîn!

— Sonia, da' de ce nu s-a plîns Motanschi stăpînilor?

— Ştiu eu? !... Fiindcă nu vroia să-i supere... Ei, ş-atunci să vezi minune! Zîna-Laptelui, care iubeşte pe motani, s-a dus tîrîş-tîrîş pînă în cămară la Zîna-Zaharului şi la Zîna-Vaniliei, şi le-a rugat să pedepsească pe şoricuţi, că altminteri bietul Motanschi moare de foame. Şi atunci...

— Ş-atunci?

— Ş-atunci Zîna-Vaniliei împreună cu sora ei, Zîna-Zaharului...

— Sonia, erau surori?

— Sigur, Nuni!... Şi, cum spun, zînele amîndouă — supărate ele mai demult pe şoricuţi — fiindcă şoricuţii nici pe ele nu le lăsau în pace — s-au gîndit ce s-au gîndit, şi au născocit un pian mic, mic de tot: ca o cutiuţă de bomboane, cu clape albe de zahăr şi clape negre de vanilie, şi l-au aşezat în taină pe canapeaua lui Motanschi... Bun! Şi şoricuţii, mirosind a dulce, au venit grămadă — cu mic, cu mare — s-au căţărat unul cîte unul pe canapea, au cercetat pianul cu de-amănuntul. Şi unul dintre ei, mai inimos, şi-a ridicat lăbuţele de dinainte, le-a lăsat pe clape şi, văzînd că nu-i primejdie, a început să ronţăie feliuţele de zahăr şi bastonaşele de vanilie. Şi pe cînd ronţăia el mai bine, iată că pianul începe să cînte. Şi...

— Sonia, cum cînta şoricuţul?

— Uite-aşa, Nuni.

Luînd minutele fetiţei în mînile ei, Sonia începu să le picure, deget cu deget, pe clapele cele cu sunet subţire.

— Ce frumos!... Sonia, şi pe urmă?

— Şi pe urmă Motanschi-voievod a deschis un ochi... Adică nu! Pianul era fermecat, şi cum a început să cînte, şoricuţii au început să ţupăie, să ţupăie... fără să se mai poată opri. Şi ce să vezi! Un şoricuţ, în focul jocului, îl calcă pe Motanschi tocmai pe coadă! Atunci...

— ...Motanschi a deschis un ochi, urmă Nuni aprinsă.

— Daaa... L-a deschis şi pe celălalt, şi-a zburlit mustăţile, s-a stropşit, a întins laba... şi...

' - Şi?

— Şi iac-aşa a făcut...

încruntîndu-se amarnic, Sonia cuprinse capul fetiţei cu degetele înţepenite în chip de gheare şi îl acoperi cu sărutări.

— Sonia, Sonia, se scutură Nuni, nu i-a mîncat Motanschi pe şoricuţi??

— Nu ! I-a iertat, fiindcă erau mititei şi jucau frumos.

Nuni oftă uşurată. Apoi, gîndindu-se la încruntarea motanului şi la spaima şoricuţilor, începu să rîdă cu toţi clopoţeii hazului copilăresc.

Ştefanei, aşezat pe divanul din fundul salonului, cu cartea pe genunchi, întoarse fila surîzînd. începînd rîndul de sus al filei următoare, băgă de seamă că ascultase povestea în loc să citească.

— Nu mai am linişte în casa asta!

Din odaia de alături se porni un ropot, o năvală. Uşa se deschise cu zgomot, şi Suzica dădu buzna în salon, urmată de Pachiţă, strigînd pe nerăsuflate:

— Poftim la dejun, Sonia. Eu am ajuns înaintea Pachiţei!

— Vă pofteşte cuconiţa la masă, uf, era să mă răstoarne!

Glasul gros al Pachiţei şi glăsuşorul Suzicăi răsunară odată.

Sonia închise pianul şi se îndreptă spre uşă, ţinînd fetiţele de mînă, de o parte şi de alta a ei. Alaiul trecu prin dreptul lui Ştefanei.

— Bună dimineaţa, Ştefanei. Cînd ai intrat? Nu te-am auzit.

— Bună dimineaţa, domnişoară, mai demult, ceteam.

— Pachiţo, ce-avem la dejun?

— Numai poftă de mîncare să ai, duducuță, c-avem mămăliguță cu caş proaspăt şi cu ochiuri, miel fript cu salată de fetică...

...După ce ieşiră toți, Ştefanei se ridică de pe divan, morocănos: „Gălăgioşi mai sînt!" Plecînd spre uşă, zări o batistă căzută pe covor. O ridică: inițiala „S", brodată într-un colț, arăta că e a Soniei. Cu o mişcare nepregetată, de copil care priveşte prin gaura cheii, o apropie de nări: mirosea simplu, a olandă de curînd spălată şi a levănțică: „Să i-o duc...?" Dînd din umeri, o lăsă să cadă jos. Trecînd prin fața oglinzii, se opri: îşi trase în jos, de jur împrejur, marginele bluzei ruseşti; îşi netezi cu amîndouă mînile părul castaniu, descoperindu-şi fruntea scurt arcuită; se privi lung: ar fi vrut să fie foarte frumos, fără să ştie de ce! Oare era?... Porni la masă.

...în salon rămase numai batista pedepsită.

Cu capul descoperit, purtînd pe braț pelerina cenuşie, ale cărei pulpane atîrnau prin iarbă, Ştefanei intră în livadă, lăsîndu-se în voia paşilor.

Ar fi putut merge cu ochii închişi oriunde prin livadă! Copilăria cu genunchii zgîriați l-ar fi călăuzit pretutindeni, din pom în pom, ca pe un voievod orb, prin potecile cucernice ale norodului său.

...Lăsase livada astă-toamnă cenuşie de ploi, împotmolită în glodul mohorît; o regăsea ageră, plină de cer, înmugurind.

...în cale îi ieşiră merii, vişinii, piersicii, renclozii... Şi rînd pe rînd, buzele lui murmurau:

— Iată merii; iată vişinii; iată piersicii...

Aşa cum ar fi spus: „bine v-am găsit, merilor"; „bine v-am găsit, vişinilor"; „bine v-am găsit, piersicilor"...

...Ocoli întreaga livadă, şi la urmă de tot se îndreptă spre pomul dintre toți mai drag, spre zarzărul de la geamul foastei lui odăi: „S-a mai schimbat oare?" Şi-1 amintea de cînd era mic: şi el, şi zarzărul. Copilăriseră... Crescuse cu încetul, rîzînd cu dinții de lapte ai mugurilor fiecărui april, înălțîndu-se pe treptele primăverilor, spre fereastra odăii. Şi într-o dimineață neuitată, copilul în cămaşă de noapte şi pomul în cămaşă de flori îşi întindeau mînile la geam — pe pragul prin care zarzărul intra în odaie cu vîntul şi cu soarele...

...îl văzu de departe, şi-1 auzi, şi se grăbi să-1 întîmpine. Pe zidul alb, zvîntat de soare, crengile se desprindeau armonioase, ca brațele înălțate în ritmul unui început de dănțuire; mulțimea mugurilor țesea un abur umed de mărgăritare ruginii. Părea îmbujorat zarzărul, şi surîzător, ca obrajii bucuriei...

„Iată şi banca !" O biată bancă fără de spetează, putredă şi zbîrcită, pusă sub zarzăr să fie uliță căderii florilor şi frunzelor, tumbelor zarzărelor. Ştefanei o iubea fiindcă şedea sub zarzăr totdeauna.

Se întinse pe bancă cu fața în sus, aşternîndu-şi pelerina drept căpătîi. Soarele se sculă de pe bancă.

închise ochii şi simți mai bine, mai aproape căldura rîzîndu-i pe față. îi deschise, şi văzu crengile şi mugurii şi o vrabie, şi i se păru că vede sufletul şi fericirea lui oglindite în ochii albaştri ai cerului. Iar îi închise: era aşa de bine şi-n el, ş-afară!

îşi lăsă brațele să atîrne în jos. Cu vîrful degetelor simțea clipind ierburile.

Brațele i se legănară tot mai încet, tot mai domol, pînă cînd, blînd, somnul se statornici.

...Trupul lui era o barcă, cu vîslele atîrnînd lenite, deasupra căreia primăvara învolbura pe nesimțite pînzele de flori ale zarzărului înmugurit.

...O fată îndrăgostită de părul ei, de parul ei atît de lung, că — despletit — o plouă toată pînă la călcîie... şi moale ca polenul dus de vînturi... ş-atît de cald, ş-atît de blond, că-nvăluite-n el s-ar coace piersicele mai aprins... şi atît de luminos, că dacă ochii ei ar plînge, în el ar rîde curcubeie...

O fată goală, ascunsă în părul ei, îşi coace trupul, şi cîntă, şi rîde, sărutîndu-şi părul: amiaza singură sub cer, soare, albine...

...Ochii Soniei înverziră de sub gene. Se dojeni singură:
— Iar am ațipit, şi la noapte n-am să mai pot dormi!
Nuni oftă uşurată, văzînd că Sonia s-a deşteptat. Ca să nu-i tulbure somnul, stătuse locului pînă atunci, vorbind păpuşei la ureche, deşi păpuşa n-avea urechi. Astfel, Nuni izbutise să-şi vorbească singură, la ureche.
Toate sunetele agonisite în căpuşorul ei se risipiră darnic în hohote de rîs, ca bănuți de argint rostogoliți dintr-o puşculiță spartă.
— Ce-i, Nuni?
Rîsul fetiței conteni. Privind galeş păpuşa:
— Puşo, roagă tu pe Sonia să ne ducă la plimbare!
— ...!
Sonia se ridică de pe divan alene, cu mişcările învăluite în moliciunea somnului şi în căldura soarelui ca în faldurile unui şal venețian.
— Vai! ce-i în capul meu!
Un vălmăşag lucios de tumbe brune nelinişti luciul oglinzii ovale: părul Soniei după somn.
Luînd de pe măsuță un flacon şolduros, cu potcap de argint aurit, i-1 încredința lui Nuni:
— Ține-1 bine şi desfă-1 cu băgare de seamă... dacă vrei să ne plimbăm !
în timp ce fetița, devenind gravă deodată, dessuruba dopul, Sonia începu să se pieptene. Pe rînd, pieptenele şi peria biruiră buclele îndărătnice, pînă cînd — supuse — alunecară de o parte şi de alta a cărării, pe tîmplele palide, pe obrajii cireşii de somn, încolăcindu-se mocnit în jurul grumajilor.
Sonia înălță ochii, pe sub sprincene: prea era linsă!
Scutură capul: buclele o năpădiră ca un stol de păsări bunduce. Nuni începu să rîdă:
— Sonia, tu te joci, şi Nuni face treabă!
— Lasă, Nuni, că vine şi răsplata!
Nuni zîmbi; îşi luase singură răsplata: o pată umedă de parfum pe rochiță.
— Sonia, cum se cheamă parfumul tău?
— *Eau de lavande.*
— Levant ică? !

— Da, Nuni!
— Sonia, da' levănțica parcă-i albastră! De ce nu-i şi parfumul la fel?
Sonia ridică din umeri, încurcată...
— Nuni dragă, nici ploaia nu-i albastră, şi doară cade din cer!
— Ce păcat!... Sonia, Sonia, îmi dai în ochi! Sonia!
Cu fața încrețită de plăcere, fetița primea botezul dorit din mînile Soniei.
— Sonia, toarnă-mi şi pe mîni!
— Na! na! țigăncuşo !... îți ajunge?
O adiere călduță flutură prin toate ungherele, ş-atît de firesc se îmbină cu suflarea florilor de luncă, încît încăperea păru că respiră lung, prin geamurile deschise, îndepărtata mireasmă a cerului albastru...

Ştefanei se deşteptă.
Două mîni calde îi apăsau ochii. Şi un parfum, cunoscut parcă, îi pătrundea prin nări, neliniştindu-1.
Cine era?
îşi aminti deodată batista căzută pe covor, parfumul de levănțica... Şi fiindcă nu vroi să se teamă, se temu tare, tare de tot. închise ochii mai strîns şi fugi afund în el, ducînd fiorul parfumului de levănțica.
— Tefănel, da' tu nu te mai scoli?
— Tu erai, Nuni!... Ce-nseamnă glumele acestea?
Sărise de pe bancă drept în picioare. Glasul răsunase aspru, ca şi privirea. Zărind-o pe Sonia la cîțiva paşi de el, se înroşi. Plecă ochii în jos.
— Bine, Ştefanei, de ce eşti aşa brutal? Nu ți-a făcut nimica fetița!
Auzind vorbele Soniei, Nuni se hotărî să fie nenorocită şi fugi, izbucnind în plîns. .
— Lasă, Nuni, că nu-i nimica! Nuni... Nuni...
Sonia porni prin livadă, după fetiță.
Rămînînd singur,_ Ştefanei se simți, rînd pe rînd şi delaolaltă, ruşinat, stînjenit, mînios, nedumerit, trist, umilit...

Se aşeză din nou pe bancă. Şi ridicînd ochii în sus, privi lung crengile zarzărului, întrebîndu-le parcă dacă vor înflori sau vor plînge.

*

— Hai, Ştefanei, împăcaţi-vă: cere frumos iertare lui Nuni.

De la spatele fetiţei, frăgezite de plîns şi de alergătură, Sonia se uita rugător la Ştefanei. Sub marginile plecate ale pălăriei de pai albastru, care-i umbreau faţa, ochii ei luceau mai verzi, mai umezi...

înălţînd-o pe Nuni în braţele ei, îi apropie obrazul de al lui Ştefanei.

O sărutare zbură gureşă: a lui Nuni.

Ştefanei îşi lipi numai buzele închise de obrazul fetiţei: se sfia să sărute cu adevărat, sub surîsul buzelor de zmeură, pitit îndărătul lui Nuni, în umbra pălăriei albastre.

— Ştefanei, nu ştii să săruţi! Uite-aşa se sărută.

Mute, sărutările se topiră lung, pe un obraz şi pe celălalt. Obrajii lui Nuni răsăriră căpşunii.

— Aşa! Acuma sărut-o şi tu... din toată inima!

Ştefanei se aplecă spre Nuni, cu genele tremurînd... şi o sărută pe frunte.

*

...Pe geamul larg deschis, al zării de apus, nourii de seară îşi revărsau învăpăiatele căderi de măcieşi. Desprins din purpurile lor bogate, soarele căzu...

Amurgul se înălţă învăluit în umbre albăstrii şi-n luciri roşii, răspîndind miros de ierburi, ca o ţigancă despletită, cu maci în păr şi maci în gură...

— Mămăică, roagă tu pe Sonia să cînte ceva!

— Suzico dragă, poate că-i ostenită, poate vrea să se culce!

— Eiii, mamă! Spune-i *tul*

Urmată de Suzica, doamna Balş intră în salon, ţinînd în mînă un sfeşnic cu luminarea aprinsă. Sonia fuma, aşezată pe divanul de lîngă geam, cu Nuni în braţe. Fetiţa îi şoptea ceva, alungind cu minutele rotocoalele de fum care uneori aşterneau o perucă pudrată pe cîrlionţii ei.

— Ce unelţiţi acolo?

— Nuni mă roagă să cînt.

Suzica izbucni:

— Şi eu, şi eu !

— Ce te faci, Sonia? Cu soborul nu poţi lupta!

— Mă supun... cu o condiţie!

— S-o auzim!

— Cîntăm împreună.

— Sonia-Sonia! Asta-i curată răzbunare! Mînile mele-s bune doar pentru făcut dulceţi şi cozonaci! Ş-apoi, nici n-am mai pus mîna pe pian de-o groază de vreme!

— Nu-i adevărat, mamă! Cînţi foarte bine!

Glasul lui Ştefanei izbucni aproape mînios. In faţa Soniei, vorbele mamei lui — deşi glumeţe — îl umileau.

Fetiţele îi ţinură isonul într-un glas:

— Cîntă cu Sonia, mămăică!

— Te rog, mămăică!

— Hai, mămăică!

— Bine-bine! M-aţi asurzit. Cînt.

Suzica deschise repede pianul.

— Eu întorc filele.

— Şi eu bat măsura, adăugă Nuni de pe genunchii Soniei.

— Ce cîntăm, Sonia? Cruţă-mă numai!

Cercetară împreună un vraf de note...

— Să încercăm *Sheherazada!*

— ...Fie!... Am intrat în horă, trebuie să joc!

Se aşezară la pian: Sonia, la dreapta doamnei Balş. Suzica, la dreapta Soniei, pe un scaun cu trei perne, emoţionată.

— începem?

— începem...

— Cuconiţă...

Glasul Pachiței căzu din senin, pîcîlind tăcerea.
Toți izbucniră în rîsete. Pachiță, oprită în prag, nu se dumirea.
— Cuconiță...
— Afară ! Afară ! Afară !
Pachiță fugi de sub grindină. Rîsetele se potoliră... Urmă un răstimp de tăcere... De o parte și de alta a pianului, masivele policandre de aramă, fluide în capetele lumînărilor aprinse, se înălțau ca doi șerpi ruginii cu nenumărate capete de foc, păzind intrarea unei peștere vrăjite...
...întîiul acord împodobi tăcerea, înscriind—-cu o șerpuire de rubine și peruzele —- litera muzicală de la începutul basmului celor „o mie și una de nopți".

„...Cadînele! Ce grele-s genele cadînelor, și ce puternică e patima care-și îndoaie așa ușor zăbrelele"...

Ștefanei își răsturnase capul pe spate. Ochii lui visau, atît de negri, că ovalul feții părea palid ca lumina lunii căzută pe mure.
„Mai este mult oare?" gîndi Nuni, care știa că după ce isprăvește muzica vine dulceața."...Lasă, că mă trezesc eu !" Și căscă.
...Strîngîndu-și tîmplele în mîni, Ștefanei privea noaptea cu ochii toropiți.
înstelări fugare înfiorau zările ca scînteierea unui păr îmbelșugat, pieptănat prin întuneric.
...Acordurile întețite, frînte, dezlănțuite se năpusteau stridente, ca trupuri goale de gitane, alergînd pe pajiști lungi de jar.
...Ștefanei își strînse genunchii unul în altul, apropiindu-i de bărbie; își apăsă mai tare tîmplele. își ținea capul dogorit în mînile reci, ca un potir în care ard garoafe roșii cu mireasma înverșunată de preajma furtunii...
...Cu trupul învoit de sevă, primăvara se ridicase din ierburi și intrase în odaie, ademenită de mirodeniile basmului oriental.

— Uf! Nu mai pot! Ești mulțumită de mine, Sonia?
— Mulțumită?... Sînt umilită!

— Fățarnico! Suzica, spune Pachiței să aducă apă și dulceață!
Sonia se ridică de pe scaun îmbujorată, întinzîndu-și mînile ostenite:
— ...A adormit Nuni! Priviți-o ce drăgălașă-i!
Fetița adormise, căzînd cu fața pe divan. Nemișcarea trupului o arăta tot sprintenă; părea doar aplecată, pentru o clipă, să sărute mîna somnului.
— Vai! Nu mai am țigări!
Sonia privi prin salon...
— Ștefanei, fii tu bun și adă-mi din odaie cutia cu țigări: o găsești pe măsuța de scris... sau pe poliță... în sfîrsit, o găsești undeva!
— Poftim?
— Bravoooo! Și tu ai adormit, Tefănel?
Repetă răspicat rugămintea.
îndată ce ieși din salon, Ștefanei se sprijini de peretele coridorului, cu ochii tulburi. O înfrigurare ascuțită îl străbătu, vuindu-i în urechi...
— Ce trebuie să fac?... A! Să-i aduc țigări.
Intră repede în odaia Soniei și se opri pironit pe prag — pe pragul foastei lui odăi — ca și cum din nebăgare de seamă ar fi intrat într-o încăpere străină, fără să bată la ușă: prin întuneric, îl întîmpinase parfumul de levănțica.
—• Unde-s țigările?... Pe măsuță... Pe măsuța de scris.
începură să i se deprindă ochii cu întunericul. Desluși măsuța joasă — odinioară, măsuța lui de jucării. Dibuind prin umbra din ce în ce mai strävezie, se apropie de măsuță, luă cutia și, în loc să plece, se opri în mijlocul odăii, respirînd întunericul... O suflare răcoroasă, ca de fîntînă adîncă, îi netezi obrajii. Și abia atunci luă în seamă geamul deschis, crengile zarzărului. Se deșteptă de-a binelea. Uitase de zarzărul lui... și poate înflorise, și poate căzuse bruma pe florile plăpînde!
încălecînd pervazul tereștrii, se aplecă spre crengi, le pipăi îndelung —• căutînd cu degete înfrigurate, de orb, surîsul chipului drag...
— N-ai înflorit încă! Lasă, că nu cade bruma!

...Cu izbucniri melodioase în glas, alunecînd în curbe galeșe sau răsucindu-se-n spirale moi, zvîcnind în salturi

sprintene, frîngîndu-se într-o oprire scurtă din care iară s-avînta, Sonia venea pe coridor, cu paşi povestitori de Sheherazade...

— Vai de mine! Ai căzut rău, duducuță?

Pachiță, care venea domol în urmă, cu luminarea şi țigările, ridică pantoful zvîrlit ca din praştie, punîndu-i-1 în picior.

— Cinci țigări, răsplată, pentru culegătoarea de papuci !

— Sărut mîna, da' ți-a trecut?

— ... Ştii ce, Pachițo? Eu mă fac dansatoare şi te iau cu mine!

— Doamne, duducuță? Ce-ți mai trece prin minte!

Intrară în odaie. Sonia se azvîrli pe divan, lepădîndu-şi pantofii cu o smucitură a picioarelor.

Pachiță se muncea să aprindă lampa.

— Ei, Pachițo, vii cu mine?

— Ira, duducuță! Se mai poate una ca asta?!

— Ira, Pachițo ! Da' eu nu ți-s dragă?... Şi unde mai pui: bani, flori, parfumuri, mătăsuri... trăim împărăteşte, Pachițo! Vezi şi țări străine! Şi cîte şi mai cîte!

Pachiță oftă din greu şi murmură ca pentru sine:

— Ehei! Ce păcat că nu-i mai mare cuconaşul Ştefanei *l*

— Ce?

Pachiță se bătu peste gură:

— Ia, o vorbă!... Da' zău c-ar fi bine!

— De ce, Pachițo !

— Iac-aşa! Nu te-ai mai duce: ai rămînea la *noi.'*

Lămurind în sfîrşit gîndul Pachiței, Sonia se încruntă în şagă:

— Cțțț, Pachițo!

— Duducuță... da' țigările?

— Numai două-ți dau: pedeapsă fiindcă spui prostii!

îi dădu un pumn întreg.

— De-acu mă duc; sărut mîna, duducuță! Somn uşorf

— Ce-i?

Capul Pachiței se ivise din nou prin uşa întredeschisă.

— Duducuță! Să nu pomeneşti cuconiței de ce ți-am spus î

— Piei!

Sărind de pe divan, începu să se dezbrace cu mişcări repezi, iscusite: rochia lunecă de-a lungul trupului şi foşnind i se încolăci la picioare...

Amintindu-şi de vorbele Pachiței, zîmbi:

— Auzi ce-i vine-n minte !

Dezbrăcîndu-se mai departe, se gîndi în treacăt la Ştefanei: îl văzu tăcut, lăuntric; cu glasul înăsprit de timiditate şi de adolescență; cu mişcările ostenite armonios de copilăria din care abia ieşea, ca după un lung înot în mare.

— Ce s-o fi ascunzînd în capul lui?

Punîndu-şi cămaşa de noapte, cu brațele duse deasupra capului, zări în oglindă palida zvîcnire împietrită în sîni. îşi aminti mirările nevinovate care-o îngîndurau pe-atunci cînd adolescența sufla molatec în pieptul ei de copil, ca o adiere în somnul perdelelor de vară...

îmbrăcă un chimono, micşoră lampa; se rezemă cu coatele de pervazul ferestrei deschise...

.. .Primăvara era un val uriaş, care-nălțase întregpămîntul în verdele lui avînt, şi care din clipă în clipă avea să se prăvale spart, înspumînd livezile, înverzind pădurile.

III

...Sonia se întorcea de la crîng. O ademenise plimbarea, ca o primejdie, şi o înfruntase.

Ca să ajungă la crîng, trebuia să răzbată prin satul plin de cîni, la capătul căruia se oprise o şatră de țigani; să urce şi să coboare spinarea blîndă a unui deluşor; ş-apoi să intre în crîng — şi să iasă.

...O lătraseră dulăii, silind-o să alerge prin zarva hămăirilor ca o dănțuitoare printre lănci, în zvonuri îndîrjite de talgere de-aramă. O înconjuraseră dancii, stîrniți de paşii ei, ca diavoleşti vîrtejuri de vorbe şi de zdrențe; se dezbărase de ei, dăruindu-le toate țigările, fiindcă bani n-avea. Suise şi coborîse deluşorul care se da de-a dura cu vîntul şi cu ierburile, cu florile şi fluturii... Şi intrase în crîng atît de veselă de truda ei, încît luase-n brațe cel dintîi copac şi-1 sărutase...

— Să-ţi ghicească baba, prinţeaso ! se răsti către Sonia o ţigancă tînără, momind-o cu ochii măslinii.

— N-are bani *prinţeasa!* Vino la curte după amiază.

— Da-i babei o floricică, că tot îţi ghiceaşte baba!

Un ţigan înalt, cu plete lungi, se opri lîngă ele, încrucişîndu-şi braţele pe piept, trufaş ca un plop negru. Ochii lui stăruiră aprinşi pe trupul Soniei; ochii ţigăncii se înăspriră.

Sonia porni degrabă înainte, lăsînd în urma ei o bulboană de sunete mînioase, pe două glasuri.

— Degrabă a mai întinerit *baba!*

...La intrarea în sat, un bou întoarse capul după ea şi o privi cu atîta gravitate, încît întoarse şi ea capul, cam înfricoşată, gata să-i spuie „bună dimineaţa".

— Vă sărutăm dreapta.

O ceată de ţărani cu sumanele pe umeri o salutară delaolaltă, cu gestul larg şi paşnic al cumpenelor de fîntîni.

...Din urmă, de departe, răsuna un trap de cal: o toacă înăbuşită, mai înteţită pe măsură ce se apropia.

Abia avu răgaz să se ferească. Deasupra ei răsună smuncit, din fugă, într-un nour de colb:

— Bună dimineaţa, domnişoară!

— Ei, Ştefanei!... mulţumesc pentru pudră!

Ştefanei opri calul pe loc, descăleca şi, ţinînd într-o mînă dîrlogii, pălăria în cealaltă, se apropie de Sonia, zîmbind:

— Iartă-mă, domnişoară, te-am zărit prea tîrziu!

— Nu face nimica: mă şterge Pachiţă! De unde vii?

— De la o moşie din apropiere: *cu treburi...*

Sonia dădu din deget:

— Ştefanei, Ştefanei! Mă duc cu jalbă la mama!

Ştefanei se întoarse cu vioiciune spre cal, netezîndu-i fruntea:

— Cuminte băiatu, cuminte !

...Intrînd pe poartă, fură întîmpinaţi de d-na Balş, care-i zărise apropiindu-se din cerdac.

— Uşărnico, de unde-mi vii?

Sonia întinse pumnii plini de flori, ca o ulcică.

— Ai fost la crîng?

— Fireşte!

— Vai de mine! Singură?

— ...Şi m-am întors teafără!

— Do'amne-Doamne! Ştefanei, ce răspuns ai adus?

— Ne trimite seminţele după amiază, mamă. Vezi, domnişoară ! urmă Ştefanei dojenitor către Sonia.

— Ce s-a întîmplat?

— Nimic ! îl necăjesc pe Ştefanei!

*

„Ce-am să fac eu *toată* după-amiaza?" se întrebă Ştefanei sincer, urmărind pe geam alunecarea silnică a unui nouraş pornit parcă să hotărnicească cerul.

Se întinse pe pat.

„Cum îmi mai pierd vacanţa!"

îşi încreţi faţa, trecîndu-şi palmele peste ochi, cu o apăsare ursuză.

...Murmurul albinelor stăpînea tăcerea începutului amiezii ; din ierburi se ridicase în pomi, ca un ghioc cules din valuri şi dus la ureche, cu vuietul lor...

Ştefanei îşi ispiti urîtul, înşirîndu-şi bucuriile risipite pe-afară: Livada... zarzărul... călărie... O uşoară tresărire lăuntrică; alt nimic.

„Ce om sucit mai sînt!"

...îşi aminti o întîmplare de la şcoală, din anul trecut: profesorul de limba română avea un băiat coleg cu dînsul. în ajunul tezei hotărîtoare, pe bimestrul al patrulea, băiatul aflase întîmplător subiectul şi-1 destăinuise celorlalţi în schimbul unei cutii cu bomboane: „Despre epopee". Ştefanei stăpînea literatura mai presus de orice teză. Cei mai mulţi dintre colegi, însă, făcură îndeaproape cunoştinţă cu epopeea şi cu eroismul, de-a lungul unei nopţi istovitoare. La ora nouă *fără cinci* profesorul se aşeză pe catedră: „Veţi scrie *despre epopee:* aveţi un ceas întreg". Condeiele înfrigurate începură cu: „Epopeea este...", căci titlul înfrumuseţa caligrafic fruntea paginei cu mult înainte de intrarea în clasă: pentru cruţare de timp !... începură să se audă pălmuirile uscate ale întîilor pagini întoarse în goană... Ştefanei privea, asculta, medita—dar nu scria nimic; atîta hărnicie se desfăşura în jurul său, încît îl cuprinsese lenea ! Căpătase nota unu la teza de română fiindcă nici titlul nu-1

scrisese ca lumea. In loc de: „Despre epopee", scrisese distrat: „Epopee la limba română".

„...Ca şi atunci", gîndi Ştefanei, ascultînd murmurul necontenit de-afară.

Cineva ciocănea în partea mai de jos a uşii.

— Intră, Nuni!

O ghicise, privind neliniştea clanţei.

Nuni intră, închise uşa la loc după oarecare luptă cu aceeaşi clanţă şi se apropie cu paşi mărunţi de patul lui Ştefanei. Era gătită: pantofi albi cu fionguri late; şosete albe, bine statornicite pe picior; rochiţă scurtă de mătasă, tot albă, fireşte. Mergea cu băgare de seamă, simţindu-şi găteala primejduită la tot pasul.

— Ce-i, Nuni? E ziua ta?

— Ei!

Fetiţa zîmbi tainic şi recită:

— Tefănel, Sonia te pofteşte să iei ceaiul la dînsa în odaie, la patru *(făcu o pauză pentru respiraţie),* împreună cu *noi.* Şi nemaiputînd înăbuşi *vestea,* izbucni: Tefănel, este îngheţată de vanilie şi zahăr ars. Suzica a văzut-o pe Pachiţă cum învîrtea, urmă ea retoric. Vii, Tefănel?

— Nu pot veni; mă doare capul: *aşa să spui.*

Fetiţa îl privi nedumerită:

— Cum, Tefănel? Nu mănînci îngheţată de *vanilie şi zahăr ars!?*

— Lasă, Tefănel, îţi aduce Nuni, hotărî fetiţa, alinîndu-şi închipuirea de o aşa de mare nenorocire.

După ce plecă Nuni, Ştefanei privi în gol cîtăva vreme...

„Adică de ce nu mă duc la ceai?..."

„Fiindcă n-am chef!"

Şi ca şi cum casa întreagă i-ar fi devenit deodată străină, duşmănoasă, simţi nevoia să iasă cît mai degrabă, să scape de casă.

...Şi se furişă afară, cu sufletul Cenuşăresei din basmul de demult cetit.

...Pornind ain satul alb prin pacea asfinţitului, bătaia toacei trecu înainte, răsunînd prin tot văzduhul: paşi de căprioară deasupra cerului...

De ce-au înflorit zarzării? Se duc la denii?

*

...O furnică lucioasă i se sui pe deget, gîdilindu-1.

Ştefanei ridică palma încrustată cu ţărnă şi fire de iarbă, privi furnica, încruntat... şi dîndu-şi bine seamă cît e de uriaş, se îmbuna: turtindu-şi din nou palma pe iarbă, răsfiră cinci poteci îngăduitoare pentru făptura rătăcită.

*

...Cu multă blîndeţă, soarele apuse prin rariştea de nouri albi a zării.

Pe-acolo cerul ridicat din ierburi se înroşi, trentst-treptat, ca toamna crîngurilor de mesteacăn..

*

— Bietul Corbu! Tare-a mai îmbătrînit!

Ştefanei privi înduioşat cinele negru care păştea cu resemnare fire de iarbă.

Cînele se apropie de Ştefanei, cu sufletul umed în ochi, şi umil întinse capul, cerşind dezmierdarea sau ocara.

— Tare-ai mai îmbătrînit, Corbule!

...Cine ştie unde, un mieluşel, cu trupul îmbrăcat în lăcrămioare de lînă, cu mers mîhnit şi şovăielnic de copil în cîrje, behăi.

Şi nimeni, şi nimeni nu întinse mîna să şteargă o lacrimă prelinsă pe genele primăverii. Cine ştie unde...

*.

...Şi fiindcă era singur, şi fiindcă era în iarbă, Ştefanei dezmierdă iarba...

Şi iarba îi dezmierdă mînile...

*

...O zi întreagă a trecut domol, luminoasă şi s-a dus pentru totdeauna, cu clipele ei, cu clipele noastre.

Ştefanei rămase pe pămînt în urma zilei, ca un spic suflat de vînt dintr-un car cu fîn de-a pururi dus...

Noaptea ! Vine noaptea !

Poate că-i frig la noapte, poate cade bruma! Ş-aşa-i de firavă floarea de zarzăr, ş-atît de tînără!

Luna!

Priveşte răsăritul lunii! Priveşte cum învăluie lumina ei floarea de zarzăr.

Ca o fetiță care-aşterne şalul ei de lînă albă de pe umeri pe un copil care s-a dezvelit prin somn, uşor de tot, să nu-1 deştepte.

*

— Ştefanei dragă, ce ai?

— Mai nimic, mamă: ma doare capul.

Doamna Balş se aşeză pe marginea patului, începînd să alinte, îngrijorată, fruntea lui Ştefanei.

— Slavă Domnului! N-ai căldură! Ce-ai făcut după amiază? De ce n-ai venit la Sonia?

— Cum! n-a spus Nuni că mă durea capul?

— Ba da, dar am crezut că-s vorbe! Tu unde ai fost?

— Am cetit în livadă.

— De nu-i fi răcit, Ştefanei! Cum te doare?

•—Fruntea şi ochii, ştii.

— Nu mai veni la masă; culcă-te. Poate c-ai cetit prea mult. Vrei să-ți trimit ceva de mîncare?

— Nu, mamă... mă culc.

— Să-ți închid fereastra?

— Las-o aşa: vine răcoare; mă învelesc eu bine.

Turnîndu-şi cîte puțin dintr-o sticluță cu oțet de trandafir, doamna Bals îi netezi fruntea şi tîmplele, răcorindu-i-le.

— De-acum culcă-te; pînă mîne îți trece. Şi mai lasă cetitul, Ştefanei dragă!

Doamna Balş ieşi fără zgomot, luînd de pe măsuță paharul cu îngheţată topită: Nuni nu-şi călcase cuvîntul.

...Deşi era întuneric, deşi era singur, deşi mințise — Ştefanei nu zîmbi.

Se simțea convalescent, fiindcă de-a lungul unei amieze de primăvară fusese trist.

*

Un nouraş lunar albind din zbor înalt adîncul unei fîntîni: visul...

— ...?

Visul trecuse... De ce-i bătea inima ca în preajma unei fericiri? De ce-i venea să plîngă? îi era dor: de cine?

...Buzele se deschideau tremurînd, brațele se întindeau cu teamă de amăgire — spre cine? spre cine? — şi se deşteptase singur... Deschise ochii: nimeni, întuneric. închise ochii: nimeni, întuneric.

— ...?

...Ochii îi străluciră, inima îi crescu. Şi proaspăt şi plăpînd ca făclia de umbre a unui stînjenel, visul năluci: o lumină albastră care pogora îi chemase ochii. Şi, desprinzîndu-se din ea ca dintr-un nimb, *un chip numai gropițe de zîmbete şi soare* se aplecase asupra lui şi, lung şi blînd cum ai topi un frag cu buzele, îi sărutase gura... Undeva, pe o zare umedă, visul se stinse; sufletul se întunecă... Visase? Nimeni nu se aplecase asupra lui?... Atunci pentru cine toată dragostea din el? Pentru cine, pentru cine dorul şi mîhnirile cosite-n rouă?

...Noaptea era deasă în albăstrimea ei jilavă, ca parfumul liliecilor vineți după ploaie.

Demult la geam, Ştefanei se aplecă întrebător şi trist asupra nopții: visase! Spre cine să-şi întindă mînile? Pe cine să înduplece?

...în basmul cu Cenuşăreasa, prințul îndrăgostit strîngea în mîni condurul mărunțel, ca un zălog.

*

...Uşa abia scîrțîi. Trecu prin coridor în vîrful picioarelor; coborî scările; descuie uşa din față, lăsînd-o în urmă, întredeschisă.

Gravă ca suflarea unui codru, răcoarea sfîrşitului de noapte îl învălui, făcîndu-1 să se strîngă în pelerină.

— Ssst, Corbu!
Gudurîndu-se, cînele se luă după el.
Ocoli casa, trecu prin fața grajdurilor, îndreptîndu-se spre livadă. Deschise, săltînd-o, poarta-naltă de nuiele împletite. Vrăbii zburlite zbughiră sfîrîind. Intră în livadă.
— Hai, Corbu!
închise poarta la loc.
Livada înflorea...
...Prin umbrele nopții, un zarzăr în spume albe se scutură; apusul lunii.

*

Atîta linişte...
Lin, Calea-laptelui curgea pe prundul stelelor: pămîntul îi asculta murmurul, îi simțea răcoarea...
...Dus pe gînduri, Ştefanei netezea în neştire, cu vîrfurile degetelor, zbîrciturile băncii. îşi pironise privirile asupra cînelui încolăcit la picioarele lui.
Nu aştepta pe nimeni, nu aştepta nimic! Şedea pe bancă, palid de nesomn, cu ochii încercănați.
în jurul lui, singurătatea veghea singură.

ii

....Noaptea se limpezea, adînc străvezie. Abia mai pîlpîia viorîul pe pămînt... început de luminiş într-o pădure.
O zare suflă argintiu; noaptea se stinse. în golul fraged, suflarea zării stărui, brumînd, înfiorată...
Pe cîmpii, tăcerea îşi deschise ochii umezi de rouă, scuturînd o talangă.
Păsările începură să încerce, mirate, fluiere căzute în iarbă, uitate pe crengi.

...Lumina creştea firavă, ca fumul unui foc de vreascuri, pe acoperişul unei case de țară...

*

...Amintindu-şi de dînsul, Ştefanei se ridică de pe bancă, înfăşurîndu-se în pelerină. Corbu ridică ochii în sus, cercetător.

— Da, Corbule ! Plecăm.
Făcu un pas, doi paşi... se opri.
Uitase ceva?
Se întoarse deodată, privi... îşi acoperi ochii cu mînile, orbit. Inima se prăbuşi în el, ca un mal spart de ape repezi.
...Un chip numai gropițe de zîmbete şi soare, desprins din cerul zorilor, zarzărul în floare îl chema...
___...!
Cu un avînt în care toate izvoarele copilăriei, slobode, se dezlănțuiră, Ştefanei sări pe bancă, îşi cufundă fața între crengi şi, cuprinzînd-o cu amîndouă mînile pe cea mai plină, o strînse aşa de tare, o sărută atît de aprig... încît zarzărul începu să plîngă, albindu-i părul, obrajii, hainele şi banca...

*

Zorii! Zorii!
Tînăra dimineață, cu picioarele goale în rouă şi brațele goale pe cer, scutură voiniceşte, scutură nebuneşte cireşul nalt al zorilor.
Scutură, scutură cireşe coapte... cad grindini, grindini de mărgean: să aibă toate buzele cireşe şi toate bucuriile cercei.
Zorii! Zorii!
Soarele! Cercelul dimineții.

IV

— Sonia dragă, ai să-ți strici mînile, ai să te plictiseşti!
— Nu-nu. Drept că nu. Dimpotrivă, mă distrează!
— Bine! atunci să te fac gospodină. Suzica, uite cheile: du-te cu ele în etac, deschide şifoniera şi caută în colțul din stînga al raftului de jos — asculți? — vei găsi un teanc de şorțuri: alege tu unul frumos pentru Sonia.
Suzica se avîntă, mai-mai să răstoarne pe Nuni, care tocmai atunci intra încet, ținînd cu amîndouă mînile castronul cu migdale opărite.
— Suzica! o mustră Nuni, încruntîndu-se.

I

— Lasă, gospodina mamei! Aşa-s copiii! Mai bine spune-mi, cîte ai mîncat pe drum?

— Zău că nu, mămăică!

— Fie şi-aşa !... Atunci, tu curaţi migdalele şi iei seama totodată să nu mînînce Sonia şi cu Suzica strâfidele: da?

— Ei!

Suzica intră pe uşă, cu şorţul în mînă, ronţăind pe înfundate.

— Mămăică, ai uitat şocolata în şifonieră! S-o aduc?

— Bravo! Ai şi descoperit-o!... Aceea nu-i pentru cozonaci, dar nici pentru botişorul tău!

Intră Pachiţă:

— Cuconiţă, am bătut la uşă, — da' n-a răspuns; să mai bat?

— Dă-i pace băiatului, Pachiţo. Lasă-1 să doarmă!

— Cuconiţă, oule-s gata: să le aduc? întrebă de la uşă bucătăreasa.

— Adă-le.

— Ce-i cu Ştefanei? întrebă Sonia.

— Cred că nu-i nimica. A avut aseară o migrenă şi doarme mai tîrziu: asta nu-i strică.

Sonia abia izbuti să ocolească un zîmbet: Ştefanei bolnav !?

întîmplarea îi dezvăluise o taină, prin crengile zarzărului de la geamul ei: Ştefanei, alergînd în zorii zilei prin livadă, cu pulpanele pelerinei fluturînd în vînt, cu părul cărunţit de flori, ca un copilăros arhanghel de umbră şi argint al fluturilor. De unde venea? Unde-şi petrecuse noaptea?...

— Sonia, pentru tine.

Mînuţa lui Nuni îi strecură printre buze un miez jilav de migdală.

Ugub... ugub... uguub... răsună în dreptul geamului deschis chemarea galeşă de contraltă a unui hulub, urmată de şuieratul picurat al curcilor.

Mărunt-mărunt, degetele Soniei şi ale Suzicăi începură să desprindă codiţele strafidelor. în răstimpuri Suzica se apleca, obidită, ca o cusutoreasă care tot rupe în dinţi aţa mereu înnodată, şi buzele ei culegeau o strafidă.

Aşezată la loc mai ferit — la poalele feţii de masă, pe un scăunel — Nuni curăţa spornic migdalele: o migdală în farfurie, una în buzunarul şorţului... o migdală în farfurie, una în gură.

Galbene, sinelii, roşii, vişinii, violete, împestriţate — oule de Paşti, tolănindu-se uscate pe sugători sau încălecîndu-se lucii în castroane — răspîndeau în sofrageria albă zarva lor colorată de iarmaroc.

— Mor de cald! Copii, luăm o dulceaţă cu apă rece?

— Luăm, luăm!

— Pachiţo, ca vîntul!

— Bună' dimineaţa... bună dimineaţa.

Ştefanei intră în s'ofragerie, aplecîndu-se pe rînd în faţa Soniei, în faţa mamei lui, cu obrajii vămuiţi din treacăt, de buzele lui Nuni, de buzele Suzicăi.

— Cum îţi mai este, Ştefanei?

— ...! A! Mi-a trecut; am şi uitat.

— Ia să te văd... eşti palid, Ştefanei, tare palii! Ai dormit bine?

— 'M !... Aşa ş-aşa.

Simţi că privirile tuturora îl măsurau şi că începe să roşească:

— Au ieşit bine cozonacii?

— Eiii! mai este! De-abia i-am pus la cuptor! Nu-i aşa? întrebă doamna Balş pe Pachiţă, care intrase chiar atunci.

— Vai de mine şi de mine, cuconiţă ! Da' se mai întreabă una ca asta!? S-or diochie, ferească Sfîntul!

Ţinînd de toarte tablaua de argint, pe care paharele brumau lăcrămînd în jurul chiselei, Pachiţă se opri mai întîi în faţa Soniei.

— De la ghiaţă, duducuţă, se mîndri ea.

— Ştii că-i tîrziu, mamă; nu mîncăm?

— Că bine zici! M-am zăpăcit cu-atîta treabă! Şi ţie trebuie să-ţi fie foame cu-adevărat! Hai, copii, repede!

Mînile tuturora forfotiră zorite spre tabla: linguriţele zăngăniră; aurul de caise al chiselei scăzu; paharele sunară...

— Pachiţo, noi fugim să ne gătim; tu pune masa. Hai, copii! Să vedem care-i gata mai degrabă!

Se răspîndiră spre uşă, glumind.

— Ştefanei, îmi torni apă de spălat pe mîni?

— Cum nu, domnişoară!?

Sonia porni înainte pe coridor, desfăcîndu-şi şortul; Ştefanei o urmă.

Intrară în odaie. Sonia îşi aruncă şorţul pe divan, îşi suflecă mînicile bluzei; întinse mînile asupra ligheanului:

— Cîte puţin. încetinel.

Degetele Soniei se adunau hazlii: vîrful fiecărui deget avea cîte o scufiţă de vopsea, colorată vioi ca florile de portulac.

„Ce mîni de copil are Sonia!" se miră Ştefanei, pe cînd îi turna apă.

— îl vezi! Uite... uite-1... Dacă nu te-ai uitat!

Gonit de suflarea Soniei, clăbucul se risipise ca năluca unui puf de păpădie...

Ştefanei surise îngăduitor.

După. ce-şi şterse mînile îndelung, deget cu deget, Sonia se opri în faţa oglinzii, luă flaconul cu levănţica, îşi turnă pe m|ni, pe batistă:

— Ştefanei, vrei?

— Mulţumesc, dar nu mai rămîne nimic.

— Nu te îngriji: mai am! Ţine palma; nu aşa!

întinzînd degetul arătător, Sonia îi împunse glumeţ podul palmei, silindu-1 să şi-1 cufunde şi să-şi ridice degetele împreunate.

— Aşa. De-ajuns?

— Mulţumesc-mulţumesc!

— Nu da pe faţă. E prea tare. îndărătnicule!

Cu faţa încreţită de furnicături, Ştefanei se apropie de fereastră, să se răcorească.

O adiere cu miros de faguri, un freamăt spumos îl făcură să tresară: prin arşiţa parfumului de levănţica, simţise adînc dojana blîndă a zarzărului sărutat.

Ieşind din sofragerie în urma celorlalţi, Ştefanei zăbovi pe prag: încotro să apuce? Spre odaia lui, singur? spre salon, cu ceilalţi?...

Nu ştia cum să-şi treacă mai lesne după-amiaza, în aşteptarea nopţii.

•— Iar te duci la culcare, Ştefanei? !

— Nuu, domnişoară! Veneam spre salon!

Şi în aceeaşi clipă se simţi umilit: nu minţise cum trebuie.

„De ce n-am răspuns: mă duc să cetesc la mine!"

înainte de a intra în salon, se opri nehotărît, cumpănind: „Adică ce-ar fi dacă tot m-aş duce la mine?... Nu: ar fi necuviincios!" Şi intră.

Storurile lăsate în jos şi zumzetul molcom dindărâtul lor vesteau o zi văratecă răzleţită printre zilele primăverii.

Pe un divan, Sonia fuma, jucîndu-se cu fumul. Buzele ei, dinadins rotunjite, aruncau inele mai mici, pentru degetul lui Nuni, aşezată la dreapta ei, inele mai măricele, pentru degetele Suzicăi, aşezată la stînga ei.

Fetiţele ţineau socoteala cu glas tare:

— Eu am cincisprezece rotocoale!

—. Eu şaptesprezece !

Degetele lor iscoditoare păreau că se gîrbovesc din ce în ce sub povara covrigeilor brumării.

— Am cincizeci de rotocoale ! hotărî Suzica nerăbdătoare, ridicînd degetul spre adeverire.

— Nu-i adevărat, Suzica! Nu încap atîtea pe un deget! *Eu* am şaizeci: pe fiecare deget cîte zece.

— Fireşte, fiindcă tu ai cîte şase degete la o mînă ! adăugă Ştefanei, care urmărise jocul.

_ De ce te amesteci, Tefănel! se oţărî Nuni.

— Lasă, Nuni, tu ai cîştigat! Drept răsplată ia-mi ţigara şi arunc-o în sobă.

Nuni luă ţigara cu ifos şi se-ndreptă spre sobă, aruncînd Suzicăi o privire cu mult înţeles.

*

— Ştefanei, ştii concina?

— Care concină, domnişoară? Ştiu mai multe!

— Cea simplă: cărţile, două puncte; concina cea mare, tot două; concina cea mică şi treflele, cîte un punct. Iei popă

cu popă, damă cu damă; cu valet iei toate cărțile. Nu-i voie să trișezi, îl amenință Sonia cu degetul.

— Da' noi ce facem? cerură socoteală într-un glas fetițele.

— Voi priviți!

Văzîndu-le că se întunecă, Sonia urmă:

— Adică, stați! am găsit. Tu, Nuni, du-te la mama și cere-i un pumn de strafide; tu, Suzica, cere-i un pumn de migdale. Care pe care? Ați înțeles?

...Dintr-o grămadă de cărți amestecate, Ștefanei începu să aleagă și să împerecheze cincizeci și două, pentru concina.

între timp, fetițele se înapoiară cu cîte o ceșcuță de cafea neagră: plină cu strafide a lui Nuni; cu migdale, a Suzicăi.

— Strafidele să vie la mine!

Cu ceșcuța încrustată în pumn, Nuni se ghemui pe divan, îndărătul Soniei. Suzica se așeză la marginea divanului, lîngă Ștefanei, punîndu-și ceșcuța pe covor.

Jocul începu. Sonia dădea cărțile. Ștefanei și le desfăcu roată între degete pe-ale lui.

— Avem fante! proclamă Suzica.

Cu fantele, Ștefanei strînse cărțile de jos. Suzica le gospodări. Auzind glasul Suzicăi, Nuni înțelese *ceva* și mîncă o strafidă.

...Concina cea mare luată de Ștefanei momi cîștigul. Cărțile de lîngă el sporeau necontenit. Bucuria zugrăvea pe obrajii Suzicăi doi mari ași de cupă, din ce în ce mai aprinși.

— Sonia, cum stăm? întrebă Nuni, care nu știa jocul.

— Răău, Nuni dragă! Ne bat migdalele!

Nuni oftă și se tupilă tainic în fundul divanului.

— ...Am cărțile, începu Ștefanei cu un zîmbet modest. Una, două, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt: și treflele le am! Plus concina cea mare...

— Nuni, dă strafidele! porunci Suzica.

— Poftim ! răsună răspunsul resemnat, însoțit de ceșcuță.

— Nuni!... Să știi că te *spun* mămăicăi!

Ceșcuța era goală.

Osvald Teodoreanu (tatăl scriitorului) și fiul său Alexandru (Păstorel)

Cel mai mic dintre frații Teodoreanu. Laumiliu (Puiuții)

Rîsetele lui Ștefanei și ale Soniei măguliră zîmbetul lui Nuni.

...Dîndu-și seama că e foarte bine dispus, Ștefanei se posomori.

*

Rugată de Sonia, Suzica se așeză la pian și începu să cînte un menuet de curînd învățat pe dinafară...

„...Diseară, după ce se culcă toți, mă strecor în livadă..."
Gîndul se opri o clipă, îmbătat de presimțirea dragostii, ca nările de-aroma zmeurii...

...Cu șovăiri grațioase și line lunecări de picături de-a lungul coapselor unei amfore, sunetele menuetului se fugăreau...

„...Mă apropii prin întuneric... mă aplec pe sub crengile piersicilor..."
Un istovitor tril de privighetoare vesti gîndul aplecat sub piersici: bătăile inimii.

...O pauză... și-acordurile menuetului se înfiorară sprinten, ca țîșnirea apelor unui havuz...

„...Și mă așez pe bancă..."
Cuminte de atîta fericire, gîndul se lăsă pe bancă...

...Un acord aproape grav... și sunetele menuetului se risipiră mai zglobii, ca rîsul unei fetițe de după evantaiul desfăcut.

„...Și stăm pe bancă..."
Ca doi copii îndrăgostiți fără să știe, lăsați să stea singuri în grădină — și stînd alături împreună, aplecați pe-o carte pe care n-o cetesc, ca să fie mai alături... și fericiți că vîntul le amestecă șuvițele de păr, dezmierdîndu-i cu sfiala și parfumul lor, gîndul și cu zarzărul ședeau pe bancă...

...Suzica isprăvi menuetul cu un acord fals şi cu un zîmbet pocăit.

Sonia se ridică de pe divan, îndreptîndu-se spre fereastră.

...Ştefanei deschise ochii şi plecă de pe divan, fiindcă simţise deodată că şedea singur pe bancă.

...Asupra zărilor trandafirii şi violete, asfinţitul pogora tremurător, ca roiuri dese de albine pe piersici înfloriţi.

Din zarzării livezii curgea înspre prisacă un rîu de murmure, îngînînd că a trecut o zi de primăvară şi că mierea nouă în faguri e surîsul melancoliei florilor de zarzăr...

*

...Se frămînta în lung şi-n latul odăii, necontenit.

Se apropia în treacăt la uşă, asculta, iar pornea; se oprea la fereastră, privea, şi iar îşi începea colinda în lung şi-n lat.

...Trecură paşi pe coridor; răsunară glasuri, rîsete; se amestecară, se răsfirară, se îndepărtară... Izbituri de uşă, apoi cheile întoarse hotărniciră liniştea de noapte.

Ştefanei stinse luminarea. îşi ghemui neliniştea pe pat, aşteptînd încă... Nimeni nu ştia, şi nimeni nu trebuia să afle că el se întîlneşte noaptea, în livadă, cu cineva...

Cîte o teamă fără de rost îi închidea ochii, adunîndu-i privirile în el, spre zarzărul de lîngă bancă: nu plecase, fireşte ! Ca un fum de tămîie în lumina lunii, zarzărul albea în el... Ce bine-i în odaia Soniei! Zarzărul e lîngă geam: întinzi mîna şi-1 alinţi; de pe divan îl poţi privi pînă adormi... Oare se culcase Sonia?... Sonia! Şi o nedumerire mîhnită îl cuprinse, descoperind că zarzărul iubit din zori n-avea nume...

Singurătatea întinsese buzelor lui un fluier mut.

...Două aripi crunte săgetară larg în dreptul lunii.

Văzduhul se întunecă, pămîntul se mistui. Şi prin prăpastia adîncă, prăbuşirea îngerului negru blestemat de lună fîlfîi...

Ştefanei se repezi la geam: se stîrnise furtuna?

Nu! Trecuse doar un nour.
Ce spaimă!
Ce uşurare!

...Culcată pe pervazul ferestrei, Sonia încercă, apăsînd cu tot braţul, tăria unei crengi. Deşi mlădie, creanga era voinică. Se aplecă mai tare în afară, rezemîndu-şi obrajii, încrezătoare, pe maramele zarzărului.

Tresăriri de aripi, zboruri sperioase, o legănată roire fumurie vestiră cuibul nou, oblăduit de crengi.

Iscodi cu privirea prin livadă: se vedea bine, şi nimeni n-o putea descoperi acolo. în odaie stinsese lumina.

...închise ochii, îmbinîndu-şi genele cu florile. Clipi. Zîmbi... în răstimpuri limpezi, mlădiţele îi adiau parfumul lor dulce, umed, ca suflări de copii adormiţi.

Desprinse o floare cu buzele; o alungă' cu suflarea.

Culese altă floare, alta, înşirînd mătăniile uşoare de pe braţul crengii.

...Auzi lămurit poarta livezii deschizîndu-se, apoi, paşi. Se dădu îndărăt la adăpostul florilor. Ascultă: paşii se apropiau. Iar se aplecă, pîndind. îl zărise pe Ştefanei: se îndrepta spre bancă.

Sonia se uită în jos, sub zarzăr: nimeni pe bancă! Atunci aştepta pe cineva!

Ce ridicase de pe iarbă? O scrisoare mototolită?

...Părea o batistă de departe grămăgioara de flori scuturate.

Abia le culese şi le şi risipi — deschizînd pumnul dezamăgit — şi repede le culese iară: erau doar florile zarzărului!

Aşa păţea mai demult cu pînea! Bunica îl învăţa: „Ştefanei, e *păcat* să arunci pînea pe jos, fiindcă pînea e trupul Domnului nostru. Ia sama! Te vede Cel-de-Sus!" El uita povaţa bunicii şi arunca rămăşiţele de la masă oriunde se nimerea: pe-afară, după vrăbii; prin odaie, după muşte. Şi cum le vedea împrăştiate, îşi aducea aminte, se temea de mînia cerului şi se trudea să adune de pe jos ceea ce risipise în joacă, fără socotinţă!... Odată, călcînd din greşală un miez de pîne azvîrlit în ogradă, ceruse iertare miezului de pîne şi lui Dumnezeu.

Cum îl furase gîndul!
De cînd şedea pe bancă? Şi pentru ce şedea!

...Un fulger violet înflori şi se scutură pe zare ca o uriaşă tufă de lilieci nervoşi. Pămîntul începu să miroase a ploaie.
...Ştefanei îşi aminti cu mirare avîntul care-1 aruncase în crengile zarzărului... fericirea din zori...
întinzînd mînile reci, cuprinse o creangă, o aplecă spre el... tot mai încet... şi îi dădu drumul, neştiind ce să facă cu ea.
Ce se întîmplase? Se înstrăinase de zarzăr?
Cu o înfrigurare deznădăjduită, închise ochii, căutînd, chemînd, cerşind; zarzărul, visul, zarzărul...
Dar înlăuntrul lui, un orb buimac întindea mînile în neştire, şi pe mînile lui cădea întuneric, obidă.

O zare se cutremură, gemînd înăbuşit. Orbitoare lumini de fulger viscoliră cerul. Şi la lumina lor biciuitoare, Ştefanei se simţi atît de singur, atît de părăsit, încît mînile i se împreunară de la sine, fruntea i se aplecă şi începu să murmure, cu negrăită umilinţă, rugăciunea amarului lui: să se îndure de el; să nu vie încă furtuna; să-1 mai lase lîngă zarzăr; să nu i-1 scuture, săracul! Şi să aibă milă de el, şi să-i dea îndărăt dragostea lui — măcar o clipă să i-o dea îndărăt!
Si pentru el, şi pentru zarzărul lui, Ştefanei făcu semnul crucii în faţa furtunii.
De-a valma, fulgerele desţelinau noaptea: cînd vînătă, cînd sură.
Ierburile tremurau: cînd palide, cînd negre.
...Din funduri căscate — rupînd din dinţi zăbala unui trăsnet — un vînt porni în goana mare, prăvălindu-se bubuitor pe-o zare spartă.
Şi vînturile toate se dezlănţuiră: cînd palide, cînd negre, cînd vinete, cînd sure...
Miresme crude alergau tîrîte-n vînturi.
Se apropia.
Şi deodată — cu sîngerii şi zvîcnitoare vine de trăsnete — năprasnica inimă neagră bătu, bătu, bătu...
Ploaia!

— Ştefanei! Ştefanei! Sai repede pe geam!
Tresări.
— Ştefanei, degrabă!
Boabe reci îi ciuruiau tîmplele.
Petale albe se-nvolburau în pîlpîirea fulgerilor, ca fulgii deasupra unui măcel de lebede.
O răsucire, un salt — şi sfărmînd în picioare spaima florilor, intră în zarzăr.
0 creangă îl zgîrîie: o frînse.
Din zborul florilor, o smucitură îl aruncă pe marginea ferestrei. Cuprinzîndu-1 de mîni, Sonia îl trase înlăuntru. Abia mai avu răgaz să închidă geamul pe pumnii ploii.
— Duducuţă-duducuţă!
— St, Ştefanei! şopti Sonia, punîndu-i mîna pe gură.
— Scoală, duducuţă! Dă-mi drumul să-nchid geamul.
— L-am închis, Pachiţo. Te poţi duce liniştită.
Ştefanei făcu doi paşi şi, ameţit, se aşeză pe covor la marginea divanului.
— Ştefanei, nu ţi-e bine?

La lumina fulgerelor, petalele-i sclipeau în păr, pe haină ca o lunară zale sfîşiată.
Sonia îngenunchie cu faţa spre el, punîndu-i mîniLe pe umeri :
— Uită-te la mine, Ştefanei: ce ai?

1 se învălmăşeau în minte vîrtejuri repezi, frînte: zarzărul, Sonia, visul, furtuna, levănţica...
Cuprinzîndu-i capul de sub bărbie, Sonia îl înălţă spre ea... Doi ochi mari, mari, şi genele iute se plecară.
Strîngîndu-şi deodată tîmplele cu pumnii, Ştefanei începu să tremure de hohote înăbuşite.
— Hai, Ştefanei! Lasă, Ştefanei!
...Lacrimi rotunde îi înstrugurau obrajii, se strîngeau spre bărbie, de unde picau grele.
— Eşti băiat mare, Ştefanei!... *Te-a uitat, n-a venit!* Nu-i nimica. Asta trece...
Mînile Soniei îi învăluiau fruntea, tîmplele... Mînile Soniei îl dojeneau, îl mîngîiau...
Şi el plîngea, plîngea ca să-1 aline încă un chip numai gropiţe de zîmbete şi soare.

Ostenise stînd în genunchi. Se aşeză pe covor, lîngă Ştefanei, sprijinindu-se de divan.

Cuprinzîndu-i vîrful degetelor, cercă să-i descopere obrazul. Îşi simţi mîna culeasă de mînile umede, lipită de obrazul ud: i-o lăsă.

Căzînd, un tunet bubui deasupra casei: geamurile se cutremurară.

Sonia tresări înfricoşată, trăgîndu-şi mîna; cu ea îşi aduse pe piept capul lui Ştefanei; îl păstră.

Curgeau şuvoaiele ploii duduind pe acoperiş, ropotind în geamuri, sfîşiindu-se departe, cu şuiere sirepe de codri îndîrjiţi...

— Ţi-a trecut, Ştefanei?

Se strînse mai tare la pieptul Soniei, copilăreşte: să nu-1 alunge!

Florile de zarzăr încălzite în părul lui miroseau proaspăt.

I se păru Soniei că în braţele ei înflorise o creangă de zarzăr. Cu blîndeţă îşi încolăci braţele goale în jurul grumajilor supuşi.

Ştefanei îşi ţinu răsuflarea.

Inima Soniei îi zvîcnea în urechi, pe tîmple, pe inima lui, ca o ploaie de vară...

*

Cîntecul streşinilor, cîntecul crengilor...

Cu fluierul pe buze, luna cînta frăgezimea primăverii după ploaie.

încercănaţii ochi de cicoare ai seninului visau.

*

...Prin somnul lui uşor, sărutarea căzu ca o garoafă într-o fîntînă... înfiorat, deschise ochii: visase?

Mîna Soniei îi acoperi ochii:

— Dormeai aşa de frumos!... Mai plouă?

...Sonia descuie uşa, o deschise cu încetul; înainta pe coridor în vîrful picioarelor... Ascultă: tăcere — toţi dor-

meau, înapoindu-se în odaie, un val umed îi răcori obrajii aprinşi, îi spulberă şuviţele de păr.

— ...! Unde eşti, Ştefanei?

Zvîrlită de afară, prin geamul deschis, o creangă de zarzăr căzu pe covor, risipindu-şi florile şi picăturile de ploaie...

V

— Bună dimineaţa, domnişoară, îngînă Ştefanei, aplecîndu-se în faţa Soniei.

Şi în adîncul sufletului — ca pe o iconiţă de lemn sfînt, atîrnată cu un lănţujel pe căldura pieptului gol — Ştefanei simţi numele pe care buzele nu-1 rostiseră.

— Sonia, mai fă-mi un castel! Vezi ce-ai făcut, Tefănel!

Jalnică, Nuni arătă ruinile castelului de cărţi de joc, nimicit din greşală de Ştefanei.

— Lasă, Nuni, că-ţi fac eu!

Luînd înaintea Soniei, care tocmai vroia să se aplece, Ştefanei se aşeză alături de Nuni pe covor şi strînse cărţile împrăştiate laolaltă. Apoi, sub ochii neîncrezători ai fetiţei, închipui din două cărţi — iscusit sprijinite una-n alta — un cort, pe care-1 întări cu alte două cărţi proptite pe de lături. După multă migăleală castelul începu să se-nfiripe.

Ştefanei se înfierbîntase.

— Nuni, mai adă-mi o păreche de cărţi. Să vezi ce frumos ţi-1 fac!

Nuni plecă, umblînd cu sfială, de teamă să nu turbure bicisnicele ziduri.

Rămînînd numai cu Sonia, Ştefanei se grăbi să îndrepte o carte cam şubred aşezată. Castelul leşină... şi rămase turtit.

Sonia începu să rîdă:

— Fugi, Ştefanei! Nu te pricepi! Lasă-mă pe mine!

Se aşeză pe covor alături de el.

Vroi să şi înceapă, dar o supăra părul. Cuprinzîndu-şi cu amîndouă mînile buclele care îi năvăliseră pe obraji, le grămădi îndărăt, după urechi... năvăliră la loc, atîrnîn-

du-i pînă pe grumaji, ca cercei rotunzi şi grei de abanos şi de mahon.

„Cum a putut oare *Meşterul Manole* să zidească în mănăstire pe iubita lui?" se întrebă pe sine dragostea lui Ştefanei.

Veni şi Suzica să privească. Mai dărîmă şi ea castelul, cu o făţarnică suflare dinadins:

— Nu eu, Nuni! Zău că bate vîntul!

Sonia îl începu din nou, născocind o temelie mai trainică.

— Păcat că n-are geamuri! oftă Suzica, cu gînd să necăjească pe castelana Nuni.

— Tu nu vezi că are!? îi răspunse Nuni îndată. Numai că-s storurile trase, fiindcă bate soarele.

Sonia dădu dreptate lui Nuni. întorcînd pe faţă una din cărţile laterale:

— Cum nu, Suzica! Se poate să n-aibă geamuri? Uite un fante care tocmai stă la geam. Şi aşezînd tot pe faţă un zece de cupă din mînă: Priveşte! Vezi coşul cu cireşe din cămara castelului?

Suzica se dădu bătută.

în jurul Soniei, încetul cu încetul, se adunară şi lumini de soare şi linişte, blajină linişte de covor bătrîn. Fetiţele urmăreau' cu luare-aminte sporul clădirii. Zburdălniciile izgonite ciripeau la geamuri...

Sprijinit într-o mînă, Ştefanei respira pe furiş părul Soniei, privind cu părere de rău desăvîrşirea castelului rîvnit de Nuni. Abia începuse, şi iată că se şi apropia de sfîrşit fericirea lui de levănţica.

Pachiţă se ivi pe prag, cu vorbe, turburînd paşnica micime a celor de pe covor.

— Vă pofteşte cuconiţa la dejun.

Ce repede trecuse dimineaţa!

— Ştefanei, mi-am uitat chihlimbarul în salon; adă-mi-1, te rog!

Se întoarse în salon, luă şiragul. Sonia îl aştepta pe coridor.

— Poftim... domnişoară.

Un zîmbet lăuntric învioră ochii Soniei.

— Ştefanei, de ce nu-mi spui pe nume?

— Fiindcă...

Şi se înroşi.

Cum să-i spuie că numele ei era o taină pe care n-o putea destăinui, ziua, în faţă tuturora!

Aromă trîndavă a căldurii de cuptor — mirosul cozonacilor domnea în sofragerie.

După ce se aşezară în jurul mesei, doamna Balş se îndreptă spre bufet şi, cu oarecare solemnitate glumeaţă, ridică faţa de masă, descoperind crîngul castaniu şi puhav al cozonacilor proaspeţi.

— Cum îţi par, Sonia?

— Straşnici!

— Mămăică, dă-mi-1 pe-al meu!

— Şi mie, mămăică!

— Bine, Nuni, da' tu nu ştii ce păcat mare e să mănînci cozonaci în Săptămîna Patimilor?

— ...Am să fac mătănii, mămăică!

Neştiind să se împotrivească, doamna Balş luă din fruntea cozonacilor pe mezinul lor şi-1 dădu lui Nuni.

— Iaca şi ţie, Suzica.

Suzica luă în primire pe gemenul bosumflat al celui dintîi, ciupindu-i egreta de migdale de pe boneta brună.

— Sonia, şi pe tine te-am pus în rîndul copiilor: îl vrei acum?

— Mulţumesc, nu! Eu îs cuminte... şi mă înfrupt din păcatul lui Nuni.

— Da' tu, Ştefanei?

— Nici eu, mamă.

La masă, Ştefanei îşi avea locul între Nuni şi Suzica. îşi lăsase cozonacul să stea lîngă al Soniei.

*

Dupjț prînz, Ştefanei intră la el în odaie — şi rămase acolo.

Sonia se plimba în livadă cu mama lui şi cu fetiţele. Sonia era a celorlalţi după amiază. De aceea el venise în odaia lui: mîhnit? Nu. Dimpotrivă.

Şi-n el era o livadă şi o bancă, pe care aşteptarea scutura flori tinere.

*

— Zarzărul...

Cum murmuri numele unui copil, care ţi-a fost tovarăş bun de joacă şi nu-ţi mai poate fi prieten, căci a rămas copil — şi nu mai eşti ... şi-ţi pare rău că te desparţi de el, şi-ţi pare bine că eşti mare...

...îşi aminti şi surise unei uitate dimineţi de primăvară... Fugea prin livadă, fugărindu-şi cercul. în toiul alergăturii, de după trunchiul unui piersic, zarzărul îi răsărise în faţă atît de înflorit, încît, mirat, scăpase cercul din mîni: niciodată nu văzuse atîţia fluturi strînşi laolaltă. Era ca într-un basm: toţi fluturii livezii învăluind zarzărul, gata să-1 ducă în nouri.

Dintîi chibzuise să-i sperie, azvîrlind în crengi beţişorul cu care-şi mîna cercul. Apoi se hotărîse să prindă cît mai mulţi. Se apropiase tiptil, se suise pe bancă, întinsese mîna către crenguţa cea mai joasă — şi... în loc să prindă şi să sperie fluturi, scuturase flori!

Cîţi ani avea pe-atunci?... Cinci ani?... Alunga cercul, prindea fluturi...

Zîmbi... Era ora lecţiei de pian...

în loc să se ducă în salon, unde îl aştepta pianul deschis şi mama, se căţărase în zarzăr, cu praştia în mînă, cu buzunarul doldora de pietricele.

Fugise, fiindcă nu-şi învăţase lecţia. Aşa se întîmplă primăvara. '"

Mama îl strigase pe-afară, prin odaia lui. De unde să-i treacă prin minte că el era în zarzăr!

Ora lecţiei de pian trecuse uşor. Dar isprăvise şi pietricelele, şi pe deasupra se temea să nu fie pedepsit.

Şi o albină binevoitoare îl înţepase în deget, scăpîndu-1, o săptămînă încheiată, de lecţii de pian şi de mustrări.

...Se înroşi: sărutase zarzărul!... Era naiv *pe atunci l*

Se înroşi mai tare: cu cîtă uşurinţă, cu cîtă nepăsare rupsese o creangă înflorită!... O dăruise Soniei. Zîmbi...

Se întrebă: ce-ar face dacă ar trebui să aleagă între Sonia şi zarzăr? Ar tăia zarzărul ca să rămîie Sonia mereu la ei?

— Aş ruga-o frumos pe Sonia să-1 îngăduie la fereastră„ şi Sonia l-ar cruţa.

— Bietul meu zarzăr!

O carte de basme cu poze stîngace, cetită în copilărie şi aruncată şi uitată într-un colţ — pe care-o mai deschizi o dată, răsfoind-o îndelung cu înduioşare, fiindcă în foile ei ai ascuns şi ai găsit întîia scrisoare de dragoste.

*

...De cînd o iubea pe Sonia?

Străbătu noaptea furtunii, noaptea visului, îmbinate una în alta: trecu înainte.

Din flori în flori, din flori în muguri, străbătu împrimăvărarea zarzărului: trecu mai departe.

...Cît de dragă-i era Sonia!

înotătorul care spinteca împotrivirea rîului, înălţîndu-şi braţele spre soare, se răsuci... şi, cufundîndu-se din nou, se lăsă dus de goana revărsării apelor...

*

...Chiuie primăvara prin lumini tomnatece.

în crama zării de apus, scuturîndu-şi chica roşcovană, soarele arămiu la trup calcă apăsat, strivind puternic ciorchine umbroase de coarnă: must vişiniu, rumene clăiţe de busuioacă: must ruginiu.

Şi noaptea desculţă vine de departe, din vii roditoare, din viile lunii, cu braţele pline de struguri brumaţi de argint şi viespi pofticioase de aur.

— Gheorghe, vra să zică ne-am înţeles. Mîni, dis-de-dimineaţă, mi-1 aduci pe Roibu la scară.

— Da, cuconaşule.

— Vezi să fie bine potcovit.

— N-ai teamă, cuconaşule! Am eu grijă de toate.

— Gheorghe, şi încă ceva: dacă vezi că întîrzii, trimite-o pe Pachiţă să-mi bată la uşă. Nu uita. Ţine-o tu din scurt. Noapte bună.

— Sărut mîna, cuconaşule.

Ştefanei se grăbi spre casă, îngîndurat...

Trebuia neapărat s-o vadă pe Sonia înainte de culcare! Trebuia neapărat să-i vorbească... să-i spuie... Ce să-i spuie?

Se opri sperios pe scara cerdacului din faţă, mai-mai să se întoarcă îndărăt. Dacă-i răsărea Sonia deodată în faţă? Ea singură cu el! Ce i-ar fi spus? I-ar fi spus... i-ar fi şoptit din toată inima: „Sonia!" —şi-ar fi fugit... Dar nu se arăta nimeni în cerdac!

Intră în casă. Prin coridor era întuneric. Se opri. Ce copil era! Dacă i-ar fi ieşit Sonia înainte i-ar fi luat mînile, i le-ar fi strîns aprig'— cum strîng marinarii, în preajma plecării pe mare, mînile iubitelor lor — şi i-ar fi spus, privind-o drept în ochi: „Sonia! eu plec mîne dimineaţă! *O zi întreagă* o să fim despărţiţi..."

Şi-ar fi simţit atunci mînile ei îndurerate de strînsoarea nemiloasă.

Dîndu-şi seama de sălbătăcia lui, Ştefanei îşi muşcă buzele pînă la sînge şi dezmierdă — neîndrăznind^ să le sărute — ca pe nişte aripioare de flutur bolnav, minutele vătămate de închipuirea lui...

— Cine-i?

— Vai!... Cum m-am speriat, cuconaşule!

— Tu erai, Pachiţo?

— Of! eu eram!

— ...Pachiţo, dumnealor s-au culcat?

— Numai duducuţele cele mici; cuconiţa şi cu duducuţă se plimbă afară.

Ştefanei respiră adînc şi intră în salon.

Se întinse pe divan de-a dreptul, fără să mai aprindă lampa — cuminţit ca după o primejdie... în aşteptarea alteia.

+

— De ce nu se culcă mama?

Nu mai veneau; nu mai veneau.

Măcar o clipă s-o zărească! Să-i spuie doar bună seara! S-ar fi mulţumit şi cu-atît!... Să n-o mai vadă pînă mîne seară!

Se sculă de pe divan. Lipindu-se de uşa salonului, ascultă... Nu mai putea gîndi nimic. începu să numere, fărămiţîndu-şi zbuciumul în numărătoarea tăcută.

Ca un ceasornic de nisip.

— Una, două, trei, patru, cinci...

Uniform, migălos, monoton.

...Portiţa cerdacului scîrţîi; se auziră paşi pe coridor — un glas:

— Pachiţo...

„Dacă nu ies din salon, i se întîmplă Soniei o nenorocire", se îmbărbăta Ştefanei.

Deschise uşa.

— Aici erai, Ştefanei! N-ai văzut-o pe Pachiţă?

— Nu, mamă: ai nevoie de ea?

— Da, adică nu ! Du-te tu atunci în livadă şi du-i Soniei paltonul. Eu mă culc... Stai, Ştefanei! Unde te duci? N-ai auzit ce ţi-am spus? *Du-i Soniei paltonul.*

— A! Da!... Unde-i paltonul?

— Unde vrei să fie? ! în cuier, Ştefanei!

...Smulse un palton din cuier şi, abia înfrînîndu-şi pornirea de fugă, ieşi din casă. Odată afară, o luă la goană. Se opri la intrarea în livadă, sprijinindu-se de poarta deschisă, cu suflarea tăiată: iar se temea! Simţind paltonul de pe braţ, îl strînse mai tare, ca braţul cuiva care-1 putea ocroti.

— După cine fugeai, Ştefanei? îl întrebă Sonia pe neaşteptate.

N-o auzise apropiindu-se.

— M-a trimis mama...

întinse paltonul.

Sonia îl luă, îl desfăcu, privindu-1 cu tot mai multă nedumerire şi, nemaiputîndu-se stăpîni, începu să rîdă, să rîdă...

— Mie mi l-ai adus?

Era paltonul Suzicăi.

— ...Nu te mai osteni degeaba, Ştefanei! Mă duc eu... să mă culc. Noapte bună. Tu mai rămîi.

Ştefanei încleşta pumnii, împlîntîndu-şi unghiile în podul palmelor; îşi pironi ochii în pămînt şi surghiuni din el răsunetul paşilor care se depărtau.

Ar fi vrut să-şi zvîrle inima ca o piatră după Sonia: s-o lovească.

„Tu mai rămîi." Da! rămînea: livada era a lui! Putea să stea şi singur în livadă, de-a lungul unei nopţi întregi, fără de poruncă batjocoritoare — de dragul livezii!

Şi singur, fără ţintă, plecă de acolo, despartindu-se de locul umilinţii.

...îngrămădiţi unii în alţii, iezii coborîţi din stîna lunii dormeau cu botul în ierburi... Chipuri de umbră cu ochi verzi, în glugi de flori — prunii şi cireşii păstoreau turmele lunii.

Desfăcîndu-şi haina şi cămaşa şi ţinîndu-le în lături cu mînile, Ştefanei grăbi pasul. Răcoarea îi sufla de-a dreptul în pieptul gol.

Mai tăioasă, mai aprigă ar fi vrut să fie răcoarea nopţii: să-1 nimicească.

S-ar fi dus aşa, cu pieptul gol, cu capul drept, pînă în faţa morţii şi, închinîndu-i-se, ar fi stat să-i sufle şi să-i stingă ea flacăra roşie din piept.

Şi-n urma lui să sufere toţi — şi Sonia.

...Şi se trezi lîngă zarzăr.

Cînd plînge un copil, cu capul în pernă, înăbuşit — să nu-1 audă şi să nu-1 ştie nimeni... — şi cînd îl descoperi îngenunchiat pe patui lui, făcîndu-şi rugăciunea, cu faţa plină de lacrimi şi ochii plini: nu-i trist?

Banca şi iarba erau albe de flori: din crengi se prefirau florile, şiroaie încete, fără de vînt. Atîta singurătate şi tăcere!

Ştefanei îşi încheie haina, se alipi de trunchiul zarzărului... şi, fără mînie, începu să plîngă.

...Lumina lunii abia adia— albă... viorie... albă— în perdelele străvezii.

Sonia dădu la o parte perdelele, cu dosul palmelor, cum despici o undă, şi se culcă de-a lungul pervazului ca pe un maî.

Noaptea întindea peste toate o lene de apă limpede, în care se stingeau plîngînd zorii argintii ai florilor de zarzăr şi mijeau înfioraţi zorii fragi ai florilor de piersic.

...Să-ţi culci pe noapte trupul gol, ca pe o apă, să ţi-1 mlădii... şi să te tot duci... şi să te tot ducă...

Ştefanei îşi şterse ochii, ca să mai plîngă.

Zarzărul făcea un alb descîntec pentru mîhnirea lui: lunecau din crengi, lucind, florile — şi se stingeau în ape albăstrii...

...Căderea unei stele îi aplecă ochii spre zarzăr.

Căderea florilor îi călăuzi privirile spre Ştefanei.

— Plînge?... Plînge! Din pricina mea?... Din pricina mea!

Un copil plîngea la geamul ei. Cu o singură vorbă — fie dojana, fie orice — l-ar fi alinat.

Respirînd aroma de lacrimi a nopţii, îşi plecă zîmbind capul într-o parte şi privi...

Crude şi fermecătoare, mînile primăverii iroseau zarzărul, picurîndu-1 floare cu floare, cum storci un fagur plin — de dragul belşugului.

VI

...Pulberi palide... raze frînte... scînteieri aurii... viscoliri blonde... fumegări chihlimbarii: soarele.

Aşa răsări soarele, care pesemne se rostogolise prin fîn şi prin sulfină. Şi-un freamăt lung de aur trecu prin lanul de cicoare al cerului.

Roibu răscolea pămîntul umed, măcinînd salturi,

împărtăşindu-i neastîmpărul, Ştefanei îl îmbie, lovindu-1 cu mîna:

— Hai, roibule!

Trecură poarta în trap învălurit. Roibu încorda capul. Copitele ropotiră; ţărna roi.

înălţîndu-se în scări, Ştefanei întoarse capul spre geamurile îndărătul cărora dormea Sonia.

Fără voie, smunci dîrlogii.

Roibu se cabra nechezînd, ca săgetat de viforul unui galop dezlănţuit spre casă şi, îndîrjit, se năpusti.

...Scăpărînd albine, de o parte şi de alta a drumului, livezile se întreceau în goană de argint.

*

„Eu, slavă Domnului, sînt voinică.

Toate bune, numai pe tine de te-aş şti înzdrăvenită de-a binelea ! Caută de te îngraşă, Sonia ! Hrăneşte-te cîte puţin, de mai multe ori pe zi; stai cît mai mult afară, la soare; nu te osteni din cale-afară cu pianul; şi mai lasă fumatul: asta-ţi strică pofta de mîncare !

Mult mi-ar tihni să te ştiu măcar o lună la ţară! Atîrnă numai de bunul tău plac: Zoe te iubeşte — şi te răsfaţă, desigur, ca pe copiii ei..."

— Duducuţă...

— Intră, Pachiţo.

— Duducuţă, întreabă cuconiţa dacă vrei mata să mergi cu dumneaei pînă la tîrg după cumpărături?

— Da. Spune că merg... Adică... ştiu eu!... Poate să m-aştepte?

— Cum nu, duducuţă! Mai este vreme berechet! Nici n-au pus caii la trăsură !

— Bine, Pachiţo! Atunci, pregăteşte-mi repede baia.

— îndată, duducuţă!

Zăbovind dezbrăcată pe marginea divanului, Sonia se grăbi să isprăvească scrisoarea, căutînd totodată să-şi nemerească papucii cu vîrful picioarelor.

„...Doctorul se interesează statornic de sănătatea ta: ce om cumsecade! îţi trimete multe complimente şi urări de sănătate. Ai putea să-i scrii măcar un rînd de mulţumire!

Nu uita să transmiţi Zoei, din partea mea, cele mai bune urări de sfintele sărbători.

Ce mai fac fetiţele? Am pregătit pentru ele o sumedenie de jucării, între care două păpuşi înzestrate de mînile mele cu toate cele trebuitoare. Nu mă încumet să le expediez prin poştă: mă tem că s-or strica. Dacă vine încoace vreun om de la moşie, îndreaptă-1 pe la noi, să-i încredinţez pachetul. Tot prin el scrie-mi cam ce socoti că i-ar face plăcere băieţelului? îţi spun drept că nu ştiu ce să-i cumpăr.

Sărută-i pe toţi din partea mea. Pe tine te sărută cu multă dragoste,

Mama."

Rîndurile dinspre sfîrşitul scrisorii treziră treptat pe obrazul Soniei un zîmbet, curmat de îndată de o îngîndurare posomorită . Se ghemui pe divan, ţinîndu-şi bărbia în mîni...

— ...Nu-nu... trebuie să plec numaidecît: *trebuie.*

— Gata baia, duducuţă.

— Pachiţo...

— Poftim?

— Pachiţo... eu plec!

— Unde, duducuţă?

— Acasă.

— Cum asta? ! Rîzi de mine, duducuţă! Doar acuma ai spus că mergi la tîrg!...

— Nu... nu mai pot merge ! Trebuie să plec... mă cheamă de-acasă... e bolnavă mama. Du-te şi spune cuconiţei că mă cobor îndată... Hai, Pachiţo ! Doară nu mă duc la moarte!

— Iaca mă duc! Da' ştii una, duducuţă? Tare m-am deprins cu mata: are să-mi vie greu.

— Ce să fac ! Dacă trebuie ! şi mie-mi pare rău, Pachiţo !

Pachiţă ieşi.

Sonia se opri în mijlocul odăii, dusă pe gînduri...

...Părea că priveşte ochii unei căprioare care-şi frînsese picioarele venind spre ea.

Zvîcneau copitele agere, scăpătînd.

Grindina trapului bătea drumul de-a lungul, stîrnind pulberi.

Una cu trapul calului, Ştefanei privea zarea, neclintit, poruncindu-i să vie înspre el, să se apropie mai repede, aşa

cum porunceau pe mări şi oceane chipurile săpate în prora străvechilor trireme...

...Plute de vînt, umbrele norilor lunecau pe linul cîmpiilor... cîrneau... şi se pierdeau sorbite în livezile satelor...

— Sonia!

Ca o rîndunică avîntată din inima lui: Sonia...

...La o cotitură, sprinten ca saltul de zvîrlugă dintr-un salt de val — verde, un plop izbucni, se mistui...

...în goană săltată intră; în goană săltată ieşi, lătrat de cîni.

Satul vuia, vuia — de parcă s-ar fi prăbuşit prin sat, turbat, clopotul bisericii...

Un şuier lung.

Cu s'oare-n geamuri, fumegînd.cu roţile de-a rostogolul, trenul venea. Părea că şarpele de beznă şi funingine al tunelurilor, izgonit, fugea cu lancea soarelui sfărîmată în coaste.

Ştefanei încreţi fruntea: bariera lăsată îi stăvilea drumul.

Roibu scutură capul, sforăind.

Aşteptară ca pe-o punte pe sub care, vijelioasă, goana lor îi îndemna mereu.

...Un soldat scuipă o sămînţă... un copil scoase limba... un domn îşi îndreptă ochelarii... un frînar îşi aruncă ţigara... un chip...

— Sonia!

*

Nuni adormise pe un colţ de divan, strîngîndu-şi păpuşa la piept.

Păpuşa nu plînsese, dar căzuseră lacrimi darnice şi pe obrajii ei. Obrajii păpuşii erau la fel cu ai lui Nuni: rotunzi, îmbrobonaţi şi aprinşi.

în odaie nu mai era alt nimeni, decît plecarea Soniei şi somnul lui Nuni.

Fusese şi un zarzăr înflorit la geam: acum — ca rochia de mireasă a unei străbunice, mîncatăde molii într-atît, că o suflare îi spulberă mătasa uscată, cu dantelele prăfuite, atîrnînd ca pînze de păianjeni vechi...

Florile veştede răspîndeau o melancolie de veac mort prin geamul deschis asupra lor ca un capac de cufăr cu vechituri şi amintiri...

O lacrimă izbuti să alunece din colţul umbrit al genei pînă în colţul gurii.

Nuni adormise suspinînd. Prin somn, rînd pe rînd, suspinele se potoliseră. Doar cîte unul se mai răzleţea... trecea... şi suflarea lui Nuni curgea mai departe, liniştită, ca un izvor care-a săltat peste un vreasc.

Apusul soarelui tremură prin zarzăr şi intră în odaie.

O lumină aurie prăfui luciul oglinzii.

Sfinţii se coborîseră de pe icoane să-şi privească în oglindă bătrîneţele de aur.

Nuni visa...

Braţele ei se îndepărtară. Păpuşa căzu pe covor... şi fiindcă nu mai era culcată, deschise ochii pe jumătate: numai degetul lui Nuni ridica de-abinelea pleoapele păpuşii.

Deschise ochii. Clipi, clipi... şi văzînd că păpuşa căzuse, începu să rîdă...

— Ai căzut, Puşo ! Dacă nu stai cu Nuni!

Adormise plîngînd, se deşteptase rîzînd, ca o crenguţă de piersic înflorită prin somn.

Nuni privi cu smerenie flaconul cel frumos: Sonia i-l dăruise ei, aproape plin.

îşi aduse aminte cît de rău îi părea că Sonia plecase: da!... dar acum avea flaconul *ei* cu levănţica!

Turnîndu-şi cu multă băgare de seamă puţintică apă din flacon, îşi umezi amîndouă palmele; apoi îşi umezi şi părul cu ceea ce rămase pe mîni; pe urmă şi le şterse de rochiţă: aşa făcea şi Sonia.

— Suzica n-are parfum !

Nuni dezmierdă flaconul şi uitînd de păpuşă, ieşi grăbită din odaie, ducîndu-se să închidă în dulăpiorul ei *ceea ce nu avea Suzica!*

în încăperea deşartă, păpuşa uitată pe covor — cu braţele ţapene şi ochii pe jumătate deschişi — nu putea să plîngă...

Un zumzet tot mai pierdut, mai depărtat tremura deasupra înfloririlor.

Şerpuind răsfirate pe seninul încă luminat, cîrduri călătoare intrau în primăvara nouă.

înserarea mijea.

...De dincolo de zare, soarele scăpase un zmeu făcut din stînjenei prăfuiţi de polen: se spulberau petale vinete, albastre, viorii; slăbea murmurul zbîrnîitoarei; şi vîntul despletea şi împletea în voie cozile slobode...

...Cum şi-ar fi schimbat trupul şi sufletul, cu zarzărul de lîngă el: aşa vestejit cum era!

Să fi rămas el în livadă pentru totdeauna, şi zarzărul în locul lui, să se ducă la şcoală... să aibă părinţi, surori... să se cheme Ştefanei... s-o iubească pe Sonia...

Şi cu banca ar fi schimbat!

Legănat \e vînt, geamul scîrţîi.

Ştefanei întoarse capul, privi printre crengi către odaie... plecă iar capul spre pămînt, mai abătut.

încăperea pustie intrase în sufletul lui: simţea acum delaolaltă că Sonia plecase şi florile se trecuseră — nimeni în odaie, şi zarzărul la geam...

Oare zarzărul putea fi înduioşat?

Dacă ar fi fost el zarzăr, cîtă milă ar fi avut de Ştefanei — şi cum ar fi duşmănit-o pe Sonia.

Nu-nu... şi cîtă nepăsare ar fi avut pentru Sonia!

O minge-i căzu pe umăr, săltă pe bancă, şi de acolo căzu drept în braţele lui Nuni, care, oprindu-se dintr-o dată, răsări înflorită la capătul alergăturii ei.

— Tefănel! Tefănel! nu ştii!? şi Nuni merge diseară la înviere!

— Lasă-mă, Nuni!

Fetiţa ridică sprincenele, mirată.

Dumerindu-se că-1 supărase, se apropie de el şi, împăciuitoare, începu să-i dezmierde mîna:

— N-am dat înadins: din greşală ! Te-ai supărat, Tefănel?

Răspîndea tainice adieri de levănţica. Din părul, de pe rochiţa, de pe minutele ei, creştea amărăciunea lui Ştefanei.

întoarse capul încet, ferindu-se de privirea lui Nuni. Colţurile buzelor i se plecară în jos. îşi apăsă ochii pe furiş, cu vîrful degetelor.

— Lasă-lasă, Tefănel! suspină fetiţa, trîntindu-şi mingea de pămînt.

Mingea pîcîi de cîteva ori şi se opri, mirată.

Plîngeau. Tăcea toată livada.

„Nu ţi-a făcut nimica fetiţa!" Dojana Soniei se risipi ca un şirag rupt de la gîtul lui... Cîte zile trecuseră de-atunci?

Sonia avea o pălărie albastră cu margini plecate; o ţinea pe Nuni în braţele ei: zîmbea...

„Hai, Ştefanei, împăcati-vă! Cere frumos iertare lui Nuni!"

Limpezindu-şi ochii împăinjiniţi, Ştefanei întoarse capul. Nuni plîngea cu tot trupul, stînd în picioare; îşi acoperise ochii cu minutele, ţinînd coatele pieziş în afară.

Aplecîndu-se, cuprinse capul fetiţei şi sărută pe frunte — cu sufletul departe — mărunţica troiţă aşezată de primăvară la răspîntia de unde se desparte copilăria de tinereţă.

LA MEDELENI * 1

HOTARUL NESTATORNIC

PARTEA ÎNTÎIA

)

I

POTEMKIN ŞI KAMI-MURA

Doi țărani salutară cu o arhaică solemnitate pe viitorul stăpîn al moşiei. Mişcarea vastelor pălării învălui pe Dănuț cu epicul vînt al gloriei. Se opri în mijlocul şoselei ca un gladiator aclamat în arenă cu călcîiul pe trupul biruitului, avînd drept scut zmeul, drept lance sfoara al cărei fuior îl strîngea în pumnul răpezit îndărăt.

— D-apoi nu te doboară, boierule, namila asta?, întrebă unul din țărani.

— Pe mine!?

Dănuț tocmai isprăvise clasele primare. Era licean în vacanță.

— Mai bine hai de i-om da boierului o mînă de-ajutor să-1 suie, se amestecă în vorbă celălalt țăran, apropiindu-se de zmeu.

— Da' mare-i! se minună el. Cît o fereastră boierească !

Dănuț se simți mîndru că zmeul e al lui şi umilit că e mai mare decît el. Instinctiv — cum ocoleşte o femeie măruntă vecinătatea celor înalte — se îndepărtă grav, măsurînd şoseaua cu pasul. Zmeul rămase arestat între cei doi țărani.

— Opreşte, boierule, că nu bate vîntul dintr-acolo; întoarce-te-napoi, porunci sfătos unul dintre ei.

Dănuț se codi o clipă, cercetă zările, se încruntă cu demnitate, ca frămîntat de socoteli adînci, de răspunderi... şi se supuse. în goana mare trecu pe lîngă zmeul atent şi fugi,

şi fugi depănînd sfoara între degete. în urma lui, mosorul se zbătea ca un guzgan epileptic.

— Daţi-i drumul! răcni el de departe, smuncind sfoara din răsputeri.

Zmeul căzu în cap, Dănuţ pe spate.

între timp, unul cîte unul, apoi pîlcuri-pîlcuri, copilaşii satului îngrădiră, desculţi şi naivi, evenimentul de pe şosea.

— Lasă, boierule, că ţi-1 muştruluiesc eu, îl linişti unul din ţărani, ştergîndu-i straiele de colb cu bătăi delicate, ca pe un patrafir.

— Vezi! Vezi! Dacă nu i-aţi întins coada, suspină întretăiat Dănuţ, abia stăpînindu-şi lacrimile.

— Ia să vezi, boierule, numai să-1 iei cu binişoru, ş-ăl vezi că porneşte ! Aşa-i şi calu nărăvaş !... Ia te uită mata'!... Ş-ăl tragi... ş-ăl încerci... ş-ăl mai laşi slobod... şi iar tragi hăţu... Ian auzi!

Melodică mînie de violoncele, zbîrnîitoarea vîjîia în salturile, tresăltările şi încovoierile-ncordate ale zmeului însufleţit de viaţa vînturilor străvezii. Cozile se alintau feminin în larg, dezmierdînd puterea vînturilor.

— Hooo-pa !...

Dănuţ întinse braţele pe jumătate, într-ajutor celui de sus, c-un gol în piept şi, înfiorat, îşi feri capul. Cu o pornire de balet, fetiţele se mlădiară lin; băieţii se-ncordară, gata să se avînte.

Ca un delfin pe valul mării, zmeul se dăduse peste cap... Şi, mîrîind, se înţepenise iar la loc, piept în piept cu-ntreg văzduhul...

în urmă ondulară cozile păstrîndu-şi graţia de stele căzătoare.

— Hăi-hăi! chiuiră copiii.

Dănuţ clipi, zîmbind.

Sfoara curgea repede spre cer. Zmeul se înălţă deasupra satului, mai sus decît dealurile, decît soarele, decît rîndunelele. Copiii îl căutau cu mîna streşină la ochi, cu degetul celeilalte întins.

— Uite-1, măi! izbucni un băieţel.

— Taci, măi! se răsti la el un altul.

— Ci, măi? Ci?

— Sss! se-ncruntară ceilalţi.

în tăcerea din nou limpezită, cerul torcea înăbuşit.

Dănuţ pipăi sfoara ca pe tăişul unei săbii, cu vîrful vîrfului degetelor.

— Apucă zdravăn, boierule, că ţin şi eu...

Dănuţ se înghesui în ţăran, apucă sfoara şi, pătruns de adîncimea bulboanei de sus, îşi trase o mînă de pe sfoară. Dibuind cu ea îndărăt, apucă braţul omului. Mîna de pe braţ strîngea din răsputeri; cea de pe sfoară, uşurel.

— Ţine bine, boierule, nu-ţi fie frică... Pune amîndouă mînile, voiniceşte.

Cu o pornire duşmănoasă, Dănuţ se opinti şi trase, încreţindu-şi faţa. Cerul nu se desfundă... în mînile lui, atletică, sfoara vibra, umplîndu-i muşchii de bărbăţie... Ochii îi străluciră îmbătaţi.

— De-acum poţi pleca.

— Rămîi sănătos, boierule ! glumi cu seriozitate ţăranul, prefăcîndu-se că pleacă.

Sfoara-i izbucni din mînă.

— Stai! Stai! Nu mă lăsa! Scapă-mă! ţipă Dănuţ, îmbrîncit, tîrît, răscolit de panica unui înec în văzduh.

— Iaca, aici-s!

Din urmă răsună un trap jucăuş...

— Vă pofteşte coniţa degrabă la curte.

— De ce? se răsti Dănuţ către omul de pe bihuncă.

— Mergem la gară, boierule, că-i vremea! răspunse omul, abia stăpînind calul.

— Feriţi, măăi! chiuiră copiii, zbughind din calea calului speriat.

Colbul se luă la trîntă cu şoseaua... Hora copiilor încercui îndeaproape pe Dănuţ.

— Ce ne facem? întrebă el mîhnit, cu toată nădejdea în ţăran... îl dăm jos?

— Mai lasă-1, bădie !... Nu-1 da jos, boierule ! se rugară în cor copiii cînd la ţăran, cînd la Dănuţ.

— Eu zic să-1 ducem în ogradă şi să-1 legăm.

— Sigur ! Sigur ! jubilă Dănuţ, mai-mai să sară de gîtul mîntuitorului.

în frunte cu Dănuţ, alaiul mărunţilor călăuzi pînă la poarta ogrăzii pasul înalt al zmeului... Ograda se umplu de zarvă: cînii hămăiau, slugile răsăreau din toate părţile.

— Hai, Dănuţ, hai, că vine trenul, îl îndemnă din trăsură, gata de plecare, doamna Deleanu, cu mînile pe urechi.

— Stai, mamă, nu vezi că am treabă ! răspunse Dănuț, trăgînd de sfoara zmeului priponit, ca spre încercare.
— Gata, boierule! De-acuma nu mai scapă, că doar îl ține un stejar!
— Ai isprăvit, Dănuț?
— Bine, da' cine-l păzește? se îngrijoră el.
— Noi! Noi! protestă poarta înflorită cu copii.
— Ba eu ! hotărî apăsat un băiețaș mai răsărit, îngroșindu-și glasul.
înfruntînd dulăii, intră în ogradă și se înfipse lîngă stejarul încolăcit de sfoara zmeului.
— Cum îți zice ție? îl cercetă bănuitor Dănuț.
— A Marandei, să trăiți! răsună marțial' răspunsul.
— Și mai cum, băietele? întrebă cu blîndeță doamna Deleanu, scoborînd pe scara trăsurii.
— Gheorghiță, sărut mîna!
— Si nu ti-i teamă c-or să te mănînce cînii?
— Ehei!...
— Măi Gheorghiță, să nu te miști de-aici! porunci Dănuț.
— *Ecoutes, mon petit, il faut lui par Ier gentiment, pas de cette maniere; tiens, donnes-lui des bonbons.*
— Na... poftim, retușa Dănuț subt privirea doamnei Deleanu.
Și, brusc, îi întinse cutiuța cu bomboane violete, oferindu-i orășenește. Gheorghiță șovăi, dar îndemnul cucoanei îl hotărî. înșfacă repede cutiuța. Dănuț rămase cu capacul, indignat și nedumerit. Doamna Deleanu începu să rîdă.
— Lasă, Dănuț, dă-i și capacul... Poftim și dumitale pentru un rachiu — și-ți mulțumesc.
— Să trăiască boierul și să crească mare ! se ploconi țăranul.
Trăsura porni.
Urcîndu-se în genunchi pe pernă, cu bărbia sprijinită de poclit, Dănuț privi îndelung, cu melancolică invidie, pe din ce în ce micșoratul Gheorghiță. La fel priveau copiii cățărați de-a lungul porții pe străjerul stejarului cu zmeul.
Rămas stăpîn, Gheorghiță a Marandei dezmierdă sfoara întinsă și sonoră ca o strună... și, nesocotind bunătățile din pumnul închis, se așeză la pămînt, sprijinindu'-se de trunchi, își încrucișa brațele pe piept și începu să privească cerul ca un flăcău îndrăgostit.

— ...Te rog, nu te deranja, domnule Șteflea.
•—Vai de mine! Scuzați, vă rog! Știți, căldurile...
Odăița scundă bîzîia ca un 10 Mai al muștelor.
Șeful gării, cu surtucul pe jumătate îmbrăcat, boxa în zădar, pe nevăzute, cu pumnul îndărăt, gaura blestemată a celeilalte mîneci... în sfîrșit, răzbind prin tunelul de alpaca albastră, mîna șefului se repezi spre mîna înmănușată a doamnei Deleanu. Cu o înclinare eroică de om gras, sărută mănușa. Aducîndu-și aminte de batistă, și-o luă de pe cap, pudic.
Dănuț se simți înfrigurat, ca într-o magazie cu jucării misterioase. Nu-și lua ochii de la *looping-the-loop-\x* lent al benzii de hîrtie ciuruită de pe rotița telegrafului... Știa că banda aceea e tainicul funicular cu care urcă și coboară cuvintele de prin văzduh... și parcă nu-i venea să creadă.
— Vine regulat, domnule Șteflea?
— Vai de mine, coniță, imediat, gîfîi șeful.
— Hai, Dănuț, afară.
Pe peron așteptau un buchet de gîște legate, o traistă vărgată și, blondă, dimineața de vară între doi castani.
— Ia să te văd, Dănuț... Vai! în ce hal ești!
Costumul elegant de marinar, îmbrăcat abia de dimineață, încercase naufragiul șoselei. Sandalele fumegau la fiecare mișcare de colbăite ce erau, iar șosetele atîrnau buzate, descoperind gleznele mai albe decît pulpele.
Doamna Deleanu se așeză pe bancă, avîndu-l pe Dănuț în față, ca o problemă de arhitectură. își ridică voaleta, își scoase mănușele. Dănuț se simți reconstruit.
Cochetă impertinență — poruncită de năsucul cîrn copilărește — bereta albă se înclină spre ceafă, cam pe-o ureche, decoltînd fruntea în întregime; panglicile fluturară marin; funda albastră reînflori cu ancora pe față, la îmbinarea aripelor gulerului...
— Numai o mireasă-i lipsește! se minună duios șeful gării, răsărind cu o condicuță subțioară și cu chipiul roș deasupra pletelor batistei.
— Vine?
— Vine.
— Dănuț ! Dănuț !

Cu resemnare satisfăcută, ca salvat de la sinucidere, Dănuț se lasă tras îndărăt. Zărise la orizontul vertiginos al şinelor un punct negru, duşmănos ca o gură de revolver încărcat.

Mai aşteptară, privind şinele nervoase... îngrozitor de supărată pe gară, maşina trecu înainte...

— Marfă... marfă... marfă; a treia ... a treia... a treia... descifra Dănuț în gura mare, clipind şi strîngînd mai tare mîna doamnei Deleanu.

— Uite-1 pe tata, mamă! Nu-1 vezi? Papa! Papa!

La fereastra unui compartiment, mînile domnului Deleanu scuturau mănuşile spre cei de pe peron... La uşa vagonului fluturară pletele întunecate ale Olguței. Nici nu se oprise trenul, că Olguța şi sărise de pe scară, veselă, familiară, cum sărea și dimineața din pat pe covoraş.

— Vai, Olguța! vrei să mă îmbolnăveşti? țipă doamna Deleanu, alergînd spre ea.

în treacăt, Olguța-i sărută mîna şi se repezi la vizitiu.

— Mos Gheorghe ! Mos Gheorghe ! Am venit!

în urma Olguței se coborîră bagajele, trecute pe geam lui Ion, apoi domnul Deleanu, chefliu, în haine de *soie-ecrue,* cu panamaua pe ceafă, gata să glumească, să interpeleze; după el, cu mişcări liniştite şi ochi mari de îndrăgostită, privind şi respirînd vacanța, Monica.

—• îți pare bine că ai venit la noi, Monica? o întîmpină doamna Deleanu, luînd-o în brațe de-a dreptul de pe ultima treaptă si sărutîndu-i obrajii.

— Dâ.

Pălăria de pai, cu boruri rotunde şi panglică neagră, prinsă cu elastic pe subt bărbie, îi alunecă pe spate, atîrnîndu-i de gît.

Doamna Deleanu surise părului descoperit: era auriu cum sînt numai pletele de soare, pe care copiii vînători de fluturi le găsesc prin iarba cangurilor, zîmbind subt pălăria lor, în locul fluturelui după care au azvîrlit-o.

— Ei, copii, n-am uitat vreun bagaj?... Bun... Totu-i în regulă! Ei, bravo! Grozav îs de bine dispus! se lumină de-a binelea domnul Deleanu, frecîndu-şi mînile ca după un proces cîştigat.

Gestul bucuriei, al enervării şi al spălatului pe mîni era acelaşi la domnul Deleanu.

Cu unchiul său, Laurențiu Teodoreanu (Herr Direktor)

Dănuț se bosumflase; nimeni nu-l lua în samă, nimeni nu se uita la el! închise ochii şi se făcu nevăzut!

— Mamă, unde mi-i pălăria, gîfîi Olguța, sosind în goana mare de la cai.

Un cap de bunic, cu ochelari de aur pe vîrful nasului apăru la fereastra vagonului.

— Mă rog, a rămas în compartiment o pălărie de domnişoară; nu-i a dumneavoastră?

— Ba da! o revendică Olguța cu tărie.

— Mai bine mulțumeşte domnului, Olguța... Poftim! Ce ți-ai mai uitat? o cercetă, măsurînd-o din cap pînă-n picioare, doamna Deleanu.

— Pfuuu! izbucni Olguța, dînd cu ochii de Dănuț.

Şopti ceva la urechea Monicăi.

— Pfuuu ! pufniră amîndouă.

— Buftea-Buftea poloboc, cioc-poc, cioc-poc ! apostrofă Olguța pe Dănuț.

Cele două săptămîni de vacanță la țară îi rotunjiseră obrajii, stîrnind astfel o nouă poreclă pe buzele Olguței. Deşteptat din posomorala şi uitare, Dănuț măsură pieziş pe sora lui, şi cu mînile care ținuseră sfoara zmeului o pălmui din două părți, alungind de pe obrajii ei paloarea examenelor.

— Bravoo ! Galant cavaler! se amestecă de la fereastra trenului pornit domnul cel bătrîn.

— Respectili mele, coani Iorgî! răsună un glas de la fereastra vagonului următor.

— *Vus tis di land?... A ghiten Weig.*

La auzul jargonului ireproşabil, ferestrele vagonului de-a doua se umplură de capete semite, ca ferestrele unei cafenele de pe Ştefan cel Mare... şi de serviabile salutări. Care negustor din Iaşi nu fusese sau nu era clientul lui conu Iorgu Deleanu!

— Copii! Copii! Ia mă rog! îi potoli doamna Deleanu, despărțind la timp pe Dănuț de pumnul şi piciorul Olguței.

— Am să-ți arăt eu ție ! gesticula Olguța.

— Lasă, Olguța, nu vorbi c-un rău-crescut, o împacă Monica, luînd-o de braț.

Porniră înainte, împreună cu doamna Deleanu... Dănuț le ajunse din urmă.

— Voi... voi sînteți 'niște *fete!*, le [aruncă el cu glasul înecat de indignare.

— Nu-i adevărat! bătu din picior Olguța, răzbită de insultă.

— Nici nu mai încape vorbă. Tu ești băiat, interveni domnul Deleanu. Singura noastră fetiță e Monica. Asa-i, Monica?

— Ba și eu ! protestă Olguța... Da' nu-i dau voie lui — îl fulgeră cu degetul — să mă insulte!

— Numai foc îi duduita noastră, șopti moș Gheorghe, cu zîmbete-n mustăți și-n ochi, către omul care-ncărca geamandanele în căruță.

— Pace vouă! le porunci rîzînd domnul Deleanu. Cine merge cu mine în bihuncă?

— Eu! se pripi Dănuț.

— Ba eu! îl înlătură Olguța.

— Eu am spus întăi!

— Ce-are a face?

— Ba are!

— Nu vorbesc cu tine.

între timp, doamna Deleanu se urcase în trăsură.

— Bine, da' cu mine nu vine nimeni?

— Eu, tante Alice, se oferi Monica.

— Atunci, voi haideți cu mine în bihuncă.

— El să meargă în trăsură, stărui încruntat Olguța.

— Duduită, îi șopti moș Gheorghe, hai cu moșu pe capră.

Olguța se însenină... dar repede-și luă o figură de mucenică.

— Du-te cu bihuncă! Mie nu-mi trebuie!... Lasă-lasă!, se prefăcu ea că suspină, urcîndu-se pe capră, eu îs persecutată: știu eu!

Și, smulgînd biciul din teaca lui, șfichiui caii.

— Stai binișor, duduită, că ne răstoarnă!

— Moș Gheorghe, zvî'cni Olguța cu neastîmpăr între picioarele lui, mînă cît poți... Să nu cumva să ne ajungă! Auzi, moș Gheorghe?

— Vă salut cu respect, coane Iorgule!

— Hei! ce mai faci, domnule Șteflea? Tot voinic? Tot vesel?

— Vă mulțumesc! Cu slujba... Mmdă...

Neastîmpărul și mînia clocoteau în sufletul lui Dănuț, încălecat pe bihuncă; deopotrivă și-n copitele calului rămas pe loc, în urma trăsurii.

— Hai, papa, te rog... iute...

— Stai, frate, ce atîta grabă? Doar nu ești președinte la Casație!

— Să dea Dumnezeu s-ajungă! dori din adîncul inimii domnul Șteflea.

— Ai ajuns cu vreun proces pe-acolo?

— Chiar pîn-acolo nu, se spovedi el modest... Numai la Curtea de apel, dă, ca omul!

— O mînă de-ajutor?

— Dac-ați vrea ! îndrăzni el.

— Ei! Om vorbi altădată.

Dănuț se muiase: trăsura nu se mai vedea. Un nod amar i se urcă în gît, amintindu-și cum se urcase Olguța pe capră... Atîta obidă se abătu asupra lui, încît subt pleoapele închise închipuirea-i dădu buzna în trăsură, alături de mama lui: să poată plîngeși să fie consolat... Locul era ocupat de Monica!... Dănuț dădu pinteni roților bihuncii.

Picioarele Monicăi nu ajungeau pînă la podeaua trăsurii; atîraau. Totuși, nu și le legăna.

Nici nu bătea cu vîrfulghetelor sîrguitor lustruite toaca, în geamandanul ei de pe scăunaș. Și mînile Monicăi pluteau liniștite pe genunchii împreunați. Numai vîrfurile degetelor se ridicau uneori... și iar se lăsau, și iar tresăreau, răsfirîndu-se...

...Fiindcă de-a dreapta și de-a stînga drumului se legănau lanuri de culoarea soarelui, cînd luminate, cînd umbrite — fiindcă pe-alocuri s-alungau atîția maci, de parcă toate pozele Scufiței Roșii din cărțile de basme porniseră însuflețite, lăsînd albe paginile, rumenind cîmpiile...

„Cebine-istă în negru !" gîndi doamna Deleanu, și îndată-și duse cu spaimă superstițioasă mîna la gură. Monica avea abia zece ani și purtase de trei ori haina de doliu, pe care copilăria ei o îmbrăcase acum pentru ultima oară, fiindcă de acum înainte nu mai avea pe nimeni... Rochia neagră, pentru moartea bunicei, i-o făcuse doamna Deleanu...

— Monica, ce culoare îți place ție mai mult?

Ochii fetiței priviră grav pe doamna Deleanu.

Prinzînd privirea îndreptată asupra rochiţei de doliu, îşi plecă genele negre pe ochii de miere brună.'Obrajii i se împurpurară; lacrimi mari îi alunecară de-a lungul feţei... Mînuţile ei strînseră rochiţa ca pe o păpuşă primejduită.

— Pui mic, pui mic, n-am vrut să te supăr!

îi luă capul mîhnit pe genunchi, murmurîndu-i descîntecul cu vorbe dulci, pentru durerile copiilor si-ale îndrăgostiţilor.

Cîmpiile zvoneau de rîsetele glasurilor mici. Lumina soarelui adînc se dăruia pămîntului.

— Iartă-mă, tante Alice, n-am să mai fac!... îmi place albastrul, şopti Monica, îmbrăcînd cu-albastrul cerului unde era bunica, blondul holdelor unde-ncepea vacanţa.

— Nu mai tragi din lulea, moş Gheorghe?

— Duduita moşului, toate le' ştie!... clătină din cap moşneagul. Ba trag eu cînd am vreme! Toate cu rînduiala lor.

— Da' acuma de ce nu tragi?

Moşneagul ridică din umeri. Cum să tragă? Palmele lui negre şi bătătorite învăluiau, ocrotitoare, pumnişorii albi încleştaţi pe hăţuri, ca două coji de nucă miezurile fragede.

— Da' caii cine să-i mîie, duduita moşului?

— Cine??... Eu.

— Bată-te norocul să te bată!

— N-ai titiun? îl cercetă Olguţa, imitîndu-1.

— Cumpără moşu!

— Moş Gheorghe, începu Olguţa cu sfială, întorcînd spre el coada ochilor negri ca două capete de rîndunici ieşite din cuib, ţi-am adus un *pac di titiun*... Vezi că m-am ţinut de cuvînt, moş Gheorghe ! îl dojeni ea cu seriozitate.

De astă-vară făgăduise Olguţa moşului un pac di titiun, şi nu uitase ! Pacul era o cutie de tablă, cu tutun de lux, cumpărată de Olguţa din banii ei, de cu toamnă, şi păstrată în dulăpiorul ei un an întreg.

Olguţa n-avea bunici.

Chipul vioi şi ghiduş al moşneagului se încruntă de înduioşare. Ochii mici se micşorară sclipitori; musteţile-mproşcate-a neastîmpăr tremurară zburlite. Cuprinzînd c-o mînă hăţurile încrustate cu mînile Olguţei, scotoci cu cealaltă

în buzunarul de la piept, scoase o garofiţă sălbatecă şi, binişor, înfipse în pletele întunecate ale fetiţei roşul luceafăr al dedeochiului.

Dănuţ n-auzea decît tic-tacul mat al copitelor, bătînd în tact cu inima lui, pînă-n inima pămîntului. Subt roţile bihuncei, şoseaua viscolea-ndărăt... Dănuţ închise ochii.

„...Se făcuse noaptea neagră ca iadul cînd zmeul se năpusti năprasnic în urma fugarilor. Fugea calul lui Făt-Frumos ca vîntul, dar zmeul s-apropia ca gîndul, şi Făt-Frumos simţea în spate..."

Dănuţ deschise ochii, c-un fior în spate. Se prefăcuse el în zmeu, dar simţise numai spaima lui Făt-Frumos !... Ş-apoi, dacă Făt-Frumos ar fi tăiat capul zmeului,cine-ar mai fi urmărit-o pe Olguţa?... Dănuţ porni din nou la drum, călare pe bihuncă...

Domnul Deleanu ţinea hăţurile, dar nu i-ar fi trecut prin minte că nu mîna el calul... Şi cum să-1 fi mînat! Şi bihuncă, şi calul, şi hăţurile, şi Ion, care-1 ţinea pe Dănuţ să nu cadă, de la spate, nu erau decît Dănuţ prefăcut în ei toţi. Cu dinţii strînşi, cu ochii închişi, cu fruntea încordată, Dănuţ se iuţea'după Olguţa, în rostogolul roţilor, în tictacul mat al copitelor.

Dănuţ se putea preface-n oricine şi-n otice; putea fi oricînd, oriunde. N-avea decît să-nchidă ochii... Să fi vrut el, cît rău n-ar fi putut face! Norocea era milos! Dănuţ era mîndru cu spaimă de puterile ascunse-n el... Odată se mîniase pe mama lui fiindcă-1 luase de urechi şi-1 pusese la colţ. închizînd ochii, Dănuţ o omorîse... suferise... şi, grăbit, o înviase la loc, căci dacă murea mama cine l-ar fi iertat! Nimeni nu bănuia tainele lui Dănuţ, nici doctorul care-1 ştia pe de rost înlăuntru şi-n afară. Subt pleoapele lui Dănuţ, în adîncul lor, de acolo de unde vin lacrimile, se ascundea ceva, ca un somn cu visuri; cum închidea ochii, era mai mare peste toţi, chiar peste tata şi mama. Pe mama o făcea împărăteasă, pe tata ori general, ori mare sfetnic, pe Olguţa ori copil de casă, ori o trimetea la bucătărie.

Cînd le povestise moş Gheorghe povestea lui Ivan Turbincă, Olguţa ceruse moşului o turbincă la fel cu a lui Ivan.

— Dac-aş fi Sîn-Petru, matale ti-as da-o, duduita moşului!

— Dă-mi-o, moş Gheorghe!
— De unde s-o iau?
— Dă-mi-o, moş Gheorghe!
Olguţa se înroşise de necaz. Dănuţ tăcuse, c-un zîmbet pentru el în ochi... Mai tîrziu, la lumina luminării, Dănuţ îşi pipăise fruntea, privind-o în înecul ciudat al oglinzii. O dezmierdase chiar, ca pe un dar. Acolo era turbinca lui Ivan, în care încăpea tot iadul şi tot pămîntul. Mult se bucurase Dănuţ, fiindcă nimeni — nici Olguţa — n-avea turbincă. Şi nimeni nu ştia că numai el o are, cînd închide ochii...
Dănut simţi deodată vîntul si soarele în părul lui.
— Ce-i?
— Opriţi, boierule, opriţi... a căzut pălăria conaşului.
Fluturîndu-şi panglicele, bereta se rostogolea pe jos. Ion sări după ea.
— Papa, nu pornim? întrebă Dănuţ, alarmat de presimţirea unui nou popas.
— Ţine hăţul, Ioane... Iar te grăbeşti? Măi-măi! Stai să-nvîrt o ţigară. Uite şi pentru tine.
Zîmbind copilăreşte, domnul Deleanu îşi înfundă panamaua în capul lui Dănuţ, lăsîndu-1 fără cap, ca un cuier ocupat.
— Hoăăă! căscă el zgomotos, întinzînd braţele alene.
Dănuţ ridică panamaua, posomorit, şi se uită la tatăl lui, care-şi răsucea ţigara, cu ochii femeilor *neînţelese* de bărbaţii lor.

— Uu-uu, uu-uu, uu-uu...
— Cine face-aşa, moş Gheorghe, întrebă Olguţa făcînd întocmai.
— Caii, duduita moşului; au băut multă apă.
— Aşa! au broaşte-n burtă.
Monica dezmierdă mîna doamnei Deleanu.
— Tante Alice!
— Ce-i, Monica?
— Nimic, tante Alice, zîmbi Monica, respirînd adînc.
— Vrei să-mi spui ceva, Monica?
— Nu... E frumos, tante Alice!
— Pui mic!... Scoate-ţi pălăria, să te rumenească soarele...

— Tante Alice, uite romănite! recunoscu Monica florile călcate în picioare prin ograda şcolilor.
Romaniţele rîdeau în soare, şi ele în vacanţă.
— Acele ce-s, tante Alice?
— Sînziene!
— Şi acelea?
— Sîngele-voinicului!
— Şi acelea!
— Condurul-doamnei!
— ...Sînziene, murmură Monica silabele tremurătoare de soare ca un vers uitat de albine pe buzele copiilor.
Tăcură.
Uguiau nevăzuţi în jurul trăsurii dulci hulubi... Caii dădeau din cap blajin, urcînd la pas suişul... Pîlpîiau fluturaşi albaştri... Rîndunelele-şi lăsaseră în iarbă, la uscat, rochiţele umede de rouă... Drumul de foşnete şi de miresme ducea spre cerul apropiat — cu părul auriu, cu obrajii palizi, cu cozile pe spate, cu mînile împreunate — pe Monica.
Putea să răsară, acolo unde drumul se împreună cu albastrul, în haină albă, ţinînd într-o mînă inelul cu cheile cele grele care deschid porţile cerului, sfîntul Petre surîzînd.

— Mi-i foame, protestă Olguţa.
De cînd aştepta moş Gheorghe vorba asta [
— Sss! şopti el la urechea Olguţei; are* moşul ceva!
— Ia să văd ! îl rugă Olguţa cu glas scăzut.
Moş Gheorghe scoase din buzunar o punguliţă de hîrtie.
— Ce are moşu??
— Roşcove ! porunci Olguţa.
— Iaca, la asta nu m-am gîndit, se întrista moşneagul.
— Ce ai acolo, moş Gheorghe? se frămîntă Olguţa.
— Ia, nişte zahăr de ghiaţă, oftă el melancolic.
— Monica! Avem zahăr de ghiaţă! strigă Olguţa, tropăind pe capră...
— Ei, moş Gheorghe, îmi pare că vrei să-ţi dai leafa pe mîna dentiştilor! îl dojeni în şagă doamna Deleanu.
— Lasă, cuconiţă, să mănînce copiii zahăr... Parcă matale nu-ţi dădeam tot aşa cînd erai mică !...
Doamna Deleanu zîmbi. Aşa era. Şi ea... Era mult deatunci.
— Dar acuma îmi mai dai, moş Gheorghe?

— Dă, cuconiță ! Cum o vrea duduita !

Olguța sfărîmă cețoasele diamante înșirate pe sfoară... începu praznicul: Olguța, pe capră, sfărma,sugea și înghițea, și iar începea; Monica, în trăsură, ronțăia încetișor, privind aiurea. Doamna Deleanu sugea neîndemînatec, înghimpîndu-se în colțurile sloiului vanilat, gîndindu-se la vacanțele de odinioară... Moș Gheorghe îșismulgea mustețile zîmbind. Olguța nu-1 uitase: cu de-a sila îi vîrîse în gură o bucată de zahăr; moș Gheorghe o furișase în buzunar, cu mare băgare de samă, ca pe un dar de preț.

— Moș Gheorghe, grozav mi-i de poftă de un castravete crud... știi, cu sare și chiper ! ronțăi Olguța.

— Lasă s-ajungem! îți pregătește moșu cum știe el.

— Moș Gheorghe, cumpărăm și roșcove de la crîșmă... N-am mai mîncat de cînd! Știi, la cofetărie n-au roșcove! Auzi, moș Gheorghe?

— Aud eu!

— Și cumpărăm?

— Cumpărăm, cum nu? !

— Și mîncăm.

— ...Dacă mi-i da dinții la loc, oi mînca și eu, șoricelul moșului!

— Vai, moș Gheorghe! N-ai să mănînci roșcove?... Hai să le facem compot.

Un nechezat vesti din urmă apropierea bihuncei; caii de la trăsură nechezară războinic. Olguța se răsuci, privi, se încruntă și puse mîna pe bici.

— Moș Gheorghe ! Nu mă lăsa ! Ne-ajung !

Mult iubea moș Gheorghe caii, și pe cei de la trăsură, și pe cei de la bihuncă. Totuși, întrecerea începu vioaie, ca odinioară, cînd boierii erau năprasnici la mînie și la veselie, și cînd surugiii învîrteau harapnice intrînd cu oiștea naintașilor în porți, ca să zîmbească inima boierilor de țipetele jupînițelor. Moș Gheorghe își mai aducea aminte; știa și Olguța de la el.

— Hii-hiii!... chiui Olguța.

Moș Gheorghe zîmbi numai; biciul șuieră o vorbă de șarpe; caii lungiră trapul, scuturînd coamele grele, fluturînd cozile lungi... Și opt copite bătură toba luptelor.

— Uită-te-napoi, Monica! o îndemnă Olguța în gura mare, ca în plină vijelie.

Monica îngenunchie pe perne, ridicînd capul pe deasupra poditului.

— S-apropie?

— Parcă... șovăi răspunsul.

— S-apropie?

— Parcă da, se temu Monica.

— S-apropie? tună Olguța, luînd biciul din mîna lui moș Gheorghe.

— Da-da! se-nspăimîntă Monica.

Cu trupul lung și zvelt de libelulă, bihunca răsări în rînd cu trăsura, gata s-o întreacă.

— Grăbiți, copii! Grăbiți: mi-i o foame grozavă! Și-o sete! le vorbi din goană domnul Deleanu.

Dănuț, senin, se uită drept înainte, încordîndu-și coada ochiului. Astfel arăta Olguței disprețul lui și totodată putea să-i și zărească înfrîngerea prelungă.

„Ce bine-i să fii bărbat 1" gîndi Dănuț, respirînd cu nesaț aroma de tutun desprinsă din haina tatălui său, respirînd cu convingere duhoarea de tutun a mînilor și a suflării lui Ion de la spate.

— Moș Gheorghe, oprește! hotărî în șoaptă Olguța.

— Ho-ho, copii! Ho-ho, băieți!

Bihunca se ducea dusă ca o săniuță cu roți prin pulberi.

— Da-da! Fugiți dumneavoastră cît vreți!. Noi nu omorîm caii, le aruncă Olguța, ca o piatră ucigătoare din urmă, mărinimia milei.

Caii opriți gîfîiau din greu; suflările lor alergau încă, zbuciumîndu-i pe loc.

Cei din trăsură se ridicaseră în picioare, urmărind fumul bihuncei pe șosea. Olguța răsucea biciul, îngîndurată... Ielele străvezii ale arșiței umpleau zările de jocuri fără trupuri. Și deodată, ca o melancolie de fîn cosit în toamna soarelui de sus, de îngeri triști și blînzi, mireasma sulfinei îi învălui.

— Nu mai pot! Mor de sete ! răsuflă Olguța, răsturnînd în trăsură brațul de sulfină smulsă voinicește.

— Lasă, că pornim îndată, o potoli doamna Deleanu, ștergîndu-i cu batista focul obrajilor nădușiți.

— Uite, tante Alice! răsări şi Monica, aducînd în braţe mănunchiul verde plin de galbene scîntei, şi pe obraji culori de cîmp, culese o dată cu sulfina şi cu albăstrelele din păr.

Ocolind trăsura pe dindărăt, sase urce în stînga, Monica se opri deodată, ca întîmpinată de un gînd rău... Hăinuţa neagră, trăsura oprită ! în mintea ei de copil necăjit, toate trăsurile mergeau spre cimitir; toate trăsurile oprite aşteptau pornirea convoiului...

— Tante Alice! Trăsura n-are număr !

— Sigur că n-are ! Trăsurile de casă n-au număr.

— N-ai număr ! şopti Monica trăsurii şi-o bătucumînuţa, bucuros.

Ajutorată de Monica, doamna Deleanu orîndui în poclit mănunchiurile de sulfină, răsfirînd şuviţele... Caii porniră... Multă vreme, albine credincioase urmăriră colibioara de sulfină... în soare, sclipeau steluţe aromate, fulguind uşor pe capetele din trăsură.

— Tante Alice!

— Ce-i, Monica?

— Mai e mult pînă acasă?

— Acuşi ajungem !

— Vai j

— îţi pare rău, Monica?

— Nuuu, tante Alice!

Sigur că-i părea bine! Şi totuşi... parcă ar fi vrut să nu se mai coboare niciodată din trăsura fără număr şi cu sulfină în poclit: trăsura vacanţei.

— Moş Gheorghe, ce s-aude? întrebă Olguţa, cercetînd cerul, cu mîna adusă deasupra ochilor.

— Bat cînii!

— Ei! Cînii! Sus, moş Gheorghe !

— Bată-1 să-1 bată ! zmăul lui conaşu Dănuţ.

— Aha! mormăi Olguţa.

— Lasă, că-ţi face moşu unu mai frumos!

— Nu-mi trebuie!

Caii se opriră şi, smuncind de hamuri, trecură pragul porţii la trap, pe subt vîjîitul zmeului străjuit de un stejar şi de un marinar mărunt. De-un marinar ! De-un amiral avînd

pe buze zîmbetul aceluia care primi spada înfrîntului Napoleon.

Risipa albă a caselor ogrăzii, cu cea din mijloc largă şi adîncă şi stăpînă peste toate, răsări ca o luminoasă mănăstire fără turle şi călugări în ochii Monicăi.

Sforăind, caii se opriră la scară... în freamătul de viţă verde al pridvorului, zorelele multicolore căscau fraged.

— Mi-i foame, ţipă Olguţa cu mînie. Unde eşti, babo?

La glasul ei, cu chip şi trup enorm de eunuc — broboadă albă şi pestelcă albă, rîzînd în hopurile pîntecului şi-n căscatul ştirb al gurii, cu braţele deschise cuprinzînd ograda toată — coborî pe scări bucătăreasa.

— Aici-i baba! Da' bine c-aţi venit odată, că-mi ard puii pe frigare, bătu-i-ar norocu să-i bată!

Un cearceaf ud prins cu ţinte de colţurile ferestrei deschise se bomba lin şi iar venea la loc, prefăcînd căldura care moleşea caisele livezii în răcorită boare.

în odăiţa fetiţelor nu era nimeni... Intrase Anica în goană, desculţă, lăsînd pe scaun geamandanul uşurel al Monicăi şi ieşise trîntind uşa, după ce-şi sclipise în oglinda ovală a şifonierei de mahon surîsul de ţigancă fînără.

Acum geamandanul cu iniţialele bunicei era singur, în el aşteptau portretul bunicei şi o păpuşă îmbrăcată în negru, să vadă noua locuinţă a Monicăi.

Monica, aşezată în sofragerie la masă, pe un scaun cu două perne dedesubt, mînca frumos, cum o învăţase bunica: cu şerveţelul agăţat de pieptarul rochiţei, fără să-şi întindă coatele pe masă, cu gura închisă, ţinîndu-se dreaptă...

Dacă ar fi intrat bunica în odaia fetiţelor, şi-ar fi pus ochelarii şi, fără să atingă cu degetul nici şifoniera, nici cele două dulăpioare de lîngă paturile de nuc, ar fi văzut că pic de colb nu-i nicăieri, nici muşte, şi-ar fi oftat cu uşurare; ar fi simţit mirosul de podele ceruite îmbinîndu-se cuaroma de răcoare păstrată doar în tihna caselor bătrîne unde iernează mere şi gutăi şi ar fi clătinat din cap cu bunătate şi cu duioşie; şi s-ar fi aplecat cu multă trudă asupra paturilor neted învelite şi, dezvelind un colţ, ar fi văzut că aşternutu-i de olandă şi că spălătoreasa-i vrednică şi că-n dulapul rufelor

mai e sulfină şi lavandă — şi-ar fi acoperit ea cu evlavie colţul descoperit; şi dacă ar mai fi deschis şi şifoniera, şi-ar fi văzut păpuşile care-aşteptau emoţia fetiţelor premiante la examenul de clasa treia primară, şi-ar fi luat bunica ochelarii de pe nas, ştergîndu-şi-i, ar fi făcut o cruce la icoana Preacuratei din părete, şi o alta deasupra încăperii, şi-ncetişor, încetişor, ar fi ieşit, şi s-ar fi dus... fiindcă Monica putea să intre, în odaia fetiţelor nu mai era nimeni.

— Copii, daţi-mi voie să-mi scot haina; nu mai pot!

Scoţîndu-şi surtucul de *soie-ecrue,* domnul Deleanu rămase în cămaşă de *soie-ecrue,* cu guler jos şi moale. Ridicîndu-şi braţele în sus, le scutură; mînicile alunecară în jos.Păstrase mişcarea aceasta de mult, de pe atunci cînd avocaţii pledau îmbrăcaţi în robă. Păstrase şi roba cu gîndul că Dănuţ va îmbrăca-o într-o zi ca să pledeze... Poate că pînă atunci vor pricepe „cretinii" — cretini erau toţi aceia care contraziceau părerile profesionale ale domnului Deleanu — că roba dă aripi cuvîntului şi vor reîntroduce-o. De nu, să-i amintească măcar din dulap lui Dănuţ de vremurile vechi.

Domnul Deleanu îşi iubea profesia „ca pe-o amantă" — aşa spusese într-o pledoarie la Casaţie, rostind cuvîntul ilegal, cu pasiune şi aroganţă, ca să deştepte pe un consilier adormit — şi dorea ca şi Dănuţ să gîndească şi să poată spune la fel... Dacă Olguţa ar fi fost băiat!...

— Ei, Dănuţ, acuma eşti licean! Eşti băiat mare! Poţi judeca. Te faci avocat ca şi tata?

Doamna Deleanu ridică din umeri.

— Lasă-1, te rog, să mănînce mai întăi!... Dănuţ! Iar ţii coatele pe masă !... Uită-te la Monica ce frumos mănîncă. Şi-i mai mică decît tine!

Olguţa îşi retrase coatele, zîmbind. Dănuţ se înroşi, scăpărînd o privire cruntă înspre Monica şi Olguţa... Teroarea comparaţiilor cu Monica dăinuia de un an: de cînd Monica şi Olguţa preparau împreună, cu aceeaşi profesoară, clasele primare... Cine-o mai descoperise şi pe Monica! Olguţa! Fireşte ! Ea aducea şi puii de mîţă părăsiţi pe subt garduri, spre deznădejdea bucătăresei. Asta mai mergea! Dar pe Monica n-o putea mistui. Uzurpătoarea! Aliata Olguţei! Blonda !... Dănuţ demult aştepta prilejul s-o tragă de cozi cum trebue!

„Lasă!" înghiţi el în gînd. Şi din nou se dezrobi, afară, cu zmeul.

Ochii Olguţei îl iscodeau pe subt gene. De la o vreme băgă de samă. Clipi, se suci, Olguţa nu-1 slăbea din ochi. O ţinti şi el drept în ochi.

— De ce te uiţi la mine?

— Eu? se miră candid Olguţa.

— Da, tu ! replică el, hotărît să facă scandal.

— Eu nu mă uit la tine! Eu mă uit la Monica! argumentă Olguţa, uitîndu-se la Monica. Spune şi mata, mamă?

— Ba te-ai uitat! îşi ieşi din fire Dănuţ, schimbînd timpul şi împungînd cu degetul violent.

— Ei şi! N-am voie să mă uit!

— Bine ! Vom vedea !

— Ba ia te rog să te astîmperi! îl urechi din ochi doamna Deleanu.

— Pfuu ! se bucură Olguţa, cu şervetul la gură.

— Si tu să te linişteşti!

— Eu nu fac nimic!... Eram să mă-nec ! răsuflă Olguţa.

— Ia mă rog !

Domnul Deleanu îşi trecu zadarnic şervetul peste faţă; toţi îi zăriră rîsul. Dînd din umeri, se resemna şi doamna Deleanu să rîdă. Rîsul se răspîndi ca o horă batjocoritoare în jurul posomorălii lui Dănuţ. Se ridică de la masă, zvîrlind şervetul, şi porni spre uşă.

— Dănuţ, unde te duci? Ce, ai isprăvit? Ne-am ridicat de la masă?... Ia poftim înapoi!

— Nu vreau ! îngînă Dănuţ cu jumătate glas.

— Nu vrei la masă!... Bine! Foarte bine !... Atunci poftim la colţ... Auzi, Dănuţ? încheie scurt şi energic doamna Deleanu.

Dănuţ se duse, gîrbov... în sufragerie se făcuse o tăcere solemnă... Doamna Deleanu zîmbi cu bunătate, întîlnind ochii speriaţi şi umezi ai Monicăi aţintiţi asupra ei.

— Vrei să-1 iert, Monica?

Monica dădu din cap cu putere.

— Poftim la masă... Şi mulţumeşte Monicăi! Da-da!

— Merci! tremurară sarcastic buzele lui Dănuţ, lăsînd o mînă moartă în mînile Monicăi.

— Acum mănîncă-ţi caisele.

Dănuț despică în dinți o jumătate de caisă și așteptă, și așteptă să-i treacă nodul din gît ca să o poată înghiți... Cu sîmburele în ea și cu o viespe proaspăt aterizată, cealaltă jumătate rămase în farfuria cu caise grațiate de la moarte.

— Să vă fie de bine... Eu mă duc să mă culc !
— Dănuț, du-te și tu la culcare.
— De ce, mamă?
— Fiindcă așa trebuie !
— Hai cu tata și te culcă, măi băiete ! îl consolă domnul Deleanu, căscînd cu poftă.
— Și zmeul de afară? scînci Dănuț.
— Te-așteaptă.
Bucuria jocului cu zmeul în plin soare se umplu de amărăciunea somnului silit.
„Lua-l-ar dracu de somn!" blestemă Dănuț în gînd pe Molohul după-amiezelor copilărești.

— Ai isprăvit, Monica?
— Da, tante Alice; mulțumesc! răspunse Monica, păturindu-și șervetul și scuturîndu-și fărâmăturile de pe rochiță.
— Haidem să-ți arăt odaia voastră...
Olguța, cu capul plecat în farfurie, trudea mîncînd caise, absorbită și atentă ca și cum ar fi învățat o poezie pe de rost.
— Și tu, Olguța, hai-hai, isprăvește.
— Vin îndată; uite, numai patru caise mai am, se rugă ea.
— Să știi că te-aștept în odaie, Olguța! Să nu cumva să te prind pe-afară!
— Dacă spun că vin !
— Bine-bine!
Rămînînd singură, Olguța trase cu urechea... încredințîndu-se că nu se-ntorcea nimeni în sufragerie, se uită lung la Profira. Profira își întoarse fața turtită de pansea albă spre Olguța. Așteptă... scuturînd un șervet.
— Profira... Ascultă bine... Adă-mi chiar acuma un foarfece, un creion și o bucățică de hîrtie! gesticula Olguța cu degetul arătător, întovărășind substantivele cu cîte o ciocăneală în masă.
— La ce, duduie? căută să se dumirească femeia.
— Nu te privește ! Așa vreau eu !

În așteptarea Profirei, Olguța își sprijini bărbia de marginea mesei, își lăți coatele, strîngîndu-și obrajii cu pumnii, și medita preocupat.
— Ai adus?
— Am adus!
— Nu cumva i-ai cerut mamei ce ți-am spus? se alarmă deodată Olguța.
— Ba chiar așa !
— Vai, Profira! Și vrei să am încredere în tine !
— De ce, duduie? Iaca am adus.
— Și ce-a spus mama?
— A spus să caut la dumneaei în odaie, și eu am căutat și am adus.
— Așaa! Bun!... îți mulțumesc.
Olguța zîmbi. Aplecîndu-se asupra mesei, începu să scrie pe hîrtia elegantă, luată de Profira din cutia de scrisori — mare, lătăreț, apăsat — scoțînd limba la fiecare cotitură de literă.
— Bun!
Ieși hotărîtă, cu ochii înnegurați de Salomee, cu foarfece de Parcă, despicat în mînă.
— Amarnic diavol! exclamă admirativ Profira, mușcînd dintr-o caisă.

*

Odaia lui Dănuț se învecina primejdios cu odaia fetițelor. Punctul de fruntarie era ușa închisă, cu cheia în broasca din partea cealaltă.
Fața dinspre odaia fetițelor purta un cuier, în care atîrnau pălării de pai, funde de mătasă, un cerc tricolor, o rețea cu mingi multicolore și două paltonașe pepita.
Fața dinspre odaia lui Dănuț era împodobită în partea de sus cu o panoplie de postav de biliard, alcătuită astfel: o pușcă Eureka—culcată pe ținta ei de carton alb cu cercuri roșii în jurul centrului albastru — în tovărășia bețișoarelor isprăvite cu un tampon de gumă lipicioasă; două săbii de tinichea cu tecile pistruiete de rugină și scofîlcite de duelurile cu Olguța, încrucișate în X și o șuierătoare prinsă cu un șnur roșu, cu șuier bîlbîit și gust acrișor.

Mai jos de panoplie, despărțite de o sabie atîrnată vertical ca o coloană vertebrală a războiului, erau răstignite două uniforme: una de amiral japonez, cu şapcă şi fără pantaloni, poreclită Kami-Mura; alta de amiral rus, botezată Potemkin.

Pe atunci era la modă războiul ruso-japonez.

Olguța proteguia pe ruşi, Dănuț pe japonezi. De aceea, decorația — o fundă de la o jartieră de-a doamnei Deleanu — cusută nemuritor de Profira pe pieptul amiralului japonez, fusese smulsă cu stofă cu tot şi era păstrată prudent în buzunarul amiralului rămas decorat cu „steaua căptuşelii". în schimb, chipiul amiralului rus subt pumnul lui Dănuț se destupase. Olguța lipise la loc arhipelagul de carton cu gumă arabică şi cususe trainic fundul cu sfoară, împodobind totodată chipiul cu ciudate țesături de aur. Olguța îşi avansase chipiul la gradul de peste-amiral şi inaugurase evenimentul destupînd la rîndul ei — ceva mai calm şi mai metodic decît Dănuț — chipiul amiralului japonez. Doamna Deleanu reconstruise chipiul, iar Dănuț îl avansase generos la gradul de peste-peste-amiral: „ceea ce — spunea Olguța — e imposibil".

Iată şi epilogul războiului ruso-japonez în casa Deleanu:

— Acuma ce mai spui? *Ai* mîncat bătaie! o anunțase Dănuț pe Olguța, îmbrăcat în uniformă de amiral japonez.

— Nu-i adevărat!

— Să spuie papa.

— Dă, Olguța! Ce să-ți fac! Ruşii au mîncat bătaie; iacătă jurnalele.

— Ruşii, nu eu.

— Da' tu nu eşti Potemkin? o sfidase Dănuț.

— Eu? Nici n-am fost, nici nu *puteam să fiu.*

— Cum!?

— Fetele nu fac armată. Eu îs fată... să spuie şi papa... Şi-n afară de asta, japonezii tăi au avut noroc, da-s nişte fricoşi.

— Minți!

— Mint? Atunci de ce-s galbeni?

— Cum, de ce? Fiindcă-s galbeni; aşa-s japonezii.

— Să-ți spun eu: îs galbeni de frică. Toți augălbenare! țipase Olguța pentru urechile întregii Japonii... Şi dacă vrei

să te bați, să te bați cu *mine,* nu cu ruşii, încheiase Olguța c fruntea sus.

La masa dată în cinstea ambilor amirali, domnul Delears citise următorul comunicat:

Potemkin şi Kami-Mura
Au pornit dîrji la răzbel,
Foc şi pară şi oțel.
Ura! Ura!

S-au luptat cît s-au luptat
— Umplînd casa de dezastre —
Prin salon, sufragerie
Şi prin locuri mai sihastre.

Au mai stat ei şi la colț
— Aveau şi părinți duşmanii!
Ripostînd: colț pentru colț,
Cu toată cenzura mamii.

în ce hal fără de hal
Ți-e chipiul, Potemkin!
Dar e peste-amiral,
Kami-Mura-i mai puțin !

Peste-peste-amiral
Kami-Mura-i avansat.
Dar chipiul e-ntr-un hal
Supra-supranatural.

Kami-Mura a învins,
Şi Dănuț a cîştigat,
Dar Olguța a pretins
Că e fată, nu băiat.

Şi că, deci, nu poate fi
Biruită, nici vasal,
Fiindcă n-a fost niciodată
Autentic amiral.

Envoi 1

Kami-Mura legendar,
Vezi proverbul cu căruța !

Buturuga nu-i la ruşi,
Ocoleşte-o pe Olguţa.

Envoi II

Japonezi stăpînitori
Pe îndepărtata mare.
La ce bun? Toţi veţi pieri
în curînd de gălbenare.

Odăiţa lui Dănuţ avea şi flotă! Flota de lighean lucrată de moş Gheorghe din coji mari de nucă: chibrituri drept catarg, foiţe de hîrtie ceruită drept vîntrele, buzele lui Dănuţ drept vînt şi ale Olguţei drept ciclon.

Flota de băltoace: corăbioare debile încărcate ca arca lui Noe, cu vietăţi de celuloid găunos. Şi flota de iaz, cumpărată de la „Magasin universel" din Bucureşti de moşu Puiu: un singur vas, lung şi gros cît o franzelă, cu elice, steag, tunuri, coşuri şi marinari de tinichea, paralizaţi pe punte.

Dănuţ trînti uşa cu atîta putere, încît molozul i se prăbuşi pe umeri. Se scutură, clătinîndu-şi buclele castanii, cu mişcarea biblică a lui Samson.

— Lasă-lasă! dădu el din cap.

Dînd cu ochii de ultima cunună de premiant întăi, atîrnată deasupra patului, o smulse din cui şi o trînti pe jos, îmbrîncind-o cu piciorul.

— De asta învăţ eu, ca să mă persecute! Lasă... v-oi arăta eu vouă! clatină el pumnii spre uşa fetiţelor.

Desprinzînd puşca de pe ţintă, o înarma cu săgeata gumată şi trase... Chipiul peste-amiralului rus tresări, rămînînd cu o gropiţă întunecată în fund.

Pac, pocni săgeata, rămînînd lipită de uşă, ca o fişă de telefon... Dănuţ o desprinse... Pe uşă rămase un monoclu aburit. Pac... pac... pac...

— Ei, da' ce-i scandalul acesta? Ce faci acolo, Dănuţ? Nu dormi?? îl întîmpină de dincolo de uşă glasul doamnei Deleanu.

Dănuţ amuţi. în vîrful picioarelor, îşi atîrnă puşca la loc... Culese cununa, măturînd foile desprinse subt dulap, şi atîrnă restul gloriei în cuierul ei.

— Ai adormit?

Dănuţ izbi cu pumnul în pernă şi se întinse pe rug.

— Uite, Monica... Asta e odaia voastră... îţi place?

Mîna Monicăi îi strînse mîna mai tare.

— Ce bine miroase, tante Alice!

Cuprinzînd-o în braţe, doamna Deleanu o ridică sus, sus...

— Vezi tu ceva acolo?

— Da... Eii!... *Merci,* tante Alice!

Zărise deasupra şifonierei o tablă de-argint acoperită cu sulfină.

— Acum să-mi spui, în care pat vrei să dormi?

— Olguţa pe care şi l-a ales, tante Alice?

— Las-o pe Olguţa, o dezmierdă doamna Deleanu; alege-ţi-1 tu pe care-1 vrei... Pe cel dinspre fereastră sau pe cel dinspre uşă?

— Mi-i totuna, tante Alice...

— Bine, atunci ţi-1 aleg eu pe cel dinspre fereastră... Aşa o am pe Olguţa mai aproape de urechea mea! zîmbi doamna Deleanu.

Uşa etacului ei şi uşa odăii fetiţelor, aşezate faţă-n faţă, erau despărţite de tăcerea unui vast antret.

— Ş-acuma, hai să desfacem bagajul... Unde-i cheia?

— Poftim, tante Alice ! îi oferi Monica, cu capul ridicat, capătul lănţucului de argint din jurul gîtului, scos de pe piept, de subt pieptarul rochiţei.

— Da' asta ce-i, Monica?... Ce cruciuliţă frumoasă!

Alături de cheiţa nichelată atîrnă o cruce de aramă pe care ardea relieful unei chinuite răstigniri.

— îţi place, tante Alice?

— Foarte mult... O ai de la mama?

— Nu ştiu... mi-a dat-o bunica... Tante Alice.

— Ce-i, Monica?

— ...Te rog, ia-o! o rugă fetiţa, cu obrajii încinşi, scoţîndu-şi lănţucul... Vreau eu să ţi-o dau, tante Alice ! stărui ea, cu sprincenele ridicate, în preajma energiei lacrimelor.

Şi cu de-a sila strecură lănţucul în mîna doamnei Deleanu.

— ...îți mulțumesc, Monica, o împacă ea dezmierdîndu-i părul... Da' astfel de lucruri nu se dau, pui mic! E o amintire de la părinții tăi... Eu ți-o păstrez numai.

— Ție pot să ți-o dau, îi răspunse cu linişte şi gravitate Monica, privind în pămînt.

— O iubeşti aşa de mult pe tante Alice?

— Da.

— Şi tante Alice te iubeşte pe tine mult de tot... ca pe Olguța şi Dănuț.

— Ştiu! şopti Monica.

— Oare Olguța de ce nu mai vine? Ia du-te şi vezi tu.

Doamna Deleanu clipi... şi ptaă să deschidă geamandanul dibui mult în jurul broaştei cu cheița nichelată.

— N-o găsesc, tante Alice! intră alarmată Monica.

— Lasă, că vine ea singură... Trebuie să fie la moş Gheorghe ! Uite, Monica! Ți-am pus pe măsuța de noapte portretul bunicei... Dacă vrei să-1 atîrni în părete, îți dau eu o altă ramă.

— Nu-nu, e bine aşa, tante Alice.

— Lucrurile ți le-am aşezat în şifonieră... Uite, rafturile de sus stat ale tale...

— Tante Alice, se cutremură Monica, n-ai găsit o păpuşă în geamandan?

— Ba da! zîmbi doamna Deleanu. Am culcat-o, uite...

Şi din penumbra raftului luă ta brațe un pătuț ta care dormeau două păpuşi cu pălăriile ta câp.

— Mie, tante Alice? nu-şi crezu ochilor Monica.

— Sigur, Monica!... Uite şi o şifonieră cu rochii pentru păpuşile tale.

— Da' Olguța? se opri fetița cu brațele întinse.

— Şi ea are la fel!

Clanța descarcă un foc de puşcă, uşa pocni şi bufni la loc, repezită îndărăt cu mîna sttagă de Olguța..'.

— Ce-i? Ce-i?

Olguța se aruncase de sus, ta pat, legăntadu-se molatec ta tresăltările arcurilor scîrțiitoare, care dormeau de un an.

— Bine, Olguța, aşa se intră într-o casă de oameni?... Şi cu botinele murdare ta pat! Vai! Vai! Vai!

— Nu mai pot!

— Unde-ai fost?

— La moş Gheorghe.

— Şi ce-ai mai făcut, Olguța, o întrebă doamna Deleanu, privindu-i deodată ochii cu luare-aminte.

— Nu spun?? Am fost la moş Gheorghe!

— Olguța, iar ai făcut o poznă!

— Spune drept, Olguța !

— Am făcut ce *trebuia să fac*! vorbi Olguța sacadat, sfidînd.

— Olguța, nu umbla cu fleacuri! Aşa se răspunde?

— ...Foarfecele l-am pus la loc, încheie Olguța prin vorbe mărturisirea începută în gînd.

— Foarfecele!!... Cine ți 1-a dat?

— Chiar mata!... Siguri mata mi l-ai dat! se ilumina Olguța, simțind fericirea vinovaților care-şi găsesc din senin un complice la răspundere după ce-au săvîrşit singuri fapta.

— Eu! ! Olguța, vină-ți în fire!... Ia hai şi te dezbracă mai bine... Răpegior-răpegior.

— Mamă, mi s-a rupt ciorapul! se bucură Olguța, cu o gheată în mtaă, cambrîndu-şi degetul cel mare de la picior prin spărtura mereu lărgită de înflorirea lui roză şi ghiduşă.

— Văd şi mă bucur... Lasă ciorapul în pace, Olguța! Hai, scoate-1!

— Să-ți ajut, Monica?

— Nu,' *merci,* tante Alice! Pot singură.

Cu brațele aduse la spate pe deasupra grumajilor, Monica îşi deschise nasturii rochiței... Ciorapii Olguței zburară violent... Alunectad, rochița Monicăi descoperi un trup de băiețel mlădiu, cu piept naiv... Simțind privirea doamnei Deleanu, se acoperi din nou, plecînd bărbia.

— Eu mă duc... Dezbracă-te, Monica.

— Mamă, ce bine-i în pantaloni! se făli Olguța, sărind de pe pat jos.

începu să-şi contemple poziția de scrimă ta oglindă.

— Drac împielițat, culcă-te odată!... La revedere, Monica.

închiztad ochii, Dănuț deschise turbinca lui Ivan...

...Dănuț e paşă sau sultan: n-are a face! Capul e înfăşurat într-un turban de subt care răsar două musteți ca două

iatagane şi o păreche de ochi fioroşi... Doi colţi lungi ies prin gură rînjind. Colţii sînt împrumutaţi de la un strigoi!...

Sultanul Dănuţ era aşa de înspăimîntător, încît Dănuţ deschise ochii şi se răsuci pe-o coastă... Din odaia fetiţelor s-auzea glasul Olguţei; Dănuţ închise ochii cu mînie!

... Sultanul stă pe un tron de aur. De-a dreapta şi de-a stînga, două arăpoaice cu dinţii ca frişca pe crema de cafea flutură mari evantalii colorate. La picioarele tronului se-nşiră mii de turbane aplecate pînă la pămînt. Toţi se închină sultanului. Numai doi harapi goi, negri şi buzaţi, cu părul des şi creţ ca icrele negre, stau drepţi ş-aşteaptă cu mîna pe securi. Nimeni nu vorbeşte. Sultanul ridică un deget... Răsare un armăsar care tresaltă şi rînjeşte... Sultanul face un semn... Harapii înnoadă cozile Monicăi de coada armăsarului... Monica muşcă dintr-o caisă. Nu-i pasă ! Lasă că-i arată el sultanul!... O sută de mii de harapnice s-abat asupra calului...

Harapii o înşfacă pe Olguţa. Olguţa dă din picioare şi se strîmbă la sultan. Aşa! Bine!... Harapul ridică securea... Olguţa e speriată... N-are pe nimeni s-o apere decît pe fratele ei Dănuţ... Şi-ntr-adevăr, în fruntea unei oşti, ca Mihai Viteazul, vine Dănuţ, ucide pe sultan şi pe harapi — turbanele fug — şi scapă de la moarte pe Olguţa şi pe Monica. Olguţa şi Monica îngenunchează şi-i sărută mînile. El le ia pe şea şi porneşte, şi porneşte...

în fundul turbincei lui Ivan era somnul.

•— Tu dormi, Monica?

— Nu.

— Nici eu.

Olguţa îşi ridică picioarele în sus, bătîndu-şi tălpile goale cu palmele.

— Auzi, Monica?

— Ce s-aud?

— Mă bat la tălpi...

— De ce?

— Ştiu eu!... Fă şi tu aşa...

— Monica, ce facem?

-— Nu dormim?

— De ce să dormim?

— Aşa vrea tante Alice.

— Ei şi! Parcă tu dormi!

— Eu încerc! se scuză Monica.

— Nu mai încerca... Parcă ne ştie cineva ! Mama doarme.

— Monica?

— Ce?

— Nimic...

Olguţa căscă a pustiu... începu să colinde cu privirea plafonul alb, numărînd zgrumţurii varului.

— Monica, tu ai vrea să fii muscă?

— Muscă?

— Da, muscă! Eu grozav aş vrea... Ştii, m-aş plimba pe plafon cu capul în jos...

— Eu aş vrea să fiu mare, visă Monica.

— Şi *eu,* se grăbi Olguţa s-o ajungă... Ce-ai face tu dac-ai fi mare?

— ...Nu ştiu! se încurcă Monica.

— Eu m-aş face vizitiu... ca moş Gheorghe!... Şi l-aş răsturna pe Buftea din trăsură.

— Ce ai tu cu Dănuţ?

— Eu?... Nimica! El are cu mine.

— Adevărat! consimţi Monica. Te-a bătut, asta nu se face!

— M-a bătut? se răsti Olguţa întrebător. *

— Da, azi-dimineaţă!

— Nu mă tin!... Dacă nu-1 apăra mama, îi arătam eu lui!

— Tu ştii să te baţi, Olguţa?

— Tu nu stii? ?

— Nu.

— Eu ştiu foarte bine !

— Şi-ţi place?

— Sigur... Vrei să-ti arăt?

— Nu.

Tăcură. Olguţa oftă...

— Monica, de ce nu-ţi tai cozile?

— De ce să le tai?... îi plăceau bunicei... ea mi le-mpletea.

— Da... cred!... Da' nu-s bune la bătaie. Te-apucă de

— De ce să mă bat?
— Nu poţi şti!
— Şi cu cine să mă bat?
— Cu Buftea... Nu, ai dreptate! reveni Olguţa. Nu-i dau *eu* voie !
Olguţa se ridică într-un cot, mişcînd piciorul în aer.
— Monica, tu ai muşchi?
— Nu ştiu !
— Eu am! Uite: cînd strîng piciorul!... Monica, eu nu mai dorm!
Sărind jos din pat, începu să ţupăie pe podele, inspectînd odaia...
— Monica! ţipă ea deodată, cu intonaţia prezumată a lui Cristofor Columb în faţa Americei.
— Ce-i? sări, speriată, Monica.
— Nimic! răspunse iute Olguţa, închizînd portiţa sobei.
Se aşeză pe scaun, peste rochiţa Monicăi, meditînd...
— Ascultă, Monica, am să-ţi spun un secret.
— Spune.
— Ei, nu aşa! dădu din cap Olguţa, aşezîndu-se pe patul Monicăi.
— Mai întăi să te juri că nu spui.
— Eu *nu spun!* se revoltă Monica.
— Nu te supăra ! Te cred. *Dar* trebuie să juri.

— Te juri?
— Nu mă jur; eu *nu spun,* se încăpăţînă Monica.
— Nu te juri??
— Nu.
— Bine!
Olguţa se ridică de pe pat. începu să se plimbe prin odaie, ocolind-o pe Monica... într-un tîrziu, se aşeză pe marginea patului.
— Te-ai supărat, Monica? o dezmierdă Olguţa.
— Nu! se îmblînzi Monica... Da' de ce nu mă crezi?
— Atunci, te rog, jură-te!... Te rog, Monica: Fă-mi mie plăcere ! Haide, Monica !
— Bine... mă jur.
— Ei, vezi? Bravo!... Pe ce te juri?

Făcînd ocolul odăii, ochii Olguţei se opriră o clipă deasupra măsuţei de noapte. Monica zări privirea Olguţei.
— Pe portretul bunicei? întrebă ea cu ochii mari.
— Nu! Asta nu! se apără Olguţa... Atunci jură-te pe păpuşa ta.
— Mă jur pe păpuşa mea, Monica... începu ea repede.
— Că n-am să spun la nimeni... formulă Olguţa mai departe, bătînd tactul cu degetul arătător.
— ...că n-am să spun la nimeni... repetă Monica, dînd din cap.
— ...ceea ce are să-mi spuie Olguţa.
— ...ceea ce are să-mi spuie Olguţa.
— Stai! se încruntă Olguţa. Mai spune după mine!... Şi dac-oi spune...
— ...şi dac-oi spune... repetă Monica în silă, ridicînd din umeri.
— ...să-mi moară păpuşa.
— ...să-mi moară păpuşa. Ai isprăvit?
— Stai, aşa nu-i bine... Spune încă o dată!... Şi dac-oi spune... spui?
— ...şi dac-oi spune, oftă Monica.
— ...îi dau voie Olguţei...
— ...îi dau voie Olguţei...
— ...să spargă capul păpuşei mele, Monica.
— ...să spargă capul păpuşei mele, Monica* repetă Monica, indignată.
— Acum spune: Amin!
— ...Amin.
— Fă-ţi cruce.
— Am făcut.
— Ei, acum să-ţi spun secretul!
Tăcu zîmbind.
— Spui, Olguţa?
— Spun! Aşteaptă... Hai să-ţi spun. Ridică-te, şi vino cu mine.
O duse de mînă pînă la gura sobei.
— Da'n-ai să spui?... cercă Olguţa să smulgă suprema făgăduială.
— Vai! Olguţa!
— Deschide şi uită-te, îi dădu voie Olguţa, c-un gest larg.

— Ăsta era secretul?!
în umbra răcoroasă a sobei, şedeau două gavanoase de dulceaţă, cu capele de hîrtie albă.
— Ce? Poate nu-ţi place !... Să nu cumva să spui, Monica ! gesticula Olguţa c-un deget spadasin.

— Aţi dormit bine? le-ntrebă doamna Deleanu, intrînd pe uşă urmată de Profira, care aducea pe tabla chiseaua cu dulceaţă de trandafir.
Monica se înroşi; plecă ochii la pămînt.
— Dacă-i cald, mamă dragă! mărturisi Olguţa, îndreptăţindu-se cu braţele aruncate în sus.
— Nu te-a lăsat să dormi, Monica?
— Nu *poţi* să dormi pe-aşa călduri! hotărî Olguţa, evaziv răsucind linguriţa în dulceaţă.
— *Mata* ai insomnii?
— Ce-i asta „insomnii", mamă? suspectă Olguţa cuvîntul şi politeţa formulei şi zîmbetul însoţitor.
— *Asta* nu-i pentru tine. Mai bine spune drept de ce n-ai dormit.
— Eu n-am insomnii! El are insomnii! aruncă "Olguţa noul cuvînt în uşa lui Dănuţ, care dormea dus...

Uşa se deschise blînd, fără zgomot de clanţă... Fiindcă umblau în vîrfuri, ghetele scîrţîiră, dojenite de'un „ţţ"bine cunoscut lui Dănuţ. Doamna Deleanu făcea „ţţ" (încreţind nasul şi scuturînd capul cu o mişcare vioaie) cînd era enervată din pricini mărunte ori din pricini mai grave şi trebuia să se stăpînească... De pildă, fiindcă nu intra aţa în urechile acului sau fiindcă lampa fila demult, înainte de-a fi băgat de samă, sau cînd un musafir fără creştere mînca brînza cu cuţitul...
— Doarme... Umblă încet!
Profira păşea desculţă ca şi cînd ar fi avut cizme: podelele duduiau... Copiii, mai demult, o porecliseră „Sfînta lui sfîntul Ilie".
— Tic-tac, tic-tac, tic-tac... bang... vorbi pendula din părete, nesocotind porunca de tăcere.
Bătuse jumătatea lui cinci...

— Să-1 scol?... şovăi doamna Deleanu, cumpănind primejduirea somnului de noapte cu binefacerile somnului de după masă.
Storul cu resort nu ţîşni cum avea obicei cînd îl smuncea Dănuţ; se urcă lin, însoţit de mîna doamnei Deleanu, pînă la cerul copt de soare, între frunzele mărului domnesc de la geam.
Dănuţ îşi stâpîni un zîmbet de superioritate... Pleoapele lui, pe care le privea cu ochii închişi, împodobeau haina de mătasă cenuşie a somnului abia isprăvit, cu întortocheate crizanteme portocalii, scuturate din lumină...
Somnul, ca şi boala îl făceau pe Dănuţ invulnerabil şi răsfăţat de părinţi. De aceea lui Dănuţ îi plăcea să fie bolnav şi să ţie ochii închişi după ce se deştepta.
Doamna Deleanu se aşeză oftînd pe marginea patului... Prezenţa ei parfumă altfel căldura venită din livadă. „...Se uită la'mine... Ha-ha!... Cu-cu, aici-s" ! ţipă gîndul lui Dănuţ, ţupăind, ascuns în trupul cald şi fericit ca într-un pod în care atîrnă lenea strugurilor copţi.
Genele lui Dănuţ tremurau; începu să clipească...
— Hai, scoală, leneşule !... Hai, somnorosule ! îl îmbie doamna Deleanu, culegîndu-i buclele de pe frunte.
Dănuţ se întinse şi căscă sincer, deschizînd ochii de-a binelea...
— Deschide gura mare!... Ia repede, să nu curgă!
Linguriţa plină, adusă plutitor deasupra paharului cu apă care o oglindea, intră dulce în gura căscată şi ieşi anevoie dintre buzele închise asupra-i, curată la faţă... Doamna Deleanu cuprinse cu braţul capul lui Dănuţ, îl ridică, ajutîndu-i ca unui convalescent neîntremat să bea apă din pahar.
Dănuţ primea calm răsplata somnului.

Bluza de mătasă înflori cu roş de mac neastîmpărul văratec al Olguţei. îşi încheie grabnic centura de lac, despărţitoare la mijloc, între bluză şi-ntre rochiţa *ecossaise.*
— Gata! răsuflă ea, încîntată c-a întrecut-o pe Monica.
— Stai, Olguţa, nu ţi-ai pus ciorapii.
Privindu-se-n oglindă peste umăr, ridicată-n vîrfuri, Monica îşi încheia la spate nasturii rochiţei de doliu.

— Monica, nu mi-ai văzut ciorapii? întrebă Olguța, căutînd scoasă din fire și sub pernă.
— Nu i-ai pus pe scaun?
— I-am pus, da' nu-s! se înfurie Olguța trîntind perna.
— Poate i-a luat Profira să-i cîrpească!
— Am să-i arăt eu ei... Cum? ... Nu-i dau voie să umble în lucrurile mele!... Eu nu-s copil!... bombăni Olguța trîntindu-se dîn nou pe pat.
— îți dau eu o păreche de ciorapi... Vezi, îți vin? o îndemnă întrebător Monica, așezîndu-i ciorapii la căpătîi.
— Nu vreau nimic! Nu primesc !... Eu nu mă mișc din pat pînă ce nu-mi dă ciorapii mei!... Uite-i, Monica! I-am găsit... *Merci.*
Ciorapii zvîrliți de Olguța atîrnau peste pălării, în cuierul ușii.
— Ești gata, Olguța?
— îndată.
își pălmui părul cu amîndouă mînile în dreapta și-n stînga unei cărări alese pe nevăzute.
— Ia uită-te ! E bine?
— De ce nu te piepteni în oglindă, Olguța? o întrebă Monica îndreptîndu-i cărarea.
Olguța se plecase docil subt mînile Monicăi.
Isprăvind, Monica îi strînse părul la tîmple cu șuvițele alipite, păstrînd o clipă în palmele ei capul pieptănat corect, ca pe o enormă boabă de cafea Ceylon prăjită dincale-afară... Olguța se privi în oglindă.
— Ia să vedem, care din noi e mai înaltă?
— Ce bine-ți stă cu bluză roșie! Ești frumoasă, Olguța.
— Tu ești mai înaltă!... Da' eu îs mai voinică! se consolă Olguța, lățindu-și umerii, bombîndu-și pieptul în oglindă...
— Ridică-ți șosetele, Olguța !
— Lasă-le-așa 1 Haidem !
în fața ușii se răsuci pe loc, pironită de un gînd.
— Ascultă, Monica, să știi că azi are să se-ntîmple ceva !
— Nu știu! ridică din umeri Monica, potrivindu-și cu degetul elasticul pălăriei pe subt bărbie.
— îți spun eu! o asigură Olguța.
— Bine, da' ce are să se-ntîmple?
— Ceva! se încruntă enigmatic Olguța.
— Și ce pot să fac eu?

— Ba poti!
— Eu??
— Sigur! apăsă Olguța, privind-o în ochi.
— Ce pot eu?
— Tu *trebuie* să ții cu mine.
— De ce?
— Fiindcă tu ești prietena mea.
— Sigur...
— Atunci, mi-ai făgăduit?
— Da, Olguța, oftă Monica.

Dănuț străbătu casa în goană. îi erau mînile flămînde: de cînd așteptau ele sfoara zmeului! Totuși, după ce trînti ușa antretului din față, gata să fugă, încetini pasul... și se așeză pe treptele pridvorului calde de soare. Zmeul era acolo, Dănuț era aici... înainte de a se juca, Dănuț se bucura că are să se joace. Și aștepta. Fiecare bucurie avea pentru Dănuț, întocmai ca și săptămîna, o sîmbătă și o duminică... Duminica, în timpul școlii, era vacanța cea mare a săptămînii. Sîmbăta era ajunul ei. Dar pe cînd bucuria duminicii era întotdeauna întristată de apropierea treptată a celei mai urîte zile din săptămîna — luni, zi neagră în calendar după ziua roșie — bucuria sîmbetei era ocrotită de apropierea unei duminici care-o despărțea de luni. Dănuț ajunsese să prețuiască mai mult sîmbăta decît duminica... De duminică parcă se temea...
„Știe!" gîndi Olguța văzîndu-1 pe Dănuț așezat pe scări. Mușcă o îmbucătură bună din tartina cu unt, rugă pe Monica să-i ție restul și, cu mînile slobode, coborî treptele. Monica o urmă cu tartinele în mînă, nemaiîndrăznind să muște din a ei. Trecură pe lîngă Dănuț, atingîndu-1 cu umbrele lor. Dănuț întoarse capul într-altă parte.
„Laș!" murmură Olguța pentru sine cuvîntul de curînd învățat într-o poezie patriotică și tălmăcit de tatăl ei.
— Ce-nseamnă asta „laș", papa?
— Cum să-ți spun eu ție?... Uite, dacă cineva îți dă o palmă și tu nu-i răspunzi ești laș!
— Va să zică, eu eram lașă, papa?
— De ce?
— ...Bine, papa, cînd îmi trăgea mama cu papucul unde știi tu? îi replicase Olguța, privindu-1 pe subt sprincene.

— Asta-i altceva! începuse să rîdă domnul Deleanu.
— ...Și dacă aș fi dat și eu? îndrăznise Olguța cu oarecare codeală și fără convingere.
— Ai fi fost obraznică și s-ar fi supărat și papa!
— N-am înțeles. Mai spune-o dată, papa.
Și în sfîrșit se lămurise Olguța că un copil nu poate să fie laș decît între copii, dar că acolo nu trebuie să fie.
— Haidem, Monica; n-avem ce căuta *aici.*
Un început de neliniște îl cuprinse pe Dănuț după ce trecură fetițele. Abia atunci își dădu seama că lipsea ceva... ceva: a! nu s-auzea zbîrnîitoarea zmeului. Cu inima în hopuri, se repezi înspre stejar.
Subt cerul fără Dumnezeu și fără zmeu, Dănuț ceti biletul înfipt în sfoara care atîrnă tăiată de stejar.

Asta pentru palmele de la gară, Buftea !
Olguța Deleanu

Sufletul lui Dănuț căzu, tăiat ca și sfoara zmeului.
Se așeză ostenit de durere la rădăcinile stejarului... De data aceasta, turbinca lui Ivan era plină de lacrimi.

— Mai lasă zmeul, Dănuț!... Hai și mănîncă ceva, îi strigă din capul scărilor doamna Deleanu.

— Dănuț, n-auzi?

Doamna Deleanu coborî scările...
— Te-ai lovit, Dănuț? De ce stai așa?

— A! Ăsta era foarfecele Olguței!
Pe doamna Deleanu anumite lacrimi o întristau adînc. Lacrimele de acum ale lui Dănuț erau dintr-acelea... Răutatea Olguței o revoltă.
— Hai cu mama, Dănuț... N-ai tu încredere în mama?
Dănuț aștepta un miracol.
Doamna Deleanu îl luă de după gît înspre casă... Pe măsură ce se-ndepărta de locul zmeului, Dănuț își ducea tot mai des mînile la ochi. Se împiedecă de scară, orb și zguduit de suspine, ca de pragul unei temnițe.

— Duduie Olguța! Duduie Olguța! dădu alarma în livadă un glas ascuțit.
— Aha! se pregăti Olguța... Aici-s! înfruntă ea începutul începutului.
— Duduie Olguța, începu Anica gîfîind de alergătură, cu mînile pe sîni, vă poftește conița în casă.
— Spune că vin.
— Nu se poate, duduie! dădu ea cu spaimă din cap. A poruncit conița să veniți îndată... că de nu — Anica plecă rușinată ochii în pămînt — să vă aduc *pe sus!*
— Să poftești!... Du-te și spune că vin! comandă Olguța.
— Iaca mă duc!... Da' să veniți, duduie Olguța! se milogi Anica.
Olguța așteptă pînă ce pierdu din ochi tulpanul roș al Anicăi.
— Acuma haidem!
Olguța pășea, ca un erou, înainte; Monica, după ea, ca o mucenică.

— A spus duduia că vine îndată, își îndeplini Anica însărcinarea cu glas scăzut și ochi cît mai de căprioară.
— O aștept... știe ea ce-o așteaptă! vorbi uscat doamna Deleanu.
— Pfuu!
Doamna Deleanu dojeni din ochi pe părintele vinovatei și, încrucișîndu-și brațele, ridică umerii cu revoltă, coborîndu-i cu deznădejde. Domnul Deleanu era avocat într-atîta, încît nici pe copii nu-i putea judeca — mai ales pe Olguța.
Tribunalul vindictei părintești își inaugura ședințele în pridvor, la adăpostul plin de cîntece, de umbră și de soare al viței.
Cu inima grea ca o lacată de biserică pustie, Dănuț ședea în picioare îndărătul fotoliului de pai împletit, în care fierbea judecătorește mînia mamei lui.
Domnul Deleanu, răsturnat în fotoliu, picior peste picior, privea în sus, gîndindu-se cu nerăbdare și curiozitate la pledoaria Olguței. Țigareta de chilimbar, cu țigara neîncepută, pîndea de pe masă clipa cînd, orgolios de Olguța, o va ehema la el să-i întregească mulțumirea fără chip și fără

glas. Olguța urcă singură treptele pridvorului. Descoperindu-1 pe Dănuț îndărătul baricadei, se încruntă scuturîndu-și pletele.

— Am venit.

— Văd.

— Știu de ce m-ați chemat. Eu am dreptate.

— Crezi? !

— Sînt sigură.

— Atunci să taci din gură.

— Dacă-i așa, eu mă duc.

— Ba te poftesc să stai... și să stai cuviincios.

— Alice, interveni domnul Deleanu, las-o și pe ea să se apere!

— N-are nevoie ! Are destui avocați!

— ...Dar trebuie să aibă și un judecător! stărui cu înțeles știut domnul Deleanu, asupra acestui substantiv *abstract,* cum îi spunea el uneori.

— Poftim, judec-o!

— Nu! se apără el... Știi, eu...

— Știu. Țț... Spune ce ai de spus! reîncepu doamna Deleanu, adresîndu-se Olguței.

— Eu tac.

— Olguța, nu mă scoate din sărite !

— Eu tac.

— ...Dănuț, spune tu, ce ți-a făcut?

— Eu am iertat-o! îngînă posomorit și răgușit Dănuț.

— Asta nu ! sări Olguța. Iertare nu primesc. Eu am dreptate. El m-a lovit întăi. Așa-i, Monica?

— Asta-i adevărat. Am văzut și eu... la gară.

— Vedeți? triumfă Olguța.

— Minți! se revoltă Dănuț.

— Ba tu minți.

— Nu-i adevărat.

— Ba da.

— Tu m-ai insultat.

— Și tu m-ai lovit! zvîcni Olguța, gata să-și ia revanșa.

— De ce m-ai făcut „Buftea"?

— Fiindcă ești.

— Eu??

— Tu, Buftea!

— Să-mi dea zmeul, mamă! scînci Dănuț.

— Ia-1! zîmbi Olguța mefistofelic, arătîndu-i cerul.

— Am ascultat destul. Lasă-mă pe mine, Dănuț, îl acoperi doamna Deleanu.

— Sigur! Toti pe mine!

— Olguța!

— Eu am dreptate.

— Foarte bine... Ai să te. duci la tine în odaie — unde ai să stai toată ziua — și ai să scrii de o sută de ori „Eu am dreptate" și de două sute de ori „Eu n-am dreptate". Mîne dimineață să vii să-mi spui față de Dănuț cine are dreptate — dacă vrei să-ți mai dau voie să te joci și să capeți bomboane.

— Să stau pînă mîne dimineață în odaie!... Eu!? sui glasul Olguței treptele eșafodului, împlîntînd pe ultima roșul răzvrătirii.

— Da! Tu... și imediat!

— Dacă-i așa, eu mă mut.

— Te muți?!

— Mă mut.

— Și unde, mă rog?

— La moș Gheorghe. El nu mă persecută fiindcă am dreptate și fiindcă nu-s băiat.

Domnul Deleanu aprinse țigara. Olguța pierduse procesul cu brio. ,

— Olguța, trebuie s-o asculți pe mama...

Olguța se încruntă.

Domnul Deleanu făcu o pauză savantă, dînd răgaz propoziției să capete o valoare neatîrnată... Rostogoli un colac de fum aromat spre Olguța.

— ...cînd te roagă tata.

Olguța intră în casă, cu capul sus, strănutînd.

— Așa strici tu copiii!

— Alice... începu domnul Deleanu, răsfirîndu-și mustețile. Spune drept, Alice, fără mînie, fără enervare... dacă Olguța nu-i un drac... îngeresc! zîmbi el cu ochii Olguței.

— Așa e! oftă doamna Deleanu, abia stăpînind o lucire de tainică mîndrie.

Și se grăbi să dezmierde capul înfrîntului Dănuț.

— Bine face tante Alice, aprobă în șoaptă Monica, gata să facă la fel.

— Lasă, Dănuț, îți cumpără mama un zmeu mai mare... Uite, chiar acum scriu la „Universel"... Acuma ia-o pe Monica de mînă și jucati-vă-mpreună.

Dănuț luă cu' acreală mînuța timidă a suplinitoarei zmeului și o smunci spre livadă.

Doamna Deleanu se ridică de pe fotoliu, pornind spre ușă... Din treacăt, dezmierdă fruntea impertinent bombată a capului culcat pe speteaza fotoliului.

— Și pe tine ar trebui să te pun la colț ! zîmbi ea blînd.

— Păcat că nu se mai poate! oftă nostalgic domnul Deleanu, scuturînd scrumul țigării.

Olguța ieși din odaia ei, închizînd ușa cu zgomot. Se îndreptă spre ușa din față, fără șovăire, călcînd apăsat pe covorul moale. Bătu cu degetul îndoit în ușa etacului doamnei Deleanu, de două ori, corect, glacial.

— Pot să intru?

Bătu din nou, precipitat si violent.

— Au!

începu să-și sugă, plină de mînie, încheietura îndurerată... Bătu din nou cu pumnul în ușă.

— ...Nu pot să intru? apostrofă ea clanța piezișă.

Dădu buzna în odaie.

— Am venit să...

Etacul era gol.

— Aha! se dumeri Olguța.

Se îndreptă spre salonaș... Un picior îi lunecă pe podeaua bine ceruită, mai-mai s-o trîntească. Se uită crunt la podele — cu gîndul la Anica, ale cărei oglinzi erau podelele — și se întoarse îndărăt. Făcîndu-și vînt, își dădu drumul pe ghețușul roșcat... Buf, pocniră mînile ei în ușa salonașului.

— Ce-i?

— M-am împiedecat! gîfîi Olguța, cu mîna pe clanța din afară.

— Te-ai lovit? sări degrabă doamna Deleanu.

— Nu! răspunse Olguța, reluîndu-și demnitatea.

— Ce vrei?

— Am venit să cer hîrtie, cerneală, condei, peniță, sugătoare... și un transparent! mai născoci Olguța, cu noua suflare.

— Pentru ce? o întrebă distrat doamna Deleanu, ținînd cu mîna foile cărții cetită pînă la mijloc.

— Ca să scriu de o sută de ori că am dreptate.

— Și de două sute de ori că n-ai dreptate ! adaogă doamna Deleanu, întorcîndu-și cartea pe dos.

Olguța își trecu mîna pe frunte, îndepărtînd șuvițele alunecate... Doamna Deleanu deschise saltarul biurouașului de lemn de trandafir. Scoțînd o plumieră de lac japonez, începu să caute cu mișcări de pianistă prin rafturile înguste. O flacără bombată se desprinse dintr-un bujor roș. Olguța o culese din zbor, o prefăcu în punguliță, o umplu cu suflarea ei și o pocni de frunte: Poc. La zgomotul petiții, doamna Deleanu tresări.

— Iar te ții de drăcii... Uite un condei frumos.

Fruntea Olguței se-ncărcă.

— ...și o peniță nouă.

— Mai dă-mi una! pretinse Olguța, întinzînd mîna mai departe, cu o atitudine de picolo nemulțumit cu bacșișul căpătat.

— Poftim încă una... Asta-i „Claps", îi explică doamna Deleanu.

— Nu pot scrie cu „Claps" !

— Te rog lasă-mă!... Ce-ți place? Hai, spune!

— „Aluminium", triumfă Olguța, păstrînd penița „Claps".

— Poftim „Aluminium" ! Acum lasă-mă!... Ia-ți și calamara... și vezi să n-o scapi pe jos!... Ce mai vrei, Olguța? își ieși din fire doamna Deleanu, văzînd-o că tot nu pleacă.

— Hîrtie.

— Uf!... N-am hîrtie! răspunse scurt doamna Deleanu, închizînd cutia cu hîrtie de scrisori.

— Atunci să nu scriu?

— Ba te poftesc!... Du-te imediat la tata și spune-i să-ți dea coli... cîte vrei!

— Mamă, nu pot să deschid ușa!

Trîntindu-şi cartea pe biurou, cu foile răscolite, doamna Deleanu servi de portar măriei-sale pedepsita.

— Papa, m-a trimes mama să-mi dai coli.
— Pentru ce, dragu tatii? se interesă domnul Deleanu, îndoindu-şi ziarul.
— M-a pedepsit, papa! Nu ştii?
Punînd calamara pe masă, Olguța culese cu solicitudine scrumul din capătul țigării în palmă şi-1 suflă spre vița pridvorului.
— Haidem în biurou, Olguța, să-ți dau coli.
— Şi-un transparent, papa.
— Şi-un transparent.
Olguța întinse mîna spre calamara de cristal.
— Lasă c-o iau eu, se oferi galant domnul Deleanu.
— *Merci,* papa.
Olguța luă ziarul subt braț, ca pe o servietă, şi porni îndatoritoare după domnul Deleanu.

Biuroul de stejar, ca şi sufletul domnului Deleanu, era acoperit cu cărți de drept,şi-nlăuntru plin de bunătăți pentru copii.
— Uite, Olguța, asta din partea mamei...
îi întinse un conț întreg de hîrtie albă şi un transparent pătat de cerneală.
— Şi asta din partea mea — serveşte-te...
îi oferi cutia plină de verdele primăvăratec al bomboanelor de mintă.
— ...cu condiția s-o asculți pe mama şi să n-o superi.
— Bine, papa^ dacă am dreptate! se apără Olguța, sfărmînd în dinți bomboana.
— Lasă, Olguța!... Cînd are mama dreptate... nu poți avea şi tu.
— 'De ce rîzi, papa? îl iscodi Olguța.
— M-am gîndit la ceva !...
— Ştiu eu!
— Olguța, lasă pe oamenii mari să ştie... Tu joacă-te !... Adică du-te şi scrie ce-a spus mama...
— Papa, tu eşti supărat pe mine?
— Nu! De ce?
— Atunci am avut dreptate. *Merci,* papa!

Dănuț intră în livadă, cu mîna Monicăi ferecată în pumnul lui, aşa cum îşi aduce-acasă un bărbat mohorît soția descoperită necredincioasă. Monica îl urma privind pe sus... Zarea se răsturnase roşie ca un coş de cireşe pe cer şi pe obraji.
Dănuț ştia că trebuie să se răzbune, dar nu ştia cum să înceapă. Parcă începuse să-i mai treacă mînia.Asta îl revoltă !
— De ce mergi aşa încet? Nu poți să mergi mai repede? se stropşi el, grăbind pasul, la Monica.
Monica iuți pasul după el. Mergeau repede ca subt amenințarea unei ploi torențiale cînd n-ai umbrelă.
— Unde mergem, Dănuț?
— Nu-i treaba ta!
„E supărat, săracu *1"* îl compătimi Monica.
— Ştii ce? Hai să ne luăm la-ntrecere, Dănut!
— Nu.
— Atunci hai să stăm pe iarbă.
— Nu.
— Cum vrei!
— Asa vreau!
— Eşti supărat pe mine, Dănuț?

— De ce nu-mi răspunzi?

— Nu vrei să vorbeşti cu mine?
— Nu.
— Atunci mă duc.
— Ba să stai!
— Cu sila?
— Da.
— Cum? Nu-mi dai voie să mă duc?
— Nu-ți dau.
— Dănuț, ce-nseamnă asta?
— înseamnă!
— Eşti un rău-crescut!
— Vra să zică, mă insulți?... Lasă, că-ți arăt eu!
Cu o mişcare vijelioasă, o apucă de cozi şi smunci. Monica îşi strînse dinții; ochii i se înnegriră subt sprincenele încordate...

— Vrei să mă baţi? gîfîi ea.
— Da! bufni Dănuţ, neştiind cum să bată pe cineva care vorbeşte în loc să lovească şi să ţipe.
Trase din nou de cozi cu stîngăcie... înainte de-a-şi da sama de ce i-au scăpat cozile din mîni, simţi o arsură la deget...
— Au!
Monica-i dădu drumul.
— Muşti? o ameninţă el cu pumnii.
— Şi zgîrii.
în faţa ochilor şi-a mînilor Monicăi, Dănuţ făcu un pas îndărăt. O altă Monică o apăra pe cea dinainte.
— Nu mă bat c-o fată!... Du-te-acasă şi spune că te-am bătut, o sfida el mai de departe, alb la faţă.
— Eu nu pîrăsc... cum ai pîrît-o pe Olguţa. în loc să ţin cu Olguţa, mi-a fost milă... Aşa îmi trebuie! suspină Monica ştergîndu-şi ochii cu mîneca.
— ...Te-ai supărat? începu Dănuţ dezarmat, văzînd-o că plînge.
— Să nu mai vorbeşti cu mine.
Dănuţ privi îndelung cozile blonde tresărind pe spatele aplecat al Monicăi... O pierdu din ochi.
„Mai bine ne-am fi jucat amîndoi de-a caii, oftă el descoperind ce hăţuri minunate puteau fi cozile Monicăi şi ce greu era de-acum înainte să le mai aibă în mîni. Am fost un prost"...
Simţi o înţepătură la deget: dinţişorii Monicăi lăsaseră o cunurliţă urzicătoare. „...Că n-am bătut-o!"
— De' ce m-a făcut pîrîtor? ţipă el ciudos, bătînd din picior... Lasă, c-am să-i arăt eu ! Blondă! apostrofă Dănuţ o caisă coaptă, fiindcă în livadă, după Monica, numai caisele mai erau blonde.
Amurgul era roşu.

*

Olguţa luă cu degetele din gură ultima bomboană de mintă şi'o aşeză pe sugătoare. Apoi boteză între buze noua peniţă '„Aluminium" cu gust de aguridă, o cufundă umezită în cerneală, scutură condeiul pe sugătoare şi scrise titlul pedepsei:
„Olguţa are dreptate."

Sublinie titlul cu-atîta energie, încît linia, la început plină, se prefăcu la sfîrşit în două şine subţiri, ca şi cum expresul care le umpluse ar fi deraiat. Olguţa le contemplă cu satisfacţie... Mai muie o dată condeiul în cerneală si începu să caligrafieze afirmaţia... Virajurile roşii ale limbii, din ce în ce mai răsărită dintre buze, însoţeau virajurile negre ale peniţei din ce în ce mai repezi... După a zecea afirmaţie, Olguţa se încruntă, contrazisă de cele două sute de negaţii care-şi aşteptau rîndul în ciubăraşul negru al călimării de cristal... Mirosea a cerneală.
Olguţa lăsă condeiul şi începu să-şi sucească nasul.
Luă din nou condeiul. Subt fiecare cuvînt al ultimei afirmaţii însemnă cu vîrful peniţei cîte două ghilemete drepte. Subt ele altele, şi altele, şi altele. Mişcarea îi plăcea. Parcă scărpina coala. Cu încetul, hîrtia se umplu pînă jos de un joc de ţînţari sinelii.
Olguţa nu era mulţumită. Iar lăsă condeiul, iar îşi suci nasul. Luă şi bomboana de mintă, punînd-o în gură. începu să facă gimnastică suedeză cu degetele, deschizîndu-le, închizîndu-le, deschizîndu-le, închizîndu-le...
C-un „oac" de castaniete, degetele pocniră lovind vioi podul palmelor. Bomboana de mintă explodă în dinţi. Condeiul se ridică în aer, orizontal, şi de-acolo coborî inspirat asupra unei coli intacte:
„Olguţa *nare* dreptate de două sute de ori."
Olguţa privi cu milă pe reprezentanta celor două sute de negaţii, cape un plenipotenţiar mut. Făcuse într-adins o greşală de ortografie, scriind „n-are" într-un cuvînt.
„Olguţa are dreptate de o sută de ori."
Privi cu mîndrie sinteza bine caligrafiată şi corect scrisă a celor o sută de afirmaţii. Subt ele trase o linie, scăzu şi scrise:
„Olguţa n-are dreptate de o sută de ori."
Vra să zică, nimicise o sută de negaţii. Bun!
Dar tot mai rămîneau o sută... Bine! dacă-i aşa:
„Olguţa n-are dreptate de o sută de ori,
însă Buftea n-are dreptate de loc."
Olguţa respiră, privind epitaful pedepsei... Uşa se deschise încetişor... Monica intră în odaie, privind podelele, cu mîna la gură.

— Monica, ia uită-te ce-am scris!

— Olguța, începu Monica, uitînd să-și scoată pălăria, eu te-am trădat!

— Cine? Tu?

— Da, eu.

— Nu cred! scutură ea capul.

Monica oftă.

— Am fost cu Dănuț în livadă.

— Si te-a bătut?

— Nu.

— Ce-ați făcut atunci?

— ...Am mers...

— Nuu! Nu m-ai trădat! tăgădui Olguța. Ai ținut cu mine cînd te-am întrebat... Ai voie să mergi cu el în livadă! ridică ea cu indiferență umerii, schimbînd tonul. Numai să nu te bată... El știe că ții cu mine! o încredința ea confidențial.

— Da, știe! suspină Monica.

— Ți-a spus el?

— ...Nuu... știu eu!

— Sigur. Ai dreptate.

— Da.

— Și ți-a spus ceva?

— ...Nu. Eu nu mai vorbesc cu Dănuț.

— De ce?

— Așa.

— Foarte bine! aprobă Olguța. Tu ești prietena mea.

— Da, Olguța, îți promit că de-acum înainte sînt numai prietena ta.

— Bine! acceptă Olguța. N-ai văzut ce-am scris!?

— Cum? ai si scris?

— Uită-te! '

— Aa! Numai atîta ai scris! se liniști Monica.

— Ce? Nu-ți place?

— Nu zic că nu!... Da' scriu eu pentru tine.

— Da' nu vreau!... Așa am vrut eu să scriu!

— Tante Alice a văzut?

— Așa vreau eu! se împotrivi Olguța.

— Olguța, fă-mi și mie o plăcere... Eu ți-am făcut: vezi! Am jurat pentru tine.

— Și eu ce să fac? începu să consimtă Olguța.

— Tu uită-te!

— Asta nu!

— Atunci pune sugătoarea!

— Țț!

— Fă și tu ceva! Hai, Olguța, lasă-mă să-ncep!

— Știi ce?

— Scriu și eu cu tine!

— Nu vreau.

— Da' vreau eu!

— De ce, Olguța?

— Fiindcă n-am ce face!... Tu scrii „Olguța n-are dreptate" de două sute de ori și eu scriu că am dreptate.

— Hai să-ncepem.

— Monica, n-am condei! se tîngui Olguța, lăsînd-o pe Monica să-i ia condeiul.

— Vezi, Olguța! Lasă-mă pe mine!

— Fă cum vrei! oftă Olguța. Eu te-aștept!

începu să cutreiere odaia în lung și-n lat, din ce în ce mai repede. Poposi lîngă sobă, deschise portița, acordă o scurtă audiență gavanoaselor, închise portița la loc.

— Ascultă, Monica, tu pui numere la-nceput?

— Nu pun.

— Atunci cum știi cît ai scris?

— Tin minte.

— Aha!

— Vrei să pun?

— Nu... să-mi spui cînd îi ajunge la douăzeci.

— De ce?

— Ai să vezi!

Se apleca peste umărul Monicăi, controlînd...

— Asa! Douăzeci?

— Da.

— Scrie la-nceput numărul cincizeci.

— Vai, Olguța!

— Fă cum spun!

— Și tante Alice?

— Nu controlează... Scrie mare de tot „cincizeci"... Așa. Mai ai de scris douăzeci de rînduri, și s-a făcut suta *mea.*

— Mamă, ce-avem la masă? întrebă Dănuț pe doamna Deleanu, intrînd în salon, mahmur de singurătate.
— Ți-e foame, Dănuț?
— Știu eu?... Da' n-am ce face !
— De ce nu te joci cu Monica?
— S-a dus la Olguța.
— Du-te și tu.
— La Olguța??
— Bine. Ia o carte și cetește.
— Ce carte să iau?
— Dănuț !... Ești băiat mare !... Ascultă muzică dacă nu vrei să cetești.
„Ce rău e să fii băiat mare", căscă Dănuț, răsturnîndu-se pe divan. Din pricina Olguței și-a Monicăi, trebuia să-ndure pînă la masă pedeapsa unei sonate de Beethoven. Îl ispiti deodată o împăcare pornită de la el... Nu-și dădu voie. „Cînd ești băiat mare"... începu el să-și vorbească.
— Mamă, dă-mi, te rog, o batistă.
— Vai, Dănuț, mai rău decît sălbatecii!... Poftim batista mea. De ce n-ai batistă?
Sonata reîncepu. Dănuț ghemui batista mamei lui în buzunar, peste batista lui.
„Cînd oi fi mare, n-am să-i dau voie nevestii mele să cînte la pian", hotărî el, remarcînd lipsa domnului Deleanu.
Și fiindcă n-o mai ascultă, *Sonata lunii* începu să cînte-n el pentru amintirile de mai tîrziu...
Afară s-aprindea clipa de argint a cerului pe înserate... melancolia umbrelor fără de soare și de lună, clipa cînd nimeni nu îndrăznește să aprindă luminările subt ochii zilei care vede încă...

— Isprăvește, Monica, se impacientă Olguța.
— Lasă, că nu mai am mult.
Olguța măsluise și negațiunile, silind-o pe Monica să numeroteze cu cîte-un „cincizeci" persuaziv fiecare rînd al cincisprezecelea.
— Ascultă, Monica, începu Olguța agitată, după oarecare codeală jenată, îți dau ție păpușa mea.
— Pentru că ți-am scris asta? disprețui Monica colile acoperite de parada amăgitoare a literilor. Eu am două păpuși!... Tu ce-ai să faci fără păpușă?

— Nu!... Da' mie nu-mi trebuie păpușă. Ai isprăvit?
— Am isprăvit... Asta nu-i frumos, Olguța! Ce-are să spuie tante Alice?
— Lasă... Caută-mi o panglică.
Olguța făcu sul colile.
— Ai găsit?
— Da.
— Acum fă o fundă frumoasă; știi, cum mi-ai făcut pentru premii.
— De ce, Olguța? întrebă Monica, înflorind din vîrful degetelor funda sulului cu pedeapsa.
— Mama are să vadă că funda-i bine făcută și-are să fie mulțumită.

— Fiindcă eu nu știu să fac funde... ș-atunci are să uite să mai controleze!
— Vai, Olguța, tare ești șireată!
— Așa-i cînd... „ai părinți", urmă în gînd Olguța.
— Ce?
— Nimic... așa spun eu.
— Vă poftește la masă, le vorbi din ușă Anica, sorbind din ochi funda roșie.
— Cine? o luă în primire Olguța.
— Conița!
— Pe cine?
— Pe dumneavoastră, duduie !
— Cum ți-a spus?

— Spune cum ți-a spus.
— Cum să-mi spuie, duduie?!... Să veniți la masă mi-a spus...
— Monica, du-te tu singură. Eu nu mă duc.
— Pentru ce, Olguța?
— Fiindcă nu m-a poftit pe mine; și eu am făcut pedeapsa.
— Iar începi, Olguța?
— Te rog! Eu fac ce trebuie... Du-te și spune că eu nu vin la masă fiindcă nu m-a poftit, scanda ea cu mîna și cu piciorul.

—• Şi ce-ai să faci?
— Am s-aştept să mă poftească.

— Tante Alice, m-a rugat Olguţa să te-ntreb dacă poate să vină la masă?
— Sigur că da... Anica, du-te şi-o pofteşte.
„Al dracului îs fetele!" se mîndri Anica, alergînd din nou îndărăt.
Domnul Deleanu îşi întoarse faţa din lumină, zîmbind; recunoscuse retuşarea.
Luau masa în pridvor. Ca pentru un început de chef, nevăzuţi, greierii îşi acordau subţire scripcele; broaştele îşi dregeau glasul...
— Am venit.
Olguţa întinse sulul ca un pretext pentru fundă.
— Bravo, Olguţa! o lăudă înduplecată doamna Deleanu.
Olguţa zîmbi modest şi blazat.
— Ei, acuma, fiindcă eşti o fată cuminte, să ne spui frumos şi drept cine-a avut dreptate: tu sau Dănuţ?
Olguţa privi adînc pe domnul Deleanu.
— Mata, mamă dragă.
— La masă, copii, că se răceşte supa! izbucni gălăgios domnul Deleanu, de teama unui nou proces.
— Spune drept, Olguţa. îţi pare rău de ce-ai făcut? o întrebă doamna Deleanu, cu' polonicul de supă în mînă.
— îmi pare rău... după zmeu, oftă Olguţa.
în jurul lămpii cu glob roz începură să cotească fluturii ca nişte delicate vehicule, la ultimul rond al unei şosele...
Faţa de pansea albă cu trup gigantic a Pachiţei visa, ascultînd muzica lingurilor de supă. Mînile ei încrucişate odihneau orizontal pe pîntece.
— Dănuţ, nu sorbi supa.
Iar!
— Dănuţ, de ce nu te-nveţi să mănînci frumos?... Monica, arată-i, te rog, cum se mănîncă supa.
Cu rumen în obraji, ca o logodnică sărutată în faţa părinţilor, Monica aplecă vîrful lingurii spre buze, insinuînd supa, lin, fără murmur.
— Acum fă şi tu la fel.
— Miauuu...

Modulaţia de foame a pisicilor se mlădie veridică în noaptea de vară.
— Cîţţ ! se stropşi doamna Deleanu spre întunericul de subt masă, dînd cu piciorul.
O pisică nevinovată suferi în locul Olguţei. Domnul Deleanu îşi şterse cu şervetul un zîmbet înstelat de supă.
începură să se adune oaspeţii nepoftiţi ai meselor deafară. Veni, mai întăi, Aii: *poinier-ul* lăptos, roşcat şi jovial. Se aşeză lîngă doamna Deleanu, privind-o cu deferentă hemesitâ. Era plin de ticuri sau de purici. Clipea; nările'-i tremurau, mereu mobile; strănuta; îşi sucea gîtul ca cei care poartă gulere strangulatoare; îşi culca tîmplele cînd pe-o parte, cînd pe alta; hăpăia muşte şi le înghiţea ca şi cum ar fi avut amigdalită; îşi freca d'inapoiul pe jos, botiil i se sfădea cu coada; coada cu podelele; podelele cu picioarele...
— Marş, Aii!
Se dădu lîngă Dănuţ, tot scuturîndu-se, tot gudurîndu-se, plin de vorbe dulci, dar vorbind prea tare: Uu-iuuu, hauhau!
Din farfuriile schimbate se înălţă mirosul fripturii... Chemaţi de el, dulăii din ogradă — cu ochi de haiduc şi sfieli de căprioară — răsăriră întunecaţi pe scări... şi nu îndrăzniră... Subt garda picioarelor mesenilor, pisicile se strînseră mai tare, mute, c-un fior de frig de-a lungul spinării.
— Patapum, stîng ! Patapum, drept! Patapum, stîng ! Patapum drept!, comandă Olguţa, în picioare pe scaun, nemaiţinînd samă de nimic.
C-o ureche neagră pe ochi şi una răsfrîntă pe ceafă, castanie ; cu bot crocodilian; pieptos; cu picioarele strîmbe; cu mers legănat şi chilos de atlet în frac, *basset-u* Patapum, ghiduşul ghiduşilor şi „bucuria Olguţei", îşi făcuse apariţia, în timpul zilei nu-1 putea descoperi nimeni. Se ascundea ca o tragediană răscoaptă de lumina soarelui.
Veni de-a dreptul la Olguţa, conştient parcă de ilaritatea care-1 întîmpină. Se opri la picioarele scaunului, aplecîndu-şi capul într-o parte, ca cineva care spune: „Aud?"
— Patapum, drepţi!
Patapum făcu un sluj ostăşesc.
— Patapum, bum !

Patapum căzu drept pe spate.
— Patapum, sus!
Patapum învie dînd din coadă.
— Patapum, hap!
Cu o strîmbătură acră, ca la unt de ricină, Patapum înghiţi musca oferită.
— Bravo, Patapum!
Patapum făcu o piruetă, şi înflori sluj, cu jumătate din friptura Olguţei în dinţii ilari.
Monica rîdea cu hohote. îi căzură lacrimi pe friptura surprinsă. Doamna Deleanu rîdea cu ochii la Monica; domnul Deleanu, cu ochii la Olguţa; Olguţa, în braţe cu Patapum; şi lampa roză, tuturora.
Demn, Dănuţ întinse o bucată de friptură lui Aii: singurul rest de seriozitate cu care mai putea vorbi — şi care-1 asculta.

— Aii! ţipă ascuţit Olguţa, sărind de pe scaun cu mînile pe urechi.
Din braţele ei, expulzat, Patapum se rostogoli pînă subt botul lui Aii, care, de sus, aruncă o privire dezgustată bătrînului nemernic.
Acoperindu-şi pletele cu mînile, Olguţa îşi ascunse capul, violent, în braţele doamnei Deleanu.
— Ce-i, Olguţa? Ce s-a întîmplat?... Hai, spune, Olguţa !

— Ai amuţit, Olguţa? Tu!!
— S-a dus! ţipă Olguţa înăduşit în rochia doamnei Deleanu.
— Cine?
— Liliacul! ţipă ea scuturîndu-şi fiorii în braţele mamei ei.
Un mieunat strident străpunse tăcerea.
— Unde-i?
— ...Uf! S-a dus.
Doamna Deleanu închise ochii, cutremurîndu-se. Strigoiul moale al pletelor zburase afară, frîngînd un trăsnet negru pe tremurul luceafărului.
— Hai, Olguţa. S-a dus... Sigur că s-a dus.
— Nu cred.

— Olguţa, lasă copilăriile !
— Papa, s-a dus? întrebă Olguţa, trăgînd cu coada ochiului.
— Da-da ! S-a dus.
Olguţa sări drept în sus, cu ochii ţintă în ochii lui Dănuţ.
— Eram sigură că rîzi! Nu-ţi dau voie să rîzi de mine! Eu nu mă tem de nimeni.
— Numai de lilieci! şopti suav Dănuţ, încordîndu-şi picioarele subt masă.
— Bravo, Dănuţ ! aprobă domnul Deleanu.
Chipul dinafară al lui Dănuţ nici nu clinti, de teamă să nu-1 descopere ceilalţi pe cel dinlăuntru.
Olguţa se-ncruntă o clipă numai şi pufni de rîs.
— Ai dreptate !... Ce bine că s-a dus !... Papa, de ce mă tem eu de lilieci?
— întreab-o pe mama !
— Mamă, tu ştii de ce mă tem de lilieci?
— De unde vrei să ştiu? ridică ea din umeri, privind pieziş pe domnul Deleanu.
— Atunci de ce m-a trimes papa la tine?
— întreabă-1!
— Eu ştiu, dădu din cap cu tîlc Olguţa.
— De ce, mă rog?
— Să spun?
— Spune.
— Fiindcă şi tu te temi de lilieci!
— Olguţa, nu fi obraznică !
— Şi eu mă tem de lilieci! se spovedi Monica, încă palidă.
— Sigur. Tu eşti prietena mea.
„Ce proastă-i Monica", gîndi c-un fel de respect Dănuţ, pe care nimeni nu-1 ştia că se temuse, decît pisicile de subt masă, călcate pe coadă.

— Dănuţ, strînge-ţi şervetul.
Pe-al Olguţei îl păturise Monica, aşa că ochii lui Dănuţ întîlniră o dezamăgire — şi pe deasupra ochii Olguţei, la pîndă. Vra să zică, Olguţa nu uitase spiritul făcut pe socoteala ei!... Dănuţ se concentra asupra şervetului.
— Mamă, hai să vorbim franţuzeşte, propuse Olguţa, aruncînd o privire spre Dănuţ.

— Cum nu? consimți surprinsă, dar cu plăcere, doamna Deleanu.
— Mamă, eu pot să mă scol? întrebă Dănuț, luîndu-și inima în dinți.
— De ce, Dănuț? Stai cu noi. Vorbim cu toții, împreună.
Dănuț clipi, înghiți și se supuse. Răzbunarea Olguței începea.
— Olguța, *que fais-tu en ce moment?* începu doamna Deleanu.
— *Ca c'est trop simple, maman! Poses moi une autre question... plus difficile: n'est-ce pas, mon frere?*

— *Est-ce que tu as mal ă la tete, mon frere?,.. Dis vrai! Si c'est oui, que je ne te derange plus !*
— Dă-mi pace! mormăi Dănuț, primenindu-și obrajii cu altă roșeață.
— *Voyons, mon petit, dis cela en francais, au moins!...* Dănuț, *comment dil-on en francais:* lasă-mă-n pace?
— *Laisse-le tranquille, maman, il ne comprendt pas!* disprețul Olguța pe Dănuț cu vorba, cu tonul și cu mișcarea buzelor.
— Olguța, *sois plus aimable!*
— *Mais puisque je dis la\ verite, maman!*
Domnul Deleanu își mușcă buza. îi creștea inima auzind-o pe Olguța polemizînd într-o limbă pe care abia o învățase, și mai mult din auzite, cu accent corect și dezinvoltură. „Ce temperament de avocat!" regretă el.
— Olguța, *tu n-as pas raison*! apără doamna Deleanu pe Dănuț, stăpînindu-și un zîmbet.
— *Qu'il le prouve!* gesticula Olguța.
Dănuț știa franțuzește cît și Olguța. N-avea însă curajul să vorbească. Se jena, ca și de recitarea poeziilor în salonul cu musafiri.
— *Allons, mon petit, reponds,* îl somă doamna Deleanu.
Lui Dănuț i se urcă sîngele la cap. Adunîndu-și puterile, smulse din tăcerea lui înnourată o expresie auzită de la domnul Deleanu și o fulgeră pe Olguța în franțuzește.
— *Je m'en fiche!*
— *Alors, va te coucherl* încheie aspru doamna Deleanu.
Dănuț porni. în antret era întuneric. Se întoarse îndărăt în pridvor și se așeză pe scări între cînii ciobănești, care

nu știau franțuzește, dar știau să muște... Cu accent de violă, Monica, la rîndul ei, intrase în tabăra dușmanilor...

— Patapum, *comment font Ies avocats?*
— Hau-hau!
— *C'est bien!...* Patapum, *comment font Ies magistrats?*
Patapum închise ochii și căzu narcotizat.
— Hai, Monica!... *Și* Patapum știe franțuzește! vorbi tare Olguța, trecînd cu Monica de mînă pe lîngă Dănuț.
Dănuț', tot pe scară, între cîni, își strînse dinții și tăcu patriotic în noaptea românească.

— La ce te gîndești, Alice?
— ...La nimic... îmbătrînim... Copiii cresc mari...
— Da...
— Ca mîne-poimîne casa rămîne goală... noi mai bătrîni...
— Ce putem face?
— Nimic ! Să-i creștem pe ei și să ne privim tot mai rar în oglindă...
— Oglinzile de-acum înainte sînt numai pentru ei, ca și noi.
Tăcură...
— Olguța și Monica, puneți-vă paltoanele. Și tu, Dănuț !
— Puneți-1 și tu, Alice, să nu răcești.

Se pornise parcă o mișcare undeva pe cer sau pe pămînt. Nici vînt și nici murmur de frunze nu era.
O clipă, broaștele-amuțiră. Și din tăcerea lor de inimi zbuciumate, care s-au oprit delaolaltă, buhaiul de baltă se tîngui așa de simplu și de trist! Și broaștele-ncepură iar, dar altfel, căci, de pe zări desprinsă, se apropia încet, cu amfora răcoarei pe umărul ei gol de lună plină, adevărata noapte.

*

— Monica, ți-a plăcut ce i-am făcut?
„Săracu Dănuț!" gîndi Monica, revăzîndu-1 din nou singur pe scară între cîni. Și cu glas tare:
— Dănuț nu știe franțuzește?
— Cum să nu știe?! îl apără jignită Olguța, scuturîndu-și trupul în căderea albă a cămeșii de noapte.

— Atunci de ce nu vrea să vorbească?
— Aşa-s băieţii... proşti!... Monica, încheie-mă la gît.
— Cum? Dănuţ îi prost? se miră Monica, prinzîndu-i nasturele în cheutoarea guleraşului.
— Am spus eu asta?
— ...Da. Tu ai spus că băieţii îs proşti.
— Sigur.
— Atunci cum?
— El nu-i prost... Da' aşa-s băieţii!
— Olguţa, tu nu-ţi pui papucii?
— Nuu! Aşa-i bine! Scoate-i şi tu! Aşa-i că-i altfel cu picioarele goale?
— Ce frumos e, Olguţa! zîmbi fetiţa, călcînd desculţă în apa lunii.
— Vezi, dacă m-asculţi!
— Acum ce facem? !
— Ne batem cu perne, îi dovedi Olguţa, aruncîndu-i un puişor.
— Tu nu te-nchini, Olguţa? o întrebă, ferindu-se, Monica.
— După ce ne batem cu perne!
— Nu. Eu mă-nchin.
— Hai şi eu atunci!
îngenunchind pe pat, Monica se rugă în gînd cu Ochii închişi: „Tatăl nostru cel din ceruri"... Olguţa, cu glas tare, în picioare... Se opri ca să îndrepte icoana strîmbată de inaugurarea bătăii cu perne.
— Monica, tu ai vrea să fii Maica Domnului?
— ...în numele Tatălui, al Fiului şi-al Sfîntului Duh, amin... Ce-ai spus, Olguţa? o întrebă Monica, desprinzîndu-şi faţa din cerul bunicei.
— Hai să ne batem cu perne!... Num... tată... fiu... duh... amin.

Dănuţ ştia de ce dormea Aii pe covor în odaia lui în loc să doarmă afară, în pridvor. Dar nimeni nu trebuia să ştie nici ce ştia Dănuţ, nici că Aii sforăia în odaia lui, încolăcit pe covor ca un continent de purici. La drept vorbind, nici lui Dănuţ nu-i prea venea-ndămînă să ştie ce ştia, fiindcă ştiind, frica de noapte şi singurătate, nenumită, îl privea gata să vie, ca cineva strigat pe nume.

— Hai să mă dezbrac, se îmbărbăta Dănuţ, sculîndu-se zgomotos de pe pat.
începu să-şi scoată hainele, cu mişcările factice ale actorilor cînd reproduc pe scenă gesturile mici de toate zilele. Din odaia Olguţei răsunară moi bufnituri de perne şi rîsete pe două glasuri.
„Ce bine-i să fii însurat"... Şi se gîndi deodată cu nedumerire că într-o zi chiar el, Dănuţ, va fi mare... îşi ridică ochii în oglindă şi privi sus, cu capul dat pe ceafă, locul unde va fi capul unui Dănuţ... capul lui Dan de peste mulţi ani... Parcă nu-i venea să creadă!...
Adică va veni un străin, un uriaş, îl va înghiţi pe Dănuţ, şi cu Dănuţ în el, va face pe ceilalţi să creadă că-i însuşi Dănuţ?... Ciudat!... Şi Dănuţ unde'va fi?... Dănuţ nu va mai fi nicăieri...
— Nu vreau! se împotrivi Dănuţ, ca în faţa morţii şi-a mormîntului.
Nu-i aşa! Dănuţ va fi în el, ca un ou mic de lemn într-un ou mare... Nu-i totuna!... Fiindcă uriaşul va fi tot Dănuţ... Cum asta? Şi mic, şi mare?... Capul lui Dănuţ îi ajunge pînă la buzunarul de la jiletcă, unde-i ceasul tatei, şi totodată capul uriaşului e însuşi capul lui Dănuţ? Ciudat!... Ca şi cum ai ţinea capul între mîni, şi capul ar gîndi deoparte — cum? poate să gîndească aşa! Şi trupul fără cap s-ar gîndi şi el!... Foarte ciudat!...
„Oare şi tata a fost mic?... Sigur c-a fost..."
Vra să zică, a fost odată un copil de-o vrîstă cu Dănuţ, frate cu Dănuţ şi cu Olguţa, dac-ar mai fi, şi acuma nu mai este decî't tatăl lui bănuţ... Da' unde-i celălalt?... S-a dus sau e în el?... Dacă l-ar tăia pe tata în două, l-ar găsi pe celălalt? Sigur că nu!... în trup e scheletul, inima, plămînii. Dănuţ a învăţat la şcoală tot ce-i în trupul tatei. Atuncea unde-i celălalt?
„Oare nu-s eu?"
Dănuţ clipi ameţit.
...El e copilul tatei... şi-al mamei! Ciudat!... Să fii unul singur şi să fii copilul'a doi oameni!... Unu plus unu face doi... Asta-i sigur! A învăţat la aritmetică... Atunci de ce Dănuţ e copilul *şi* al tatei, *şi* al mamei?...
Şi cum se fac copiii?...
„Oare eu am să fac copii?"

Dănuț se privi cu spaimă în oglindă.

„Eu îs băiat!" se liniști el, ca și cum s-ar fi amăgit: pe sine ca pe altcineva mai mic decî't el și mai neștiutor...

„Olguța are să aibă copii", o pedepsi Dănuț.

...Olguța!... Olguța e sora lui!... De ce?... Fiindcă și ea e a tatei și a mamei... Nu se poate !... Olguța e a mamei, și Dănuț al tatei... Mama e femeie... Cum poate să facă o< femeie un băiat!... Atunci tata 1-a făcut pe Dănuț?... Bine, da' motanii nu fac pui; numai pisicile fac!... Âsta-i altceva!... Nu spune mama că Dănuț e băiatul ei? Oare mama spune minciuni?... De ce e mama femeie?... Are păr lung?... Tata are musteți!... Mama are rochie!... Și tata ar putea să-și puie rochie!

închipuindu-și-1 în rochie, Dănuț zîmbi.

...Tata e avocat... și mama e femeie... Oare și Dănuț va fi avocat?... Nu-i vine să creadă!...

Cum poate oare să vorbească tata un ceas în șir fără să citească?... Oare învață pe de rost? Nu se poate!... Numai poeziile se pot învăța pe de rost!... Tata e foarte deștept... de asta poate vorbi un ceas!... Și Olguța e foarte deșteaptă... Dănuț se teme de Olguța... El e premiant întăi, dar Olguța e foarte deșteaptă... Cu ea nu se poate pune... Oare Dănuț îi prost?... Așa crede Olguța, da' nu-i adevărat!... Cum poate să fie Dănuț prost, cînd Dănuț vede cum e Olguța și cum e el singur!... El nu poate vorbi ca Olguța... Atunci'?... Asta-i altceva ! Dănuț știe că nu-i prost fiindcă el are turbinca lui Ivan... Olguța nu știe că Dănuț e deștept... chiar foarte deștept!... Dac-ar asculta Olguța ce gîndește Dănuț!... Ce păcat!... Cu Olguța poate vorbi numai.'

Dănuț se privi deodată în oglindă... El vorbea sau altcineva?... își pipăi mînile, una pe cealaltă... Făcu mișcări cu degetele, cu brațul...

...Vra să zică el, Dănuț, era stăpînul lui: tot Dănuț. El poruncea și el asculta... așa cum trebuia să asculte Dănuț pe mama și pe tata... El putea face cu el orice!... Spunea mînii: „întinde-te", și mîna se întindea... Dacă i-ar fi spus: „Zgîrie-1 pe Dănuț", l-ar fi zgîriat?... Nu... De ce nu mai asculta?... Fiindcă n-avea cum s-o silească... Ba avea! Cu cealaltă mînă... Nici așa ! Nici una n-ar fi vrut să-1 zgîrie... De ce?... Fiindcă nu le putea pedepsi... Ba da ! Putea să le muște!... Dar nici dinții nu vroiau să-1 muște pe Dănuț !...

Așa-i! Mînile care nu vor să-1 zgîrie sînt mînile lui!... Oare și degetele gîndesc?...

— Ce-i asta, Dănuț? în loc să dormi te uiți în oglindă? Ia mă rog!

Doamna Deleanu, în chimono, făcea rondul de noapte, pe tăcute, ca toți cei care-1 fac.

— Te-ai spălat pe dinți?

— M-am spălat.

— Mînile ți-s curate?... Ia să văd... Dănuț — Dănuț! Pentru ce-s făcute periile de unghii?

„Pentru mata, mamă, ar fi răspuns Olguța", gîndi Dănuț roșindu-se.

' — Să vii mîne dimineață să-ți tai unghiile. Ai auzit?

^— Am auzit.

— Și-acuma culcă-te... Dănuț ! Da' asta ce mai e? înmărmuri doamna Deleanu, descoperindu-1 pe Aii... Marș, Aii!

Aii deschise ochi de cuvios călugăr descoperit de stareță la maici și ondulă spre ușă.

' — Ce caută dumnealui aici?

— A venit singur, mamă!

— Cred bine! Asta mai lipsea!... De ce nu l-ai dat afară?

— ...Am uitat.

— Noroc că mi-am adus eu aminte!... Da»' tu ce cauți aici??

— N-aveam chibrituri, mamă !...

Capul Olguței răsărise atent prin crăpătura ușii care dădea în antret.

— Umbli cu picioarele goale? Olguța!

— Nu-mi găsesc papucii! x\m să-i arăt eu Anicăi!

— Ba te poftesc să te culci!

— Ce cauți la *mine* în odaie? se oțărî Dănuț.

— Eu vorbesc cu mama! Asta-i casa mamei. De ce n-o dai afară pe mama?

— Olguța, lasă-1 în pace !

— Mamă, l-ai dat afară pe Aii?

— De asta ai venit!... Hai la culcare ! Repede, Olguța !

— Mamă, cînii fac ploșnițe?

— Ce? Ai găsit ploșnițe? se spăimîntă doamna Deleanu.

— Nuu ! Da-ntreb așa !

— Olguța, ai să mă-nnebunești ț
— De ce, mamă dragă?
— Te rog, lasă-1 pe Dănuț să doarmă!
— Eu nu-1 las? El nu mă lasă pe mine!
— Olguța!
—-Iaca mă duc... Mamă dragă, tare-ți șade bine în chimono!

Doamna Deleanu întoarse capul spre fereastră, să-i zboare rîsul acolo de unde răsar fluturii.

— Noapte bună, Dănuț !

îl sărută pe frunte, stînse luminarea și ieși lăsîndu-1 pe Dănuț cu lumina lunii... și cu ceva care nu intrase încă în odaie... Dar inima lui Dănuț auzea venind, tăcută, mută, ascuțită ca umbra unui zbor de liliac, spaima.

...începu un gînd să povestească în gura mare, asurzitor, ca un papagal, tot dialogul cu Olguța și cu mama: „Ești un prost! Ești un prost! Ești un prost! Du-te și-o bate pe Olguța ! Nu ti-i rușine să te facă de rîs! Să te facă de rîs..."

Și-un alt gînd, dimpreună cu celălalt, șoptea ca șerpii: „...în cimitir se ridică din mormînt strigoiul. E galbăn la față, ochii negri ard; dinții și unghiile cresc, cresc... și strigoiul vine fără să-1 auzi, prin lumina lunii... în cimitir, în cimitir... Și nici nu-1 auzi cînd vine..."

Deschise ochii: spaima lunii umplea odaia... Se smulse de pe pernă și repede întoarse capul: nu era nimeni la spate, dar poate plecase și venise la loc...

„...Strigoii caută sînge de om tînăr..."

„...De fată tînără!" țipă alt gînd de-al lui Dănuț.

își făcu semnul crucii... Se culcase fără să spuie rugăciunea. Se făcu palid în paloarea lunii.

Olguța lăsă lingura în gavanos, gavanosul îl vîrî în sobă. Monica se vîrî în pat. Hotărîtă. Olguța porni spre ușa dintre odaia lor și a lui Dănuț, de unde răsunau bocăniturile.

— Cine-i acolo?
— Eu.
— Cine, eu?
— Eu, fratele tău.

— Nu cred!
— Dacă-ți spun!
— Și ce vrei?
— Să-ți spun ceva.
— Spune.
— Deschide ușa.
— Pentru ce?
— Ca să-ți spun.
— Și ce-mi dai dacă deschid?
— Spune tu ce vrei.

Olguța se-ncruntă. Nu mai înțelegea nimic.

— Olguța, nu deschide! o îndemnă tainic Monica.
— De ce să nu deschid?
— Deschide, Olguța, răsună tare și grăbită vocea lui Dănuț.
— Să-mi dai pușca ta.
— Ți-o dau!
— Jură-te!
— Spun pe onoarea mea!
— Spune: jur!
— Deschide, Olguța. Jur pe onoarea mea!

Olguța răsuci cheia, apăsă clanța, și brusc, deschizînd, răsări în prag.

— Unde-i pușca?
— Ia-o.

Olguța desprinse pușca, nelăsîndu-1 pe Dănuț să încalce hotarul.

— Buftea! îl încercă ea, înarmată cu pușca.
— Poți să-mi spui! Nu mă supăr.
— Atunci nu-ți mai spun.
— Cum vrei tu.
— Da' tu ce vrei?
— Olguța... vreau să mă împac.
— Vrei să te-mpaci?
— Da.
— Spui drept?
— Spun drept.
— Atunci intră.

Dănuț respiră.

— Monica, și cu tine vreau să mă împac.

— Ce bine-mi pare, Dănuţ! Hai să ne sărutăm.

Se sărutară entuziasmaţi: Dănuţ în vînt, din grabă, Monica-1 sărută pe nas, din greşeală.

•— Ce facem? se-ntrebă Olguţa.

•—Dă-i şi lui, Olguţa, cercă s-o înduplece Monica.

•— Tu zici să-i dau?

— Da, Olguţa, de ce să nu-i dai?

— Ce vreţi să-mi daţi? se nelinişti Dănuţ.

— Da' juri? interveni Olguţa.

— Da' n-am jurat?

— Pentru puşcă!

— Bine, jur!

— Zi după mine: Mă jur...

— Copii, voi nu dormiţi? întrebă din capătul antretului doamna Deleanu, pentru a doua oară.

— Monica, spune tu că dormim; pe tine te crede.

— ...încă nu, tante Alice.

— Noapte bună, Monica. Să ştii că te-aud, Olguţa!

— Mă jur... Hai, Olguţa! începu Dănuţ în şoaptă.

— Aşteaptă să găsesc! ...să am crampe.

— ...să am crampe...

— Olguţa, asta nu-i jurămînt, asta-i blestem! se înfricoşa Monica.

— Da? Foarte bine. Zi după mine... Ce-am spus?

— Să am crampe... se strîmbă binevoitor Dănuţ.

..şi să stau în pat toată vacanţa...

..şi să stau în pat toată vacanţa...

..şi să mă puie doctorul la dietă...

..şi să mă puie doctorul la dietă... se îngrijoră Dănuţ.

..fără de dulciuri...

..fără de dulciuri... oftă el amar.

..dacă oi spune cuiva...

..dacă oi spune cuiva...

..ce-are să-mi arate...

..ce-are să-mi arate...

..Olguţa...

..Olguţa...

— Amin!

— Bagă de seamă!... Şi-acum, poftim puşca înapoi.

— De ce, Olguţa?

— E puşcă de copil! Mie nu-mi trebuie!

— N-o primesc. Am dat-o.

— Atunci o ţin pentru Monica... Ai s-o pui în patul păpuşelor. Auzi, Monica?

...Albi pelerini ai căilor de lună pe covoare, trei copii desculţi, în lungi cămeşi de noapte — unul cu cozi blonde, doi cu plete brune — poposiră în jurul unui gavanos cu dulceaţă.

Şi toţi trei mîncau din aceeaşi lingură, subt privirea aceleiaşi bunice, din dulceaţa aceloraşi uriaşi—jos, pe covor.

II

CĂSUȚA ALBĂ ȘI ROCHIȚA ROȘIE

Moş Gheorghe, mai-marele grajdului, avea locuinţă la curtea boierească: încăpere înaltă, bine văruită, cu pat curat înfăţat, ferestre cît icoana cea mare a bisericii din sat şi mîncare adusă de Anica de la masa boierilor.

Dar moş Gheorghe avea şi gospodăria lui. Căsuţa cea mai la o parte de sat — nu tare — şi cea mai apropiată de curte — nu mult, cît poate cumpăni un cîne ciobănesc între turmă şi păstor — era a lui moş Gheorghe.

— Ce-ţi trebuie, moş Gheorghe, casă?... Copii n-ai; mama Anica — Dumnezeu s-o ierte; caii ţi-s aici; aici-s şi eu, *şi Olguţa,* îl dojenea cu bunătate doamna Deleanu. Ia-ţi beleaua de pe cap !

Moş Gheorghe încreţea fruntea, c-un zîmbet viclean în ochii micşoraţi.

— Sî hie... Ştie el moşu!

în dosul casei, cam pe deal se întindea livada cu prunii şi vişinii care coboară primăvara din cerul albastru în straie mirositoare; devale se lărgea ogorul în care iese grîul verii ca o înviere din biserică.

— Moş Gheorghe, nu mai ai putere. Să trimet oamenii să-ţi are.

— Ferească Dumnezeu, cuconiţă! Să-ţi ajute Cel-de-Sus, da' să-mi dai numai boii şi plugul.

în casa lui Moş Gheorghe intra numai preotul la zile mari, vreo nuntă cînd era nevoie de-o casă mai încăpătoare

şi Olguţa oricînd vroia. Nepoftită, însă, Olguţa nu venea; asta nu înseamnă că nu venea des.

Moş Gheorghe n-avea cîne. „La ce? Eu şăd la boieri; cine să vadă de el?" Dar în vîrful casei era un cuib de cocostîrc cu toaca de asfinţit a pliscului în el.

— Fiindcă are inimă bună moşul, îşi tălmăceau sătenii prieteşugul cocostîrcului cu o casă mai mult nelocuită.

De aceea, pesemne, în gospodăria fără cîne a veteranului de la şaptezeci şi şapte făcătorii de rele nu intrau.

— Mamă dragă, ce sărbătoare-i azi?

— Azi?... Nu-i nici o sărbătoare ! Ce ţi-a venit, Olguţa?

— Eu credeam că-i sărbătoare, mamă dragă!

— Mamă dragă, mamă dragă! Grozav mă mai iubeşti! Spune mai bine, ce vrei de la mine?

— Eu?? Nimic!... Aş vrea numai să văd cum îi şade Monicăi cu rochia albastră...

Doamna Deleanu iscodi în zădar ochii Olguţei. Ochii nu destăinuiau mai mult decît vorbele, adică mai lămurit, fiindcă ochii Olguţei...

— Monica, tu vrei să-ncerci rochiţa albastră?

— Sigur că vrea! comentă imperativ Olguţa roşeaţa Monicăi, înainte de-a o vedea.

— Vreau, tante Alice, îngînă Monica porunca Olguţei, încîntată că i se împlinea o vinovată dorinţă nu din vina ei.

Rochiţa albastră o aştepta pe Monica de la începutul vacanţei. Doamna Deleanu i-o făcuse de îndată, dar Monica o încercase numai. Pe atunci, Monica îşi iubea rochiţa de doliu nu ca o datorie, ci ca o amintire de la bunica.

într-o zi, Dănuţ, Olguţa şi Monica se jucau de-a culorile: născocire de-a Olguţei.

— Ce culoare ai vrea să fii tu?... Spune repede, că altfel spui minciuni şi mă supăr!

Luat din scurt, pe neaşteptate, de glasul şi ochii Olguţei, Dănuţ se zăpăcise. Nici nu-i trecuse prin cap una ca asta! Ce-avea el cu culorile !

— Albastru, Olguţa, se hotărîse el, scos din încurcătură de culoarea cerului.

— Si de ce-ai vrea să fii albastru?

— Fiindcă-i frumos.
— Daa? !
— Sigur! se înverşunase Dănuț.
— Foarte frumos?
— Foarte frumos.
— Cel mai frumos?
— Cel mai frumos.
— Nu-i adevărat. Roşul e mai frumos, foarte frumos, cel mai frumos!
— Ba albastrul e şi mai frumos.
— Spui minciuni. Spune şi tu, Monica.
— ...Eu nu ştiu!
— Atunci şi tu spui ca şi mine, şi *noi* avem dreptate, biruise Olguța.
...Vra să zică, *şi* lui Dănuț îi plăcea albastrul... De-atunci, Monica începuse să aştepte rochița de culoarea lui Dănuț. Doamna Deleanu nu mai îndrăznea să i-o dea, de teamă să n-o mîhnească. Monica nu se încumeta s-o ceară... Şi tare se temea Monica să n-o supere pe bunica ei!... Şi nici pe Olguța n-ar fi vrut s-o trădeze.

Monica urmă în etac pe doamna Deleanu. Olguța intră o clipă după ele şi dădu să iasă.
— Olguța, unde te duci?
— Vreau să vorbesc cu papa.
— Olguța, azi nu-i lucru curat cu tine!
— De ce?
— Bine, Olguța, n-ai spus tu că vrei să vezi cum îi şade Monicăi cu rochița albastră?
— Ba da, eu am vrut.
— Atunci de ce te duci?
— Fiindcă...
Zîmbi.
— Mamă dragă, eu am mai văzut-o pe Monica în pantaloni ! Pînă ce se îmbracă, eu mă întorc.

Cînd făcea vizite, Olguța nu intra niciodată într-o odaie înainte de-a bate la uşă. O singură uşă făcea excepție de la acest tratament: uşa odăii lui Dănuț, în care Olguța

bătea cu piciorul cînd nu vroia să intre, dar vroia să-1 scoată pe Dănuț — şi pe care o deschidea pe tăcute cînd vroia să-1 surprindă.
Olguța bătu o toacă discretă în uşa biuroului domnului Deleanu.
— Intră.
— Am venit să te văd, papa.
— Bine, dragu tatei... Poate vrei ceva?
— Nuu, papa! Am venit să te văd.
— Uite un scaun, Olguța. Aşa, stai jos.
— Ca o clientă, papa!
— Dragu tatei... De-aş avea clienți ca tine, aş cîştiga toate procesele.
— Tu pierzi procese, papa?
— Sigur. Pierd şi eu ca oricare altul!
— Papa, dac-aş fi eu judecător, tu n-ai pierde nici un proces.
— De ce, Olguța? Tata n-are dreptate întotdeauna.
— Da... numai mama are!
Domnul Deleanu privi spre fereastră, ferindu-şi fața de ochii Olguței; se întoarse la loc din cale-afară de serios.
— Papa, eu ştiu întotdeauna cînd rîzi tu.
— ...?
— Fiindcă şi mie îmi vine să rîd.
începură să rîdă amîndoi.
— ...Şi-1 iubeşti tu pe tata?
Olguța se încruntă.
— De ce mă întrebi? Parcă tu nu ştii!
— Ştiu-ştiu! Da-mi place să mi-o spui tu.
— Mie nu.
— De ce, Olguța?
— Aşa. . Nu ştiu...
— Vrei bomboane?
— *Merci...* Papa, de ce nu fumezi tu? Fiindcă-s eu aici?
— Nu, Olguța. Uitasem... Vrei tu să fumez?
— Da, papa. Ție-ți stă bine cînd fumezi.
Domnul Deleanu înşuruba țigara răsucită în țigaretă. Olguța aprinse un chibrit, oierindu-i cu băgare de seamă flacăra conică.

— Fuuu! Papa, de ce-i mai frumoasă o lulea decît o ţigaretă?
— Fiindcă-ţi place ţie.
— Eii, papa! Asta-i altceva! Da' ţie nu-ţi place luleaua?
— Ba îmi place.
— Atunci de ce nu fumezi cu luleaua?
— M-am deprins cu ţigareta... şi nu fac bine! Cu luleaua numai pufăi; nu tragi în piept cum fac eu, pildui cu voluptate domnul Deleanu.
— Şi luleaua o mai ai?
— Sigur. Am mai multe.
— Şi ce faci cu ele?
— Le ţin şi eu degeaba.
— Degeaba?
— Adică mai dau cîte una la vreun prietin.
— Papa, tu mă iubeşti pe mine?
— Nuu!
— Ba da.
— Cum vrei tu!
— Papa, da' mă iubeşti mai mult decît pe prietinii tăi?
— Mai încape vorbă?!
— Atunci dă-mi şi mie o lulea.
— O lulea?
— Dacă mă iubeşti, papa!
— Şi ce vrei să faci tu c-o lulea?
— S-o am şi eu la mine... aşa, de frumuseţă.
— Bine, Olguţa... Uite... Alege-ţi tu una pe placul tău.
Deschise un saltar ticsit cu felurite unelte de-ale fumatului.
— Uite, Olguţa: asta-i frumoasă şi-i mică; de spumă de mare. Numai bună pentru tine. îţi place?
— îmi place, papa. Da' eu vreau una mare.
— Alege-ţi una mare atunci!
— Asta-i bună, papa? întrebă Olguţa, punînd mîna pe cea mai mare.
— Bună, cum nu? ! Asta... asta o am şi eu de la un franţuz care acorda piane la Iaşi... A murit, săracu! Ce om cumsecade!... Excelentă pipă!
— Atunci o iau pe asta. *Merci,* papa. Am să ţin minte.
— Lasă, dragu tatii. Toate-s ale tale. Tu nu ştii că tata-ţi dă orice?

Olguţa îi dezmierdă fruntea şi părul.
— Ce păr frumos ai tu, papa! Parcă-i mătasă!... De-acuma mă duc.
— Ascultă, Olguţa, hai şi tu cu tata la pădure. îl iau şi pe Dănuţ; poate vine şi mama. Facem o plimbare cu docarul.
Olguţa-şi trecu mîna pe frunte.
— Merg altădată, papa. Azi fac o vizită lui moş Gheorghe, cu Monica... Ştii, el ne-a poftit, plecă ea capul.
Domnul Deleanu îşi resfiră mustăţile... o măsură pe Olguţa... şi deschise din nou saltarul cu lulele.
— Olguţa, mai ia-ţi o lulea: să ai şi tu una.
Olguţa îi privi fruntea, zîmbind.
— Papa, tare eşti tu deştept! *Merci.* Mie nu-mi trebuie.
După ce plecă Olguţa, domnul Deleanu îşi luă fruntea în mîni şi se gîndi îndelung, cu inima strînsă, întovărăşindu-şi copilul peste pragul vremii, departe...
'— Cînd te gîndeşti că-ntr-o zi Olguţa va fi mare... Biata Olguţa.

*

Monica pornise din salon îmbrăcată cu rochiţa neagră, urmînd-o încetişor — de bucurie stăpînită — pe doamna Deleanu.
Din etac se întoarse ea în frunte, cu rochiţa albastră, însă Monica cea care intrase în etac nu mai ieşise la loc. Atîrnă în cuierul rochiilor, cu rochiţa neagră. Monica nu schimbase o rochiţă, ci un anotimp. Şi ochii, şi părul îi luceau altfel...
Cînd cerul e albastru, toate lacurile limpezi ar fi numai albastre dacă n-ar fi soarele atît de despletit.
Dar părul Monicăi, împletit în două cozi, atîrnă pe spate. Aşa că Monica era îmbrăcată în rochiţă de olandă albastră, decoltată cît trebuie ca să rămîie copil şi ca să aibă capul — cu ochii şi gura — tulpina gîtului întreagă.
Rochiţa se oprea deasupra genunchilor — doamna Deleanu nu făcea hăinuţe pentru evoluţia copiilor, ci numai pentru împodobirea unei vrîste — fiindcă genunchii copiilor pot fi sinceri ca şi obrazul lor, şi tot frumoşi rămîn si vii.

Şi Dănuţ era îmbrăcat la fel... Dănuţ creştea repede. Doamna Deleanu avea mult de lucru ca fiecare vrîstă să-şi aibă zestrea ei cochetă pentru toate anotimpurile anului. Totuşi, dulapurile nu erau ticsite cu hăinuţe strimte sau cu rochiţe prea scurte. Hăinuţele şi rochiţele rămase pe loc în urma copiilor îmbrăcau în case nevoiaşe alţi Dănuţi, alte Olguţe.

Monica nu era altă Olguţa. Monica era ca şi Olguţa. De aceea, rochiţa albastră răsărise întăia, pe o nouă dumbravă la începutul căreia trecuse umbra unei rochiţe negre.

— Monica, ia uită-te în oglindă, o pofti doamna Deleanu la vernisajul rochiţei, ridicînd storul unei ferestre din salon.

Lumina amiezei suflă cu aur în oglindă iconiţa dimineţelor de primăvară. Monica plecă ochii în jos.

— Tante Alice, nu-i păcat? tresări teama în bucuria ei,

— Pui mic, nu-i păcat! Şi dac-ar fi, l-ar lua tante Alice asupra ei.

— Ce bună eşti, tante Alice!

Clanţa zvîcni.

— Am venit!

— Nu trînti...

— ...nu bufni, nu pocni! Mamă dragă, tare te iubesc!

— Olguţa!

— Am spus o obrăznicie?

Doamna Deleanu începu să rîdă.

— Vezi, mamă dragă !

— Ia astîmpără-te! Uită-te mai bine la Monica.

— Ia să te văd, o luă în primire Olguţa, întorcînd-o spre ea... Foarte bine! îmi place! Grozav îmi place!... Mamă dragă, bine mai lucrezi tu !

— Slavă Domnului! Am auzit şi eu o laudă din gura ta!

— Azi sînt bine dispusă, mamă dragă !

— Ia te rog! Lasă-1 pe tata să fie *bine dispus* cînd vrea. Tu trebuie să fii totdeauna.

— De ce?

— Fiindcă eşti copil.

— Poate... da' azi sînt foarte bine dispusă! Şi tu, mamă dragă?

— Şi eu, dacă nu mă năuceşti.

— îţi spun eu, mamă, că azi îi sărbătoare.

— Olguţa, ţi-am mai spus o dată că nu-i!

— Cred... da' parcă ar fi!... Monica, tu te dezbraci acuma sau rămîi aşa?

— Las-o-n pace, Olguţa! De ce vrei să se dezbrace?

— Eu nu vreau! Tocmai, m-aş fi mirat... Mamă dragă, uită-te la mine?

— Ce vrei ?

— Eu? Nimic. Numai să te uiţi.

— Bine, mă uit.

— Nu în ochi! Uită-te la mine, aşa, ştii tu: cum te uiţi cînd mergem la teatru... *Inspectează-mă.*

~ Ei, şi?

— Şi nu vezi nimica?

— Ba văd că ţi-ai pătat rochiţa! Cînd ţi-ai pătat-o?

— Ai văzut?... Cînd mi-am pătat-o?... Tu ştii, Monica?

— Nici eu !... Mamă dragă, nu-i păcat să am eu o rochiţă pătată?

— Păcat de rochiţă !

— Şi de mine nu?

— De ce ai pătat-o?

— Eu?

—• Da' cine?

— Ea singură. Adică supa.

— Olguţa!

— Vrei să mă pedepseşti, mamă?

— Lasă-mă, te rog!

— Atunci nu vrei să mă pedepseşti.

— Te rog, spune-mi ce vrei?

— Şi-mi dai?

— Spune ce!

— Eu nu cer nimic. Da' de ce să am o rochiţă pătată? Eu nu vreau să am o rochiţă pătată.

— Taci, te rog! Am înţeles... Ai văzut în şifonieră rochia cea nouă.

— Da, cînd ai scos-o pe-a Monicăi, ademeni Olguţa dialogul, spre biruinţă.

— Olguţa, de ce spui minciuni?

— Eu nu spun minciuni.

— Taci... Tu nu ştiai că ţi-am făcut o rochie nouă?

— Ba da, ştiam.

— Atunci de ce spui c-ai văzut-o acuma?

— Sigur. Acuma am văzut că-i gata.

— Şi vrei s-o îmbraci?

— Eu?... S-o-ncerc numai... ca şi Monica.

— Bine. Ai dreptate. Te rog numai să-mi răspunzi drept la ce te-oi întreba.

— Da, răspund.

— Tu ai vrut să te-mbraci cu rochia cea nouă: aşa-i?

— Da, consimţi cu precauţiune Olguţa.

— Atunci de ce nu mi-ai spus, ca un copil cuminte: „Mamă, te rog frumos să-mi pui rochiţa cea nouă"?

— Fiindcă nu mi-ai fi pus-o.

— De unde ştii?

— Ştiu eu. Mi-ai fi răspuns că azi nu-i sărbătoare şi c-am s-o pătez.

— Olguţa! Olguţa! Spune-mi drept, de ce eşti tu aşa de şireată?

— Taci, Olguţa?

— Nu tac, da' nu ştiu!

— Vezi, Olguţa!

— Poate că ştii mata, mamă dragă!

— Hai să te-mbrac.

— Aha!

Dănuţ închise uşa salonului, uşurel, rămînînd afară. Monica nu băgase de seamă.

— Hm!

Prin gaura broaştei, o văzu din nou uitîndu-se în oglindă.

— Frumos !

A treia oară la fel.

— Eravo i

Şi a patra oară.

Vra să zică, Monica se uită în oglindă! Monica-cea-cuminte, Monica-cea-ascultătoare, Monica... se uită în oglindă. Se uită şi Dănuţ, dar el era băiat! Vra să zică Monica...

„Dar şi tu te uiţi pe borta cheii!"

„Asta-i altceva!" răspunse Dănuţ cu vorbe mute gîndului obraznic.

Şi, ca să i-o dovedească, intră în salon brusc. Monica se uita pe fereastră.

— Hm!

— Nu ţi-i prea cald, Dănuţ? îl întîmpină Monica, gata să-i slujească în haine de împărăteasă.

— Treaba mea ! Nu te-amesteca !

— Ţi-am făcut ceva, Dănuţ?

—• Fă-mi numai!

— Nu-ţi fac nimic, Dănuţ.

— Ţi-i frică!

—• Nu mi-i frică, Dănuţ... „mi-i milă de tine fiindcă te persecută Olguţa", urmă în gînd şi pe obrajii tot mai roşi Monica.

—'Nu ţi-i frică? o sfida el.

—-Nu... De ce să-mi fie frică?

— Atunci de ce nu sari la bătaie?

— Eu nu mă bat, Dănuţ!

— Fiindcă ai mînca bătaie?

Monica oftă... Păcat de rochiţa cea neagră!... De ce-o mai îmbrăcase pe cea albastră?... Păcat! Da ! Păcat!

— Taci?

— N-ai dreptate, Dănuţ ! dădu din cap Monica.

— Bine că ai tu !

— Dănuţ, nu vorbi aşa urît!

— Du-te şi mă spune !

— Eu nu pîrăsc.

— Da' te uiţi în oglindă! replică victorios Dănuţ, arătînd cu degetul oglinda goală.

— M-am uitat. Tante Alice mi-a spus să mă uit, şi eu m-am uitat...

— Hee ! Ştiu eu ce spun !... Mai zi ceva !

— Spune, de ce te-ai uitat?

Ochii Monicăi se plecară mai tare şi inima-i bătu...

— Fiindcă nu era nimeni, fiindcă te-ascunzi, fiindcă te prefaci!

Cum ar mai fi vrut Dănuţ să-1 audă şi Olguţa, vorbind aşa de mult şi de bine... Ce mare fericire!... Poate asculta la uşă Olguţa.

—• Mai spune ceva. Cred şi eu! îmi întorci spatele! Aşa-i uşor să vorbeşti!

Monica plîngea, cu ochii închişi, ascultînd.

Dănuţ se îndreptă spre uşă... Nu mai avea ce face... Mai zăbovi puţin în prag, aşteptînd o provocare. Se despărţea

de Monica aşa cum te desparţi de un succes fără aplauze: cu melancolie.

„Dănuţ e supărat pe mine!... Bine, dacă-i aşa..."
Mînia plînsului o înăspri. îşi strînse batista cu severitate, pedepsindu-şi rochiţa să fie pătată de lacrimi.

Doamna Deleanu se dădu îndărăt doi paşi...
— Olguţa, stai liniştită.
Olguţa nici nu clinti, ca şi cum rochiţa nouă, în acea clipă solemnă, s-ar fi putut scutura ca o tufă de măcieşi suprem înfloriţi. Cu fruntea încordată şi cu ochii micşoraţi, doamna Deleanu avea privirea pe care-o au numai generalii tineri pentru ostile lor, în preajma atacului; sculptorii pentru statui, înainte de a şi le trimite la Salon; îndrăgostiţii pentru întîiul plic, înainte de-ai încredinţa destinul, cutiei de scrisori; şi femeile coapte în oglindă, înainte de-a-şi pune mantoul de bal...
— Poţi să-mi mulţumeşti!
— *Merci,* mamă dragă! răsuflă Olguţa, mulţumind mai mult pentru vorbă decît pentru rochiţă.
Un cusur numai, şi rochiţa ar fi trecut pe masa de operaţie !
— Vin' să te sărut, Olguţa.
Olguţa era a doamnei Deleanu. Asta era răsplata.
— Du-te să te vadă şi tata.
Asta pe deasupra.

Se încrucişară în antret. Olguţa privi compătimitoare pe Dănuţ.
— Credeai că eu nu ştiu?
— Ce să ştii? se cutremură Dănuţ.
— Cum, ce să ştiu? Că mergeţi la pădure cu docarul.
— Şi ce? Merg! izbucni Dănuţ, antrenat de întîia victorie.
— Du-te!... Eu am refuzat! replică sarcastic Olguţa.
— Ai refuzat? nu-şi crezu urechilor Dănuţ.
— Eu nu mă rog să mă ia, ca tine. Eu refuz să merg fiindcă aşa vreau!
„Bravo ţie, Olguţo!" o aclamară gîndurile lui Dănuţ. „Merg singur ! Merg singur !..."

— Sigur! dacă vrei tu aşa ! vorbi el ceremonios.
— Lasă-lasă! Crezi tu c-ai să mîi? Tata ţine hăţurile. Mi-a spus *el mie !* Pune-ţi pofta-n cui!
— Aa ! De asta ai refuzat!
— Ba de loc! Dacă mergeam eu, eu mînam. Eu ştiu să mîn. A spus şi moş Gheorghe.
— Atunci, de ce nu mergi?
— Fiindcă nu vreau!
— Nu vrei!? zîmbi sceptic Dănuţ... Şi pentru ce?
— Asta-i treaba mea !
— Nu zic!... Da' eu vreau.
— Ce vrei?
— Să merg.
— Tuu? Vrea tata, şi asta-i altceva !
— Şi pe tine nu te ia: sîc!
— Pe mine !?... Hai să-ţi arăt eu! Şi să nu mai spui sîc...
Apucîndu-1 de mînă, îl smunci spre uşa biuroului.
— Ce-i, copii? Mergem?
— Papa, spune tu dacă nu m-ai poftit la pădure şi eu am refuzat?
— Aşa-i, Olguţa. Tu faci vizite azi. Te ia tata altădată. Bre-bre ! Da' frumoasă mai esti!
— Vezi!
Dănuţ era în prag.
— Acuma du-te cu docarul.
Dănuţ se văzu afară, în faţa uşii izgonitor închise.
— Lasă! Am să-ţi arăt eu ţie !
Feţi-frumoşii din turbinca lui Ivan îşi pregătiră paloşele ca să retuşeze umilirea lui Dănuţ.

Moş Gheorghe se gătise ca pentru horele din tinereţă, hore care-i mai jucau în amintire uneori cînd bucuria nu-şi găsea astîmpăr, nici tovarăş în trupul îmbătrînit. Se gătise fiindcă era în casa lui, şi fiindcă în casa lui avea să vie duduita moşului. Acoperi cu o năframă strachina plină de pere busuioace culese una cîte una din vestita livadă a Oţălencii. Luă strachina, trecu prin tindă şi o aşeză deasupra unei bîrne de sus. Ca dintr-o căţuie rustică, tămîia aprinsă de soarele verii umplu încăperea...

— Hm !... Miroase bine a nu ştiu ce !... Unde le-ai ascuns, moş Gheorghe?
— Ce s-ascund, duduita moşului?
— Ia, nişte pere busuioace de la Oţăleanca.
— Oare?
— Ba că da!
— Ba că nu !
— Iacătă-le, moş Gheorghe! Cum le dăm noi *gios?* Sus, moş Gheorghe, că mata n-ajungi.
Moş Gheorghe vorbea singur. Cu Dumnezeu şi cu Olguţa putea vorbi oricînd; glasurile lor ţineau tovărăşie singurătăţii moşului.
O singură amărăciune avea moş Gheorghe: că nu va ajunge s-o vadă mireasă pe duduita moşului. Hei! atunci ar ii îmbrăcat moş Gheorghe hainele de mire, şi numai ce-ar fi chiuit el de pe capră:
— Hii-hii, băieţii moşului!
Şi-ar fi întins băieţii un trap drăcesc, să-i crească inima duduiţii. Şi numai ce s-ar fi întors duduita moşului spre mire şi i-ar fi spus:
— Aista-i moş Gheorghe. El m-o învăţat să mîn caii.
Şi moşu ar fi zîmbit pe capră, îndreptîndu-şi spinarea: „Hei-hei! Şi pe tine are să te mîie, că ştie duduita moşului să ţie hăţu!"
Dar mai avea moş Gheorghe, tot într-ascuns, şi-o bucurie mare: că după moartea lui...
— Iar, moş Gheorghe? îl mustra doamna Deleanu, văzîndu-1 cu banii într-o mînă şi pălăria-ntr-alta.
— Dă!... Iar...
— Şi ce vrei să-ţi cumpăr, moş Gheorghe?
— Lucru ales, cuconiţă, ca pentru faţă boierească.
— Cit, moş Gheorghe, că-i bun şi ieftin.
— Ba, mătasă, sărut mîna, că-i scumpă şi frumoasă.
— Şi pentru ce, moş Gheorghe? Că doar fată de măritat n-ai?
—• Să hie... Ştie el moşu...
în fiecare toamnă, asupra plecării la oraş, se întîmplă la fel. Doamna Deleanu nu se dumirea. Dar nu se dumirea nici Oţăleanca, gospodină de frunte, ageră la minte şi iscoditoare. Din casa ei porneau spre casa lui moş Gheorghe

valuri-valuri, pînzeturi albe de tot soiul, plătite fără tocmeală.
— Pentru cine strîngi zestre, moş Gheorghe?
— Are el moşu pentru cine !
— Pentru cine, moş Gheorghe?
— Măi fimeie, măi, păcat că nu faci tu pînză cu limba aiasta... că multî ai mai face!
Sipetul braşovenesc — dar de la boierul cel bătrîn — era aproape plin. De asta moş Gheorghe nu ştia că mătăsurile din fund se tăiaseră. Nu cuteza el să umble în sipet cu mînile de la grajd. El umplea, privea, şi-atît! Din pricina sipetului, moş Gheorghe nu mai mîna caii la Iaşi de doi ani.
— Se poate, moş Gheorghe? ! Dai caii pe mîna lui Ion? !
— Aşa-i... oftase moş Gheorghe. Da' iaca-s bătrîn! Să mă găsească moartea la mine-acasă.
Două ierni, moş Gheorghe oftase după cai, făcînd foc în vatră pentru sipet.
Căci după moartea lui...

Moş Gheorghe îşi pieptănă părul alb cu mînile. îşi potoli mustăţile, ieşi afară şi se aşeză pe prispă, cu ochii îndreptaţi spre poartă, ca cei care ştiu că în curînd vor ieşi pe ea pentru vecie...

Docarul se opri în pragul porţii deschise de Ion. Aii porni înainte cu limba scoasă.
— Anica ! Unde-i Anica? strigă doamna Deleanu.
— A-nii-caaa ! răcni Ion, urcîndu-se la spatele docarului.
— Unde eşti, Anica? vocifera Olguţa de pe scara pridvorului.
— Unde-i Anica? se întrebă placid Profira, dindărătul Olguţei.
— Du-te şi-o caută! se încruntă Olguţa.
— Iacătă-mă-s, coniţă! ţipă Anica, năvălind din casă ca un vînat speriat de răcnetele gonacilor.
— Uită-te la mine.
— Mă uit, coniţă! se alintă din şolduri şi grumaji Anica, oprindu-se din fugă.
— Ascultă bine. Ai să te duci cu duducele la moş Gheorghe. Să le păzeşti de cîni păn-acolo, auzi?

— Da, sărut mîna, aşa am să fac.
Docarul porni. De pe scări, Olguța îl petrecu pînă ce colbul îl mistui de-a binelea, ironică... Monica încă mai departe, cu ochii logodnicelor de pescari norvegieni.
— Hai, Monica!
— Hai, oftă Monica.
— Să mergem! se amestecă Anica.
— Da' tu ce vrei?
— Să vă duc la moş Gheorghe!
— Să mă duci *tu* pe *minei*
— Aşa a poruncit conița...
— Şi eu îți poruncesc să ştergi colburile în casă... Hai, Monica.
— Sărut mîna!
Ochii Anicăi ascultară pe doamna Deleanu, zîmbind după rochița rumenă în soare, dar trupul Anicăi, țintuit pe scări, se pregăti să facă ceea ce poruncise duduita cu ochi de drac.
— De-acuma hai să ne culcăm, căscă Profira.
Două priviri se încrucişară în poartă asupra celor două rochițe colorate: privirea Anicăi, de pe scări, cu-a lui moş Gheorghe, de pe prispă.

Rochița albastră şi rochița roşie înfloriră drumul alb de-a lungul, cînd iată că rochița roşie se opri. Cea albastră şovăi pe loc. Rochița roşie lăsase drumul şi apucase pe cîmp.
Rochița albastră fîlfîia, arătînd că era mai aproape spre casa lui moş Gheorghe, pe drum decît pe cîmp.

Moş Gheorghe zîmbi.

Şi, deodată, rochița albastră alergă după cea roşie, ca un fluture albastru ademenit de un mac.
Moş Gheorghe porni într-un suflet spre livadă. Ştia el din tinerețǎ că la poartă niciodată nu răsar rochițe roşii.

Moş Gheorghe se tupilă în iarbă subt gardul nalt din fundul livezii şi aşteptă.
— Amarnic are să se mînie ! mormăi el, zîmbind... Aha !
Se auzea glasul Olguței.
— Ție-ți place să intri pe poartă?

— Da, Olguța, de ce să nu-mi placă?
— Da' de ce să-ți placă !
— Ştiu eu? Aşa m-am deprins!
— Foarte rău!
— De ce, Olguța?
— Fiindcă numai moşnegii intră pe poartă. Eu nu intru!
— Tu sari gardu?
— Sigur... Da' acuma nu vreau, fiindcă-mi stric rochia.
— Atuncea cum facem?
— Lasă, că ştiu eu.
Moş Gheorghe se posomori.
— Eii!... Nu se poate!! exclamă Olguța.
— Ce-i, Olguța?
— A astupat-o!
— ...?
— Borta de la gard.
— Aa!... Vezi, Olguța! Dacă mergeam pe drum...
— Da! Sigur! Ca să ne umplem de colb!... Da' de ce-a astupat-o?
— Nu ştiu, Olguța !
— Da' ştiu eu?!
— De ce?
— ...Săracu moş Gheorghe ! Dădeau porcii în livada lui! Sigur! Trebuia s-o astupe.
— Duduita moşului! Nu s-a supărat! mormăi încet moşneagul.
— Şi-acuma ce facem?
— Mergem pe dincolo.
— Şi intrăm pe poartă, zîmbi Monica.
— Eii! Pe poartă... Intrăm şi noi pe unde putem !

— Bine-ai făcut, moş Gheorghe, c-ai astupat borta ! I-am arătat şi Monicăi pe unde intrau porcii!
Ridicîndu-se de pe prispă, moş Gheorghe le întîmpină gîfîind.
— Lasă, c-o face moşu la loc!... Da' poftim în casă, să vă răcoriți.
Rochița roşie intră după cea albastră, cum se cuvine la oaspeți.

— Vezi tu, Monica, asta-i dulceață de nuci verzi...

— Văd!
— Vezi! Mănîncă mai întîi, ş-ai să vezi!... Lasă, moş Gheorghe, eu ţin tablaua.
— Nu se poate, duduită! Mata ia şi mănîncă şi te răcoreşte cu apă...
— Şi mata n-ai să iei?
— Mulţumesc, duduita moşului! Eu îs bătrîn... Ce-mi trebuie mie!
— Vrei să mă supăr, moş Gheorghe?
— Iaca iau!
— Ei! Ai văzut? se încruntă Olguţa la Monica.
— Foarte bună! Mulţumesc, moş Gheorghe.
— Aşa dulceaţă nu mai este! hotărî Olguţa tot cu ochii la Monica.
— Şi tante Alice face foarte bună!
— Da! Parcă tu te pricepi! Ca asta nu face nimeni! Spun eu!
Moş Gheorghe îşi trecu palma peste musteţi... Tot bucătăreasa de la curte îi făcea şi lui dulceaţă.
— Acuma stai jos, pofti Olguţa pe Monica... Asta se cheamă laviţă. Aşa-i, moş Gheorghe?
— Aşa-i! Ce nu ştie duduita moşului!
— Vezi, Monica!
— Olguţa, ce bine miroase!
— Sigur. Miroase foarte bine... Aha!... Unde-s, moş Gheorghe?
— Ce să fie, duduita moşului?
— Nu spune, că ştiu!
— Ce să spun?
— De la Oţăleanca?
— Oţăleanca?
— Sigur că-s de la Oţăleanca!
Suită, după vechiul obicei, în braţele lui moş Gheorghe, Olguţa luă strachina de pe grindă.
— Sigur! Numai moş Gheorghe are aşa pere.
— Moş Gheorghe le are?
— Nu-ţi spun!
— Da' tu spuneai că-s de la Oţăleanca.
— Ce-are-a face! se supără Olguţa... La Oţăleanca se coc numai!

— Ia să vă dea moşu un prosop... să nu vă feşteliţi... că tare-s zămoase!
— Şi bune-s! adăugă Monica, muşcînd din pară cu batista dedesubt.
— Şi coapte! le preamări Olguţa, privind cu mîndrie lacrimile picurate pe prosopul aşternut peste rochiţă.
— Le-a ales el moşu!... Păcat numai că-s a Oţălencei, oftă încetişor moş Gheorghe.
— Moş Gheorghe, da' nu-i arăţi cărţile?... Monica nu le-a văzut!... Să vezi tu ce are moş Gheorghe!
— Ia nişte vechituri, duduită, zîmbi moşneagul, luînd cu evlavie bucoavnele rînduite pe masa de subt icoană.
— Olguţa, asta-i de la mine! se bucură Monica, descoperind zălogul de mătase dintre foile deschise.
— Da... Lui moş Gheorghe îi trebuia pentru carte!
— Şi bunica tot aşa avea!
— Sigur... ca şi moş Gheorghe.
Olguţa şi Monica se strînseră alături pe laviţă. Pe rochiţa roşie şi pe rochiţa albastră, deopotrivă, *Biblia* veche îşi desfăcu scoarţele afumate... Moş Gheorghe se aşeză pe un scăunel rotund la picioarele fetiţelor. Mirosul busuioacelor plutea firesc deasupra *Bibliei* şi a tăcerii. Olguţa întoarse o foaie cu băgare de seamă. La începutul celei următoare, întâia slovă ardea roşie într-un chenar negru, ca o garoafă în pioasa ferestruică a unei mînăstiri...
— Vezi tu, Monica. Citeşte dacă poţi.
— Tu poţi?
— Eii!... Numai moş Gheorghe poate.
— Chiar ştii, moş Gheorghe?
— Ştie moşu. Aieste-s chirilice... Nu-i greu.
— Daa, chirilice?
— Sigur, chirilice. Foarte greu, dădu din cap Olguţa cu respect.
Vorbea cu glas scăzut, ca la gura sobei.
— Moş Gheorghe, s-aud şi eu cum citeşti! îl rugă Monica, scuturîndu-şi cozile pe spate.
— Sigur. Arată-i, moş Gheorghe.
— Numai să-mi pun ochelarii.
— Şi bunica avea ochelari.
— Sigur, ca şi moş Gheorghe!
— Olguţa, tare-i bine la moş Gheorghe!

— Sigur că-i *foarte bine.*

Moş Gheorghe îşi drese glasul, oftă şi, cuprinzînd *Biblia* în palmele despărţite, îşi dădu capul îndărăt cu solemnitate.

— Aşa-i că-i frumos, moş Gheorghe?

— Da, Olguţa, răspunse tot în şoaptă Monica... S-ascultăm pe moş Gheorghe.

Şi se duceau părinţii săi în fiecare an la Ierusalim, la sărbătoarea Pastelor. Şi cînd el a fost de doisprezece ani, suindu-se el la Ierusalim, după datina sărbătoarei şi sfirşindu-se zilele, cînd s-au întors ei, a rămas pruncul Isus în Ierusalim, fără ca losif şi muma lui să ştie...

Cu mînile îucrucişate pe genunchi, fetiţele ascultau povestea...

Şi, neaflîndu-l, s-au întors la Ierusalim, cdutîndu-l. Şi după trei zile l-au aflat în templu, şezînd în mijlocul învăţaţilor, ascultîndu-i şi întrebîndu-i. Şi se mirau toţi cei ce-l auzeau de priceperea şi de răspunsurile lui.

— Dragu lui copil! oftă moş Gheorghe cu ochii Ia Olguţa.

— Moş Gheorghe, şi învăţaţii aveau bărbi lungi?

— Şi albe, duduita moşului.

— Şi ei îl întrebau?

— II întrebau.

— Şi la toţi le răspundea?

— Le răspundea şi-i întreba şi el.

— Sigur, moş Gheorghe... Şi-i încurca.

— îi încurca, duduita moşului, cum nu?!

— Şi nu-i trăgea de barbă?

— Nu-i trăgea, duduita moşului, zîmbi moş Gheorghe.

— De asta l-au ucis.

— Da, l-au ucis, se posomori moşneagul.

— Moş Gheorghe, spune mai departe, şopti Monica.

Şi vâzîndu-l, s-au uimit, şi a zis către el muma lui: „Fiule, de ce ne-ai făcut asta? Iaca, părintele tău şi eu, îngrijiţi fiind, te căutam..." Şi a zis către dînşii: „Pentru ce mă căutaţi? Au nu aţi ştiut că mi se cade să fiu în cele ce sînt ale părintelui meu?" Dar ei nu au înţeles graiul care le-a vorbit...

— Sigur... moş Gheorghe, nu l-au pedepsit?

— Nuu, duduita moşului. Pe fiul lui Dumnezeu? se spăimîntă moş Gheorghe, făcîndu-şi cruce.

— Da' ei nu ştiau, moş Gheorghe.

— Da' ştia Dumnezeu !

...Şi Isus creştea în înţelepciune şi în vrîstă şi în har înaintea ***lui*** *Dumnezeu şi-a oamenilor.*

Moş Gheorghe îşi ridică ochii de pe *Biblie* asupra fetiţelor. Fericirea îi umplea sufletul. în căsuţa moşului, subt ochii lui, trei copii creşteau împreună înaintea lui Dumnezeu, dar feriţi de oameni... Şi dintre ei numai unul, săracu, avea să moară pe cruce: Copilul Domnului.

— Moş Gheorghe, da' fesul nu l-ai arătat!

— Iacătă şi fesul turcului.

— Vezi, Monica, asta se cheamă fes, îi explică Olguţa.

— Ştiu, Olguţa! Cum să nu ştiu!... Avea şi bunica de la bunicu.

— Nu se poate !

— Ba da, Olguţa! Tot aşa era: roş, cu canaf negru.

— Eii! Acela era cumpărat de la Constanţa. Aşa am avut şi eu. Da' fesu lui moş Gheorghe e chiar de la turci.

— De la turci?

— Sigur. Din bătălie.

— Adevărat, moş Gheorghe?

— Adevărat, duduită. De la Plevna îl am.

— Ai fost la Plevna, moş Gheorghe?

— Sigur c-a fost. Dacă-ţi spun eu. Moş Gheorghe are şi decoraţii.

— Adevărat?

— Are moşu.

— Şi-i frumos la război, moş Gheorghe?

— Eii!... Ducă-se pe pustii!... Mor bieţii cai — mai mare jalea — şi oamenii, săracii... Ducă-se pe pustii!

— Şi mata n-ai murit, moş Gheorghe.

— Cum să moară, se indignă Olguţa. Vrei să mă supăr?

— Iaca-s viu... Nu te supăra, duduita moşului... Ia mai bine să mergem în livadă.

— Moş Gheorghe, dac-aş fi eu fata matale şi dac-aş face obrăznicii, m-ai bate?

— Ferească Dumnezeu!

— Vezi, Monica!... Da' de ce nu tragi din lulea, moş Gheorghe?

— Fac miros urît.

— Ba-i frumos. îmi place mie... şi Monicăi.

— Fie ş-aşa. Da' hai să vă arate moşu ceva în livadă.

—-Hai, Monica... Ce vrei să faci, moş Gheorghe? se alarmă Olguța, văzîndu-1 că întinde mîna spre pălăria ei.

— Să-ți dau pălăria, duduită.

— Nu pune mîna pe pălărie, moş Gheorghe!

— Iaca, am lăsat-o!... Da' ce-i foc în pălărie?

— Foc, moş Gheorghe, chiar aşa! se încruntă viclean Olguța.

— Mergem, Olguța?

Moş Gheorghe aruncă o privire spre lacata sipetului...

— Nu-i descuiet, moş Gheorghe, n-ai grijă. Cînd ai să-mi arăți şi mie?

— Nu mai e mult păn-atunci, duduita moşului, zîmbi el departe.

Olguța-i aşteptă să plece.

— închide uşa, Monica.

Rămînînd singură, luă din fundul pălăriei luleaua învălită într-o sugătoare, o mai lustrui cu rochița cea nouă şi începu să caute prin odaie... La loc de cinste, subt icoană, alături de bucoavnele sfinte, moş Gheorghe aşezase darul Olguței: cutia cu Bectimis. Deschizînd capacul, Olguța desfăcu hîrtia roşie şi sonoră, înfundă în aromatul aşternut luleaua şi închise capacul la loc.

— Moş Gheorghe, chiui Olguța, ajungîndu-i din urmă, acum ştiu de ce-ai astupat borta.

—.'..?

— Nu te preface, moş Gheorghe. Uite-1 după nuc. Ai vrut să-mi faci o bucurie!... Ştiam eu că n-ai astupat borta din pricina porcilor!

— Ce spui tu, Olguța?

—• Nu vezi, Monica? Uite scrînciobu ! Scrînciob, Monica ! Hai să te dau în scrînciob! *Merci,* moş Gheorghe.

Avea Oțăleanca pere busuioace, da' scrînciob n-avea... Moş Gheorghe aprinse luleaua şi porni spre fundul livezii să destupe borta.

— Olguța!

— Sstt *l*

— Olguța!

— Ți-i frică?

— Nu mi-i frică, da'...

— Ține-te de mine.

Olguța se suise în picioare pe banca zburătoare, cu mînile încleştate pe barele de lemn. Toate vioarele stridente ale scrînciobului mieunau aprig subt mînile ei. Monica vedea cînd cerul, cînd pămîntul, cînd albastru, cînd verde, îmbrățişa picioarele Olguței... Şi scrînciobul: scîrț-scîrț... Cînd sus, cînd iar sus... c-un îngeraş albastru la picioarele unui drăcuşor roş.

— Vai, Olguța'!

— N-ai frică.

— Olguța, cădem!

— Nu te las eu !

— Olguța!

— Monica!

Monica închise ochii. Obrajii Olguței ardeau.

— Stai, duduita moşului, că amețeşti, o potoli moşneagul, aducînd scrînciobul din cer în puterea brațelor.

— Moş Gheorghe, vreau să merg călare, strigă Olguța bătînd cu piciorul în scrînciobul oprit.

— Te-nvață el moşu, da' odihneşte-te oleacă.

— Uf! Tare-i bine, da' nu mai pot! răsuflă Monica, înviind din noaptea valurilor la lumina portului.

— M-am odihnit, moş Gheorghe. Iar încep! Hai şi mata, moş Gheorghe.

— Stai, că mă dau jos, țipă Monica.

— Ş-acuma să mă vedeți pe mine, îi vesti Olguța ridicîndu-se la loc în nourii de asfințit, de culoarea lor.

— Rău te-ai înfierbîntat, duduita moşului.

Culcată pe lăicerul întins de-a lungul prispei, Olguța zîmbea şi gîfîia cu capul pe genunchii Monicăi.

— Nu mai pot! Uf! Nu mai pot! Moş Gheorghe, să-mi aduci aminte... am să-ţi spun ceva. Monica, pune mîna aici.

— Vai, ce tare-ţi bate inima!

Ar fi putut scutura un mănunchi de bujori cu bătăile inimii. Mîna Monicăi fugi spre frunte.

— Dă-mi apă, moş Gheorghe... Multă.

— Vai de mine! Vrei să cazi la pat, duduită?

— Dă-mi, moş Gheorghe, nu mă lăsa!

Moş Gheorghe intră în casă oftînd.

— Tu esti teribilă, Olguța !

— Ei!

— Da. Mie-mi vine ameţeală.

— Nu se poate. Aşa crezi tu... Eu aş vrea un scrînciob mare-mare-mare, un scrînciob de aici pînă la Iaşi. Ştii ce-aş face?... L-aş lua pe moş Gheorghe şi dintr-o dată l-aş lăsa la Iaşi.

— L-ai lua de aici?

— Cînd începe şcoala, nu acuma. Şi după asta aş lua şcoala şi aş zvîrli-o în iaz, şi-n locul şcolii aş duce casa lui moş Gheorghe...

Tăcură, urmărindu-şi gîndurile... Monica îşi închipui un scrînciob care ar duce-o în cer, la bunica.

„Fără Dănuţ?..."

„Fără de bunica?..."

Monica privi spre curtea boierească. Acuşi trebuia să vie şi Dănuţ... în sufletul Monicăi bucuria năvăli ca o roşeaţă pe obraji... Scrînciobul pornise gol în cer.

Vocea Olguţei răsună energică.

— Ascultă, Monica, eu aş vrea un scrînciob din România pînă în America. Tu ştii că în America e cel mai mare fluviu din lume. Eu îl aduc în România.

— Şi dacă-i mai mare decît România?

— Nu-i nimic. Şi peste ţara mea îl pun împărat pe moş Gheorghe.

— Şi tu?

— Eu îs împărăteasă... Da' eu mă dau în scrînciob.

— Şi cu regele Carol ce faci?

— Nu ştiu... îl fac statuie, şi gata!... Moş Gheorghe, m-ai lăsat! Moş Gheorghe, mi-i sete!

— Iaca şi moşu.

Ascuns după uşă, tot zăbovise, tot aşteptase, dînd răgaz Olguţei să se mai potolească puţin.

— Nu-i bună apa, duduita moşului. Am uitat cofa descoperită şi-au dat muştele în ea. O spurcat apa.

— Moş Gheorghe!

— Zău, duduita moşului!

— Moş Gheorghe, nu mă lăsa!

— Nişte busuioace, duduita moşului.

— Mai ai?

— Are moşu un paneraş.

— Să le mîncăm, moş Gheorghe.

— Aşa zic şi eu.

— Bune-s!

— Dulci-s!

— Mai bune decît apa, duduitelor.

— Bună-i şi apa, moş Gheorghe, *da ci-că au* intrat muştele.

— Dacă îţi spune moşu...

— Le-ai prins mata de-afară, că-n casă nu-s, moş Gheorghe !

— Ba zău!

— Hai să te cred, moş Gheorghe, că bune-s busuioacele cînd ţi-i sete de apă.

— Toate le ştie duduita moşului.

— Moş Gheorghe, ce s-aude?

— Ia, nişte copii... S-o încăierat. Copii, dă!

— Se bat, moş Gheorghe?

— Ei! Se hîrjonesc ei aşa.

Olguţa sări drept în picioare, privi şi se repezi la poartă.

— Ce-l baţi, măi, nu ţi-i ruşine?

Mai nălţuţi decît Olguţa, cei doi băieţi de ţăran se băteau cu destoinicie pe tăcute, icnind numai. Alături de ei însă, un copilaş mărunt, în cămeşuică, ţipa şi se văicărea ca un lăutar tocmit pentru bătaia celorlalţi.

— Şi tu ce ţipi?

Cel mic amuţi, trecîndu-şi dosul palmei peste nas.

— Acuşi v-arăt eu vouă! De ce vă bateţi?

Amîndoi băieţaşii îndreptară o căutătură cruntă spre Olguţa — ca doi tăuraşi în faţa muletei toreadorului.

— Măi, da' voi n-aveţi gură cînd vă-ntreabă duduita? interveni moş Gheorghe.
— Ia, l-am găbjît!
— L-am trîntit oleacă !
— Cum îţi zice ţie?
— Ionică.
— Şi ţie?
— Patru.
— Şi tu de ce plîngeai? se înturnă Olguţa către cel mărunt.
— El îi frati-meu, lămuri, tot mohorît, Patru.
— Şi ce i-aţi făcut?
— Olguţa, spune să-i şteargă nasul. Uite ce ochi frumoşi are, şopti Monica, arătînd doi ochi albaştri şi un năsuc tare necăjit.
— Auzi, măi, şterge nasu lui frati-tău!
— Da' di ci?
— Da' di ci-i frati-tău? se îmbufna Olguţa, îngînîndu-1.
Cămeşuica celui mic, devenind batistă, descoperi o goliciune pîntecoasă...
— Măi broscoiule, să nu mai plîngi! Şi voi veniţi cu mine.
— Parcă am făcut ceva! se înspăimîntară băieţii, codindu-se în faţa porţii şi-a poruncii.
— Hai-hai! cînd spune duduita !
Moş Gheorghe îi luă de după gît pe fiecare, cu blîndeţă, aducîndu-i înăuntru. Monica, după ei, de mînă cu cel mic. Se opriră cu toţii în faţa prispei. Olguţa, aşezată turceşte pe lăicer, se încruntă şi vorbi apăsat.
— Moş Gheorghe, acuma lasă-i cu mine.
Moş Gheorghe îi slobozi, împingîndu-i binişor spre Olguţa. Cel mic începu să ţipe.
— Tu să taci odată! Monica, dă-i o pară... Acuma să vă judec pe voi.
Băieţii plecară capetele, încrucişînd în treacăt priviri dîrze. Mai nalt decît toţi, moş Gheorghe zîmbea în mustăţile albe.
— Cine a sărit întâi la bătaie?

— Măi Patru, tu ai sărit, îl ţinti Olguţa.
— Parcă numai eu !
— Spune de ce ai sărit la bătaie!

— Să spuie el!
— Ba tu să spui, că pe tine te-am întrebat.
— M-o făcut „porcule", mormăi Patru cu pumnii strînşi.
— Da' tu di ci m-ai făcut jîdan? izbucni Ionică.
— Fiindcă m-ai prădat de bunghi!
— De unde-aţi furat voi bunghi? se oţărî Olguţa.
Patru să uită la Ionică. Ionică-1 măsură pe Patru... Amîndouă capetele se îndreptară spre moş Gheorghe... moş Gheorghe întîlni ochii Olguţei şi plecă fruntea în pămînt.
— Aha!... Vra să zică, voi vă jucaţi în bunghi în loc să faceţi treabă.

— Cîţi bunghi aveţi?
— Eu n-am; m-o prădat! se răsti Patru la Ionică, răguşind deodată.
— Cîţi bunghi ai tu?
— Parcă i-am numărat! ?
— Măi Patrule, da' tu cîţi bunghi ai avut?
— El ştie, că m-o prădat!
— Scoate bunghii!
Ionică întoarse capul înspre poartă, gata s-o ia la fugă.
— Fă cum porunceşte duduita, măi Ionică. Asta-i stăpîna ta, îl sfătui moş Gheorghe.
Ionică oftă din greu, săltă din umeri,, subţiindu-şi mijlocul încins cu brîu roş, şi scoase o legăturică plină de noduri şi sunătoare de bumbi, ca un chimiraş copilăresc.
— Mai mulţi n-am !
— Dă-i încoace!
Fruntea lui Ionică îmbătrîni...
— Monica, ia deznoadă tu...
Ochii lui Ionică n-o slăbeau pe Monica. Cu fiecare nod desfăcut, pumnii lui Ionică se strîngeau mai tare fără folos pentru nodurile batistei şi cele din gît... Patru se dădu mai la o parte.
— Hă... hă... hhh; hă... hă... hhh! începu din nou frăţiorul lui Patru.
— Moş Gheorghe, mai dă-i o pară... dă-i două să tacă — auzi tu?
Monica întinse Olguţei, în palmele alăturate, legătura desfăcută, cu bumbii tărcaţi.
— Monica, du-te-n casă şi împarte-i în două.

— N-o lăsa, moş Gheorghe, strigară într-un glas băieţii gata să se repeadă după Monica.

- Ia!

Olguţa se ridică în picioare, privindu-i de sus.

— Vra să zică, moş Gheorghe v-a dat bunghii...

— Nouă ni i-o dat, se scuturară ei.

— Vouă, vouă! Da' de ce vi i-a dat?...

— Ca să ne giucăm noi! se bătură ei peste piept.

— Şi voi aşa aţi făcut?

— Da' cum?

— Da' cum?... Eu m-am bătut sau voi? Ia să văd...

Călcîile goale ale lui Ionică sfredeleau pămîntul... Degetul cel mare de la piciorul lui Patru se ridică în sus, nedumerit.

— Vra să zică, în loc să vă jucaţi cu bunghii lui moş Gheorghe, voi v-aţi prădat.

— El m-o prădat!

— Îs bunghii mei! Zî, măi, ci stai?

— M-ai prădat.

— Ei, acuma vorbesc eu... Vra să zică, v-aţi prădat şi v-aţi bătut... Şi moş Gheorghe, fiindcă nu l-aţi ascultat, vă ia înapoi bunghii. Aşa-i, moş Gheorghe?

Privit din trei părţi, moş Gheorghe clipi.

— Dă!... oftă el cu ochii la Olguţa.

— Acuma să vă văd!

Patru oftă. Ionică se scarpină după ceafă.

— Vra să zică, aţi tăcut. Bine. Acuma să vorbesc eu... în ce clasă eşti tu, Patru?

— Parcă eu mai ştiu!...

— Nu ştii. Atunci bunghii tăi îi dau eu lui Ionică. Spune tu, măi Ionică, în ce clasă eşti?

— Într-a patra, se iuţi el cu răspunsul.

— Şi eu parcă nu-s! sări Patru.

— Vra să zică, într-a patra, ca şi mine. Bun. Acuma eu am să vă pun o întrebare: cine răspunde îndată capătă bunghii lui moş Gheorghe. Aţi auzit?

Băieţii se încordară ca pentru o întrecere la fugă.

— Gata, Olguţa, o vesti Monica, arătîndu-i pumnii închişi.

— Acuşi îs şi eu... Cît face cincizeci şi trei înmulţit cu şaptezeci şi unu? Poftim!

Monica, Patru şi Ionică rămaseră cu ochii mari şi gura căscată în faţa Olguţei. Moş Gheorghe dădu din cap, minunat.

— Unu ori trei face trei. Unu ori cinci face cinci — începură în gura mare Patru şi Ionică, întorcîndu-şi spatele şi scriind în aer cifrele.

— Tu stii, Olguţa? şopti uşurel Monica.

- Da' tu?

— Nu ştiu.

— Nici eu.

— Vai, Olguţa!

— Parcă ei ştiu! Da-s proşti! Uite cum îşi bat capul.

— Dacă n-am tablă şi plumb! se tîngui Patru cu amărăciune.

— Mă duc în sat, şi-aduc socoteala gata, se oferi Ionică.

— Vra să zică, nu ştiţi! Voi, băieţi din clasa a patra, nu ştiţi să faceţi o înmulţire. De ce nu v-a lăsat repetenţi?

Băieţii o ascultau cu teamă şi supunere.

— Vra să zică, numai eu ştiu. Ia spuneţi voi, a cui-s bunghii?

— ... oftară ei amar.

— Ai mei, fiindcă numai eu ştiu. Monica, dă-i încoace.

— Nici legătura nu mi-o dai? întrebă cu spaimă şi sfială Ionică.

— Dă-i-o^ Monica... De-acuma plecaţi! Ce mai aşteptaţi?

— Hai, măi!

— Hai!

— Măi Patrule, ai să te mai baţi?

— La ce?

— Da' tu, măi Ionică?

— Hhei! oftă el hurducat.

— Ia veniţi încoace... Hai, că mă supăr.

Băieţii se apropiară cu capul în pămînt.

— Ia întindeţi fiecare cîte-o mînă.

Pumnul lui Patru înghiţi bumbii. Ionică îi privi pe-ai săi cu mai mult „rămas bun" decît „bine-aţi venit", purtîndu-şi privirile cînd spre palma lui, cînd spre pumnii lui Patru.

— Monica, dă-mi şase pere.

Monica alese, făcu un buchet din cozi şi le întinse Olguţei.
— Patrule, na două pere, şi să nu mai fii prost să-ţi pierzi bunghii la Ionică — şi ţie, măi Ionică, îţi dau eu patru pere busuioace cum n-ai mîncat tu niciodată. Pune-ţi bunghii la loc — nu ţi-i iau înapoi — şi mănîncă perele... Şi să te astîmperi, că mă supăr!
— Mulţumiţi duduitei, măi urşilor.
— Sărut mîna.
— Săr... .mna!
— Sărutaţi-o, măi, că ea v-o făcut dreptate.
Mînile Justiţiei de pe prispa casei lui moş Gheorghe primiră sărutul împricinaţilor.
— Monica, dă-mi batista.
— Uite-o. Pentru ce?
— Mi-au încleiat mînile, zîmbi modest Olguţa, coborîndu-se de pe piedestal.

— Duduită, vine Anica să vă cheme.
— Iar Anica!
— Vă pof...
— Ştiu. Ce cauţi aici?
— Vă pof...
— Ştiu. Vino cu mine.
Anica intră în casă după Olguţa.
— Mi-am pierdut batista. Pune-te şi-o caută. Olguţa trînti uşa, lăsînd-o pe Anica înlăuntru. Pune lacata, moş Gheorghe.
— Cînd să-i dau drumu? se veseli moş Gheorghe.
— Cînd om ajunge-n poarta casei.
— Aşa oi face.
— Moş Gheorghe, vezi c-ai uitat să-mi aduci aminte!

— Vezi!... De ce nu pui mata, moş Gheorghe, felii de morcov în tutun, cum pune şi papa?
— Oi pune, duduita moşului.
— Să pui, moş Gheorghe, că morcovul ţine umezeală, îi explică ea serios.
— Duduitelor, da' cînd mai veniţi la moşu?
— Cînd ni-i pofti, moş Gheorghe.
— Iaca, vă poftesc.
— Atunci venim mîne.
— Duduită, am *dres* gardu la loc! clipi cu înţeles moş Gheorghe.
— Or să intre porcii în livadă!
— Să intre sănătoşi! De-acuma are moşu scrînciob.
— Duduie Olguţa, nu-i batista, vocifera Anica din casă.
— Caut-o.

Din pragul curţii boiereşti, rochiţa roşie şi cea albastră făcură semn către moş Gheorghe.
— De-acum pleacă, zîmbi moş Gheorghe dînd drumul Anicăi.
— Da' unde-s duduiele?
— Du-te şi le caută, că asta-i treaba ta!
în urma tuturor porni moş Gheorghe. Se înserase limpede. Luceafărul dintăi lucea curat şi zîmbitor, la fel cu-acel care lucise deasupra ieslelor din Bethleem.
Moş Gheorghe întoarse capul îndărăt. Pe poarta caselor de ţară, pe-nserat, intră doar carele cu boi şi oamenii cu seceri, sape sau securi.
Pe poarta casei lui moş Gheorghe intrase şi ieşise o poveste.
Deasupra casei lui moş Gheorghe un înger sau un cocostîrc se închina.

— Cum aţi petrecut, Monica?
— Foarte bine, tanti Alice... Păcat numai că n-a fost şi Dănuţ.

III
HERR DIREKTOR

— Mamă, tu auzi ceva? întrebă Olguţa pocnind în dinţi o prună brumărie.

— Ce s-aud?

— Ascultă bine, mamă...

— Ţţ ! îl aud pe Dănuţ sorbind harbuzul şi n-ar trebui să-1 aud. Dănuţ, numai racii se sorb aşa cînd nu ştii să-i mănînci altfel.

Doamna Deleanu îl obliga pe Dănuţ să aibă cîte-o altă surdină pentru fiecare fel de mîncare.Dănuţ Iernai încurca, le mai uita. Din care pricină, cînd simţea ochii mamei lui privindu-1 cu toată atenţia urechilor, mesteca supa frigîndu-se, ori înghiţea friptura fără s-o mai mestece, înecîndu-se.

Olguţa făcu semn cu piciorul pe subt masă Monicăi. Monica oftă neutral. Dănuţ tocmai începuse rugul zămos din mijlocul harbuzoaicei. Topi între limbă şi cerul gurii geroasa îmbucătură, îşi şterse buzele şi, înghiţind de două ori, ridică ochii spre Olguţa.

— Ce nu-mi dai pace să mănînc?

— Eu? Hm! Mama ţi-a făcut observaţie.

— Da! Tu îmi spargi urechile cu perjele tale şi nu-ţi spun nimica.

Sprincenele Olguţei se strîmbară în sus.

— ...! Pe tine te *aud* mîncînd în fiecare zi — cum spune şi mama; m-am deprins... Vorbeam de altceva.

Sprincenele revenîră la loc. Satanic, Olguţa mai pocni o prună. Obrajii lui Dănuţ luară culoarea miezului de harbuz, mimetic parcă.

— Ascultă, papa, n-auzi?

— ...?

Toţi ascultară înspre uşă. Ochii Olguţei se micşorară de încordare, ca la miopi... Răgetele boilor răsunau profunde şi enorme, acoperind ţiuitul greierilor şi al cosaşilor, ca notele başilor bisericeşti, fragilul murmur al sopranelor.

— Băă-băă... N-auziţi? se înverşuna Olguţa.

— Un bou ca toţi boii! se pronunţă sarcastic Dănuţ.

Olguţa îl privi, dădu din cap energic şi zîmbi indulgent.

— Dănuţ, nu vorbi urît. Ţi-am mai spus.

Olguţa se ridică solemn în picioare, cu şervetul în mînă, ca un prim-jurat cu verdictul.

— Să ştiţi că vine Herr Direktor cu automobilul. Cine pune rămăşag cu mine? N-auziţi? Băă-băă... Cum fac boii? Aşa fac? consultă ea deferentă pe Dănuţ.

Uitînd harbuzul şi insulta, Dănuţ se repezi afară cu şervetul la gît, urmat de doamna Deleanu şi Profira.

— Sînt sigură, papa. De ce nu mă crezi tu pe mine?

— Ba te cred, Olguţa! zîmbi domnul Deleanu, scuturîndu-şi şervetul. Tu ai ureche muzicală, ca şi 'mama.

— Rîzi de mine, papa?

— Nu, Olguţa! Da' ia spune-mi tu, de unde ştii să deosebeşti sunetul unei trompe de mugetul vitelor? Că doar automobilele de la noi le poţi număra pe degete!

— Fiindcă mi-s antipatice, papa.

-Taci!?

— Da, papa, eu ţin cu caii adevăraţi.

— Şi cu Grigore nu? Fiindcă-i automobilist?

— Ba da. Cu Herr Direktor!...

— Olguţa, cine-i Herr Direktor?

— Un alt papa al vostru, îi răspunse zîmbind domnul Deleanu din pragul uşii.

— Monica, ai auzit ce-a spus papa? Să-1 iubeşti pe Herr Direktor.

— Nici nu-1 cunosc, Olguţa!

— Ce-are-a face ! îl cunosc eu. Tu eşti prietina mea.

— Olguța, de ce-i spui tu Herr Direktor? E neamț?
— Tț-ți-ți!... E fratele tatei!... Eu glumesc, da' lui îi place să-i spui așa. Și tu să-i spui Herr Direktor.
— E director de școală?
— Cum poți să spui așa ceva?!... Nu l-aș putea suferi!...
Zărind inima harbuzoaicei neisprăvită de Dănuț, Olguța începu să împlînte în ea scobitori.
— ...E directorul unei societăți foarte mari... nu știu ce fel... ceva cu electricitate și cu nemți.
— Și seamănă cu moșu Iorgu?
— Nu. Nu știu cu cine seamănă! Cu papa nu seamănă de loc... Ai să-1 vezi. Eu îl iubesc.
— Și eu, consimți diplomatic Monica... Ce ai tu, Olguța, cu harbuzul lui Dănuț?
— M-a insultat! Mă răzbun.
Ca cele șapte săgeți din inima biblică a *Măriei,* simbolicele scobitori îndurerau miezul harbuzului locțiitor al lui Dănuț.
— Păcat de harbuz ! cercă Monica s-o înduplece.
Altă scobitoare pătrunse mai adînc.
— Să nu se supere tante Alice!
Alta urmă, temerară.
— Olguța, haidem afară, să văd și eu automobilul.
— Lasă, că-1 vezi. Maie vreme. Noi avem ecou la Medeleni: de asta am auzit eu trompa... Monica, mi se pare că ești șireată!... Sigur ca și mine.
Isprăvindu-și vindicta, Olguța o întregi cu un pocnet de prună, jubiliar.
— Olguța, îmi dai voie să scot scobitorile?
— Cum vrei! Eu am isprăvit.
Monica plivi miezul străpuns, adunînd scobitorile în farfuria ei.
— *Merci,* Monica.
Fără poftă, dar cu entuziasm, Olguța mîncă miezul pe care Dănuț îl curățise de sîmburi și Monica de scobitori.

Cu sufletele înfrățite în aceeași depărtată epocă geologică, vitele și țăranii priveau trăsura stacojie — cine-o mai văzut! — fără de cai — Doamne, iartă-mă ! — suind la deal

în goana mare, cu burta plină de darabane bătute de toți dracii, și-n urmă împroșcînd un fum puturos ca cel din iad. Iar vizitiul — ptiu ! Ferească sfîntul de-așa creștin ! — în loc de ochi avea sticle negre, ca orbii; în loc de hățuri, o roată în proțap; și-n loc de bici și de „Hii, boală!" un muget de bou în mînă.
Țăranii își făceau cruce, cu ochii cînd la dihanie, cînd la biserică. 'înghesuiți în mamele lor, copiii tremurau să nu-i fure Ucigă-l-toaca și scînceau, iscodind cu ochi de femeie.
Moș Gheorghe mai văzuse la Iași nelegiuirea cu roți. De aceea mai scuipă o dată.
— Săracu conu Costache, Dumnezeu să-1 ierte! în ograda dumnealui să intre una ca asta!... Lasă, c-o-nvață moșu pe duduita să umble calare.

Vicleimul păsărilor înșirate pe șosea juca-naintea și în urma goanei roșii...
în sfîrșit, duduind, bufnind, mugind, acoperit de colb, masiv pe'roțile burtoase, Molohul kilometrilor se opri războinic în fața scărilor. Cînii lătrau și schelălăiau ca la urs. Toți servitorii ieșiseră din casă.
— Bine-ai venit, Grigore!
— *Guten Tag,* Herr Direktor.
— Moșu Puiu, moșu Puiu! vocifera Dănuț cu șervetul în mînă, ca o jalbă.
Herr Direktor, îmbrăcat din cap pînă-n picioare în armura automobiliștilor — ochelari rotunzi de scafandru cu rame de cauciuc'cărămiziu; cască de doc; halat de doc, închis ermetic la gît și la încheietura mînilor — se coborî flegmatic pe portița de la spatele automobilului, ridicînd bancheta articulată. Tropăi ca să-și dezmorțească picioarele ; se întinse; căscă; își descoperi fața, lăsînd ochelarii să-i atîrne de gît; își puse monoclul în ochi, încruntîndu-se; își frecă minele neatinse de colb și de soare... și se înclină zîmbind în fața scărilor, cu aerul unui amiral englez aclamat într-un mic port dunărean.
— Bine v-am găsit !
Căzuseră și ochelarii negri de pe fața șofeurului — din pricina Anicăi. Mecanicul berlinez, expediat în țară o. dată cu automobilul, îl întregea. Era și el confecționat

în fabrica de blonzi cu ochi albaştri şi obraji de Gretchen ai Germaniei.

Anica plecă ochii ruşinată.

Herr Direktor se însufleţise, ţinîndu-1 pe Dănuţ în braţe. Părea că toastează cu o cupă de şampanie.

— *Kulek, dieser ist mein Sohn.*

— *Und ich bin sein Vater!* adaogă modest domnul Deleanu, coborînd scările.

— *Das ist guuut!*

Cuprins de giganticul hohot de rîs al băutorilor de bere, Herr Kulek se bătea cu palmele peste genunchi, tresăltînd delaolaltă cu trepidaţiile maşinii.

— Măi Grigore, tu ai să mă compromiţi, glumi domnul Deleanu, sărutîndu-1.

— Ba mă compromiteţi voi pe mine! protestă doamna Deleanu.

— Dănuţ, eşti sau nu feciorul meu?

— Tu eşti burlac, Herr Direktor, îl apostrofă Olguţa din pridvor.

— Tot drac ai rămas !

— Nici nu mi-ai spus bună ziua, Herr Direktor!

— Scuzele mele, domnişoară!

Urcînd treptele, se aplecă în faţa Olguţei şi-i sărută mîna.

— Poţi să mă săruţi şi pe obraz, Herr Direktor. Nu mă supăr!

— Uf! Da' grea te-ai mai făcut! oftă el, ridicînd-o.

— Am muşchi.

— Zău!

— Da. Buftea-i gras; eu îs voinică.

— Domnişoara?

— Monica, o numi doamna Deleanu, punîndu-i mînile pe umeri.

— Monica?

Doamna Deleanu îi făcu semn din ochi.

— Monica e fetiţa noastră... aşa cum e Dănuţ băiatul tău, tată de carton ce eşti!

— Atunci mai am o nepoată?

— Te poţi mîndri!

— M-am curăţit! Mă pregătisem numai pentru doi nepoţi... Da' frumoasă nepoată mai am! Monica: nu?

— Monica, şopti Monica intimidată, apucînd mîna Olguţei.

— îi dai voie lui moşu Puiu să te sărute?

— Sigur, ca şi pe mine, aprobă Olguţa.

— Măi omule, ai mîncat?

— Aş!

— Haidem în sofragerie. Puteai să te anunţi; te-am fi aşteptat.

— Imposibil! Daţi-mi apă.

— Hai la masă.

— Apă de spălat, cucoană!

— Aşa-i! îţi uitasem tabieturile! Un ceas îţi ajunge să te speli?

— Cuconiţă, unde-1 culcăm pe domnul neamţ? se interesă Anica.

— Domnul neamţ — domnul neamţ ! începu să cînte Olguţa.

—' Moş Puiu, eu îţi torn apă de spălat, stărui Dănuţ, aducînd geamandanul.

— Daa! N-ai nici-o grijă! îţi *dă voie* Anica! răspunse Olguţa.

—' N-am vorbit cu tine.

— Tu eşti servitor: duci geamandanul, torni apă, perii hainele... Eu îţi vorbesc. Tu taci şi-asculţi.

Dănuţ, congestionat, şchiopăta purtînd geamandanul greu.

— Vrei să te-ajut, Dănuţ? ceru voie Monica, ajungîndu-1 în antret.

— Ce te-amesteci? Du-te cu Olguţa!

Nici nu-i trecea prin minte Monicăi cît de temerară-i era propunerea! Dănuţ numai avea dreptul să ducă geamandanul greu, să toarne apă de spălat pe buretele mare şi zburlit ca un cap de hotentot blond şi colonie în pumnii lui moşu Puiu. Tot el îi peria hainele, aşezînd pantalonii pe dungă. Asta era o demnitate bărbătească, nu slujbă de slugă, cum spunea Olguţa: „din invidie", gîndea Dănuţ, ofensat totuşi.

— Te-ai supărat, Dănuţ?

Dănuţ se întorcea cu minele goale, pătruns de o gravă mîndrie/ca după un fapt de arme. Trecu înainte, fără să răspundă Monicăi, urmat de supunerea ei întristată.

— Sărut mîna, cuconaşule. Bine-ai venit... Nişte sărmăluţe de piept de gîscă! susură galeş bucătăreasa, răsărind în urma lui Dănuţ şi a Monicăi, roşie la faţă.

— Să trăieşti, babo! Mi-ai ieşit cu plin! Unu, doi, trei, începu să numere Herr Direktor pe cei din pridvor, socotindu-1 şi pe Kulek. Babo, ai la mine un bacşiş: ai făcut abatajul cel mare! *Nouă,* Iorgule, strigă el cu ochii de vizionar ai jucătorilor de *chemin-de-fer.* S-a spart ghina!

— Cuconaşule, v-am pregătit de spălat.

— Ai-ia-ia! Profiro, m-ai nenorocit! S-a făcut bac... Măi Iorgule, ce neam de ghinionişti sîntem !

— Cui i-o spui? !

— Ieşi afară, Profira! Adică du-te-n casă.

— Olguţa, aşa se vorbeşte? se încruntă doamna Deleanu.

— Mamă dragă, am dres abatajul lui Herr Direktor.

— Să trăieşti, Olguţa ! Dar tot bac a rămas, că baba face cît doi!

— Cît patru, Herr Direktor !

— Toate le face baba, conveni serviabil bucătăreasa.

— Haidem odată la masă!

—• La spălat, cucoană !

— Spală-te odată, omule !

— Hai, Dănuţ.

— Să nu uiţi să verşi căldarea ! insinua Olguţa la urechea lui Dănuţ... De harbuz n-ai grijă... că am avut eu.

Proaspăt tuns, cu *numărul zero,* capul rotund al lui Herr Direktor părea cărunt ca un bulgăre de sare. Doamna Deleanu pretindea că nu părea, ci chiar era, din pricina abuzului de colonie.

— Vezi, Dănuţ, şi tu ai să ajungi moşneag ca şi moşu Puiu.

Cu osebirea că Dănuţ întrebuinţa numai colonia doamnei Deleanu — torenţial.

— Calomnie! protestă Herr Direktor.

— Dovadă.

— Actul de naştere, pe care nu-1 ascund; monoclul, pe care-1 arăt ostentativ; şi succesele... care se ştiu!

— Ta-ta-ta! Lasă părul să crească. Atunci să te vedem !

— Prefer să fiu calomniat!

Pentru Herr Direktor, de la trei centimetri în sus începeau pletele: poetice, deci nefaste; necivilizate, deci neigienice, inestetice şi incomode pe deasupra. Nici sub formă de musteţi nu îngăduia părul: „această pacoste pentru bărbaţi, chiar, sau mai ales, cînd îl poartă femeile".

— Herr Direktor, cînd ti-i mărita ai să-ţi tunzi nevasta? îl întreba Olguţa.

— Olguţa, de cîte ori nu ţi-am spus că numai femeile se mărită ! intervenea doamna Deleanu.

— De ce, mamă? Vreau eu să mă *însor.* Cine nu-mi dă voie?

— Eu.

— Da' eu nu vreau să mă însor. Eu nu-s femeie... Spune, Herr Direktor, ai să-ti tunzi nevasta?

— Nu.

— De ce?

— Fiindcă n-am să mă mărit, cum spui tu.

— Nici n-ai să te-nsori, cum spune mama?

— Nici... *Umberujenl* adaogă el, bătînd cu degetul în lemn toaca superstiţioşilor.

— Nici eu, adera Dănuţ.

— Atunci tunde-te, încheia logic şi violent Olguţa.

Dănuţ amuţea. Ca să nu-1 tundă ar fi fost în stare să se însoare chiar.

— Cine-i?

— Eu, sărut mîna, se recomandă Profira pe nevăzute în afara uşii odăii de baie. întreabă coniţa dacă v-aţi botezat... Simţind c-o pufneşte rîsul, Profira se bătu cu palma peste gura nelegiuită. ...că de nu, să chemăm părintele din sat: aşa a spus coniţa.

— Spune amfitrioanei că nu-mi ajunge un popă; să-mi trimită un *care de popi.* Aşa să spui.

Rînd pe rînd, Dănuţ turnase de băut buretelui, din cana cea mare; suflecase la loc o mînecă nesupusă; întinsese prosopul... Acum venise rîndul coloniei. Dănuţ desfăcu şurubul dopului metalic.

— Cine-i?

— Careul de popi sau *carul de popi,* cum spune Profira. Pot să intru, Herr Direktor?

— Nu se poate, răspunse dîrz Dănuţ, cu sticla de colonie în mînă.

— Nu te-am întrebat pe tine, Buftea! tună Olguța.
— Intră, Olguța. Dănuț, tot în război sînteți?
Dănuț se bosumflă. Dintr-o aruncătură de ochi, Olguța văzu tot și uită însărcinarea cu care pornise din sufragerie.
— Herr Direktor, hai să-ți arăt eu cum faci tu cînd pui colonie.
— Ia să văd.
— Toarnă, porunci ea umilitului paharnic.
— Toarnă-ți singură.
— Ba tu să-mi torni. Așa ți-a poruncit Herr Direktor.
— Toarnă-i, Dănuț.
— Auzi!... Toarnă bine: asta nu-i joacă!
„Eu m-aș face că torn și l-aș lovi cu vîrful... sau l-aș stropi în ochi din greșală", medita Olguța răzbunări în locul lui Dănuț, care turna cu mînie, dar conștiincios.
— Herr Direktor, mai întăi tu stropești covorul...
Desfăcîndu-și palmele boltite, și le frecă una de alta: picături acide plouară pe covoraș.
— ...După aceea, te masezi pe cap, de la sprîncene în sus, și gemi: îîî-îîî!... Tot mai ai migrene, Herr Direktor?
— Diavol împelițat, tu ai să mi le dai!
— După aceea, dragă Herr Direktor, fiindcă ai isprăvit colonia, ceri să-ți mai dea.
Dănuț se uita pe geam, făcînd scut cu trupul sticlei din mînă.
— Toarnă, n-auzi?
— Toarnă-i, Dănuț; am intrat la stăpîn!
— Așa. Acum îți dai pe față, oftezi și-ți freci pleoapele... nu te frigi? Fff-haa! aspiră ea întretăiat, oftînd apoi ca după o arsură.
Dănuț zîmbi: „S-o usture! Așa-i trebuie! Lasă!..."
Printre zăbrelele degetelor viclene, ochii Olguței îl pîndeau.
— Degeaba te bucuri, Buftea. M-am prefăcut.
— Și ce mai fac, Olguța?
— Crezi că nu știu! Dă-mi sticla, Buftea.
Dănuț rămase cu mîna goală.
— Acuma, Herr Direktor, vine rîndul batistei. Eu n-am. Să zicem că rochița mea e batistă.
— Să zicem... da' ce-are să zică Alice?
— Mama zice că tu ești de vină.

Colonia gîlgîia, murind rochița Olguței.
— Grigore, să-ți faci singur mîncare! răsună glasul doamnei Deleanu.
— Intră. Am isprăvit.
— Ce faci acolo, Olguța?
— Mamă dragă, aveam o pată pe rochiță și Herr Direktor a spus că iesă cu colonie.
— Tu-mi strici copiii, Grigore!
— Vezi, Herr Direktor !
— Mai bine spune-mi ce-mi dai de mîncare.
— Colonie... Asta meriți.
— Atunci sînt sigur că masa-i bună!
— Te poftesc să mănînci la București ca la mine!
— Bucureștiul are multe bunătăți!
— Acele !.'..
— Care-s *acele,* Herr Direktor?
— Are să-ți spuie Dănuț... peste vreo cîțiva ani.
— Grigore!
— Ba știu eu și n-am să-i spun lui Buftea.
— Olguța!
— Dacă știu, mamă dragă! La București faci un chef.
— Cine ți-a mai spus și asta?
— Tu, mamă.
— Eu? !
— Sigur. N-ai spus tu că papa face un chef lâ București?
— ...Am glumit!
— Atunci și eu am glumit, mamă dragă!
— Tante Alice, se răcesc ochiurile, vesti Monica din pragul ușii, cu un aer de paj timid.
— Iacătă singurul copil cuminte din casa asta!
— Lasă, c-am să-i arăt eu ! mormăi Dănuț, uitat de toți, atingînd cu cotul pe Monica, dinadins rămasă la urmă.

Ochiul lui Herr Direktor, cel cu monoclul, nu făcea mare deosebire între femeile frumoase și mîncările alese. Le privea cu aceeași impertinență curtenitoare, în timp ce buzele întredeschise șovăiau parcă între vorbe și fapte.
Se așezară cu toții în jurul mesei, păstrîndu-și locurile obișnuite. în fața tacîmului solitar al lui Herr Direktor, curba de aur roz a ochiurilor palpita; alături de farfuria lor, mămăliguța poetică și adormită ca o poreclă moldovenească

a soarelui; mai încolo, untul tatuat cu linguriţa şi împodobit cu două ridichi violent roşii; şi smîntîna cu ten de madonă...

— Se aprobă !

— Măi omule, nu mai aproba! Ia şi mănîncă. Acuşi e vremea mesei!

— Şi voi să mă priviţi?... Pardon!

— Te cred! Ce vrei să facem? Să-ţi întoarcem spatele?

— Să mîncaţi şi voi... Altfel, să-mi plătiţi intrare!

— Mamă, eu zic să aducă un cantalup, propuse Olguţa îndatoritoare.

— Hm? consultă doamna Deleanu pe domnul Deleanu.

— Amin. Azi e bairam !

— Prohiro, adă un *cantalop*... Vezi, Herr Direktor, eu nu te las!

— Aşa eşti tu, Olguţa: îţi place să te sacrifici! glumi doamna' Deleanu.

— Mamă, spune tu drept dacă şi ţie nu-ţi place cantalupul de la ghiaţă?

— îmi place: cum nu? !

— Atunci ne sacrificăm împreună!

— Olguţa!

— Dragă Alice, toate bune şi frumoase în casa ta, începînd cu tine! Cum se face numai că la voi...

— ...nu-s scrumelniţe? îi luă vorba din gură Olguţa, luîndu-i şi monoclul ca să-1 imite mai bine.

La masa lui Herr Direktor, scrumelniţa făcea parte dintre farfurii şi ţigara dintre mîncări.

— Olguţa, scoate monoclul; asta-ţi mai lipseşte!... Fumat! fumat şi iar fumat! Mîncare se mai cheamă asta, Grigore?

— Omoară microbii şi ajută digestia!

— Lasă scrumelniţa, Dănuţ !

— Dă-mi-o, Dănuţ.

— Nu i-o da !

Olguţa smunci scrumelniţa din mîna buimăcită de două magnete potrivnice şi o insinua pe masă.

— Mamă, uite ce face Olguţa!

— Aşa îţi trebuie dacă nu asculţi!... Şi tu, Olguţa, de ce nu faci cum spune mama?

— Mi-ai spus *mie* ceva, mamă dragă?

— Am spus. Ajunge.

— Mamă, tu nu eşti decît mama mea, pe cînd Herr Direktor...

— Ce-i, mă rog?

— El e musafir... şi tu eşti gazdă.

— Obraznică mai eşti!

Profira intra solemn cu sarmalele; după ea, Anica, purtătoarea cantalupului palid şi zbîrcit ca un cap de mucenic al scopiţilor.

— Cine-i amator de cantalup să ridice un deget.

Olguţa împunse cantalupul cu două degete.

— Vezi, Monica, asta-i o figură de jiu-jiţiu. Dacă erai tu în locul cantalupului — Olguţa se apleca la urechea Monicăi de teamă să n-o audă Dănuţ — trebuia să-mi despici degetele cu palma. Altfel îţi scoteam ochii. Aşa se parează. Să ştii de la mine!

Monica ridică un deget încovoiat, reţinîndu-şi o modestă felie.

— Nu aşa. Uită-te la mine.

Cu muchea palmei, Olguţa despică aerul, scurt, tăios.

Domnul Deleanu se apleca asupra cantalupului, îl mirosi, apoi, cu buzele strînse şi nările dilatate, privi plafonul dînd din mînă.

— *Vous m'en direz des nouvelles!*... Măi, tot jidanii mei, săracii! Numai ei ştiu s-aleagă ce-i bun: cum îi avocatul lor aşa-i şi cantalupul avocatului... Mă duc s-aduc *curaţao*-ul. Grigore, tu vrei *cognac?*

— Contra! Sînt la al doilea abataj de sarmale! După asta să-mi faceţi coliva.

Dănuţ ridicase degetul subt faţa de masă. Ce? Erau la şcoală? Sigur că mînca şi el. Nici' nu mai încăpea vorbă. Se simţea în stare să mănînce el singur tot cantalupul.

Din cantalupul tăiat în două, ca dintr-o besactea orientală, curgeau şiruri blonde şi roşcate.

— Hm-hm-hm! se pregăti Olguţa, zăngănind cuţitul de farfurie.

Cu o legănare de evantaliu, mîna Monicăi alungă mirosul sarmalelor... Buzele lui Dănuţ se crăpară umede, topind în gură şi în plămîni adierea care te face să închizi ochii şi să-ţi lărgeşti nările şi pieptul, ca întîia sărutare a fecioarelor aprige.

— Dănuț, tu nu mănînci cantalup?

„Sigur că da, sigur că da", vociferau gîndurile îmbătate de făgăduinți mereu împrospătate.

— Nu, *merci.*

De ce? Tăcu mîndru şi amar... De ce? ... Fiindcă aşa vroia... De ce?... De multe ori buzele lui Dănuț erau duşmanele lui Dănuț... De ce?... Lasă...

— Porția lui o mănînc eu, hotărî Olguța, dînd din picioare.

Dănuț înghiți în sec de mai multe ori, cu ochii la farfuria sarmalelor — lua-le-ar dracul— cu sufletul la poarta paradisului pierdut unde veghea Olguța cu dinții şi cuțitul.

— Dănuț, noi doi nu umblăm cu fleacuri. Hai şi-mi ține tovărăşie. Sarmalele-s mîncare serioasă.

— Da, moşu Puiu. Chiar mi-i poftă.

— Vai de mine, Dănuț ! Ce-i lăcomia asta? Acuma ne-am sculat de la masă!

— Lasă-1 să mănînce cît vrea. La vrîsta lui...

— Bine-bine! Profiro, dă-i o farfurie, oftă doamna Deleanu... Si să mănînci frumos, te rog! Măcar atîta!

— Buftea-Buftea!

Buzele Olguței insultau pe şoptite şi topeau lung aurul onctuos din care o apăsare numai revărsa şipote de miere glacială.

Dănuț întoarse capul, strivi o lacrimă între pleoape şi, cu un gest de sinucigaş, împlîntă furculița în sarmale.

Aroma cantalupului plutea răcoroasă deasupra arşiței de varză ardeiată, ca un curcubeu al fericiților.

în odaia turcească, pe cinci divane rînduite-n şir de-a lungul zidurilor de cetate, odihneau covoare moi de linuri înflorite-n Orientul unde lenea şi cadînele-s frumoase ca şi basmele celor o mie şi una de nopți.

La fiecare căpătîi vegheau măsuțe arăbeşti, fin încrustate cu lucirile de ger ale sidefului. De pe nici una nu lipsea tablaua de aramă împodobită cu mlădii desenuri, nici narghileaua cea cu trompă lungă pentru fumul lung.

Pe jos, covor mai plin decît ale divanurilor, pe care orice zgomot amuțea desculț — ca şi țigăncile de odinioară, care aduceau boierilor un zîmbet roşu în dinții albi, şi dulceața de trandafir între pahare brumate. Pe ziduri, panoplii de arme vechi cu tecile împodobite ca odăjdiile mitropoliților; icoane cu obrazul castaniu îmbrobodit în aur şi argint; şi două portrete în rame ovale: tinerețea cu haine şi bucle demodate a străbunilor copiilor de-acum.

Şi mai era ceva în odaia trecutului: un cufăr-dulap de la Wertheim, *ultimul model.* S-ar fi încruntat poate strămoşii văzînd prihana, şi la încruntarea lor hangerele şi iataganele din cui ar fi dat iureş... Dar cufărul de la Berlin era încărcat cu daruri.

De aceea, în liniştea exotică a odăii turceşti, portretele străbunilor şedeau la locul lor, aşteptînd să se' deschidă uşa şi să năvălească strănepoții — să se deschidă cufărul nemțesc şi să răsune veselia copiilor de-acum în fața zîmbetului tinerilor de atunci.

... De mult, Herr Direktor abia sosit din Germania — cu monoclu, ras pe de-a-ntregul, tuns cu numărul zero şi împodobit cu semiluna unei cicatrice de Schläger — venise la Medeleni să facă vizită cumnatei sale şi părintelui ei, răposatul conu Costache Dumşa.

— Măi neamțule, unde să te culc pe tine? îl întrebase conu Costache privindu-1 cam de sus, după un dejun subt nucul din livadă, cu lăutari şi cotnar.

— în odaia turcească, răspunsese Herr Direktor, nesocotind — poate din pricina monoclului, poate din pricina cotnarului — posomorala coborîtă pe fața venerabilului bătrîn.

— Şi ce ai să faci cu cinci paturi, măi păgînule? Pentru un cap de *steclă* şi spîn, ajunge unul singur.

— Coane Costache, să-ți spun care-i cîntecul: cînd m-oi culca eu singur într-o odaie cu cinci paturi... şi turcească pe deasupra, am să visez că-s sultan la mine în harem. Ş-are să fie bine! Şi cînd m-oi deştepta dimineața cu grija celor cinci belele din vis şi-oi vedea cinci paturi goale, are să fie şi mai bine. Şi cît oi sta la Medeleni, am să te binecuvîntez, coane Costache, cînd m-oi culca şi cînd m-oi deştepta, ca pe Dumnezeu.

— Măi!... Ştii că nu-i prost neamțul? Să mai aducă o *steclă* de cotnar. Ia să-i mai ziceți un cîntec moldovenesc! Brava, neamțule! Tot moldovan ai rămas pe dinăuntru.

De atunci, odaia turcească în care nimeni nu intra rămase odaia lui Herr Direktor. Vorbele lui conu Costache erau pravilă în casa bătrînească.

Rezemîndu-şi creştetul capului pe divan, Olguţa făcu o tumbă şi încă una,' gata să nu le mai isprăvească.

— Olguţa, ce-nseamnă asta?

— Tumbe, mamă dragă, răspunse capul de pe divan ostogolindu-se.

—• Dă-te jos.

Olguţa începu să fumeze din narghilea.

— Olguţa, astîmpără-te!

— Să-ţi'ajut, Herr Direktor?

— Imposibil! Mînă de femeie în lada mea !?

Tocmai desfăcuse lada. în genunchi în faţa ei, trăgea saltarele pe rînd. în lăzile lui Herr Direktor domnea o ordine amănunţită şi strategică. Herr Direktor cu ochii închişi şi-ar fi putut îmbrăca fracul, culegînd, una cîte una, toate cele trebuitoare de la locul lor, şi de îndată s-ar fi putut dezbrăca, îmbrăcînd pijamaua, smochingul sau un sacou.

Şi doamna Deleanu era meşteră la alcătuirea lăzilor. De unde, rivalitate.

— Cu aşa ladă nu-i greu să fii ordonat!

— Cu aşa ordine, orice ladă-i la-nălţime.

•— Sfîntă modestie!

— Sfîntă dreptate!

Lui Dănuţ îi bătea inima repede, înecîndu-1. îşi freca mereu mînile,' ca jucătorii de bacara cînd au pontat fundul buzunarelor. Uitase de Olguţa şi de toate cele. Suferea, copleşit de presimţirea cadourilor... şi ceilalţi nu mai tăceau odată: ţţ-ţţ-ţţ... în preajma cadourilor, bucuria se prefăcea în chin'şi nu mai era bucurie. Tot aşa păţea cînd erau prea multe bunătăţi la masă. De pildă: icre negre, ghiudem, salam, măsline marinate... şi cataif cu frişca la sfîrşit. Lăcomia îl exalta aşa de tare, încît nu-i mai era poftă de nimic şi mînca în silă, dar mult, ca să nu se căiască mai tîrziu...

Monica ştia să organizeze geamandanul cu lucruşoarele ei şi zestrea păpuşelor. Dar ce-are-a face o biată odăiţă cu un palat!

— Tante Alice, parcă-i o vitrină!

— Bravo, Monica! Ai auzit, Grigore? Ăsta-i portretul ordinei tale: fanfaronadă!

— Invidia traducînd elogiul sincerităţii! Şi asta-i un portret: nu? Să trăieşti, Monica... încep cu moşnegii. Poftim, Alice: o pereche de ochelari pentru cochetele venerabile.

— Eşti în stare!... A! *Face-ă-main! Merci,* Grigore. N-ai uitat comisionul.

— Cum îi lada, aşa-i şi capul: ce intră nu mai iesă... decît atunci cînd trebuie.

— Napoleon!

— Al lăzilor, da... Poftim si notele.

— Bach?

— Hibar n-am! Am luat ce-ai scris. Bach sau ciorapi, mi-i totuna — cu o uşoară preferinţă pentru ciorapi!... Of! bine c-am scăpat! Muzica asta mii dădea migrene.

— Cred că alte muzici... mai uşoare... mai berlineze!

— Acelea te lecuiesc de migrene.

— Migrenele capului tău!!

— Iorgule, tu ce spui?

— Eu, dragă, regret migrenele burlacilor... Mie mi-au rămas celelalte... şi piramidonul.

— Frumos!

— Şi Minerva, dragă Alice.

— Cine-i Minerva, papa?

— O cucoană, Olguţa.

— Ce nume!

—• Aşa-s cucoanele !

— Sigur, papa.

Unul cîte unul, pachetele pe jumătate desfăcute de doamna Deleanu erau rînduite de Monica pe divanul cel mai apropiat. Aceeaşi însufleţire copilărească creştea în toţi deopotrivă, ca subt streşinele tuturor caselor cînd se'întorc păsările, primăvara. Numai Dănuţ, cu mînile înfundate în buzunarele pantalonilor, şedea ursuz, ca zgribulit de frig.

— Iorgule, ţi-aduci aminte cînd se întorcea tata de prin judeţe, de la sesiunile curţilor cu juri?

— Bietul tata! Parcă-1 văd. înainte de-a se dezbrăca, ne chema înbiuroullui: „Aţifost cuminţi, copii?" „Cuminţi", răspundeam noi în locul mamei. Erau singurele ocazii cînd

treceam şi eu drept copil cuminte... Două pistoale de tinichea cu petițe...

— ...peştişori de mintă...

— ...balonaşe, anume făcute pentru urechile mamei... Grigore, ți-aduci aminte de cele două capete de leu de pe speteaza fotoliului?

•— Cum nu?! Tata ne speria că muşcă, şi tu le-ai pus în gură cîte-o bucățică de carne crudă ca să-i îmblînzeşti. Ții minte? Acolo a rămas carnea.

— Bietul tata!... „Măi băieți, de unde vine aşa miros urît?" Cum să-şi închipuie bietul bătrîn că leii de lemn deveniseră carnivori!

— Se stricase carnea, papa? întrebă Olguța cu ochii scînteietori de mîndrie, năvălind în trecutul poznelor părinteşti.

—• Da, Olguța, zîmbi domnul Deleanu. Parc-o văd pe mama cu ochelarii pe nas, inspectînd pe subt dulap, pe subt biurouri, pe subt covor... S-a uitat la tălpi: nimic!

—• Şi tu tăceai, papa?

— Tăceam, ce era să fac?

— Şi moşu Puiu nu te-a spus?

•— Se poate? Frați şi trădători?

•— Şi ce s-a întîmplat?

— Tot mama a descoperit isprava ! Avea un nas ! Cînd începusem să fumez •— eram printr-a patra de liceu •— mîncam cîte o lămîie întreagă şi fugeam pe-afară cu gura deschisă ca să nu mă simtă — şi tot mă descoperea.

— Papa, te-a bătut pentru *conservei*

— Nu m-a putut prinde. M-am suit pe acoperiş, amenințînd că mă zvîrl de-acolo dacă nu mă iartă...

— Iorgule! îl mustră doamna Deleanu.

— Aşa-i. Semănăm cu Olguța cînd eram mic!

— Ş-acuma, papa.

— Olguța!

— Acuma-mi sameni tu mie, oftă domnul Deleanu.

— Herr Direktor, mai spune ce făcea papa.

— Ce faci şi tu: supăra pe mama... Bietul tata ! Cînd te gîndeşti că din lefuşoara lui de magistrat cinstit izbutea să puie deoparte pentru cadouri... şi pentru studii la Berlin...

Monoclul căzuse din ochiul lui Herr Direktor, lăsînd în loc privirea amintirilor.

Olguța se aşeză pe marginea divanului, îngîndurată: „Săracu moş Gheorghe!"

— Dănuț, adă-mi un foarfece din trusă.

— Ce ai acolo? întrebă doamna Deleanu.

Herr Direktor îşi puse monoclul.

— O surpriză!

— Spune ce-i!

•—Foarfecele are cuvîntul cu precădere.

— Stofe?

— Ț ț!

•— Bomboane?

— Ba.

— Cărți?

•— De joc?

— Eu întreb. Răspunde.

— Degeaba. N-ai să ghiceşti.

în jurul tainicului pachet se adunară toți, privindu-î încruntați. Herr Direktor dezmierdă hîrtia mută.

— Pot să vă spun că vine de peste nouă mări şi nouă țări; că e de gen neutru: *honny soit qui mal ypense;* că e cenuşiu pe dinafară şi roşu pe dinăuntru; că-i dulce la pipăit; că-i plin de pasări gingaşe care au calitatea că tac; că cei de la care vin sînt ga... sînt palizi; si că va fi la modă.

— Ei!

— Poftim. Mai poetic nici că se poate ! * Ghiciți!

•— Precizează.

— Ce să vă mai spun?... Că-n țara de unde vine se bea mult ceai.

— Rusia?

— Acolo se bea votcă.

— Anglia.

— Te-ai depărtat.

— Uf! Nesuferit eşti cu...

— ...cadourile tale, completă Herr Direktor.

— Cu enigmele tale.

•— Draga mea, cadoul fără enigmă e ca o cucoană cinstită: nu interesează!

— Grigore!

— Tu eşti interesantă din alt punct de vedere!

— Poftim, moşu Puiu.

— Dănuț dragă, tu mi-ai adus cleştele de unghii! Eu ți-am cerut foarfecele.

— Grigore, nu te mai strîmba. Isprăveşte cu subtilitățile.

— Bine, o să-mi plătiți cleştele.

— Ți-1 plătesc.

Tacticos, Herr Direktor tăie sfoara, o strînse ghem, desfăcu învelitoarea, descoperind o alta de hîrtie de mătase, le pături...

— Asta-i farsă!

— Mă rog...

— Eu cred, Herr Direktor.

— A ta va fi împărăția cerurilor! Uitați-vă în sus. Undoi-trei...

Zvîrlite-n sus, chimonourile japoneze se desfăcură şi căzură iluminate de auriu şi roşu ca fâşii desprinse din cerul legendelor nipone.

De-o vrîstă cu Olguța şi Monica, doamna Deleanu îngenunchie pe covor asupra minunilor.

— Iorgule, am scăpat de femei! Acuma e rîndul tău. Copiii vin la urmă. Fuu! Da' cald mai e!

— Scoate-ți surtucul, măi omule.

— Simandicoasă doamnă, se poate?

— După aşa surpriză eşti suveran.

— Uite, Iorgule, adevărate țigarete orientale. Excelente. Fiindcă-s fără carton, ți-am adus o țigaretă.

Galbenă şi plină, ca tăiată într-un miez de ananas, țigareta de chilimbar deşteptă zîmbetul pomului de Crăciun pe chipul domnului Deleanu.

— Herr Direktor, aş vrea să-ți spun ceva.

— La dispoziție.

— Nu. La ureche.

— Poftim urechea.

— Herr Direktor, nu te supăra, eu aş vrea să-i dau Monicăi chimonoul meu.' Ştii, mie-mi place foarte mult, dar mi se pare că Monicăi îi place şi mai mult.

— Vino să te pup, gură de aur!

— Şi eu, Herr Direktor.

— Olguța, să nu crezi că te-am uitat! Acuma vine rîndul vostru. Chimonourile erau pentru cucoane.

— Herr Direktor, şopti Olguța, te rog dă-i-1 tu. Ştii, mie nu-mi vine.

— Dragii mei, să isprăvim cu buclucurile, începu Herr Direktor acoperind cu minile saltarul de jos... Olguța, tu eşti cucoană?

— Nuu, Herr Direktor!

— Bravo ție! Tu eşti în partida mea... Aşadar, chimonourile sînt ale cucoanelor... Monica, nu te superi? Ia să vedem cum îți vine. Unu-i mai mic, acela-i al tău... Hocus-pocus-filipus!...

Cu o surprinzătoare dibăcie, Herr Direktor o metamorfoză pe Monica într-o clipă.

— Ia să vedem... măi, da' frumoase-s japonezele! Mă mut în Japonia.

— Monica, scoate-ți cozile afară... Aşa. Vino să te sărut.

— Tante Alice, da' Olguța?... Nu vreau aşa, şopti ea în brațele doamnei Deleanu.

— Lasă, nu te îngriji, Monica. Olguța are destule.

— *Merci,* moşu Puiu.

— Hopa !

Luînd-o în brațe, Herr Direktor o aşeză pe divan şi se dădu îndărăt, măsurînd-o prin monoclu.

—• Alice, schimbă-i pieptănătura. S-o facem japoneză de-a binelea... Merită Japonia!

— Vrei, Monica?

— Da, tante Alice, răspunse Monica prin visul chimonoului.

— Alice, să fii la înălțimea chimonoului... şi-a europencei.

— Cu-aşa păr nu-i greu.

—• Ş-acum deschid bazarul de jucării. Jos moşnegii!... începem după vrîstă. Dănuț e cel mai mare. Poftim o puşcă, Dănuț. E cu doi ani mai mică decît tine: calibrul nouă. Uite şi-o cutie cu cartuşe. Uite şi cartuşiera.

Puşcă adevărată! Adevărată! La aşa bucurie nu s-aştepta. Inima lui Dănuț, ca un toboşar napoleonian, bătu imnuri de glorie... Ținînd puşca în mînă, aruncă o *altfel* de privire Olguței. Olguța îl privea mai dinainte, aşteptîndu-1.

întîlnindu-i ochii, Dănuț își răsuci privirea spre geam, ocoli plafonul și strînse mai tare pușca. Ochii Olguței parcă -erau de un calibru mai mare decît al puștii.

— Dacă vrei, uită-te și tu, Olguța.

Mută, Olguța luă pușca din mîna diplomatică în mîna •ei războinică. Pușca devenise internațională.

— Dănuț ! Dănuț ! Tot Dănuț ! Iar Dănuț ! încă Dănuț !... Nu cumva te-am protejat?

Pachetele zburau unul după altul pe al treilea divan.

— A venit rîndul Olguței. Poftim cizme de călărie și pantaloni de amazoană. Bluză să-ți facă maică-ta. Cal să-ți dea tată-tău.

— Măi-măi! De antilopă! se minună doamna Deleanu, pieptănînd-o pe Monica.

— Ce vrei! Pentru-așa gazelă !

— Herr Direktor...

— Olguța !... Ajutor, oameni buni! Tigroaică, nu gazelă ! gemea Herr Direktor, năucit de sărutările Olguței.

— Uite, Herr Direktor.

Luînd cizmele în brațe, Olguța le sărută cu evlavie, pe fiecare în parte, cum sărutau străvechii luptători armele de luptă.

— Stai, că n-am isprăvit. Uite două *diabolouri;* o minge de *foot-ball;* și uite, uite...

Alte pachete zburară, despuiate cu înfrigurare de Olguța și Dănuț.

— Ce ziceți? îi întrebă doamna Deleanu dîndu-se la o parte cu o încetineală savantă din fața Monicăi.

— Aferim ! aplaudă Herr Direktor.

Monica, roșie ca suflată cu vaporos mărgean, ședea turcește pe divan, cu genele și umerii plecați și mînile — în mînicele largi — încrucișate pe genunchi. Sfiala și chimonoul îi insuflase gesturile înguste ale japonezelor. Părul ei de aur tumultuos înflorise în coc nipon, prins cu pieptenii doamnei Deleanu... în rumen revărsat de zori, un pui de piersic înflorit, c-un paradis de aur pe creanga cea din vîrf, învălit de zeul livezilor cu chimonoul unei fetițe, ca să nu-i fie frig peste noapte: visul unui poet japonez îndrăgostit de piersici. Așa era Monica: o vignettă la începutul unei legende...

— Stați, copii, uitasem! Deschideți gura și întindeți mînile.

Herr Direktor desfăcu repede o lădiță de carton, își suflecă mînicele ca un hirurg, își cufundă mînile în cutie..

•—• *Va banque!*

Prune, cireșe, caise, renclode, piersici, pere, mere, nuci,, ridichi, alune, morcovi, cepe, castane, migdale... de *marțipan,* cădeau, săreau, se rostogoleau ca o grindină umoristică de fructe și legume, făcute din pastă de migdale.

— Prinde-o, papa!

— Pe el, Olguța!

— Au, Herr Direktor !

Duhul anarhic al neorînduielii, paradoxal răsărit din cufărul ordinei, intrase în odaia turcească. Trîntiți pe jos de-a valma, mari și mici, culegeau bunătățile, de teamă să nu le calce.

Olguța, c-un morcov în dinți, ca un nas de clown; Dănuț, cu obrajii umflați de piersica din gură; doamna Deleanu, mușcînd — minune ! — dintr-o ceapă inofensivă; Monica, împiedicîndu-se în chimono, făcînd mereu mătănii grațioase fructelor ca unor drăgălașe zeități; domnul Deleanu punînd piedici Olguței și Herr Direktor contemplîndu-i ca un boscar încîntat.

— Apă ! M-am topit!

— Un duș ne-ar trebui. Am înnebunit cu toții!

— Cine-i acolo? Intră.

Profira intră, clipi prostește și rămase cu gura căscată... subt obștescul hohot de rîs al celor de jos.

— Prohiro, uite ceapă de la nemți. Pune-o în gură, porunci Olguța, bombardînd-o cu cepe.

— Mănîncă, Profiro, să vezi și tu cum îs cepele de pe-acolo, stărui doamna Deleanu.

Cepele erau învălite într-o foiță de mătasă dogorită care imita foița lor. Profira luă ceapa, o suci, o întoarse, tot trăgînd cu ochiul la zîmbetul neliniștitor al copiilor.

— Fă-ți cruce și mănîncă, o sfătui Olguța, văzînd-o că se codește.

— Hai Profiro, zi: Doamne-ajută !

— S-o curăț, coniță... Nu-i lucru curat.

— Ia nu te mai strîmba! Parcă n-ai mai văzut ceapă de cînd ești!

Profira făcu o cruce cu limba în gură şi muşcă din ceapă, fără s-o mai curăţe, cu nările înfiorate de teamă.

— Ptiu! scuipă ea în pestelcă, scărpinîndu-şi limba cu dosul palmei.

— Te-ai otrăvit.

— Doamne păzeşte ! Asta-i doftorie, coniţă !

— Ceapă nemţească, Profiro !

— S-o mănînce sănătoşi! Mă lipsesc.

— Fugi şi adă apă de băut.

Un morcov aruncat de Olguţa o expulza pe Profira. Ridicîndu-se în picioare, doamna Deleanu redeveni severă gospodină.

— Vai-vai-vai! Ce-am făcut aici! Parcă-i un bazar din Stambul.

— Herr Direktor, lasă-mă să-ţi fac un turban, îl rugă Olguţa, născocind un mijloc de-a prelungi dezordinea.

— De unde turban?

—-Fac eu c-un prosop.

— Se aprobă. Atunci daţi-mi şi un şal.

— Ştiţi ce? se amestecă doamna Deleanu, din nou convertită la extravaganţe, hai să ne costumăm cu toţii! Fiecare cum vrea. Mîna liberă fanteziei fiecăruia!

— Eu rămîn aşa, tante Alice, se rugă Monica.

— Sigur, tu eşti gata costumată. Şi eu tot japoneză mă fac.

— Da' eu, mamă? întrebă Dănuţ.

— Tu... căută doamna Deleanu îmbrăcînd chimonoul, tu...

— Mamă dragă, el are costumul japonez, interveni Olguţa cu o ciudată suavitate în glas.

— Nu vreau. Ce te-amesteci!

— Ce idee bună ! Sigur. Tu ai costumul lui Kami-Mura. Du-te şi ţi-1 pune.

— De ce, mamă?

— Fiindcă şi eu îs japoneză, şi Monica.

— Da! Monica are haină frumoasă, bombăni Dănuţ.

— Cred bine! Ea e domnişoară. Tu eşti soldat viteaz.

— Da ! cu haine urîte !

— Dănuţ, te rog să nu-mi strici cheful. Du-te şi te-mbracă. Aşa vreau eu.

— Fără puşcă? se posomori Dănuţ mai tare.

— Cu puşcă şi cu tun dacă vrei! Hai, repede!

— Alice, dă-mi şi mie o idee.

—-Tu... tu şi Grigore sînteţi turci, adică tu eşti paşă— îţi fac eu turban şi tot dichisul — iar Grigore-i eunucul haremului.

— Dragă Alice, nu-i fi avînd tu vreun strămoş mongol?

— Uită-te-n oglindă. Eşti japoneză autentică.

Părul negru, în noua pieptănătură, ochii depărtaţi şi paloarea brună a obrajilor ovali erau un adaos exotic la chimono.

— Mai ştii?! zîmbi doamna Deleanu.

— Ia priviţi! îi invită Olguţa cu un gest teatral.

Cu prosopul improvizat turban în jurul capului, Herr Direktor avea înfăţişarea unui indian de operetă. Şalul turcesc de pe umeri nu izbutea să anuleze efectul european al monoclului şi al zîmbetului de rigoare.

— Ha-ha-ha ! Ia uitaţi-vă la Buftea !

— Kami-Mura!

— Bravo, Kami-Mura, eşti în formă!

Dănuţ se retrase pe lîngă zid într-un colţ, tîrînd săbiuţa ruginită şi zăngănitoare, ca o ruşine întrupată în coadă de tinichea.

Ca dimensiune, uniforma de amiral japonez avea şase ani, Dănuţ unsprezece! Iar chipiul, prea mic, se răzbuna exagerînd circonferinţa buclată a capului care o purta plouat!

— Numai cafeaua şi rahatul îmi mai lipsesc ! Narghilea am, harem am, eunuc am, exclamă domnul Deleanu.

— Papa, tu eşti Nastratin Hogea.

— Prea onorat!... Şi tu, Olguţa?

— Eu îmi pun cizmele şi pantalonii de călărie. Mă fac haiduc şi o fur pe Monica.

— Mă aşteptam! oftă doamna Deleanu, mai mult pentru viitor decît pentru prezent. Du-te şi ţi le pune.

Profira intră cu tablaua de dulceţi.

— Iracan de mine !

— Te-ai speriat, Profiro?

— Nici nu te-am cunoscut, coniţă, sărut mîna!

— De ce rîzi, Profiro? o întrebă doamna Deleanu, văzînd tablaua primejduită de hurducăturile vulcanice ale veseliei pîntecoase.

— Spune, Profiro.
— Să nu vă supărați, coniță! Tare-i frumos! Parcă-i ia panoramă!
— Bravo, Profiro!
— Trăiască Profira!
— Să închinăm un pahar cu apă în cinstea Profirei!
— Să trăiți și dumneavoastră, și tot veseli să fiți!
— Dănuț, tu nu te servești?... Da' tu ce cauți, Anica?
— Hă!

Prin ușa întredeschisă, Anica, numai ochi și zîmbet, sorbea tot ce vedea, minunîndu-se. Peste umărul ei, cu gura pînă la urechi, se ivi capul de lună umoristică al bucătăresei.

— Ce-i? Ați venit la panoramă?
— Hă! Hă!... zîmbiră dimpreună, cu glas de soprană și de bariton, Anica și baba.
— Hi-hi! le îngînă Profira, clipind din ochi către ele.

Se auzi un pocnet. Baba se răsuci. Anica o zbughi. Peste hotarul gol al pragului Olguța sări în odaie c-un bici în mînă.

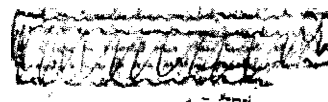
— Ce ți-ai făcut, Olguța?
— Musteți, mamă dragă. Așa au haiducii.

Mustețile de funingine împodobeau o fragedă față de haiduc mărunt, în stilul baladelor populare:

Mustecioara lui
Pana corbului,
Ochișorii lui
Mura cîmpului,
Fetișoara lui
Spuma laptelui...

Cizmele de antilopă, pantalonii bufanți și mai ales bluza roșie cu centură de lac erau licențe poetice. Olguța putea haiduci printre flori de luncă, pe unde năvălesc fesurile macilor musulmani.

— Eu propun să redevenim oameni serioși.
— De ce, Herr Direktor? îl dojeni Olguța.

Facsimil după voi. 1, ms. S9S4, 11.A.11.

Facsimil după voi. 1,
ms. *5984,* B.A.R.

Ionel Teodoreanu în iarna lui 1919

— Mor de căldură în Turcia asta!

— Stați. Nu vă dezbrăcați. Am o idee!

— Spune, mamă dragă, spune !

— Să ne fotografiem.

— Să ne fotografiem. Bravo!

— Bine, dragă. Ce nu fac eu pentru copii!

— Ridicați storurile; eu aduc aparatul.

•— Cum ne-aranjăm, Iorgule?

— Ce să ne mai aranjăm! Aşa cum sîntem.

— Unde te duci, Dănuț? îl întrebă doamna Deleanu, întîlnindu-1 pe coridor, cu sabia şi chipiul în mînă.

— Hai înapoi, Dănuț... Vrei să mă superi? Şi-mbracă-te la loc.

Mobilizat din nou în ostile ridicolului, Dănuț mergea, mînat din urmă de mama lui şi de blestematul aparat fotografic, în care ruşinea clipei de față, înghițită ca de-o sugătoare uriaşă, avea să se întindă în viitor.

— Alice, hai şi tu cu noi.

— Şi cine vă fotografiază?

— Pune tu aparatul la punct; restul poate să-1 facă şi Profira.

— Ți-ai găsit! Nu pune ea mîna pe-aşa ceva s-o tai! Se teme!

— Să-1 chemăm pe Kulek, propuse Herr Direktor. El se pricepe.

— Perfect, cheamă-1 tu, Olguța.

— Cum să-i spun, Herr Direktor?... *Komen sie, Herr Kulek... nach Herr Direktor."* E bine?

— Spune-i ş-aşa, Olguța. Are să vie rîzînd. Să nu te superi!

— De-acuma aşezați-vă, îi pofti doamna Deleanu. Frații turci alături pe divan. Aşa... Grigore, de ce nu stai turceşte?

—• Poftim. Aşa-i bine? Â la turca, bre!

—• Bun. Monica, tu stai la picioarele divanului cum ai stat adineoarea... Apleacă-ți capul... puțin numai. Dănuț, aşează-te lîngă Monica... Brrr! Crunt mai eşti! Adevărat samurai!

— *Kiiss die Hand, gnädige Frau. Was wollen sie, Herr Direktor?* urmă Herr Kulek cam zăpăcit.

— Explică-i, te rog, Grigore... Olguța, tu stai la dreapta Monicăi. Așa.

Doamna Deleanu se așeză la picioarele divanului, între copii. Herr Direktor luă o narghilea și-și cabra monoclul.

Domnul Deleanu își răsuci musteţile.

— *Ruhig bleiben, bitte schbn.*

Olguța privi cu coada ochiului pe Dănuț, ironică. Monica își privea mînecile, dar vedea tot pe subt gene.

Dănuț, ținînd recordul încruntării, întoarse capul obiectivului, lăsînd posterității profilul unui amiral japonez cu bucle de fetiță, care pregătea o răzbunare aprigă japonezei cu coc blond, ocrotită de zîmbetul haiducului cu musteți de funingină.

De pe scări, doamna Deleanu — cercînd să compenseze cu gravitatea tonului neseriozitatea pieptănăturii și a chimonoului — vorbi apăsat:

— Grigore, te fac răspunzător! Ține-o din scurt, mai ales pe Olguța... Și nu uita pariul.

Olguța păstrase numai costumul de haiduc; musteţile și le spălase cu vată îmbibată în colonie.

— Mama-i fricoasă, Herr Direktor. Nu samănă cu mine.

— Ia lasă!

— Vorbesc serios, Herr Direktor.

— E fricoasă pentru *tine,* Olguța.

— Totuna.

— Ai să-ti schimbi părerea.

— Eu?? Nuu!

— Tu. Și eu mi-am schimbat părerile de cînd am nepoți.

— Tu nu ești fricos, Herr Direktor.

— Sînt, cînd trebuie... prudent.

— Ce-i asta prudent?

— Curaj cu lingurița.

— Ca o doctorie.

•— Așa-i bine.

— Nu-mi trebuie. Eu îs sănătoasă.

— Olguța, de ce o superi tu pe mama?

— Fiindcă-i mama *mea,* Herr Direktor.

La cîțiva pași înaintea celorlalți, cu pușca plecată în jos — ca vînătorii — Dănuț își ducea oștirile la luptă. Oștirile din spatele închipuirii lui Dănuț erau nesfîrșite. începeau de unde răsare soarele și coborau și suiau dealuri — hăt! în urmă — se revărsau pe cîmpii, și abia capetele lor ajungeau pe viteazul împărat din frunte, ai cărui pași erau pașii oștirilor care-1 urmau mute, supuse, ca o trenă uriașă.

Armata din spatele concret al lui Dănuț era alcătuită din Herr Direktor, Olguța și Monica. Pentru expediția vînătorească — copiii fuseseră iertați de somnul ritual în aceastā zi — Herr Direktor îmbrăcase haine ușoare de *tussor* și inaugurase casca de colonist. Nu lipseau nici mănușile cu toți nasturii încheiați. Herr Direktor își păstra albeața mînilor îngrijite „ca o...", spunea doamna Deleanu.

— Ca o ce, mamă?

— Ca o cucoană. Asta a vrut să spuie mama și nu găsea cuvîntul.

— *Merci,* Grigore. Cuvîntul acela îl găsești tu mai ușor decît mine.

El mă găsește! zîmbise Herr Direktor cu modestie.

— Grigore, ești un caraghios! Uite: eu am mîni mai negre decît tine. Soarele-i sănătate. Atîta cochetărie la un bărbat?!

— Dragă Alice, îmi plac mînile țigăncilor fiindcă-s fine și uscate, nu fiindcă-s negre. Să mă iertați cu soarele dumneavoastră! Mă pîrlesc eu de ajuns la cărți!

Monica mergea alături de Olguța. în sufletul ei, pe o creangă înflorită, se legănau pasările brodate pe chimono, la adăpost de puști și ochi de vînători.

...Armatele închipuirii lui Dănuț, călăuzite de împăratul lor, mergeau să ucidă un zmeu străjuit de balauri. Primejdiile pîndeau la tot pasul. Zmeul putea să fure soarele și să arunce noaptea ca un codru des în fața năvălitorilor. N-avea grijă împăratul! Dădea foc codrului și trecea mai departe printre flăcări. Parcă pompierii nu umblă prin foc!... înaintea lui Dănuț alerga Aii, cu coada țanțoș răsucită în sus, ca o musteață rurală.

...Cinele împăratului era năzdrăvan. Putea creşte cît o vacă; se putea preface în armăsar cu aripi, pe care nimeni nu cuteza să-1 atingă... Dar pe împărat îl asculta ca un cîne.

Zmeul avea balauri la poartă şi buzdugan năprasnic în cui... Şi ce? împăratul avea puşcă... Să poftească zmeul!... împăratul avea în cartuşieră moarte pentru o sută de zmei şi tot atîţia balauri... Cartuşele le păstra Herr Direktor, dar zmeul n-avea de unde să ştie ce ştia Dănuţ.

Armata din spatele lui Dănuţ — mai puţin Monica — mergea să ucidă o legendă şi să cîştige o prinsoare cu prilejul botezului vînătoresc al puştii lui Dănuţ.

Iată obîrşia legendei: în casa lui conu Costache Dumşa sultănise vreme îndelungată, peste toţi şi peste toate, Fiţa Elencu, sora lui mai mare, mult mai mare.

Vlăstar urît al unui neam de oameni frumoşi, Fiţa Elencu, era hîdă pentru întregul ei neam în cumpăna a două veacuri, pe care o înclina înspre ea. Dar nimeni n-ar fi cutezat să gîndească măcar una ca asta, căci ochii verzi ca verdele veninului ai Fiţei Elencu răzbăteau dincolo de frunţile plecate în faţa ei. Deşteaptă pe cît era de slută, răutatea ei le întrecea pe amîndouă la un loc.

Cînd pleca la Medeleni, în cupeu, însoţită numai de cărţi în felurite limbi, aduse de prin străinătăţi, Iaşul boieresc —• scăpat de robia roşie şi verde a unei limbi şi a unor ochi — ofta cu dulce uşurare. în schimb, la Medeleni începeau vremuri de bejenie. Peste copilăria şi tinereţa doamnei Deleanu şi peste tinereţa mamei ei, Fiţa trecuse ca lăcustele prin lanuri. Un boier de pe vremuri o poreclise „soacra bucuriei" şi multele ei nurori nu puteau trăi cu ea în casă. Şi-n casa lui conu Costache, Fiţa trăise încă şi după moartea lui.

Cu tinereţele fecioarei bătrîne se îngropase în trecut o taină şoptită odinioară, apoi amuţită. O dragoste... Oare?... Un tînăr îndrăgostit de Fiţa Elencu... Cu putinţă?... înşelarea cu o ţigancă trupeşă de la Medeleni. O plimbare pe iaz, cu barca, un înec din care Fiţa Elencu scăpase... văduvă şi o roabă bătută cu harapnice pînă cînd trupul luase culoarea sîngerie a buzelor păcătoase, culoare ademenitoare de muşte verzui ca ochii Fiţei.

Ţăranii bătrîni vorbeau că iazu-i blestemat.

O singură slăbiciune avuse Fiţa Elencu, de nimeni ştiută: Olguţa. Ochii negri ai fetiţei de cinci ani nu se plecau în faţa ochilor verzi. Cruţaţi de bătrîneţă, ochii verzi urmăreau deseori prin casă pletele brune şi fruntea scurt şi dîrz tăiată, ca pe o inscripţie netălmăcită încă. Curînd, însă, o întîmplare nemaipomenită în lunga viaţă a Fiţei o luminase.

Singurii dinţi de care bătrîneţă o despuiase pe Fiţa Elencu erau cei obîrşiţi din gingii. Fiţa purta dantură. La prînz şi la masă, în faţa tuturor comesenilor, feciorul aducea într-un pocal albastru, plin de apă, dinţii albi şi ţapeni ca un rînjet de strigoi.

— *Naturalia non turpia.*

Nimeni nu crîcnea. Pofta de mîncare pierea, ca toate celelalte.

într-o bună zi, Fiţa Elencu începu un post care ţinu mai bine de două luni — şi care-i grăbi sfîrşitul — fiindcă dinţii luaseră drumul iazului.

Feciorul venise la masă cu pocalul gol, aşa de palid la faţă, că parcă-şi aducea inima în pocalul fără de dinţi.

— *Eu* i-am zvîrlit în iaz, vorbise răspicat Olguţa, într-o tăcere de oraş îngropat subt lavă.

— Să-mi aducă un pahar cu lapte la mine în odaie. Şi mata, fetiţo, să pofteşti la mine după ce-i sta la masă.

Olguţa nu-şi pierduse pofta de mîncare: dimpotrivă, cu plecarea dinţilor, pofta-i venise la loc. După masă intrase în odaia Fiţei trîntind uşa, ostentativ.

— Am venit.

Fiţa o privise din cale-afară de lung — cu toată puterea ochilor şi a minţii —• făcînd-o pe Olguţa să crească mare în viitor, cum germinează o sămînţă în mîna unui fachir.

Şi pentru întâia oară în viaţa lor buzele fără dinţi sărutaseră c-un fel de acră duioşie obrajii aprinşi ai Olguţei. Din clipa aceea, Fiţa Elencu nădăjduise că neamul ei de „papă-lapte" mai căpătase o Fiţă Elencu. O lăsase moştenitoare.

Drept răsplată, după binecuvîntata ei moarte, Olguţa botezase cu numele celei răposate o ciudată broască.

Din tată-n fiu, sătenii din Medeleni păstraseră vorba că iazu-i blestemat şi că Fiţa Elencu... După moartea Fiţei — spuneau ţăranii — se ivise în iazul cu pricina o broască

neobişnuit de mare şi de îndrăzneaţă. Rîioasă, fireşte, domnea peste celelalte, cum domnise Fiţa cu ochi verzi peste toţi. Moş Gheorghe scăpase o vorbă — ca s-o ferească pe Olguţa de iazul necurat — vorbă necugetată! Olguţa începuse vînătoarea Fiţei iazului în care zîmbea dantura celeilalte Fiţe. Praştia nu izbutise; nici meşteşugul vînătoriior de aiurea.

Acum, satul întreg ştia că Fiţa Elencu s-a prefăcut în broască fermecată. Şi la adăpostul legendei, broaştele nesupărate de nimeni se înmulţeau în voie, ocărind cu glasuri din ce în ce sporite priveliştile Domnului, cu broasca cea mare între ele ca un nesecat şi diabolic potir cu venin...

...Se apropiau. Iazul pustiu ca subt lună sclipea zimţat în bătaia piezişă a soarelui, mirosind a mîl şi a răcoare putredă.

...împăratul redeveni Dănuţ fiindcă Dănuţ ştia legenda şi nu-i venea să-nfrunte singur iazul ocolit de toţi. Ridică puşca, ochi lung cerul pînă cînd îl ajunseră ceilalţi şi porni cu ei alături, lepădîndu-se de puşcă: nu-i bine să te pui rău cu Fiţa Elencu! Ca simplu privitor e altceva. Lui moşu Puiu nu-i pasă.

Răsună dinspre trestii orăcăitul broaştelor, ca mii de saci cu nuci scuturaţi. Larma crescu patetică. Orăcăitul se dezlănţui mai pătimaş, întretăiat de bocete, de văicăreli şi tînguiri — ca psalmodia unei sinagoge.

Pe mal şedeau broaşte cu gura blazată şi ochi astronomici privind cerul fără stele... Hămăitul lui Aii le făcu să tresară, fără să le alunge din lenea lor şi-a mîlului.

— S-aşteptăm, Herr Direktor. Ai s-o vezi acuşi.

•— Tu o cunoşti, Olguţa?

— Sigur. Nu pot s-o sufăr! Aşa-i de obraznică!

— Lasă, Olguţa, că-i vin eu de hac.

Monoclul lui Herr Direktor o aştepta pe Fiţa Elencu. Şi puşca încărcată. Şi praştia Olguţei pe deasupra.

De aproape broaştele erau soliste. Lătratul lor acvatic nu pornea vulcanic din craterul soarelui de-apus sau din nostalgica paloare-a lunii, ci din cîte un trup bubos şi moale ca de bătrîneţă viermănoasă.

— Olguţa, poate că iese-n altă parte.

— Nu, Herr Direktor, îţi spun eu. Acela-i tronul ei.

Mîna Olguţei izbucni duşmănos, arătînd cu degetul un ciot de salcie săltată deasupra apei, mult mai încolo de mal, ca dinadins. încomat de lintiţă, ciotul părea un trup de cal decapitat, oprit din salt, cu copitele în apă, şi-ncremenit.

Pînda începuse. Herr Direktor aprinse o ţigară. Olguţa îşi încerca praştia întinzînd-o prelung, cu un gest graţios. Monica asculta ţînţarii al căror ţiuit apropiat era ca freamătul tînguitor a mii de vioare, în cer parcă.

Un broscoi încalecă o broască şi, împreunaţi, se azvîrliră hîzi în apa nupţială, urmaţi de un inel de-argint înfiorat. Alte broaşte ţîşniră din apă; cu salturi de gumă, trecură prin mîl, rămînînd în genunchi, nemişcate, cuprinse de un brusc extaz.

Din vălurele răsăreau capete cu ochi holbaţi de înecat şi s-afundau la loc.

Dănuţ nu se simţea la îndemînă. Prin apă îl pîndeau mii de ochi... Şi apa e adîncă!... Şi apa e ciudată ca o neînsufleţită mînă de mort, care deodată poate să te apuce şi să te tragă *dincolo*...

încet-încet, de-a-ndaratelea — ca cineva care se teme să nu fie prins pe la spate — soarele roşu, mare şi rotund se-ndepărta de iaz, privindu-1.

Cînd vorbele amuţesc, gîndurile încep să vorbească singure, iute, ciudat... Dănuţ ar fi fost mulţumit să-1 *atace* Olguţa. Dar Olguţa pîndea luciul apei din preajma sălciei ca pe-o uşă îndărătul căreia o mînă apăsa clampa.

— Sst.

Nu vorbea nimeni. Herr Direktor aruncă ţigara şi trase trăgaciul.

— Acuma să ştiţi că iese, şopti Olguţa, cu fruntea brăzdată.

Monica îşi astupă urechile.

în jurul sălciei, subt apă, zvîcneau noroadele mucegăite.

— Uite-o! Nu trage! Mai stai.

Răposata Fiţa Elencu răsărise din apă... sau din salcie. Şi toate broaştele, împrejmuind cu ochi şi bube salcia, începură a prohodi în cor.

Burduhănoasă ca un idol chinezesc, leproasă, ştirbă şi guşată, Fiţa Elencu nu se clinti din faţa pustei.

Glonţul porni —piatra porni. Şi glonţ, şi piatră în zădar.

Prohodul broaştelor, din ce în ce mai urlător, gonea parcă şi glonţ şi piatră.

Cu mişcarea elegantă a vînătorilor — asemănătoare cu destinderea în salt a ogarilor — Herr Direktor sprijini puşca de umăr şi trase din nou. Piatra, după glonţ.

Galeş şi sinistru, Fiţa Elencu îi privea.

Şi deodată, înghiţită, Fiţa Elencu rămase numai în ochii vînătorilor. Salcia goală. Broaştele se risipiră.

•—• Ce zici, Herr Direktor?

— Ştiu eu!... E greu să tragi în apă; te orbeşte lumina... Urîtă broască!

— Urîtă broască! oftă Olguţa.

•— Urîtă, şopti Monica, strînsă de un fior în spate.

— Hai să plecăm, moşu Puiu, se grăbi Dănuţ.

— Nu, dragă. L-am scăpat pe decan. Să ne luăm măcar revanşa cu membrii baroului. Institui premiu un leu de broască. Eu ţin contabilitatea. S-a făcut?

— Bravo, Herr Direktor! Lasă, că le-arăt eu!

•— Dănuţ, începe tu... Nu te pripi, măi băiete! Ocheşte liniştit... Acuma trage. Ai scăpat-o. E rîndul Monicăi.

•— Eu nu ştiu, moşu Puiu.

•— înveţi... N-ai frică, Monica. Nu face zgomot, o îmMrbătă Herr Direktor văzînd-o că-şi astupă urechile în loc să apuce puşca.

— Monica, mă supăr, interveni Olguţa. Eu aştept.

Dojana Olguţei o hotărî. Luă puşca, stîngace — aşa cum fumează femeile care nu ştiu — şi trase la noroc. O broască întoarsă pe burtă deveni nufăr alb.

•— L'n leu pentru Monica... Ia să te văd, Olguţa.

Broasca Olguţei făcu un salt deznădăjduit şi căzu pe apă, arătînd cerului, cu lăbuţa, inima rănită.

Aii alerga de-a lungul malului, hămăind. Un pocnet îl alunga înainte, altul îl întorcea îndărăt, mai mînios, mai buimac. Părea că se luptă cu ţînţarii: el prea mare, ei prea mici.

— Pauză. Să facem bilanţul. Monica are doi lei; Dănuţ cinci; Olguţa opt... E rîndul tău, Dănuţ.

•—Ssst! Herr Direktor! Fiţa.

Pe iazul vînăt de înserarea cerului se făcuse linişte. Numai păpurişul din fund suspina uscat.

— Olguţa, trage tu; eu nu mai văd, şopti Dănuţ, lepădîndu-se de puşcă.

Olguţa i-o luă din mînă fără să-1 asculte. Obrajii îi ardeau ca atunci cînd intrase în odaia Fiţei Elencu pentru răfuială. De astă dată, broaştele amuţiseră ca să răsune singur glasul celei de pe salcie.

De unde răsuna?... De-acolo sau de-aiurea?... în tăcerea topită şi-n umbra clipei vinete, suiau cirezile negre din fundul pămîntului, mînate de un hohot de rîs hurducat, înăbuşit şi gros.

— Aii, vin aici! Ţine-1 de gît.

Dănuţ ascultă porunca epică. Olguţa se lăsă într-un genunchi, îşi sprijini cotul de genunchiul celălalt, şi ochi, şi ochi, pînă cînd ţelul se încrusta în burta albă ca un ciob de lună. Din inima Olguţei şi din puşca împietrită glonţul ţîşni... şi nimeri. Labele Fiţei izbucniră în sus, tragice, ca braţele unui blestem. îmbrîncit de glonţul care-1 găurise, trupul se prăvăli în apă...

Răsăreau stelele pe cerul creştin.

— Bravo, Olguţa! Asta-i lovitură de maestru. Meriţi o puşcă de vînătoare.

— Olguţa, îţi dau ţie puşca mea, sări Dănuţ, cuprins de entuziasmul darnic al marilor evenimente.

— *Merci,* păstreaz-o. Eu am să am puşcă de vînătoare.

— Olguţa, am cîştigat pariul. Adică tu l-ai cîştigat. Un cataif cu frişca de la mama şi un flacon de parfum de la mine.

— Herr Direktor, nu se putea să scape. Trebuia s-o ucid.

— De ce, măi drace?

— Aşa... Fiindcă-mi era frică de ea, răspunse tare Olguţa, ca s-o audă şi Olguţele din trecut.

Acesta fu epitaful celor două Fiţe.

*

Muzical, visul unei nopţi de vară suna pe hotarul toamnei. Fluiere şi flaute, cimpoaie, cobze şi vioare, tălăngi, viole si violoncelul monocord al buhaiului de baltă cîntau

din trei zări întunecate — albastru, pentru paloarea de argint a unei zări. Nu răsărise luna pe acolo; de mult trecuse soarele. în naltul luminiş, o stea tremura ca prinsă în pînze de păianjen.

Dănuţ, cu puşca aplecată în jos, deschidea alaiul. Lătratul lui Aii crăinicea victorii.

...împăratul se întorcea singur de la luptă. Ostile îl aşteptau mai încolo, ca o pădure gata să-nflorească sau să piară subt secure... Bietul împărat! Numai el îşi primejduise viaţa pentru ostaşii lui şi pentru liniştea împărăţiei. Ce împărat de treabă! Ce împărat viteaz! Bravo lui!

— Moşu Puiu, unde eşti?... Aii! Aii! Hei-hei...

înainte era cimitirul de la marginea satului, îndărăt iazul cu Fiţa Elencu. Dar moşu Puiu era înaintea iazului. O luă la goană îndărăt, cu puşca.

— Herr Direktor, de ce nu-s eu băiat?

— Aşa a vrut Dumnezeu!

—'Ei, Dumnezeu!

Herr Direktor schimbă un zîmbet ateu cu steluţa de sus.

— Sau cocostîrcul.

— Ei, cocostîrcul!

— Cine atunci? întrebă şi se-ntrebă prudent Herr Direktor.

— Mama, Herr Direktor. îţi spun eu.

— Bine. Mama şi tata au vrut, amplifică scrupulos Herr Direktor.

— Nu. Mama singură.

—• De ce tocmai mama?

— Ca să mă persecute.

— Ei!

— Ba da. De ce nu 1-a făcut fată pe Buftea?

— Lasă-1 în pace, măi drace! Ce-ţi mai trebuie? Acuma eşti băiat: ai pantaloni.

Olguţa oftă amar.

— Nu-s băiat.

— De ce, Olguţa? Ce mai vrei?

— Nu ştiu!... Da' ştiu eu...

— Şi nu eşti tu mîndră să fii la fel ca mama?

— Asta-i altceva, Herr Direktor. Mamei îi place.

— Si tie?

— Mie nu.

— îţi plac băieţii, Olguţa?

— Mie?? Nu pot să-i sufăr.

— Atunci de ce vrei să fii băiat?

— Eu nu vreau să fiu fată.

— Atunci ce vrei să fii?

— ...Vezi, Herr Direktor! Spun prostii... fiindcă-s fată.

— Da' tu, Monica? o întrebă Herr Direktor, cîntărindu-i cozile cu palma.

— ...Eu aş vrea să fiu ca tante Alice.

— O iubeşti, Monica?

— Da.

— Şi pe mine?

— Sigur, Herr Direktor, îl încredinţa Olguţa; ea e prietina mea.

Treceau în dreptul stogurilor de fîn rînduite pe cîmpie, ca nişte falnici cozonaci abia scoşi din cuptorul verii.

—' Monica, aşa-i c-ai obosit? o întrebă poruncitor Olguţa, încetinind pasul.

— Puţin!

— Da' tu, Herr Direktor!

— Ajungem îndată.

— Dragă Herr Direktor, mai avem... şi te-aş ruga ceva.

— La dispoziţie.

— Da' să-mi promiţi că faci.

— Depinde.

— Spune că da, Herr Direktor.

— Spune tu ce vrei.

— Spun, dacă promiţi.

— Spune.

— Vra să zică mi-ai promis?

— Să zicem!

— Hai să ne odihnim, Herr Direktor. Uite, Monica nu mai poate.

— Şi mama ce-are să spuie?

— Are să ne-aştepte.

— Cu biciuşca!

— Ba cu mîncare bună şi caldă fiindcă noi am cîştigat pariul.

— Aşa să-i spui!

— Sigur. Eu am să-i spun.

— Să ne aşezăm... Da' unde-i Dănuţ?... Dănuţ... Dănuţ! Kami-Mura, stop!

U-uuu... tra-raa... oo-ooop, hăuli ecoul dezmăţat.

— Moşu Puiu, mă duc eu să-1 aduc, se oferi Monica, spăimîntată de singurătatea lui Dănuţ.

— N-are să-ţi fie frică?

— Nuu, minţiră buzele Monicăi, dezminţite de obraji.

Cu dinţii şi pumnii strînşi, Monica o luă la goană, orbită de întuneric. Pe măsură ce se îndepărta mai tare de cei rămaşi pe loc, alerga mai iute. Şi spaima, ca un greier negru şi strident, ţipa-n tăcerea ei: Dănuţ, Dănuţ, Dănuţ...

Inimile celor doi fugari, lovindu-se una de alta pe neaşteptate, căzură-n jos, de fier, şi zvîcniră în sus, istovitor de elastic.

Cu picioarele cosite, Monica se opri în drum, închise ochii şi ţipă, gîfîind: „Dănuţ, ajutor"...

Lui Dănuţ, în sprinteneala fugii, îi căzuse puşca din mîni în dreptul Monicăi. Ţipătul Monicăi îl opri.' Se întoarse îndărăt, ridică puşca şi, încruntat, se porni asupra Monicăi.

— De ce m-ai strigat?

Ţinea puşca de ţeava, cu patul proptit în pămînt — calm. în schimb, vorbele-i erau anemiate ca aripele fluturilor strînse în degete brutale.

Monica, mută, îl apucă de mînă, sorbind adînc răcoarea serii.

— Lasă-mă. Nu vezi că ţin puşca?

— Tu eşti, Dănuţ?

— Eu, sigur, se făli glasul învîrtoşat. Nu vezi? Ce cauţi aici?

— M-a trimes moşu Puiu să te chem înapoi.

— Şi de ce fugeai?

— Mi-era frică, Dănut.

— Aha!

— Te rog să nu mă spui Olguţei. Ea se supără.

— Şi eu mă supăr !

— Nu te supăra, Dănuţ. Eu îs fricoasă.

— Ştiam eu !

— Cu tine nu mi-i frică.

— Hee ! Cred !

— Tu eşti băiat; eşti curajos.

— Şi ce vrei?

— Să mergem înapoi.

— Şi dacă nu vreau?

— Atunci mergem acasă. Da' parcaşi tu veneai înapoi...

— Mă plimbam.

— Eu merg cu tine, Dănuţ, unde vrei.

— Ştii tu ce-i acolo? o întrebă Dănuţ, arătînd cu ţeava puştii.

— Satul.

— Nu. Ci-mi-ti-rul, vorbi tare Dănuţ, estompînd treptat silabele fioroase.

— Vai, Dănuţ !

— Ţi-i frică?

— Cu tine, nu.

Dănuţ îşi stăpîni un oftat de uşurare.

— ...Bine. Hai *cu mine* înapoi.

— Lasă-mă să te ţin de mînă, Dănuţ...

Două mîni se încleştară, încuiate în apropierea cimitirului. Porniră. Paşii lui Dănuţ creşteau. Din nou goana clocotea în el.

— Dănuţ, nu vrei să mergem mai încet?

— N-ai decît să rămîi singură.

— Nu, Dănuţ... eu cu tine vreau... da' *ţiu* mai pot. Hai mai încet, Dănuţ...

— Dacă-ţi place! Eu mă grăbesc.

— De ce, Dănuţ? Moşu Puiu ne aşteaptă.

— Aîî! Am spus o dată !

...în drum, o vrăjitoare aţinuse calea împăratului. Cu mînile — fiindcă isprăvise gloanţele — împăratul se luase la trîntă cu ea. în ajutorul vrăjitoarei săriseră din cimitir toate duhurile rele. Dar minele împăratului erau de fier, ca şi curajul său. Puşca într-o mînă, mîna vrăjitoarei în cealaltă — şi la drum'. împăratul se ducea să înece vrăjitoarea în sîngele balaurului răpus... Halal de-aşa împărat!...

Din marele belşug ceresc, cădeau steluţe, stele şi luceferi prin noapte şi prin veacuri.

— Ce stai?

Dănuţ întoarse capul îndărăt. Monica privea cerul cu ochii măriţi, ca şi cum ar fi văzut zborul unui înger. Apoi, cu aceiaşi ochi, îl privi pe Dănuţ.

— Vai, Dănuţ, ce frumos e!

Aşa se dezvălui sufletului Monicăi, întăia noapte lirică a lunii...

— Unde-s? se răsti Dănuţ dînd drumul mînii de prisos de acum înainte.

— Crede-mă c-aici i-am lăsat! se apără Monica, îndoindu-şi degetele înţepenite de strînsoarea viteazului împărat.

în locul vînătorilor de broaşte — ca într-o vrajă — un moş decorativ cocea păpuşoi la un foc aromat de vreascuri şi coceni.

La auzul vorbelor,moşul se apleacă şi întoarse un păpuşoi rumenit: pe stogurile de fîn şi pe cîmpie, şi poate şi pe cer, o umbră mitologică răsuci gîtul unui balaur cu limbile vîlvoi.

— Moşule.

— N-auzi, moşule?

Autoritar, Dănuţ bătu cu patul puştii în pămînt.

— Hei! Moşule ! Eu îs de la curte !... N-auzi?

Moşul se întoarse clipind. Cu ochii micşoraţi şi troieniţi de sprincenele albe, îl privi pe Dănuţ cum priveşti o rîndunică pierdută în cer sau o gîză prizărită printre ierburi.

— Ha?

— Poate că n-aude, săracu! interveni Monica. Vorbeşte mai tare, Dănuţ.

— Tu să taci! Mo-şu-le, urlă Dănuţ, roşu la faţă, n-auzi odată?

— Aud?

— N-ai văzut un domn şi-o domnişoară? răcni Dănuţ ca pentru cineva din lună.

Moşul trase cu ochiul la carul cu boi oprit în drum, trase cu ochiul şi la faţa lui Dănuţ, posomorită cu toată veselia flăcărilor, şi-şi căută de treabă mai departe. Un alt păpuşoi fu tolănit pe cealaltă coastă de-o mînă deprinsă cu focul.

— Ei comedia dracului! oftă din greu Dănuţ.

Dacă şi surîsul ar fi să aibă umbră, al moşneagului ar fi acoperit cîteva fălci, de mare şi bun ce era.

— Moşule-moşule, n-auzi?

— N-am văzut ni'ca ! Ei!

— Eşti sigur?

— Ţi-ai bătut joc de mine! se întoarse Dănuţ către Monica.

— Crede-mă că nu, Dănuţ! Aici erau...

— Da' nu-s! bătu el din picior.

— Poate că-s mai încolo.

— Du-te şi-i caută.

— Parcă ţi-ar fi nevastă, boierule!... Aşa-i ghini!... Mai staţi oleacă la foc. Ia luaţi cîte-un păpuşoi.

— Eu mă duc să-i caut, suspină Monica. A!...

Dănuţ îi întoarse spatele.

Olguţa răsărise din car, pe jumătate în bătaia flăcărilor, făcînd semn Monicăi să tacă şi să vie. înălţată de braţele lui Herr Direktor, Monica se trezi în fîn gîdilitor şi parfumat ca un îndemn la rîs —cu stelele deasupra şi şoaptele Olguţei la ureche.

— Olguţa, să-1 chem şi pe Dănuţ.

— Lasă-1 să *te aştepte!*

— Să stea singur?

— Sigur. Aşa a vrut!

Olguţa înjumătăţi păpuşoiul adus de Monica, suflînd în palme. Se înfruptară toţi trei.

— Herr Direktor, ai băgat de seamă? Cînd mănînci păpuşoi parcă paşti!

— *Merci!*

— Să-ţi mai dau?

— *Reste!* îmi stric pofta de mîncare.

Culcat pe spate, Herr Direktor privea cerul prin monoclu. Calea-laptelui adia pînă-n zare, ca vîntul într-un lan astral de rochiţa rîndunelii.

„Un taraf de lăutari... şi celelalte" dori tainic Herr Direktor, oftînd.

— Olguţa, trebuie să pornim spre casă.

— Iaca pornesc.

— Cheamă-1 pe moşneag.

— Parcă eu nu ştiu să mîn ! Hăis, boală! îndemnă ea boii cu glas prefăcut.

— Iacă, mă cheamă nepotu-meu. Stai, măi copchile măi! Nu porni.

Moşneagul se porni de lîngă foc. păturind în pănuşi păpuşoii copţi.

— Apoi te las cu bine, boierule.

— Moşule, mă laşi aici?

— Păi cum?

— Moşule.

— Moşule, n-auzi? Vin şi eu.

— Aşteaptă-ţi copchiliţa^ boierule. N-o lăsa, c-o mînîncâ lupchii.

— Hăis!

Scîrţ-scîrţ, scîrţ-scîrţ...

— Lupii? murmură Dănuţ îngîndurat, strîngîndu-se lîngă foc.

Scîrţ-scîrţ, scîrţ-scîrţ... Parcă-i făcea în ciudă!

Cu pas împărătesc, legănîndu-şi coarnele prin stele, boii trăgeau; carul scîrţîia. Moşneagul,' lîngă boi. Şi numai Dănuţ lîngă foc.

— Monica ! Unde eşti, Monica?

— Aici-s, Dănuţ.

— Kami-Mura!

— Buftea, hoo!

— Uf!

...Din car, Dănuţ dădu un binemeritat concediu bravului împărat.

— Uite luna!

— Luna-i?

— Luna. Samănă cu tine, Buftea, cînd ai *oreillons!*

Răsărise colorată ca un abţibild, fără gură şi sprincene lineare, luna care-o văd copiii mici prin somn, strîmbîndu-se elastic: serioasă, veselă sau tristă.

Olguţa o vedea ilară şi-i venea să-i scoată limba.

— Nu seamănă cu Dănuţ, Olguţa ! protestă Monica după o scrupuloasă examinare.

— Da' cu cine seamănă? Cu tine?

— C-un nătărău de bostan ! glumi Herr Direktor.

— Buftea, spune şi tu cu ce seamănă. C-un glob de aur?

— Lasă-mă-n pace !

— Fii politicos! Ai noroc că-s bine dispusă.

Dănuţ nu se gîndea la lună. Constatase din auzite prezenţa ei şi o găsise în turbinca lui Ivan, fără s-o privească pe cer.

Lui Dănuţ îi era foame. Luna din turbinca lui Ivan, cu faţa ei de iipovan gras, era stăpîna unei băcănii mai mare decît a lui Ermacov de la Iaşi. Dănuţ o vedea punînd în vastul coş de hîrtie cutii cu sardele; tăind patace roşcate de salam; deschizînd cutii cu măsline marinate; întinzînd, spregustare, cu vîrfulcuţitului, o aşchie grasă de caşcaval de Penteleu; desfăcînd un hîrzob de păstrăvi afumaţi...

— Herr Direktor, mie mi-i antipatică luna.

— De ce?

— De la Slănic, Herr Direktor.

— Ce ţi-a făcut la Slănic?

— Trebuia să ne plimbăm *pe lună.* Pe atuncea eram eu mică.

— Şi-acum eşti mare?

— Nu. Da' atunci eram mai mică... Eu mergeam de mînă cu Buftea, înainte. Şi-n urma noastră veneau nişte domnişoare care se sărutau cu domnii...

— I-auzi!

— Da, Herr Direktor. Eu vedeam umbrele lor... De ce se sărutau, Herr Direktor?

— Se jucau, Olguţa.

— Asta-i joacă!?

— Joacă de oameni mari!

— Mai rău decît copiii, Herr Direktor! Eu n-am să mă joc aşa niciodată. Herr Direktor, spune-mi drept dacăţi-ar veni ţie să te săruţi pe gură cu o cucoană care nu ţi-i rudă?

— Aaa! Mai ales! Sigur oă nu, oftă Herr Direktor.

— Sigur. Asta-i greţos. Uite, Monica-i prietena mea. Spune tu, Monica, mă spăl eu pe dinţi cu periuţa ta?

— Nu. Tu ai periuţa ta.

— Vezi, Herr Direktor! Ei, îţi spun pe onoarea mea că domnişoarele celea se sărutau pe gură cu domnii de-acolo!

— Vai de mine !

— Crede-mă, Herr Direktor. De asta eu nu le lăsam să mă sărute pe obraz... Şi eu am băgat de seamă că ziua nu făceau aşa. Numai cînd era lună.

— Vra să zică, nu eşti bine cu luna?

— Nu, Herr Direktor'. Cînd o văd îmi vine ciudă.

— Vin să te pup, Olguța.

— Pupă-mă.

— Nu te superi?

— Nu. Tu eşti rudă cu mine... Şi tu nu faci ca domnişoarele de la Slănic.

— Ferească Dumnezeu!

La intrarea în sat, un tunel gălbui găuri noaptea.

— Ne-am fript, copii! Au trimes după noi, zîmbi Herr Direktor recunoscînd farul de la automobil şi presimțind ce adăpostea.

— Iar Anica! se supără Olguța... Moşule, ia vin să *grăim* oleacă.

— Să grăim!

Moşul rămase în urma boilor, ştergîndu-şi musteața.

— Moşule, să spui că nu ne-ai văzut. Are să te-ntrebe o țigancă — glasul Olguței scăzu — care umblă cu un neamț: ştii, neamțu cu *căruța dracului.*

— Lasă, că le-arăt eu! Neam spurcat! mormăi moşul trecînd lîngă boi.

Herr Kulek se apropia, cu brațul încolăcit pe mijlocul Anicăi. Ținea farul în mîna ridicată, ca pe o halbă.

— N-ai văzut pe boieri, moşule? întrebă distrat Anica.

— Hm! Ai să te-afurisești, fa! Chei din fața mea! Hii, boală!

Hohote de surdă veselie porniră din fînul carului, acoperite de rîsul greierilor şi-al cosaşilor.

Spiritual, Herr Kulek lumină luna cu farul şi trecu mai departe, vorbind Anicăi ca unei surdomute de acelaşi neam.

— Borşul, Profiro, strigă domnul Deleanu din cerdac, zvîrlind țigara.

— Borşul, Profiro ! intona corul din car prin zarva cînilor din curte şi din sat.

Cu lampa într-o mînă şi cu lingura de salată în cealaltă, doamna Deleanu îi aştepta pe scări, severă, ca o alegorie a Justiției casnice pentru acei care întîrzie la mese.

— Poftim ! Car cu boi vă mai lipsea ! Domnule automobilist, acum se vine la masă, şi aşa?

— Păziți, c-o arunc pe Fița !

— Aii!

Doamna Deleanu se ghemui, ferindu-se. Mănuşile lui Herr Direktor purtaseră o clipă groaznica poreclă'. După mănuşi sări din car Aii, gudurîndu-se frenetic.

— Am cîştigat pariul, întreabă-i! țipă Olguța avîntîndu-se din car pe-a doua treaptă în brațele domnului Deleanu.

— Adevărat?

— Veşnica ei pomenire ! intona Herr Direktor.

— Uf! Slava ție, Doamne! răsuflă doamna Deleanu. Parcă am avut o presimțire: cataifu-i gata.

— Ura pentru cataif!

— Dar n-am să vi-1 dau fiindcă vă faceți de cap.

— Patapum, bum... Dă-ni-1 de sufletul lui Patapum, mamă dragă, se jelui Olguța arătînd moartea declamatorie a basetului.

— Ce-avem la masă? năvăli Dănuț scuturîndu-se ca un cățelandru scos din apă.

— Buna sara, tante Alice... Olguța a împuşcat broasca.

— Daa? Buna sara, Monica. Hopa ! Ți-i foame?

— Grozav, tante Alice !

— Bravo !

Cu fîn zburlit în părul blond şi cu obrajii rumeniți, Monica clipea, luminoasă în lumina lămpii.

— Da' unde-i Anica? N-ați întîlnit-o?

— Caută luna! mormăi Olguța, mestecînd un colț de pîne.

— De miere ! adăugă Herr Direktor, scuturîndu-se de fîn.

— Grigore! Nu-ți dau cataif.

— Are Kulek şi pentru mine !

Paşii Profirii duduiră. Aducea castronul cu borş.

— Poftă mare, boierilor! le dori moşul plecîndu-se.

— Asemenea, moşule.

— Hii, boală... Nie, potaie!

Boii porniră visători prin ocara cînilor.

Aburii borşului pictară nostalgii pe fețele înfometaților.

în tăcerea deplină, vorbiră numai lingurile, greierii şi ochii cînilor.

PARTEA DOUA

1

„MEDIUL MOLDOVENESC

Ca dintr-un cantalup ținut la gheață, delaolaltă cu lumina soarelui, intra răcoarea prin ferestrele deschise: venise toamna.

Coşulețul cu struguri din mijlocul mesei, împodobit cu frunze bahice, lumina.

Struguri de culoarea diminețelor blonde şi-a celor verzui; de culoarea amiezelor bălane; de culoarea amurgurilor profirii ; de culoarea miezului de noapte vînăt de duhuri necurate; de culoarea nopților albastre iluminate de somnul lunii, se îngrămădeau redeşteptînd icoana zilelor şi nopților trecute.

Dănuț mînca poama, iute şi plural. în farfuria lui sîmburi şi coji nu existau : numai scheletele verzi ale ciorchinelor înlăcrimate. Olguța arunca cojițele vehement, ca nişte insulte, farfuriei, preocupată de mişcare mai mult decît de gust. Monica desprindea boaba, o dezbrăca de cojiță între buze şi, pe cînd gura alegea sîmburii de miezul apos, degetele aşezau cojița în farfurie, meditativ, ca pentru un joc de şah: se apropia sfîrşitul vacanței.

— Dănuț, spală poama; de cîte ori ți-am spus!

Dănuț muie strugurii în apă...

— Să ştii c-ai să capeți apendicită ! De ce înghiți sîmburii?

„De-ar da Dumnezeu", dori Dănuț în sinea lui, înghițind înainte: se apropia şcoala.

— Un chibrit, ceru doamna Deleanu, turnînd apă clocotită în ibricul de cafea.

Herr Direktor alese un chibrit din cutiuță.

— Dă-mi cutia, omule. Doar nu-ţi cer luna!
— Imposibil! Cutiile de chibrituri dispar.
— Bine. Revanşa mi-o iau la caimac.
— Poftim cutia... numai să fie cafeaua blănită.
— De ce-or fi dispărînd cutiile de chibrituri? întrebă domnul Deleanu, aprinzîndu-şi ţigara şi punînd cutia în buzunar maşinal.
— Fiindcă toţi furăm cutiile de chibrituri ale celorlalţi! Dă-mi înapoi cutia.
— Ce cutie?
— A mea.
— De unde! A mea e. Am scos-o din buzunar. Poftim: o singură cutie... Ei! drăcie!
Două cutii ieşiră din buzunar.
— Ai dreptate! Mare minune cu chibriturile! Se vede că au un element penal în compoziţia lor.
— Focul, nu chibriturile.
— De la Prometeu cetire?
— Te cred.
— Bravo, Grigore ! Voi propune, cînd se va face revizuirea codului penal, o nouă infracţiune: delictul prometeian... Aş face-o numai ca să văd capul mai multor colegi *de dincolo.* „Ce-i aia?" „Cine-i ăla?"
— Cine-i *ăla,* papa?
— Un viteaz, Olguţa. A furat focul zeilor şi zeii l-au pedepsit mai rău decît pe hoţi.
— Şi el s-a făcut haiduc?
— Nu. A murit.
— Şi cine l-a răzbunat?
— Literatura, zîmbi doamna Deleanu.
Olguţa tăcu, încruntată. Anumite discuţii, însoţite de zîmbete, o supărau ca o convorbire într-o limbă pe care nu o înţelegea îndeajuns. Şi pe deasupra, şi mai presus de toate, o nemulţumea surîsul lui Dănuţ.
— Ce rîzi?
— Am nimerit o boabă acră.
— Hm! îţi sade bine: de asta te-am întrebat. Parcă eşti Patapum. *La dulce,* plîngi?
Dănuţ făcuse un spirit pe tăcute. Cînd domnul Deleanu explicase Olguţei că hoţul focului fusese pedepsit, Dănuţ gîndise: „S-a fript!" Dacă n-ar fi fost şi Olguţa, Dănuţ ar fi

spus spiritul. Aşa scăpase de Olguţa! îndeobşte Dănuţ erai tăcut pe dinafară şi limbut pe dinăuntru, poate fiindcă înăuntru nu era Olguţa.
în jurul ibricului de cafea hora violetă a flăcărilor se rotea uşoară.
„Fuuu!"
Bolborosind, cafeaua se umflase deodată, clăbucită şi mînioasă ca un curcan de şocolată. Ţinînd ibricul de coadă^ deasupra flăcărilor, doamna Deleanu începu culesul caimacului.
— Nu mai pot! gemu Olguţa, combativă. M-am umflat. Mamă dragă, fă-mi şi mie o cafea.
— Ia mă rog.
— Te rog, mamă !
— Cafeaua nu-i pentru copii.
— De ce?
— Fiindcă enervează.
— Atunci tu de ce bei?
— ...Fiindcă ajută digestia.
— Şi eu n-am digestie?
— Ai şi fără cafea.
— Şi tu ai nervi si fără cafea, mamă dragă, şopti galess Olguţa.
— Olguţa, nu te obrăznici!
— Dacă mi-i poftă de cafea.
— Lasă, că-ţi dă tata din farfurioară un pic... un picuşor, de poftă, adăugă domnul Deleanu, simţind privirea de Neptun a doamnei Deleanu îndreptată asupra lui din clocotul cafelei.
— Bine că vine şcoala, oftă mama Olguţei. Să am şi eu; puţină vacanţă... Dănuţ, ajunge. Du-te şi te spală pe mîni.
— *Merci,* tante Alice.
— Să-ţi fie de bine... Olguţa, hai şi tu; plimbă-te pe afară cu Monica. Acuşi trebuie să vă culcaţi.
— Ştiu, oftă Olguţa. Papa, îmi dai cafea?
Domnul Deleanu îşi umplu farfurioara.
— Suflă, Olguţa, s-o răcoreşti.
Bruna furtună din farfurioară azvîrli un val şi pe faţa de masă.
— Olguţa ! Azi am pus faţa de masă.

— Mamă dragă, începu Olguța după ce-și sorbi cafeaua, de ce spui tu, cînd verşi cafea, că ai să iei bani?

— Fiindcă aşa se spune.

— Atunci de ce te superi cînd vărs eu?

— îți mulțumesc!

— Pentru puțin, mamă dragă. *Merci,* papa. Hai, Monica.

După ce rămaseră singuri, Herr Direktor începu să rîdă.

— Cine-i profesoara Olguței?

— O fată excelentă.

— Mult sînge rău trebuie să-i mai facă.

— închipuieşte-ți că nu! Bineînțeles, lecțiile sînt *discuții,* şi raporturile dintre ele, camaradereşti. Olguța-i oferă ceai sau dulceață, şi profesoara, convorbiri instructive... De altfel, Olguța învață uşor şi cu plăcere: singura moştenire simpatică de la'Fița Elencu !... Şi sînt convinsă că prietenia cu Monica şi viața împreună or s-o mai îmblînzească.

— Păcat ar fi! suspină domnul Deleanu.

— Păcat? ! Gîndeşte-te că-i fată, nu haiduc!

— Da-da. Aşa-i şade bine Olguței... Să fi fost Dănuț ca ea...

— „Dănuț îi mai prostuț: el samănă cu mama lui." închipuieşte-ți, Grigore, că această amabilitate mi-a fost servită în'față de o prietenă a voastră din copilărie... probabil un flirt.

•— Cine? întrebă rîzînd Herr Direktor.

•— Domnişoara Dobriceanu.

— Mai trăieşte? !

— Dragă, îi de-o vrîstă cu voi!

— Biata Profirită! De la ea nimic nu te poate supăra. E latifundiară inexpropriabilă în împărăția cerurilor. Avea mare admirație pentru Iorgu...

— Numai?

— Mai ştii?!... Tu şi cu Dănuț nu sînteți *genul ei* îi plac oamenii limbuți şi agresivi. Şi ea e un mieluț. Da-i plac toreadorii!... Săraca!... Iorgule, îți aduci aminte ce obrăznicii îi spuneai?

— Da... Săraca!

— Dragii mei, începu Herr Direktor, ştergîndu-şi monoclul cu batista, ca pentru o luptă cu ochii — fiindcă a venit vorba de Kami-Mura şi fiindcă a sunat ceasul plecării...

— Deja?

— Dacă nu mă dați voi afară, mă dă toamna... Şi, cum spuneam, fiindcă se apropie plecarea, aş vrea să limpezim o chestie care mă preocupă serios. Ce intenții aveți voi cu privire la Dănuț?

— Cum? E foarte simplu, răspunse repede doamna Deleanu. îl dăm la liceu.

— Şi?

— Punct.

— Grăbită mai eşti la puncte!

— Nu văd unde vrei s-ajungi?

— îndată... La ce liceu vreți să-1 dați?

— La Liceul Internat.

— Intern ?

— Vai, Grigore! Se poate una ca asta? Dănuț intern?... Extern, fireşte.

— Iorgule, tu n-ai nimic de spus?

— Eu sînt de acord cu Alice. Chestia-i limpede ca apa.

— De loc!... Ce vrîstă are Dănuț?

— Unsprezece ani; nu ştii?

— Perfect. Vra să zică e băiat.

. — Copil.

— Nu-nu. Băiat. Şi nenorocirea e că pentru tine va fi mereu copil.

— E natural. Sînt mama lui. ,

— Foarte frumos şi lăudabil. N-am nimic de spus. Tu esti o mamă admirabilă.

' — Tț!

— Şi tocmai de asta eşti primejdioasă pentru educația unui băiat.

— Vai!

-—Ascultă, Alice, să lăsăm fleacurile. Să vorbim serios. E în joc viitorul singurului tău băiat, singurului urmaş al numelui nostru. Tu ştii bine că-ți iubesc copiii. Da sau ba?

— Eu copii n-am. M-a ferit Dumnezeu de căsătorie pînă acum, şi de-acum înainte ştiu să mă feresc singur. Aşa că toată afecțiunea mea... şi restul e pentru copiii voştri. Şi singura mea bucurie — alții ar numi asta ideal; eu îs mai modest — e să-i văd oameni... mai vrednici şi mai întregi decît noi. Şi, slavă Domnului, nici noi nu sîntem de lepădat.

— Şi? se impacientă doamna Deleanu.

Herr Direktor aprinse o nouă ţigară.

— Vă rog să mă credeţi că tot ce vă spun e gînditşicopt ele mult în căpăţîna asta fără de plete poetice... Vă-ntreb: ce-are să se aleagă din Dănuţ dacă va face liceul aşa cum •vreţi voi?

Doamna Deleanu ridică din umeri.

— Dragul meu, ce s-alege din toţi copiii crescuţi în condiţii bune, subt privegherea părinţilor. Răspunde tu mai precis... dacă poţi.

— Cred că da. Un ratat.

— Grigore!

— Azi eşti în toane rele, zîmbi domnul Deleanu, cu oarecare îngrijorare totuşi, cala auzul unui gîndde-al său, ocolit şi rostit de un altul.

— Nu glumesc, nici nu cobesc. Vă pot dovedi ceea ce am afirmat cu creionul în mînă, matematic.

— Poftim... ai devenit prooroc !

— Nu, Alice. Degeaba te superi. Sînt convins că Iorgu gîndeşte la fel: spune.

— Dragă Iorgule, tu eşti un om de ispravă: îţi iubeşti copiii, nevasta — hai să zicem — dar eşti un om comod, moldovan prin excelenţă. Şi asta spune tot... Ştii, de pildă, că ţi se dărîmă acoperişul casei. în loc să-1 dregi — ceea ce te va scoate pentru cîtva timp din tabieturile tale — eşti în stare să te îmbeţi în fiecare zi ca să uiţi că din clipă-n clipă poate să-ţi cadă în cap. Aşa-i?

— Poate. Numai că, din fericire, acoperişul casei noastre e teafăr.

— Bine. Să lăsăm acoperişul. Nasturul de la pantaloni, din zi în zi mai descusut, nu-1 coşi la loc fiindcă te bizui pe noroc şi ai ferma convingere că norocul se preocupă de nemurirea aţei de care-ţi atîrnă nasturul. Iar în ziua cînd îţi cade, devii pesimist şi faci admirabile stanţe melancoliei celor bătuţi de soartă — fără ca să-ţi coşi alt nasture la loc... Uite Iaşui, laşul nostru, laşul! Un oraş care are poeţi şi n-are primari, fiindcă, bineînţeles, primarii sînt tot moldoveni. Toată activitatea primarilor se reduce la înzestrarea cu ruine din ce în ce mai poetice şi mai melancolice a reveriei poeţilor din ce în ce mai beţivi, mai acri şi mai calici...

Dragii mei, lenea moldovenească începe cu vorba moldovenească şi se încheie cu fapta moldovenească. Voi nu vedeţi că limba noastră e făcută pentru f(mei şi pentru taclagii? Dulce — ce-i drept — şi molatecă, îngrozitor, deprimant de molatecă ! Parcă-i vorbită numai din puf, la gura sobei^ cu jumătate gură, între două cafeluţe cu şerbet, cu ochii cîrpiţi de somn. Limba valahilor e vulgară: recunosc. E brutală: adevărat. Dar e vioaie. Vorbele-s scurte, răstite, ca pentru luptă. Ai impresia că cine le rosteşte are muşchi, şi; muşchi vînjoşi — şi nervi pe deasupra... Şi credeţi-mă că: ce spun spun cu durere, căci mi-e dragă Moldova... Uite,, pînă şi dragostea pentru Moldova e plină de milă, ca pentru un biet bătrîn nevolnic dar venerabil. De altfel, asta eşi expresia consacrată a moldovenilor pentru Iaşi, de pildă:: „Bătrînul nostru oraş! Bietul Iaşi!" Toţi îl deplîng şi toţi revendică mila celorlalţi pentru bătrîna capitală a MoldoveL

Şi spune-mi tu, Iorgule, dacă nu eşti prototipul moldoveanului?

— Aşa-i, măgarule, sîntem fraţi!

— Sîntem fraţi... Da. Numai că moldovenismul meu a primit un altoi salutar...

— Monoclul?

— Dacă aş fi rămas în Moldova, sînt sigur că-1 purtam,, cum se spune, în fundul pantalonilor.

— Exagerezi!

— De loc!... Adu-ţi aminte că printr-a şasea de liceu făceam versuri!

— Şi?

— Arvonisem deja energia la Muntele de pietate.

— Toţi băieţii trec pe-acolo.

— în Moldova mai ales... şi nenorocirea-i că rămîn.

— Ai devenit moldofob?

— Nuu... Dar constat că Moldova-i primejdioasă. Trăsătura ei esenţială, din care decurg toate celelalte, e o anumită lene, elegantă, aristocratică, estetică, cum vrei să-i spui — dar nefastă mai ales. Cine trăieşte în Moldova din. copilărie trebuie să-şi puie vată în urechi, ca şi marinarii lui Ulysse, altfel îi ucid frumoasele sirene...

— Grigore, eu am trăit numai în Moldova, şi trăiesc: hm?

— Şi sînt ferm convins că te întrebi şi tu cum ai ajuns unde eşti.

— N-am obiceiul să-mi pun astfel de întrebări... dar poate că ai dreptate.

— Sigur că am. Dacă nu era Alice, tot talentul şi toată inteligenţa ta ţi-ar fi fost un ferment de amărăciune în plus.

Poate exagerez puţin, dar în fond am deplină dreptate. Mediul moldovenesc e primejdios pentru educaţia băieţilor...

Viitorul lui Dănuţ nu trebuie încredinţat *norocului moldovenesc*.Deocamdată îl aveţi voi, îl avem noi, în mînile noastre.

— De Dănuţ nu mă despart. Asta s-o ştii, se scutură nervos doamna Deleanu.

—-Dragă Alice, mîne-poimîne vine armata. Vrînd-nevrînd ţi-1 ia. Nu mai vorbesc de miile de despărţiri dintre părinţi şi copii — dintre mame şi băieţi, mai ales — inerente vieţii. Or să-nceapă femeile, chefurile etc. ...inevitabile. Ce-ai să te faci? Ai să-1 legi? Nu. Ai să plîngi... Or, şi pentru tine — şi mai ales pentru el — e bine ca despărţirile să fie fără lacrimi, bărbăteşti. Şi-i iarăşi foarte bine ca nenumăratele ispite ale adolescenţei şi-ale tinereţei să-1 găsească *bărbat* călit în viaţă — nu poet ancorat în fustele mamei...

Şi să ştii, Alice — ţi-o spune o experienţă — adevărată dragoste pentru mamele lor au numai copiii crescuţi în *viaţă,* nu cei crescuţi în etacul mamei. Odraslele din etacul mamei ştiu să-i canonească bătrîneţele cu nenorocirile lor futile. Ceilalţi ştiu să preţuiască şi delicateţa şi jertfele secrete ale celei care i-a crescut, fiindcă la tot pasul s-au lovit de viaţa care, cum ştii, nu-şi pierde vremea cu solicitudini şi amabilităţi materne...

— Grigore dragă, se rugă doamna Deleanu, da' eu nu-1 răsfăţ pe Dănuţ. Spune tu: nu-s eu destul de severă cu el? Poate mai severă decît cu Olguţa...

— Alice, genul acesta de severităţi nu contează. îndărătul *mamei severe* e tot *mama.* Copilul ştie sau simte aceasta. Ajunge atîta: răsfăţul e gata.

Severitatea care'vine de la un străin e tonică... Evident, nu vorbesc de monstruoasele prigoniri care ucid sufletele. Slavă Domnului, sîntem în măsură să-1 ferim pe Dănuţ. Vorbesc de severitatea, de asprimea pe care copilul trebuie s-o întîlnească de mic, fiindcă numai aceea îi dă muşchi şi individualitate combativă.

Să admit, ipotetic, că severitatea educaţiei de pînă acuma e fără cusur... Să întoarcem pagina.

Să-1 privim pe Dănuţ în liceu — în liceu la Iaşi, bineînţeles. Ia închipuie-ţi că într-o zi Dănuţ vine acasă cu capul spart, fiindcă s-a bătut sau s-a jucat cu alţi băieţi... Ei! vezi! Ai tresărit! Atunci te vei alarma, vei exagera, vei plînge, îl vei compătimi... Şi Dănuţ va simţi nevoia să aibă cîte o soră de caritate pentru fiecare durere sau necaz... Or, în viaţă şi-n război surorile de caritate nu-s obligatorii, si chiar dacă ar fi, sînt rare...

Sau altceva. O notă proastă, de pildă. Dănuţ te va convinge — cu lacrimi, la nevoie — că-i persecutat. Tu-1 vei crede fiindcă eşti sensibila lui mamă, şi fiindcă, pe de altă parte, belferii care sînt oameni din viaţă — cu tot ce implică aceasta — nu sînt la fel cu mamele şi nici nu pot fi mamă a treizeci-patruzeci de copii străini... Consecinţa: în loc să născocească el singur mijlocul de-a birui reaua-voinţă, neatenţia sau severitatea dascălului, va obţine o intervenţie la director, prin părinţi... Ei! asta topeşte bărbăţia...

Şi ascultaţi-mă, condiţiile de viaţă devin tot mai grele. Răscoala ţărănească e un semn.Vor începe alte răscoale, alte turburări — mai curînd sau mai tîrziu. Civilizaţia a început să pătrundă în ţara noastră, luînd aspecte comice de operetă, dar va isprăvi prin a pătrunde adine, efectiv, şi atunci va lua aspecte tragice. Se vor revizui valorile sociale, se vor dărîma aşezămintele barbare şi poetice, şi marile energii ale muncii vor copleşi tirania trîndăviei stăpînilor de ieri. Vom avea, în sfîrşit, mai mulţi medici şi mai puţini popi, mai multe spitale şi şcoli — şi vor năvăli în viaţa socială oameni care vor *tîrî* civilizaţia cu ei, vulgari, dar energici, brutali, dar puternici.

Ş-atuncea, dragii mei, a fi nepotul lui conu Costache Dumşa nu va mai însemna nimic, decît poate în rarele saloane cu mobile mîncate de molii şi boieri scăpătaţi. Atunci nu te va mai întreba nimeni: „Cine-a fost tată-tău?" Paşaportul ereditar pentru saloanele aristocratice şi pentru viaţa socială de azi va fi un arhaism perimat... Ferice însă de acel care, puternic prin el, va şti să-şi arunce numele cu iz de cronici nespălaţilor pe care i-a biruit cu pumnii lui, ca o impertinenţă. Aşa da! Acela va fi stăpînul celorlalţi, ca şi strămoşii lui, dar *altfel...*

— Grigore, tu uiți că Dănuț va fi bogat...

— Nu uit de loc... Averea moștenită e socotită ca o fericire căzută din cer de poeți, dar de oameni teferi, nu. A ! nu spun că sărăcia lucie e o fericire ! Această pretenție o las religiei cu popi grași! Dar tot atît de mare primejdie ca și calicia e averea de-a gata pentru sufletul copiilor.

Dragă Alice, bietu tatu-meu era un om care se ridicase numai prin puterile lui... N-ai teamă! Nu-s demagog, nici nu fac politică, nici nu-s snob de-a-ndoaselea! Vreau să-ți spun atît: tata a avut experiența vieții. Ei bine, știi ce ne spunea el cînd eram mai mari? „Măi băieți, sănătoși sînteți, cap aveți: iacătă averea pe care v-o las. Dacă-ți ști să fiți *oameni*, îți lăsa nepoților mei mai mult decît vă las eu vouă — •dar cît v-am lăsat v-ajunge." Iată, Alice, singura avere cu adevărat mănoasă. Cealaltă — cînd e și moștenită pe <ieasupra—e bună pentru bacara, pentru șampanie... și mai tîrziu pentru doctori.

„Dănuț va fi bogat": te cred! Foarte bine! Numai că în clipa cînd își va mînui singur averea, să fie atît de întreg, atît de călit, încît să aibă mîndria că el singur ar fi fost în stare s-o adune așa cum au făcut și părinții săi — și s-o prețuiască mai degrabă ca o dovadă și ca o amintire a vredniciei înaintașilor săi —• nu să-și măsoare nemernicia și slăbiciunea în fața ei.

Și pentru asta trebuie să-1 facem *om* înainte de a fi om bogat.

— Să-1 trimit în Germania? vorbi rar, cu temere și sfială, doamna Deleanu.

— Nici nu m-am gîndit la așa ceva !

Doamna Deleanu respiră, înseninîndu-se. Herr Direktor își stăpîni un zîmbet cu o încruntare. Lăsînd țigările, își pregăti o havană. Herr Direktor fuma havane numai după mesele lungi, cu lăutari și alte muzici, și după discuțiile lungi pe care le vedea isprăvindu-se cu izbîndă.

O aprinse.

— Dragii mei, în această privință credința mea e alta decît aceea a parveniților, ciocoilor și chiar a multor boieri autentici care-și trimit odraslele prin străinătăți, de îndată ce le-au înțărcat, ca să învețe *limbi străine.* E o eroare cu grave urmări, dintre care cea mai de căpetenie e înstrăinarea •de limba națională.

copilăria fiecărui om, în concepția mea, trebuie să fie etnică. Fiecare om trebuie să știe să înjure în limba lui — fără dicționar — trebuie să poată rîde, plînge și iubi la fel. Cînd n-ai amintiri din copilărie, în limba ta națională, ci într-o limbă învățată cu dascăli, vei fi o corcitură lamentabilă, cum avem atîtea. *Ori,* studiile în străinătate nu urmăresc, și nu trebuie să urmărească, *înstrăinarea,* ci altoiul fertil al unei civilizații superioare, pe un suflet format din punct de vedere etnic, tocmai în clipa cînd mai e permeabil.

Cît despre Germania!... Voi credeți că vreau să-mi trimit toate neamurile în Germania fiindcă acolo mi-am făcut eu studiile? Eroare, dragii mei... Mai întîi, Germania n-a fost pentru mine o *vocațiune,* cum e, de pildă, Parisul, pentru atîtea secături. Ferească Dumnezeu! M-am dus în Germania să învăț în condiții practice ca nicăieri aiurea — după cît știu eu —• specialitatea mea: ingineria. Asta nu înseamnă că socot Germania indispensabilă unei bune educații ! Germania e o țară cu multe calități sociale și cu multe cusururi vădite pentru sugacii *Lupoaicei.* Mie mi-a folosit, fără ca să mă robească. Dar asta-i altceva !... Sînt în măsură să prețuiesc și alte educații decît cea germană. De altfel, pentru un om întreg e bună orișice civilizație *adevărată.* Contactul cu mai multe chiar nu-i strică. Dimpotrivă, deschide cîteva ferestre adevărate în încăperea cu ferestre pictate care e mintea noastră de cele mai de multe ori. De asta om vorbi mai tîrziu. Deocamdată-i vorba să-1 formăm pe Kami-Mura.

— Și?

— Simplu. îndepărtarea de etacul moldovenesc al excelentei sale mame.

— Grigore, vorbești serios? întrebă domnul Deleanu.

— Dragă Iorgule, tu te uiți prea mult la monoclul meu. Uite: îl scot.

— Grigore, dreptate ai, nu zic ba. Dar îți mărturisesc franc: dorința mea e să-mi văd copiii crescînd la un loc, subt ochii mei, așa cum am crescut și noi subt ochii părinților noștri... De rest... vom vedea...

— Sau, mai exact, nu te supară, Iorgule, cît despre rest, cum o vrea Dumnezeu! Dumnezeu... și lotul cel mare la loteria statului.

— în definitiv, eu nu m-amestec! Am spus numai care-i dorința mea... Să hotărască Alice... Piedică pentru viitorul copiilor mei nu vreau să fiu... chiar dacă mi-aş călca pe inimă.

Rămasă singură pe cîmpul de luptă, doamna Deleanu îşi muşcă buzele strîngîndu-şi batista în mînă.

— ...? o privi Herr Direktor prin monoclul din nou pus.

— Grigore, vorbeşte precis, fără ocol. Ce propui?

— Slavă Domnului!... Pe Dănuț mi-1 dați mie... Stați, nu vă alarmați! Pe Dănuț îl dați pe mîna mea.

— Precis, nu aşa.

— Precis: îl dau intern la o şcoală din Bucureşti, la care, vom vedea. Vorbesc principial...Şcoala luterană, de pildă. Asta la început, provizor. L-aş da acolo numai din pricina sporturilor. La nemți sportul e obligator. Şi mediul e destul de românesc... Unde mai pui că în contact cu nemțişorii Dănuț va deveni patriot din clanul românilor de-acolo: tot teatrul social în mic, plus sporturile. Ce ai de zis?

— Vorbim în principiu. Mai departe?

— Bun... Vacanțele le petrece la Bucureşti — sau aiurea — în tovărăşia mea. în tot cazul nu acasă.

— Cum??

— Stai, Alice. Nu-s atît de negru ! Vorbesc de vacanța de Paşti şi de Crăciun; cea mare, evident, o petrece cu voi, la Medeleni — ca să facă o dată pe an inhalații de moldovenism în familie.

— Grigore, e inuman!

— Dragă Alice, şpriturile sînt bune şi-şi au rostul lor numai în pahar... în astfel de ocazii, ori vin, ori apă. îl vrei bărbat? Dă-mi răgaz să ți-1 fac. Dă-mi-1 mie cît îl dai şi învățăturii; un an şcolar, cu vacanțele cele mici... şi nu vei regreta !

— Grigore dragă, să nu-1 văd un an întreg?

— N-ai decît să vii cînd nu mai poți, împreună cu Iorgu—• el are destule procese la Casație •—şi să-1 vezi... în vorbitor însă.

— Şi cine are să se îngrijească de el? Cine-are să-1 îmbrace? să-1 cîrpească?

•—Eee! Asta-i!... Cine are să-i şteargă nasul! Cine-are să-i potrivească pălăria ! De ce nu-1 însori, Alice?... Nu-nu, n-ai nici o grijă ! îngrijesc eu de el, *cît trebuie* şi *cum trebuie.*

— ...Grigore, şi casa noastră?... Rămîne goală...

— Da' Olguța? Face cît cinci! Da' Monica? Un copil delicios; tocmai ce-ți trebuie ție: delicată, cuminte, frumoasă... Şi vei avea mîndria să-ți iei, cu Olguța şi cu Monica, o îndoită revanşă — regională şi femeiască — asupra bărbaților de felul meu şi asupra muntenilor.

Doamna Deleanu privea în gol...

— Şi mai am o ultimă pretenție, necesară, adăugă repede Herr Direktor: vacanța următoare să mi-1 lăsați mie pe Dănuț. Vom face împreună o plimbare prin străinătate: Italia, Germania, Franța, Anglia... Vreau să-i dau un aperitiv internațional... Şi să n-ai grijă, Alice! Evident, n-o să-i fiu mamă. în schimb, va avea în mine un camarad atent şi experimentat. Se va deprinde să stea singur într-o odaie de hotel — de mîna întâia, se înțelege, alături de odaia mea. Va învăța să-şi facă singur geamandanul — de piele, cu trusă şi înzestrat de un burlac competent în geamandane. Va trebui să se descurce în limbi necunoscute, cu chelnerul, cu portarul... Va asculta muzică bună — vezi, Alice, de ce sacrificii sînt în stare! — ca să învețe cum să-şi stăpînească somnul în public... Şi peste doi ani îți trimit un alt Dănuț — ceva mai dezghețat şi mai neatîrnat — care va aduce, cum se cuvine să facă cineva care vine din străinătate, cadouri alese de el, din banii lui, pentru surori şi părinți... Ş-ai să ai vreme atunci —• trei luni de zile, mari şi late — să-1 înzestrezi cu delicateța şi eleganța sufletească —• atît de necesare — şi care sînt darurile neprețuite ale mamelor de calitatea ta...

Din ochii închişi ai doamnei Deleanu, lacrimi repezi curgeau pe obraji, căzînd pe fața de masă. Uneori, palmele i se ridicau — răzvrătite sau rugătoare — şi iar cădeau, învinse de lacrimi.

în sofrageria fără de copii şi, cu toamnă, plutea tăcerea şi apăsa viața.

Domnul Deleanu întoarse capul spre fereastră, uitînd țigara aprinsă pe fața de masă. Herr Direktor se surprinse oftînd şi tuşi.

— Ascultă, Grigore, începu doamna Deleanu ştergîndu-şi ochii nu cu batista, ci cu palmele, Dănuț... Dănuț —• glasu-i tremura, ca şi bărbia — Dănuț e un copil, şopti ea, izbucnind în plîns.

Fața de masă începuse să ardă negricios, nebăgată în seamă de nimeni. Domnul Deleanu se retrase lîngă fereastră. Herr Direktor ridică din umeri.

— Dă, Alice dragă, asta-i soarta noastră. Sîntem copii... pînă cînd nu mai sîntem... Sîntem oameni... pe pămînt... Facem şi noi ce putem...

— Grigore, îl rugă doamna Deleanu, cu ochii acoperiți, nici nu-i pregătit... N-are uniformă... Nici nu-i pregătit... Cîte-i trebuie... Dacă nu-i pregătit...

— Ia să lăsăm jalea la o parte ! Parcă l-am prohodi. Ce Dumnezeu! Doară nu-1 trimetem la moarte! Vom face din el un om întreg, un bărbat. Şi vom fi fericiți cu toții.

— Grigore, se învioră deodată doamna Deleanu, trebuie să-1 întrebăm şi pe Dănuț dacă *vrea.* El trebuie să hotărască.

— Ai dreptate, Alice. Altfel decît crezi şi decît doreşti, dar ai dreptate. Să se învețe de mic să *vrea.* Să-1 chem.

— Eu mă duc, izbucni doamna Deleanu.

— Alice dragă, du-te mai întîi şi te răcoreşte. Uite: ai ochii roşi. Nu trebuie să te vadă aşa!... Noi v-aşteptăm.

Doamna Deleanu ieşi cu umerii plecați de povara ultimei speranțe.

— Ei, Iorgule, am rămas între bărbați... Trebuie să convii că ce-am făcut e bine...

— Ai dreptate, dragă Grigore... Mediul moldovenesc e cam slab, zîmbi domnul Deleanu stergîndu-si ochii umezi... Bietul Dănuț!

Mingea de *foot-ball,* cu două pîntece — de piele pe dinafară şi de gumă pe dinăuntru — înghițise mingile de oină ale copiilor, cum avea să înghită toate mingile de oină ale țării, de-a lungul anilor. întâile ei victime în casa Deleanu erau ghetele: roase ca de lepră.

— Grigore, să nu uiți, cînd îi pleca, să iei tiparul picioarelor nepoților tăi. După fiecare partidă de *foot-ball,* îți dau o telegramă urgentă: „Trimite". Şi tu ai să expediezi cîte două părechi de ghete de cap. După trei telegrame te-ai compromis. Tot Bucureştiul va şti că ai copii clandestini.

— Sau, mai exact, că am nepoți a căror mamă e denaturată, răspundea Herr Direktor încîntat de succesul *balonului.*

După ghete, victimele mingii nemțeşti erau Anica şi Profira. Anica şi Profira aveau picioare — Profira, trîndave; Anica, agere. Dar mingea avea aripi şi o frunte de berbec...

Şi, în sfîrşit, veneau geamurile: niciodată mingea nu intra în casă pe uşă. La marginea satului, în fața cimitirului, se întindea un tăpşan: loc mai potrivit decît ograda pentru jocurile cu mingea. Doamna Deleanu însă socotea că-i mai cuminte s-o *audă* pe Olguța —• chiar spărgînd geamuri decît să n-o audă de loc.

Herr Direktor proclamase legile jocului, cu demonstrații lămuritoare.

— Bine, Herr Direktor, da' de ce n-ai voie să loveşti cu mîna? obiectase Olguța, nevoind să accepte această ciungie sportivă.

— Fiindcă legea-i lege. Nu se discută.

— Atunci eu am să fac altă lege.

— Cum, Olguța? Nu eşti tu în stare să faci ceea ce fac sute de nemțişori?

— Bine! Am să le-arăt eu lor!

Şi ca să se răzbune pe nemțişori, Olguța se jurase față de Monica să bată acest *cap de neamț,* care nu merită să-1 loveşti cu mîna, numai cu piciorul.

Monica era arbitru.

Dănuț purta mingea lovind-o din fugă cu un picior, îndrumînd-o cu celălalt. Olguța îl aştepta calmă, cu ochi ageri, cum aşteaptă un boxeur în *ring* atacul celuilalt. Goana dintr-un capăt al ogrăzii, depănînd mingea cu picioarele, şi apropierea treptată de Olguța îl istovise pe Dănuț. îizvîcneau tîmplele.

— Haide odată!

Erau față în față la cîțiva paşi. Mingea, nemişcată, aştepta lovitura care-i va dezlănțui salturile.

Pierzîndu-şi cumpătul, Dănuț întrebuința un vicleşug naiv: se prefăcu numai că loveşte mingea spre dreapta cu piciorul drept — cel stîng atacă, hotărît. Dar Olguța sărise spre stînga şi primise mingea între picioare încleştînd-o. Dănuț se repezi orbeşte... în gol. Odihnită, Olguța mînă

mingea, fără grabă, magnetizînd-o cu poruncile îndesite ale picioarelor.

Dănuţ gîfîia, alergînd după Olguţa cu deznădejdea ghinioniştilor... Olguţa întoarse capul... se feri vertiginos — Dănuţ căzu — iar mingea lovită puternic săltă lung şi intră în *bar.*

Genunchiul lui Dănuţ era însîngerat ca o rodie coaptă. Monica alerga cu batista în mînă.

— Te doare, Dănuţ?

— Dă-mi pace!

— Ce i-ai făcut, Olguţa? întrebă doamna Deleanu, coborînd scările în goană.

— *L-am bătut!* ţipă Olguţa aducînd mingea în braţe.

— Cum l-ai bătut?

— Ne-am jucat, mamă. M-am împiedecat şi-am pierdut partida.

— Olguţa, să ştii c-am să arunc în fîntînă mingea *asta.* Să te linişteşti odată.

— De ce eşti supărată, mamă dragă? întrebă Olguţa blînd, privind-o cu băgare de samă.

— Nu-s supărată!... Da' nu-mi plac jocurile violente!

— De ce-ai plîns, mamă?

— Lasă-mă, Olguţa !... Dănuţ dragă, hai cu mama în casă.

•—Mamă, azi nu mai dormim?

—-Lasă... Mai joacă-te cu Monica.

Şchiopătînd, cu batista Monicăi în jurul genunchiului şi mîna doamnei Deleanu, dezmierdătoare, pe creştetul capului, Dănuţ păşi spre viitor...

— Monica, să ştii că s-a-ntîmplat ceva! Haidem în casă... Stai: numai o dată s-o mai arunc.

Picioarele Olguţei se desfăcură în unghi drept; mingea zvîcni sus-sus-sus... pînă ce derapa în jos din cerul îngerilor.

— Ai văzut lovitură ! Acuma hai.

Scrumelniţele erau pline de mucuri; faţa de masă cărunţită pe-alocurea de scrum.

Herr Direktor fuma. Domnul Deleanu fuma. Amîndoi tăceau, urmărind dansul oriental, învăluit în voaluri, al fumului aromat.

Olguţa-şi luă la masă locul obişnuit. Monica se strînse lîngă Olguţa.

— Herr'Direktor, de ce nu mă-ntrebi de ce am venit?

— A! tu eşti, Olguţa! Iaca te-ntreb: de ce-ai venit?

— Aşa!

— Bine.

— Papa, da' tu nu mă-ntrebi?

— Ce să te-ntreb?

— Ce vrei tu.

— ...Ce-ai făcut pînă acuma?

— M-am jucat afară.

— Bine.

— Tot ce fac eu azi îi *bine:* de ce, papa?

— Ce-ai spus?

— Nimica. Am glumit.

— Bine.

Olguţa o privi pe Monica, răsfrîngîndu-şi buza de jos. Monica mătură farmăturile de pe faţa de masă.

— Herr Direktor, ai migrenă?

— Nu.

— Atunci tu ai migrenă, papa?

— De ce, Olguţa? N-am.

— Atunci eu am migrenă.

Şi tăcu încruntată.

— Te doare capul, Olguţa? o întrebă domnul Deleanu privind-o în sfîrşit cu luare-aminte.

— Ştiu eu!

— .'..Spune tatei, Olguţa. Te văd cam înfierbîntată.

— Nu mă doare capul... Eu nu spun minciuni.

— Eşti supărată?

— De ce să fiu supărată?

— Atunci ce ai?

— Da' tu ce ai, papa?

— ?... Nimic. Fumez. Mă gîndesc...

— La ce te gîndeşti, papa?

— La tine... la Dănuţ...la voi.

— Bine, papa.

Se auzi un zgomot la uşă. Toţi întoarseră capetele într-acolo. Profira intră mestecînd. Venea din bucătărie să-şi ia desertul în sofragerie.

— Conaşule, pot să strîng masa? întrebă ea potolindu-şi un căscat, cu ochii la strugurii rămaşi.
— După ce-i isprăvi de mîncat, îi răspunse crunt Olguţa.
— Am isprăvit.
— Du-te şi te uită-n oglindă.
— ...?
— Hai du-te, Profiro; ai să strîngi masa mai tîrziu, interveni zîmbind domnul Deleanu.
Profira ieşi. Un voluminos sughiţ crainici mersul paşilor ei masivi.
— Papa, de ce stăm noi aici?
— O aşteptăm pe mama.
— Şi tu o aştepţi, Herr Direktor?
— Eu îl aştept pe Dănuţ.
— Să aştept şi eu?
— Dacă vrei...
— Tu ce zici, papa?
— Cum vrei tu, Olguţa!
— Eu fac aşa cum vrei tu.
— Stai şi tu... de ce nu!
Olguţa ciuguli cîteva boabe dintr-un ciorchine, rostogolindu-le pe masă.
— Papa, numărul treisprezece poartă ghinion?
— Tu ştii ce-i *ghinion,* Olguţa? o cercetă prin monoclu Herr Direktor.
— Sigur, dac-am spus!... Ghinion e cînd ai tu bac la cărţi... şi cînd am eu crampe.
— Bravo! Şi cine te-a-nvăţat?
— Tu, Herr Direktor.
— Unde-i Alice să te-audă! Aş căpăta o papară!
— Spune, papa, numărul treisprezece poartă ghinion?
— Ştiu eu, Olguţa?... Aşa cred unii.
— Da' tu ce crezi?
— Dă!... Da şi nu.
— Mai mult da sau mai mult nu?
— Parcă mai mult da.
— Ca şi mine, papa... Herr Direktor, nu cumva azi îi treisprezece?
— De ce? Azi ai ghinion?
— Mă rog!... Spune tu şi spun şi eu!

— Nu-i treisprezece. Acuma spune
— Eu n-am... da' poate că au alţii!
— Iaca n-ai nimerit: *alţii* au noroc azi.
— Ştiu, Herr Direktor, îl iscodi Olguţa.
— De unde ştii? Ai ascultat la uşă?
— Eu n-ascult la uşă!
— Atunci ce ştii?
— întreabă-1 pe papa.
— Ce ştie, dragă?
— Ştiu eu!
— Mare drac mai eşti, Olguţa!
— ...Herr Direktor, ce faci tu cînd ţi-i ciudă?
— Depinde! Uneori înghit... alteori...
— Alteori?
— Alteori fumez!
— Eu înghit.
— înghiţi! Ce înghiţi?
— Poamă, Herr Direktor, răspunse calm Olguţa, strivind în dinţi ca pe-o alună un fraged bob de busuioacă.

*

în etacul doamnei Deleanu, prin storurile lăsate în jos, lumina amiezii de toamnă pătrundea ostenită şi odihnitoare.
Cu o mînă, Dănuţ se rezema pe umărul mamei lui, îngenunchiată lîngă el. Piciorul cu pricina şi-1 ţinea întins. Genunchiul zdrelit fusese spălat şi badijonat cu iod... Acum venise rîndul bandajului antiseptic.
Un pronunţat miros farmaceutic măgulea nările lui Dănuţ. Ochii nu i se mai desprindeau de pe învelitoarea bandajului, însemnată cu o cruce roşie.

....Rănit în războaie soldatul căzuse,
Şi-n puţine zile chinuit muri.
Departe de-o mamă care îl crescuse şi care-1 iubi..."

Neştiind că Dănuţ murea „departe de-o mamă care îl crescuse şi care-1 iubi", doamna Deleanu era îngrijorată de gravitatea obrajilor lui.
— Te strînge pansamentul, Dănuţ?

— Da, pansamentul... Nu. Nu mă strînge pansamentul!

— Spune mamei, Dănuț. Dacă te strînge, să ți-1 fac din nou.

— Nu, mamă. Aşa e foarte frumos. *Merci.*

Pornind de deasupra genunchiului, pansamentul ajungea pînă la mijlocul pulpei, dînd piciorului un vestmînt de rană pentru decorații.

Il pressent quelque chose!..."

Mai demult, doamna Deleanu vorbea franțuzeşte cu domnul Deleanu mai ales atunci cînd vroia să n-o înțeleagă urechile copiilor. Deprinderea de prisos în vorbe — acum cînd copiii ştiau franțuzeşte — se refugiase înăuntru, pentru gîndurile tainice.

— Eşti trist, Dănuț? îl întrebă ea dezmierdîndu-i fruntea.

întrebarea se prefăcuse în îndemn: Dănuț deveni trist.

„Pauvre petit! Quel sourire navrant!..."

Pătruns de vanitatea tristețelor poetice, Dănuț primi dezmierdări pe frunte, pe obraji, cum ar fi primit aplauze.

— Vrei tu să-ți dau ceva?» Hai! Cere ceva mamei...

— Mamă, azi nu mai trebuie să dorm? întrebă Dănuț cu glas din ce în ce mai nesigur.

— Eşti obosit, Dănut? Ti-i somn!

— Nuu!

— Atunci de ce să te culci? Nu-i bine-aici, cu mama?

— Ba da.

— Hai să te pieptene mama.

„Poate că m-am îmbolnăvit", nădăjdui Dănuț, simțindu-se *la putere.*

Prin vălurele moi şi încîlcite, pieptenele vîslea uşor, ascultînd mai mult de melancolia ochilor decît de mînile care-1 purtau c-un scop practic.

Pentru oricine altul decît doamna Deleanu, părul lui Dănuț era castaniu şi buclat. Dar ochii străinilor sînt distrați şi văd convențional: nu mai mult, nici altfel decît ochii funcționarilor de la paşapoarte.

„Castaniu şi buclat!" Adică la fel cu sute şi mii de capete prin care trece foarfecele şi cosmeticul bărbierilor!... Bieții băieți! Trebuie să fii femeie ca să bage de seamă lumea că ai păr frumos!

Inima doamnei Deleanu se strînse amar, simțind nepăsarea oamenilor. Şi mînile mamei ocrotiră, o clipă, zadarnic, împotriva ochilor şi-a foarfecilor — risipa buclelor lui Dănuț.

— Stai jos, Dănuț. Să te pieptene mama frumos.

Dănuț se aşeză pe dormeuza de la picioarele paturilor alăturate.

— întinde-te bine... Aşa... Ştii, Dănuț, cînd erai mic...

Se lungise de-a lungul dormeuzei, cu capul pe genunchii doamnei Deleanu. Ghetele prăfuite odihneau pe şalul turcesc, şi — ciudat! — nici o observație! Dimpotrivă, un zîmbet zărit printre gene.

„Rănit în războaie..."

— Să-ti spuie mama o poveste?

— Daa!

— Ce să-ți spuie mama?

— Dănuț, se întrista ea deodată, nu mai ştie mama poveşti pentru tine! Eşti mare, Dănuț!... Cum trece vremea!

Doamna Deleanu oftă şi, lăsînd pieptenele în păr, alintă capul pentru care nu mai avea poveşti.

„...Departe de-o mamă..."

Ochii doamnei Deleanu cunoşteau nuanțele buclelor lui Dănuț ca notele unei *Nocturne* de Chopin...

Bucle castanii!... Castanii pe dinafară: da. Dar cîte flăcări mocneau înăuntru! Cîte ape ruginii! Ce delicate chenare arămii ardeau pe marginele şuvițelor!

La sfîrşitul vacanțelor, buclele lui Dănuț erau altele decît cele de la începutul vacanțelor. în roşul lor de soare cuprins de întuneric simțeai o dogoare parcă, simțeai apropiindu-se toamna, cum simți în luminişul unor tablouri de Rembrandt nimbul lui Isus.

„Şi buclat!" Buclă cu buclă altfel buclat. Dimineața, cînd Dănuț se deştepta din somn — în clipa hîdă cînd părul oamenilor e zburlit şi dezmățat — părul lui răsărea ca o grămadă de lalele — cînd arămii, cînd castanii — înflorite în gradinele somnului.

Atîtea dimineți! Atîtea deşteptări copilăreşti! O clipă, tot trecutul anilor din urmă se acoperi de brunul lan de aur al lalelelor rotunde...

...Şi iată, începea liceul... viaţa... uniforma... tunsul... bătrîneţea pentru unii, tinereţea pentru alţii... şi copilul cu bucle de fată, întins pe dormeuză, niciodată, niciodată nu va mai fi la fel...

— Dănuţ.

Furată de gînduri, doamna Deleanu nu băgase de seamă că Dănuţ aţipise pe genunchii ei. Ridicîndu-i capul cu mînile, îl aşeză pe căpătîiul dormeuzei, încetişor, ca pe un vas cu flori şi fluturi.

Cranţ... Dănuţ se deşteptă înspăimîntat, în sunet de săbii parcă.

— Ce-i?

— Nimic, Dănuţ. Uite...

— Mă tunzi, mamă? se alarmă el văzînd şuviţa de păr şi foarfecele din mîna doamnei Deleanu.

— Nu, Dănuţ, zîmbi ea cu tristeţă la gîndul că alţii îl vor despuia. Am tăiat o şuviţă numai... pentru mine.

— De ce, mamă? întrebă Dănuţ căscînd cu poftă.

— Asa... s-o vezi si tu cînd vei fi mare... Dănut...

— Poftim?

— Tu esti mare, Dănut?

— Da, mamă.

— N-ai vrea tu să rămîi asa cum esti: mititel?...

— Nu!

— ...împreună cu mama.

— Daa.

— Dacă nu se poate, Dănuţ !... Hai să-ţi dea mama ceva bun.

— Din şifonieră?

— Din şifonieră, zîmbi doamna Deleanu în faţa şifonierei de mahon a mamei şi-a bunicei ei.

...Parfumul dătător de nostalgii al şifonierelor copilăriei din etacul somnului şi al răsfăţului! Parfum care se duce cu trecutul... Parfum pe care-1 regăseşti — trecînd grăbit de viaţă pe o veche uliţă cu zarzări înfloriţi... Te ţine-n drum ciudata adiere, venind cu-a primăverii printr-o fereastră necunoscută la care poate să răsară un chip de fată tînără... — din casă? ori din trecut? — turburător.

Parfumul de livănţică şi sulfină strînse în săculeţe colorate, care atîrnă de rafturi ca nişte delicaţi desagi ai amintirilor... Miros de iarbă-mare, de colonie şi de parfumuri cu nume pe veci uitate ca ale fericirii... Grămezile albiturilor, zîmbitor de albe-n umbra violetă a rafturilor...

...Şi zăngănitul argintiu al cheilor, şi scîrţîitul muzical al şifonierelor deschise de o mînă albă, cînd în oglinda lor răsare — o clipă numai — un etac şi un copil cu buze umede şi ochi duioşi fiindcă în şifonieră e şocolată...

— Mamă, cîte am voie să iau? întrebă Dănuţ, ronţăind o tabletă rotundă de şocolată „Marquis", mîncînd din ochi cutia rămasă în mîna lui.

— Ia-ţi-le pe toate... să ai şi tu la tine în odaie.

— Adevărat?

— Adevărat.

Dănuţ închise cutia după oarecare dibuire cu capacul: era emoţionat.

— Ş-acum hai să te parfumeze mama.

Dănuţ plecă capul ca pentru încoronare. Dopul de sticlă, umezit, şerpui printre bucle, pe după urechi, pe tîmple, lăsînd o adiere de luncă jilavă şi de bomboane acre.

— Dănuţ...

— Poftim.

— Dănuţ...

Mînile doamnei Deleanu umblau repede printre rafturi, sucind şi frămîntînd teancul batistelor.

— Dănuţ, şopti ea rar, în silă, du-te în sofragerie... Te aşteaptă moşu Puiu.

Dănuţ ieşi. Curentul trînti uşa, smulgînd-o mînii distrate, în afara uşii, Dănuţ aştepta cuvenita observaţie: „Uşile *se-nchid,* nu se trîntesc?" Neauzind nimic, se miră, şi porni spre sofragerie cu buzunarul umflat de cutia şocolăţilor, şchiopătînd din pricina bandajului.

Oglinda şifonierii oglindi în treacăt o mînă care acoperea un obraz...

*

— Uite şi pe Kami-Mura! izbucni voios Herr Direktor„ azvîrlind cărţile.

în aşteptarea — cam lungă—a lui Dănuţ, Herr Direktor jucase cîteva partide de *ecarte* cu domnul Deleanu.

— Da' ce-i cu tine, Kami-Mura?

— M-am julit la genunchi, moşu Puiu.

— Şi ai primit cadou un pansament... Bravo ţie! Ia stai jos.

Herr Direktor îşi strîmbă scaunul spre Dănuţ... Olguţa, care îndurase cazna unei silnice tăceri, îşi turti bărbia de masă, cu ochii la pîndă. Domnul Deleanu îşi statornici privirea pe plafon; Monica, pe genunchi.

— Ţi-a spus mama pentru ce te-am chemat?

— Nu.

— Foarte bine. Atunci să vorbim noi amîndoi, ca doi bărbaţi... ca doi prietini: da?

— Da, îngînă Dănuţ, strîngînd cutia cu şocolată.

— La vrîstă ta — cîţi ani ai? doisprezece?

— Neîmpliniţi, regretă Dănuţ roşindu-se.

— N-are-a face! La doisprezece ani nu mai eşti copil. Eşti gogeamite băiat mare! Aşa *trebuie* să fii.

Vocea lui Herr Direktor răsuna categorică, directorală. Dănuţ se pregăti pentru un lung şir de „da".

— Tu ştii, Dănuţ, că moşu Puiu te iubeşte... ca şi mama, ca si tata...

— Da.

— ...şi că-ti vrea binele si numai binele...

— Da.

Olguţa se frămînta.

— Bine, Dănuţ. Să vedem numai dacă-1 iubeşti şi tu pe moşu Puiu cît te iubeşte el pe tine...

Dănuţ clipi. Atîtea vorbe adresate lui, şi numai lui, îl ameţeau. I se părea că între cap şi picioare, erau kilometri. Capul se înălţase sus-sus, dimpreună cu plafonul; picioarele coborîseră afund-afund, dimpreună cu podelele. Şi peste prăpastia dintre cap şi picioare, alerga mereu trenul asurzitor al vorbelor...

— Ia să-mi spui tu mie, Dănuţ, dacă vrei s-ajungi într-o zi la fel ca moşu Puiu...

— Da.

— ...Să cîştigi şi tu bani — cît vrei — să cheltuieşti cît poţi, să ai automobil, să porţi monoclu, să fii într-un cuvînt stăpîn pe tine, şi cînd îi spune o vorbă să tremure ceilalţi în faţa ta şi să te-asculte ca pe un rege...

— Da.

— Atunci, Dănut, *trebuie* să faci cum îti spune moşu Puiu.

— Da.

— Bine... Dar fiindcă eşti băiat mare, şi deştept, şi învăţat, şi ascultător...

O licărire de spaimă îl nelinişti pe Dănuţ, ca un fulger prin ceaţa deasă.

— ...Moşu Puiu vrea să hotărăşti tu singur... Şi hotărîrea luată de tine va fi sfîntă. Cum vei spune tu, aşa vom face noi. Şi tata, şi mama, şi moşu Puiu te vor asculta pe tine, ca şi cum noi toţi am'fi copiii tăi... Dar tu, Dănuţ, trebuie să chibzuieşti serios şi să răspunzi ca un bărbat. Dacă vei face aşa cum credem noi, te vom iubi mai tare şi te vom trata ca pe un om mare şi cuminte, nu ca pe un copil... Ne-am înţeles?

— Da, vorbiră singure buzele lui Dănuţ.

— Acuma ascultă bine...

„Rănit în războaie soldatul căzuse..." Ce s-a întîmplat?...

— începînd din anul acesta, fiindcă acuşi se isprăveşte vacanţa...

Dănuţ strînse mai tare cutia din buzunar.

— ...tu intri la liceu... Hei! Nici nu-ţi închipui tu, Dănuţ, ce mîndrie-i să fii licean! Ce înseamnă asta: şcoală primară? Fleac! Pentru copii mici!... Liceul e altceva! Şi tata şi eu am fost liceeni. Şi ce rău ne pare că nu mai sîntem!...

Dănuţ trase cu coada ochiului la Olguţa, dar întîlni numai ochii trişti şi miraţi ai Monicăi.

— De-acuma'înainte ai să ai pantaloni lungi, cu dungă f Auzi, Dănuţ? *Pantaloni lungi.* Aşa cum poartă tata şi cu mine. Ce mai vrei?

Dănuţ începu să asculte.

— Ce'se-ntîmplă însă: noi cu toţii vrem ca tu să ai parte în viaţă de ce-i mai bun şi ce-i mai ales... Şi fiindcă la Iaşi nu sînt licee de samă,'am dori să urmezi liceul la Bucureşti, în capitala ţării, Dănuţ! Să stai într-un oraş cu regele! Duminica te scot din internat, şi după ce tragem un... o masă grozavă la Enescu — unde-ai să comanzi tu ce-ţi trece prin cap — ne trîntim într-o trăsură cu doi caii negri şi facem o plimbare la Şosea... Şi să ştii, Dănuţ, muscalul care l-oi alege eu întrece caleaşca regelui! Hei-hei! Săracul rege! Noi înainte, picior peste picior, şi el în urma

noastră... Ştii tu că moşu Puiu se pricepe!... Şi la anul — după ce-i învăța tu bine, ca să nu-l faci de rîs pe moşu Puiu — facem amîndoi o plimbare în străinătate. Cînd cu trenul, cînd cu vaporul!... Şi cînd ti-i întoarce, vorbind atîtea limbi străine, rămîne Olguța cu gura căscată, glumi Herr Direktor, făcînd cu ochiul Olguței.

Vra să zică, Dănuț, iaca ce-ți propune moşu Puiu: ori rămîi la Iaşi — într-un liceu dărăpănat, unde vin toți desculții şi nespălații, într-un liceu cu uniforme urîte — ori vii la Bucureşti cu moşu Puiu, la un liceu ca cele din poveşti, în oraşul în care stă regele, în oraşul în care duminicile o ducem numai într-o petrecere, şi de unde, cînd vine vacanța, hop în tren şi tot înainte...

Acuma tu gîndeşte-te şi alege... Tu ştii cum e bine şi ce vrea moşu Puiu. Hotărăşte.

— Hai, Monica. Noi n-avem ce căuta *aici.*

Uşa pocni... Herr Direktor aprinse o havană... Dănuț îşi roti privirea prin odaie... Domnul Deleanu privea plafonul încruntat, ca şi cum acolo sus ar fi fost zugrăvită vînzarea lui Isus.

Privirea lui Dănuț întîlni capul tuns al lui Herr Direktor, cicatricea de Schlâger; înfricoşată, se abătu înspre bufet... Bietul bufet! Cînd Dănuț era mic se ascundea în bufet... Acum era mare !... Şi mama nu era în sofragerie...

înghiți uscat, iar înghiți... Singur pe un scaun deasupra lumii. Şi trebuia să răspundă *da.*

Ridică ochii înfrînți spre Herr Direktor.

— Nu te grăbi, Dănuț, îl îmbărbăta Herr Direktor. Gîndeşte-te bine.

Capul lui Dănuț zvîcnea gol.

Mîna-i înțepenise pe cutia din buzunar... O viespe venită de-afară îi bîzîi subt nas. Scutură capul, se apără cu mînile. Viespea se aşeză pe struguri. Mîna lui Dănuț încleşta din nou cutia.

„...A!... Vra să zică de asta mama..."

Şi tata, şi Olguța! Toți ştiuseră, numa el nu!... îl alungau din casă... Toți îl părăseau... Nimănui nu-i păsa de el... şi mama? Chiar mama!... Dănuț nu mai avea pe nimeni...

închise ochii umeziți... Şi deodată, turbinca lui Ivan se întredeschise. Din ea năvăliră — ca nişte umbre uriaşe, într-o lume pustie — Barbara Ubric, Genoveva de Brabant, Cenuşăreasa, toate domnițele şi împărătesele nefericite... şi printre ele, cînele soldatului mort în războaie, cinele Azor.

„Vra să zică aşa! Vra să zică aşa!"...

Pe obrajii lui Dănuț şi peste lumea jalnicelor umbre alunecară două lacrămi... şterse cu mînie de mîna lui Dănuț... Căci din turbinca lui Ivan — cu pletenegre-n vînt, cu ochi scînteietori, cu paloşul într-o mînă şi buzduganul în cealaltă — ieşise Făt-Frumos din lacrimă.

Mîna lui Dănuț smuci cutia cu şocolată, izgonind-o pe masă.

„Nu-mi trebuie! Dacă-i aşa, bine!... Lasă, că v-arăt eu!"...

Cu glas ridicat, neobişnuit de tare şi de hotărît, Dănuț rosti marile vorbe:

— Da, moşu Puiu, merg cu mata la Bucureşti. Aşa vreau eu.

— Bravo, Dănuț, bravo ! Aşa băiat mai înțeleg şi eu! Vino să te sărut.

— Dănuț, strigă doamna Deleanu, scoțînd capul prin uşa întredeschisă, fără să intre, ca în aşteptarea rezultatului unei operații.

„Ce-am făcut?..."

Ca roua dimineții, Făt-Frumos se risipi în ploaie de lacrimi pe obrajii sărutați ai lui Dănuț.

— Alice ! Hai, Alice ! S-a făcut! Să ne trăiască Dănuț ! O sticlă de cotnar.

— Lasă-lasă, dragul mamei, are să fie bine, îl alină doamna Deleanu strîngîndu-1 în brațe aşa cum l-ar fi strîns pe peronul unei gări lugubre, subt țipătul locomotivei care l-ar fi dus la măcel.

«

în cîteva clipe sofrageria îşi schimbă înfățişarea. Profira, iuțită de-o poruncă scurtă, strînse fața de masă cu scrum şi fărmături, mătură pe jos, aruncînd priviri crunte sprintenei şi zîmbitoarei Anica, ale cărei mîni purtau farfurii şi zăngănitoare tacîmuri, ca pe nişte castaniete. O altă față de masă, albă, împodobită cu broderii simple,

acoperi masa, dîndu-i un aer duminical. Herr Direktor ajuta pe doamna Deleanu, potrivind cu un fel de galanterie faldurile şi căderea feţei de masă.

Domnul Deleanu se duse în beci. Dănuţ, nemişcat pe scaun, avea privirea gravă şi distrată a figuranţilor pentru schimbarea decorului piesei în care şi ei sînt decor.

— Alice, fac prinsoare pe ix kilograme de maroane că n-ai bişcoturi de şampanie.

— Bine, Grigore. Priveşte...

într-un raft de sus al bufetului, alături de tradiţionalul paneraş cu struguri de malaga şi migdale, bişcoturile se înălţau în vraf pudrat, ca nişte galbene vîsle ale veseliei.

— Am pierdut. La poruncă!

— Ai să ne trimiţi de la Bucureşti, cînd începe sezonul maroanelor, un vagon... Facem un praznic. Dănuţ! Aşa-i?

— Poftim?

— Nimic... Spune mama prostii.

O strîngere de inimă... Cînd îi vremea maroanelor, Dănuţ va fi la Bucureşti... O odaie goală în casă şi alta în suflet...

S-auziră lovituri de picior în uşă.

— Deschideţi.

Anica smuci uşa-n lături. Gîfîind, cu pălăria pe cap şi pardesiul pe umeri, intră domnul Deleanu.

— Asta-i pentru Alice şi pentru copii.

— Prezint-o!

— Mumm nouă sute şase.

— Se aprobă! exclamă Herr Direktor, descifrînd eticheta în timp ce degetele încercau soliditatea dopului cu cască războinică.

— Grigore, ia priveşte.

— Bine că mai văd'şi eu colb autentic pe o sticlă de vin !...

— ...de cotnar, rectifică domnul Deleanu cu un ton heraldic.

— Uite ce mi-aţi făcut faţa de masă!

în mijlocul mesei, domnul Deleanu culcase cotnarul, făcîndu-i căpătîi dintr-un şervet. Sticla neagră, cu dopul îmbrobodit în ceară, avea straiul de praf şi aţe de păianjen al anilor subterani.

— Anica, du-te în odaia fetiţelor şi pofteşte-le.

— Să ne aşezăm.

— Cum?

— Dănuţ lîngă mine, hotărî doamna Deleanu, luîndu-1 de după gît.

— Vra să zică pe mine m-aţi dat afară! protestă Herr Direktor.

— Tu stai cu şampania. Noi, moldovenii, stăm cu Dănuţ şi cu cotnarul.

— Mă lepăd de Satana !

— Nu se leapădă ea de tine!

— Da' Olguţa unde-i? întrebă doamna Deleanu pe Monica.

— Tante Alice, Olguţa... Olguţa a spus că doarme, şopti Monica, subţiind pe cît cu putinţă pe *a spus.*

— Nu se poate. Să vie şi Olguţa.

— O doare capul, tante Alice.

— Ia să mă duc eu să văd ce-i, se ridică domnul Deleanu, simţind că nu-i lucru curat.

— Pot să intru?

— Olguţa.

Domnul Deleanu crăpă uşa, privi şi încetişor se îndreptă spre patul Olguţei.

— Dormi? o întrebă el, dezmierdîndu-i pletele.

— Nu, răspunse ea cu ochii închişi, cu pumnii închişi.

— Te doare capul?

— Nu.

— Atunci de ce nu vrei să bei şi tu un pahar de şampanie pentru Dănuţ?

— Nu vreau.

— Ia uită-te la tata.

De subt genele negre, privirile negre izbucniră. Olguţa — ca şi cum deschiderea ochilor ar fi implicat imperios schimbarea poziţiei — se ridică, aşezîndu-se pe pat. Privea fără să clipească.

— Ei! Văd că eşti supărată! Ia spune tatei ce s-a întîmplat.

— Sînt supărată.

— De ce?

— Fiindcă am dreptate.

— Asta-i bucurie, Olguţa, nu supărare!

— Nu. Fiindcă eu am dreptate şi tu n-ai... şi eu vreau ca tu să ai dreptate totdeauna.

Domnul Deleanu abia îşi stăpîni un zîmbet: Olguţa gesticula cu degetul: asta însemna că supărarea-i pe sfîrşite.

— Ia explică-mi cum vine asta.

— Papa, începu Olguţa vehement, cine-s eu?

— Tuu? Fata mea.

— Şi mai cine sînt eu?

— Fata mamei.

— Şi mai cine, papa?

— ...Şi prietina lui moş Gheorghe.

— Ei, papa! Tu mă faci să rid şi eu vreau să fiu serioasă! Spune, papa.

— Am ajuns la fundul sacului! Mai spune şi tu.

— Papa, cine-i Dănuţ?

— Aha! Fratele tău.

— Vra să zică el e fratele *meu ?*

— Sigur.

— Papa, vra să zică Dănuţ e rudă cu mine tot atît cît e şi cu tine şi mama?

— Da, Olguţa, zîmbi domnul Deleanu.

— Ş-atuncea, dacă eu aş fi tot aşa de mare ca şi mama aş fi mama lui Dănuţ.

— Aşa-i. Ar avea două mame. Vai de el!

— Papa, zău că nu glumesc... Vra să zică, eu sînt sora lui numai fiindcă-s mică...

— Nu, Olguţa! Eşti sora lui Dănuţ fiindcă amîndoi sînteţi copiii noştri.

' — Sigur, papa. Eu ce spun!... Vra să zică eu sînt ca şi mama pentru Dănuţ, numai că eu sînt mică şi mama-i mare... Da' şi eu am să fiu mare.

— Te-ai supărat pe tata fiindcă-1 trimete pe Dănuţ la Bucureşti?

— Spune, Olguţa. Tu ştii că tata te ascultă cu plăcere.

— Papa, de ce nu *m-aţi* întrebat şi pe mine?

— Tu îl iubeşti mult pe Dănuţ?

— Mă rog!... Eu sînt sora lui. De ce nu m-aţi întrebat?

— ...Ştiu eu!... Aşa-s părinţii, Olguţa: n-au încredere în copii. Şi poate că n-au dreptate... întotdeauna.

— Te-ai supărat, papa?

— Nu. M-am posomorit poate fără să vreau.

— Papa, eu nu vreau să te supăr. Eu vreau să ai tu dreptate... De ce-a plîns mama?

Mîna domnului Deleanu îi răspunse dezmierdîndu-i mîna.

— Şi ţie-ţi pare rău, papa. Sînt sigură.

— Cum îţi pare rău şi ţie, Olguţa! Aşa-s părinţii! glumi el melancolic.

— Vezi, papa! Pe mine nu m-aţi întrebat!

— Olguţa, tu ştii că Dănuţ *vrea* să plece? El a hotărît, nesilit de nimeni... în sfîrşit!

— Ştiu eu. El face cum vrea Herr Direktor.

— Şi moşu Puiu îl iubeşte pe Dănuţ ca şi noi. El îi vrea binele... altfel decît noi... şi cred că are dreptate.

— Spui drept, papa?

— Da-da.

— La noi acasă nu-i bine?

— îi bine, Olguţa... Dar pentru un băiat e mai bine să crească între băieţi... strunit cum trebuie.

— Mai bine eram eu băiat.

— De ce, Olguţa?

— Aşa ! ... N-ar fi plîns mama.

—Ba da, Olguţa. Mama vă iubeşte deopotrivă pe amîndoi.

— Ştiu, papa, nu zic!... Da' eu nu vreau să plîngă mama.

— Şi-1 lăsai pe tata singur dacă erai băiat?

— Tu esti bărbat, papa !

— Şi?

— ...Nu te-aş fi lăsat, papa, izbucni ea mînioasă, fiindcă-s fată.

Domnul Deleanu o sărută.

— Ţi-a trecut supărarea?

— Dacă ai tu dreptate, sigur.

— Am, Olguţa. Avocaţii au totdeauna dreptate!

— Şi părinţii, papa !

— Ei, bravo! Aşa te vreau: veselă. Haidem în sufragerie.

— Papa, Herr Direktor e mai sever decît tine: aşa-i?

— Decît mine — mi se pare — nu-i greu să fii mai sever... Ce zici?

I

— Adevărat! Tu nu eşti de loc!... Nici nu-i nevoie să fii!

— Da! Spui tu!

— Ba da, papa. Dacă ai fi tu sever, eu...

• — Tu?...

Olguța îl privi cu vicleană seriozitate.

— Eu m-aş arunca de pe acoperiş... cum erai să faci si tu cînd erai mic — şi ți-ar părea rău!

— Oare!

— Da' tu nu esti sever. Tu nici nu poți să te superi, papa.

— Ei? !

— Da. îți spun eu! Ție-ți vine să rîzi cînd te superi — ş-atunci *vrei* să te superi şi mai tare...

Domnul Deleanu rîdea.

— Tu sameni cu mine, papa.

— Da, Olguța. Ar trebui să-1 pui la colț pe tata, fiindcă nu stie să fie tată serios.

— Ei, papa! Eu te-ascult pe tine. Ştii, eu te-am supărat odată, şi fiindcă tu nu mi-ai spus nimica, eu singură m-am pus la colț... Vezi! Nu mi-i ruşine! Eu îți spun... Da' vreau să ştiu dacă Herr Direktor e sever...

— Cît' trebuie, Olguța. Grigore vă iubeşte.

— Ştiu, papa... Lasă, am să vorbesc eu cu Herr Direktor... Ce cauți aici? De ce nu bați la uşă, Anica?

— întreabă conița de ce nu mai veniți...

— Hai să mergem, papa... îmi pare bine că mi-ai făcut o vizită. Am să învăț să fac cafea. Cînd mi-i mai face tu o vizită am să te tratez cu cafea neagră.

— Mă omoară Alice, măi drăcuşorule!

— Şi dulceață-ți dau, papa.

— Ai tu dulceață?

— Sigur. Uite, papa... Da' să nu mă spui!

Ochii domnului Deleanu sclipiră de rîsul amintirilor, privind gavanoasele din sobă.

— Acolo-i bufetul tău!

— Da, papa, acolo am să ascund cafeaua şi ibricul.

— Şi de unde ai să ai tu cafea şi ibric?

— îmi cumperi tu, papa... ca să-mi pot primi musafirii.

— Şi dacă ne prinde mama?

— Are să guste şi ea din cafea... să vadă dacă-s bună gospodină!

— Şi dacă se supără?

— Ne pune la. colț pe-amîndoi!

— V-ați împotmolit? îi întîmpină doamna Deleanu scuturîndu-şi gîndurile.

— Tăcere! cuvîntă Herr Direktor. Dau cuvîntul lui Mumm. Aviz urechilor delicate !

— Grigore, să nu spargi oglinda.

— N-ai grijă, Alice ! Dopurile de şampanie au predilecție pentru urechile tale! De rest, n-ai grijă, că are dopul!

într-o pornire, doamna Deleanu şi Monica îşi astupară urechile. Totuşi, pocnetul festiv le făcu să tresară. Dopul zbură ca o vrabie dintr-un exuberant zarzăr înflorit în sticlă, scuturat în cupe.

— Impecabil! se autocomplimentă Herr Direktor, umplînd cupele... Serviți-vă. Cea mai plină pentru Kami-Mura.

— Umple-o bine, Herr Direktor, nu mă persecuta! îl luă în primire Olguța, arătînd cu degetul adevăratul nivel al şampaniei subt cel decorativ al spumei.

— Alice, ce ai de spus? Fiică-ta vrea abatajuri alcoolice?

— Dă-i, Grigore. în norocul lui Dănuț !

— Stai, Olguța, nu începe... N-ai 'grijă', te-ameţeşti îndată.

— Ai să ții un discurs, Herr Direktor? întrebă Olguța cu buzele pufoase de spumă.

— Nu mă interpela! Tu eşti veşnic în *opoziție...* Dragii mei, începu Herr Direktor ridicînd'cupa, de azi înainte am pierdut un nepot, dar am căpătat un băiat în aceleaşi condiții ca şi Fecioara Măria. Beau mai întăi în cinstea noului tată — vrednic tată ! — care-şi botează fiul în şampanie, nu în apă ortodoxă... Şi în ce şampanie! adăugă el muindu-şi buzele în blonda roire. *Gaudeamus igitur.*

Ciocnite, cupele cîntară pura arietă a cristalelor subțiri.

— Hai, Alice, nu fi mamă vitregă! Ciocneşte cu tatăl copilului vostru!

— Umple-o, Grigore.

— Cum? Ai şi băut-o! Tu, Alice!

— Eu.

Herr Direktor turnă veselie acolo unde era nevoie de multă. C-un foşnet, spuma crescu. în mişcarea ei, cupa se înălţa parcă, palpitînd, asemeni unei balerine-n vîrfuri, furată de zborul voalurilor desfăşurate.

— Ş-acum, dragii mei, urmă Herr Direktor ciocnind cu doamna Deleanu, să bem în sănătatea *fiului îndrumat.* Dorinţa mea cea mai fierbinte e ca peste vreo zece ani, adunaţi în jurul acestei simpatice mese, să ciocnim din nou toţi cei de-acum. Ş-atuncea, Dănuţ, să mă priveşti tu prin monoclu — cum te privesc eu acuma — şi să zici: „Acest ramolit care în viaţa lui n-a ştiut să aibă un copil... a izbutit să facă un om". în aşteptarea acelei zile, s-o cinstim pe aceasta cum se cuvine să cinstim pe mame.

— Eşti bine dispus, Herr Direktor! îl apostrofă Olguţa c-un bişcot în mînă.

—Mi se pare că sîntem amîndoi... Bună-i şampania! Ce zici, Olguţa?

— îi bună, Herr Direktor! Te pişcă de limbă!

— Atunci ţine şi tu un toast.

— Crezi că mi-i frică?

— Ia să te vedem! o provocă Herr Direktor, răsturnîndu-se pe speteaza scaunului.

Olguţa se ridică în picioare.

— Mamă, dă-mi voie să mă sui pe scaun.

— Ce vrei să faci?

— Vreau să ţin un discurs... pentru Herr Direktor.

— Suie-te. Vezi numai să nu cazi!

— Parcă eşti o statuie! exclamă Herr Direktor privind-o cu gîtul strîmb.

— Nu mă *interpela,* Herr Direktor!

Domnul Deleanu nu-şi găsea locul pe scaun. Cunoştea tracul debuturilor oratorice, şi, deşi glumă, debutul Olguţei îl emoţiona.

Olguţa îşi trecu palma peste frunte, umplîndu-se de fărâmături, fiindcă avea în mînă un ciot de bişcot.

— Dragă Herr Direktor, vorbi ea fără şovăire, privmdu-1, noi doi şi pînă azi am fost rude fiindcă tu eşti moşul meu. Şi nu-mi pare rău!

— Nici mie, Olguţa.

— Atunci avem noroc la rude amîndoi!

— Bravo, Olguţa! aplaudă domnul Deleanu.

— Mare noroc, Olguţa ! Să ştii de la mine.

— Ştiu, Herr Direktor, de cînd am fost rudă cu Fiţa Elencu... Da' de azi înainte sîntem *mai rude.*

— Chiar foarte rude! superlativă Herr Direktor comparativul Olguţei.

— Ba nu ! Foarte rudă sînt numai cu tata, cu mama şi cu *cineva...*

— Cine-i misteriosul *cineva?*

— Ai să vezi, Herr Direktor.

— N-o întrerupe, Grigore! o apără domnul Deleanu.

— Lasă, papa, eu îi răspund... De azi înainte, Herr Direktor, tu eşti tatăl fratelui meu. De asta sîntem noi mai rude: fiindcă doi e mai mare decît unu, şi fiindcă tu, de azi înainte, eşti de două ori rudă cu mine.

— Şi-ţi pare bine, Olguţa?

— Sigur că-mi pare bine!

— Atunci hai să ciocnim.

— Stai, că n-am sfîrşit!... Şi eu doresc, Herr Direktor, să aibă şi fratele meu noroc la rude cum avtm şi noi doi.

— *A bon entendeur, salut/* exclsmă Herr Direktor luînd-o în braţe.

— Bravo, Olguţa ! Nota zece la discurs !

— Dragii mei, vocifera Herr Direktor, aşezînd-o pe Olguţa la locul ei, că am căpătat un băiat nu-i'mare lucru! Dar văd că nu scapă omul de ce e scris să i se întîmple. M-a ferit Dumnezeu de nevastă, şi iacătă că-n schimb îmi trimete o soacră!... Să bem în cinstea celei mai minore soacre de pe globul terestru şi să dorim ca toate celelalte să-i samene *

...Dănuţ mîncase mai multe bişcoturi muiate în şampanie, fără poftă. Auzea răsunînd cupele ciocnite, vorbele, glumele, rîsetele, fără să le asculte... Vra să zică, se întîmplase ceva *bun.* Toţi erau veseli fiindcă Dănuţ spusese da. Dănuţ ar fi putut să spună da sau nu... Şezuse pe un scaun din sofragerie, înalt, ciudat de înalt — ca toate scaunele clipelor solemne — şi toţi aşteptaseră să hotărască el... *Da.*

Cînd îi scosese dentistul, mai demult, o măsea, Dănuţ, cu măseaua în mînă, plînsese privind-o cu nedumerire şi duşmănie. *Ş-atunci,* ca şi acum, părinţii lui îl felicitaseră, rîzînd alături de scaunul caznei... Ciudat! Atunci o măsea,

acuma un da, din gura lui Dănuț ieșite... Și toți erau veseli! Dac-ar fi spus nu? Toți ar fi fost triști... Săracu Dănuț! Numai el era trist... și parcă nu... Era odată un împărat care cu jumătate față rîdea și cu jumătate plîngea...

Răsturnat pe scaun, domnul Deleanu respiră cotnarul din păhăruț.

— Grigore, începu el zîmbind cu ironică melancolie, mult ai mai terfelit tu astăzi biata noastră Moldovă!...

— Scopul scuză mijloacele !

— Nu-nu! Criticele tale erau sincere, și mai bine decît copiii nimeni nu știe să vadă paiul din ochii părinților... Dar eu, dragă Grigore, am băut șampanie, ș-acuma beau cotnarul acesta roznovenesc, care are cincizeci și nouă de ani: e tocmai din o mie opt sute patruzeci și opt!... Și închin, la rîndul meu, pentru această Moldovă în care s-a făcut cotnarul amar și blînd, pentru această Moldovă în care mai răsar suflete asemănătoare cotnarului, și fiindcă-s amare, și fiindcă-s blînde, și fiindcă-s rare. Ș-atît doresc eu copilului meu: să fie din acele suflete atunci cînd în pivnițele Moldovei cotnar nu va mai fi.

— Papa, cotnarul e mai bun decît tutunul?

— Vrei să guști, Olguța?

— Dacă spui tu !

— Ia să vedem.

Olguța își muie buzele, sorbi cu încordată atenție și ridică din umeri încrețindu-și fruntea.

— îi amar, papa! Mai bună-i șampania!

— Tu nu te pricepi, Olguța! zîmbi domnul Deleanu. Asta-i pentru moșnegi ca noi!

— Papa, da' spune-mi dacă-i mai bun decît tutunul!

— Hei! Cred bine ! Și-i mai rar!

— Atunci am să te rog ceva.

— Spune.

Olguța se ridică de pe scaun, se apropie de domnul Deleanu și începu să-i șoptească la ureche, trăgînd cu ochiul la ceilalți.

— Olguța, nu-i politicos ce faci tu! o dojeni doamna Deleanu.

— *Merci,* papa!... Mamă dragă, așa-i cînd faci un chef!

— Uite, Olguța... Și spune-i să-1 bea în cinstea voastră a copiilor.

Olguța ieși cu paharul de cotnar în mînă, călcînd ca o acrobată pe frînghie.

— Pentru moș Gheorghe? întrebă doamna Deleanu.

— Mai încape vorbă?!

— Rămînem fără copii, zîmbi doamna Deleanu oftînd. Pe Dănuț ni-1 ia Grigore, pe Olguța ni-o ia moș Gheorghe... Numai Monica e a noastră... Hai să ne sculăm.

— Noi mai rămînem, Alice, protestă Herr Direktor, arătînd paharul pe jumătate plin.

Herr Direktor și domnul Deleanu rămaseră singuri în fața paharelor.

— Cînd pleci tu, Grigore?

— Mîne.

— Și pe Dănuț cînd ți-1 aduc?

— Peste vreo săptămîna.

— Așa degrabă?

— Acuși începe școala.

— Și tribunalul.

— încep toate!... Trebuie să-1 pregătesc: să-i fac uniformă, să-1 mai plimb prin București...

— Bine... Să trăim!

— Noroc! ,

Pornită tocmai din îndepărtate vremi — cu alean de soare îngălbenit pe foi de nuc — aroma cotnarului se răspîndi în tăcerea odăii. Și adierea toamnei de afară, învăluind suflarea toamnei din cotnar, se umplu de amintiri...

Doamna Deleanu ieșise din sofragerie dezmierdînd cu degetele buclele lui Dănuț, urmată de Monica. Ajungînd în dreptul ușii etacului, se opri.

— Haideți la mine, copii.

Mut, Dănuț trecu înainte, spre odaia lui, cu capul aplecat. Intră. Ușa se închise. Părăsită de buclele lui Dănuț, mîna doamnei Deleanu rămase o clipă în aer, cu degetele răsfirate, ca o frunză desprinsă de pe creangă și răzlețită de fructul pe care-1 ocrotea... Căzu.

— Tu vrei să vii cu mine, Monica?

Fetița apucă mîna cea tristă, o strînse cu toată puterea ei copilărească și intră în etac, furișînd o privire abătută spre ușa lui Dănuț.

Două tăceri, una lîngă alta, mînă în mînă.

Doamna Deleanu ședea întinsă pe pat, cu ochii închiși; Monica, așezată pe marginea patului.

Ochii Monicăi nu se desprindeau de pe chipul neclintit al doamnei Deleanu. îi venea să-și ție suflarea ca să nu facă zgomot.

De la o vreme, genele doamnei Deleanu tremurară...și două lacrimi alunecară de-a lungul obrajilor. Ținîndu-și suflarea, Monica se aplecă și sărută cu timiditate mîna doamnei Deleanu.

—• Tu erai aici, Monica? tresări doamna Deleanu.

— Cu mata, tante Alice.

— Pui mic... tu du-te lîngă Dănuț... Eu am să dorm.

Monica ieși în vîrfuri. Se opri în fața ușii odăii lui Dănuț. Bătu încet cu degetul.

—• Dănuț, șopti ea aplecînd urechea.

Apăsînd binișor clampa, întredeschise ușa.

— Doarme!... Săracu Dănuț!...

După ce se închise ușa la loc, Dănuț deschise ochii din nou — și nu zîmbi.

Monica intră singură în odăița fetițelor.

în trei odăi, trei tăceri priveau viața...

Venind de la moș Gheorghe cu paharul gol, Olguța dădu buzna în sofragerie. Profira sări de pe scaun, cu gura plină, ca o mătăhăloasă elevă surprinsă mîncînd în clasă, de profesoară. Anica plecă ochii în jos, ascunzînd bișcotul la spate, cu gestul revelator al școlarilor fumători.

— Poftă mare! Anica, hai cu mine.

Profira le așteptă să iasă. De îndată ce se închise ușa, învie, ca statuia unui tablou alegoric după ce se lasă cortina... Aplecîndu-se, luă bișcotul aruncat de Anica și-1 înghiți.

— Ascultă, Anica, o cercetă aspru Olguța, ai mîncat numai, sau ai și băut?

— Nici n-am apucat să mănînc, duduie Olguța, se tîngui Anica arătîndu-i mînile goale.

— Bine! Atunci trebuie să te grăbești, fiindcă Profira mănîncă tot. Stai, nu pleca. Ai treabă cu mine... Ia să-i dau și Profirei o treabă!

Medita încruntată, și repede deschise ușa sofrageriei.

— Profira!

— Of! M-am speriat, duduie!

— Du-te și spune vierului să-ți dea po£mă fragă: auzi? S-o aleagă frumoasă.

— Da' aici cine să curețe?

— Știe și Anica să mănînce bișcoturi! Du-te și mănîncă poamă. Hai, repede!

Profira oftă și pomi... scoțînd un alt bișcot din buzunarul pestelcii.

— Ascultă bine, Anica.

— Ascult, duduie.

— Ai să te duci în odaia turcească, la mcșu Puiu, ș-ai să bați la ușă *încet.* Și dacă nu răspunde ai să bați ***tare...*** Ia arată-mi, cum ai să faci?

Anica se apropie de ușa sofrageriei... și intră.

— Anica te joci cu mine?

— Am uitat, duduie Olguța!

— Fă cum ți-am spus.

— Da. Bat încet... Toc-toc, bocăni ea cu degetul... Și dacă nu răspunde bat tare. Buf-bui, bătu ea cu pumnul.

— Așa. Și dacă nici atunci nu răspunde, intri în goană, trîntești ușa, te bați cu mîna peste £ură și spui în gura mare: „Păcatele mele! Eu gîndeamcă trați în sofragerie!" Ai înțeles? Da' să faci zgomot, ca să-1 trezești!

— Și dacă se supără, duduie Olguța? întrebă .Anica abia ținîndu-și rîsul.

— Nu-i treaba ta! Ai să-i spui că duduia Olguța vrea să-i vorbească.

în așteptarea Anicăi, Olguța se plimba cu mînile la spate, din ce în ce mai repede, ca cineva care născocește dialoguri cu replici scurte. Uneori se oprea, își descoperea fruntea mereu bătută de șuvițele negre și iar pornea.

— A spus să poftiți.

— Dormea?
— Nu, fuma.
— Bine. Acuma du-te şi mănîncă tot ce-a rămas pe masă. Să nu laşi nimic Profirei!

— Bucuros de musafiri? întrebă afabil Olguța intrînd la Herr Direktor.
— încîntat!
— Ce mai faci, Herr Direktor? Nu te deranjez?
— Tu! Prietina mea ! îmi pare rău !... Ce vînt te-aduce pe la mine?
— Nimic, Herr Direktor ! Am venit să te văd, să mai stăm de vorbă...
Herr Direktor se ridică într-un cot pe divan, încrustîndu-şi monoclul în orbită.
— îmi faci o *vizită?*
— Sigur... Da' frumos halat ai! Tu eşti elegant ca o cucoană.
— Aşa-s burlacii, Olguța.
— De ce numai burlacii?
— Fiindcă ei n-au nevastă! în schimb, au un halat frumos.
— Şi cei însurați nu trebuie să aibă?
— N-au nevoie. Ei au o nevastă frumoasă.
— Şi dacă-i urîtă?
— Se consolează! Adică nu. Dă! Oftează şi ei!... Da' stai jos. Ce pot să-ți ofer: o țigară?
— Azi eşti vesel, Herr Direktor!
— Ca întotdeauna.
— Azi nu-i ca întotdeauna.
— Ai dreptate. Azi e o zi mare.
— Pentru tine?
— Şi pentru Kami-Mura... şi pentru toți. N-ai văzut?
— Atunci de ce-a plîns mama?
— De unde ştii tu c-a plîns?
— Am văzut eu.
— Bine. A plîns... fiindcă-i mamă.
— Ei! Atunci ar trebui să plîngă în fiecare zi!
— A plîns de bucurie, Olguța.
— Nu, Herr Direktor.
— Aşa cred eu.

— Să-ți spun eu de ce-a plîns: fiindcă pleacă fratele meu.
— Dragă Olguța, mama a înțeles că-i mai bine pentru Dănuț să învețe la Bucureşti, şi ea singură a hotărît — cum de altfel a hotărît şi Dănuț.
— Atunci de ce-a plîns?
— Aşa-s cucoanele, Olguța. După ce se hotărăsc să facă ceva, plîng, şi le trece.
— Şi-a *călcat pe inimă,* Herr Direktor!
— Măi! că multe mai ştii!
— Herr Direktor, cînd pleci?
— Mîne, Olguța.
— Pleci singur?
— Da. Dănuț vine cu Iorgu, peste o săptămîna.
— ...îmi pare bine, respiră ea.
Herr Direktor îi dezmierdă pletele.
— Bună fată eşti tu!
— Herr Direktor, începu Olguța, privindu-1 drept în ochi, tu eşti sever?
— Cu cine, Olguța?
— Ştiu eu !... La Bucureşti, cu funcționarii tăi.
— Sigur. Altfel nu merg treburile.
— Şi ce faci tu cînd eşti sever?
— Dă!... Vorbesc mai aspru, mă încrunt.,, şi dacă nu m-ascultă îi dau afară.
— Şi dacă n-are să te-asculte fratele meu?
— Dănuț m-ascultă.
— Cine ştie?! Dacă face-o prostie?
— îi fac morală.
— Şi dacă mai face una?
— Hm!... Om vedea!
— Hm!... Herr Direktor, tu ai bătut vreodată pe cineva?
— Poate! Nu-mi mai aduc aminte! Cînd eram băiat...
— Da-ți place să bați?
— Nu, Olguța. E urît'şi sălbatec.
— Vra să zică, n-ai să-1 bați pe fratele meu?
— Pe Dănuț!? Ferească Dumnezeu!
Olguța respiră adînc.
— *Merci,* Herr Direktor. Ştiam eu! Tu eşti sever, da' bun... îmi dai voie să umblu în geamandan?
— Mă rog!

— închide ochii, Herr Direktor... Astupă-ți ochii cu mînile... Acuma să-mi spui ce-am să fac !

— Ai să-ți faci un duș cu colonie!

— Bine-mi pare că n-ai ghicit!... Azi nu te doare capul, Herr Direktor?

— Slava Domnului, am scăpat!

— Ce rău îmi pare! Eu vroiam să-ți fac o fricțiune.

— Ba mă doare! Cum nu!

Revărsîndu-se, colonia gîlgîia; palma Olguței se rotea repede, împrăștiind-o pe capul zimțat aspru de părul mărunt, în timp ce nuzele suflau din răsputeri spre creștet.

— îți place, Herr Direktor?

— Strașnic! Parcă s-a mutat Polul Nord în capul meu! Numai ia-o mai încet, că acuși capăt o migrenă.

— Nu-i nimica, Herr Direktor! îți mai fac o fricțiune. Azi îi *o zi mare!*

— Pe capul meu!

— Și pe altele, Herr Direktor, adăugă Olguța, frămîntînd amarnic.

Era o dărăpănare atît de străvezie, că parcă nu era, în văzduhul toamnei — și o blîndeță vastă în lumină... ca un trecut...

Dănuț coborî treptele pridvorului cu mînile în buzunar și umerii plecați. Zărind mingea de *foot-ball,* uitată în ogradă, își aminti că se jucase cu Olguța, că se rănise la genunchi mai adineori — și i se păru că treptele pe care le coboară sînt altele decît acele pe care le suise, și că ograda-i alta, și că Dănuț e altul...

Ca și cum treptele suite *atunci* și coborîte *acum* ar fi fost ale vremii, nu ale pridvorului casei părintești.

închise ochii...

De multe ori, spre sfîrșitul vacanțelor mai ales, Dănuț visa că i s-a întîmplat o nenorocire. Și-ntotdeauna, deschizînd ochii, nenorocirea se isprăvea. Și Dănuț era fericit, cu sufletul frăgezit de zîmbete desprinse din spaima somnului. Astfel, nenorocirile din somn îl deprinseră să socoată nenorocirea ca un prag peste care treci — deschizînd ușa cu o deschidere de pleoape — pentru a intra în alba încăpere a luminii, cu oglinzi numai pentru zîmbete și ferestre numai pentru soare...

...Deschise ochii. Mingea de *foot-ball,* aceeași; cerul, înalt și întins; începea școala, se apropia plecarea; Dănuț, mic și singur...

Vra să zică l-au dat afară din casă... Nu-i venea să plîngă, nu. Oftă.

Cum ar fi vrut Dănuț să se facă cerul mic-mic, și jos-jos, așa cum era cuvertura măsuței pe care făcea uneori, iarna, doamna Deleanu pasiențe sau cetea o carte. Și dedesubtul cerului, micșorat și coborît așa cum ar fi vrut Dănuț, să fie un covor luminat de flăcările sobei și o pisică somnoroasă...

Deasupra măsuței mai era o lampă cu *abat-jour.* Subt măsuță se vedeau picioarele mamei în pantofi subțiri, stînd locului, sau strîmbîndu-se pe-o coastă de nedumerire, sau bătînd tactul unei supărări cu vîrfurile. Dănuț, firește, ședea subt măsuță. Olguța se juca pe-afară, în omăt. Dar lui Dănuț nu-i trebuia altă joacă. Acolo, lumea se micșora ca o căsuță de păpușe. Nimeni nu mai era pe lume decît picioarele măsuței, Dănuț la mijloc, pantofii mamei și pisica. Dănuț știa ce face mama fiindcă vedea ce fac pantofii. Știa cînd zîmbește, cînd se încruntă, cînd se supără. Pisica, de la o vreme, torcea. Și era o tăcere!... Căldura sobei ajungea acolo molatecă și somnoroasă... Acolo începeau poveștile cu Statu-Palmă-Barbă-Cot, cu Prichindel... Acolo făurise Dănuț o lume măruntă, cu oameni mici ca literele, cu animale de statura majusculelor, și căsuțe niciodată mai mari decît o carte de povești, să-ncapă-n ele numai basme. Dănuț nu-mai era uriaș, dar ce uriaș cumsecade!... Era bine acolo! Aceea era patria lui Dănuț, luminată de focul din sobă ca de un soare al covoarelor pe care dorm copii și visează pisici...

L-au izgonit.

Ce înalt era cerul! Ce mare pămîntul!

Porni încet spre livadă... Ce se întîmplase în turbinca lui Ivan? Ce vînt veștejise, scuturase și alungase împărații, feți-frumoșii și poveștile? Turbinca lui Ivan era goală?

Dănuț mergea *singur.* Nimeni nu-1 mai însoțea. Ostile care întotdeauna veneau în urma lui Dănuț sau îl așteptau înainte pieriseră. Pustiu înainte, pustiu în urmă! Din casă-1 izgoniseră, înainte-1 aștepta școala...

Turbinca lui Ivan era goală şi era grea fiindcă în ea intrase durerea din viaţă în locul celei din basme, cu duioasa apăsare de moarte a toamnei pe păduri.

în drum spre livadă îl ajunse Aii, gudurîndu-se pe lîngă el.

Numai Aii îl iubea pe Dănuţ. Şi după ce va pleca Dănuţ, amîndoi vor rămînea singuri: Dănuţ la Bucureşti, Aii la Medeleni.

— Dănuţ!

Cu cozile fluturînd pe spate, Monica alerga după el.

— Dănuţ, stai puţin, Dănuţ!

îl ajunse în livadă. Gîfîia.

— Dănuţ... îmi pare-aşa de rău că pleci! se spovedi ea gata de plîns, luîndu-1 de mînă şi privindu-1 cu ochii măriţi.

— Ce v-am făcut eu? Ce mai vreţi cu mine? De ce nu-mi daţi pace?

Smulgîndu-şi mîna din mîna Monicăi, porni înainte, înstrăinîndu-se de-ai lui în toamnă.

— Ce i-am făcut eu? murmură Monica, acoperindu-şi obrajii cu mînile... Saracu Dănuţ !

Şi fiindcă numai Aii mergea după Dănuţ, deşi gonită, Monica porni după Aii.

Arome dulci şi amărui, mirodenii piparate, miresme stinse, suflări umile, abia simţite, desluşite totuşi...

Soarele umed — adierile vîntului de pe mirişti şi grădini şi arături — fructele şi frunzele crengilor — trunchiurile pomilor — pămîntul — frunzele şi fructele căzute — şi firele de iarbă-ncovoiate miroseau de-a valma toate-toate.

Pluteau suflete printre pomi şi suflete se desprindeau din iarbă şi din vînt, şi căderea frunzelor dezmierda mîhniri fără de frunte şi sfîşieri fără de mîni.

Şi pretutindeni începea o plecare şi nicăieri nu se vedea tristul cufăr al plecărilor, nici femeia care stă pe el înfrigurată, cu genunchii strînşi şi coatele împreunate, acoperindu-şi ochii: să nu mai vadă şi să nu mai plîngă.

Dar toamna?

Monica se tupilase după trunchiul unui măr domnesc. Deasupra ei, merele pline încovoiau crenguţele, împovărîn-

du-le, ca cerceii cu prea grele nestimate urechile micilor infante.

De-acolo, Monica ţinea tovărăşie lui Dănuţ, într-ascuns. Ostenise. De aceea îngenunchease.

Dănuţ şedea pe banca de sub nuc, nemişcat. Monica-i vedea numai capul aplecat asupra mesei de stejar. Soarele-1 bătea în plin cîrlionţîndu-1 cu aramă.

Pe masa de stejar cădeau frunze, lumini de soare şi nuci întunecate în cojile verzi. Se desfăcuse parcă un străvechi gromolnic, cu scoarţele de foi de nuc suflate cu lumini de soare. Şi capul unui pui de faun, aplecat, visa...

O lacrimă de-ar fi lucit în soare, căzînd din ochii lui Dănuţ, Monica ar fi cutezat să iasă din ascunzătoare. Dar numai frunzele cădeau din crengile de nuc.

Sufletul lui Dănuţ se îndepărtase atît de mult de trupul lui Dănuţ, că murmurul buzelor lui era al unui copil care abia ştia să vorbească, şi numai zîmbetul era poate al lui Dănuţ, dacă nu al soarelui de pe obraz.

Unu Ilă
Duduilă
Eşti caş
Toporaş
Pe la moara Murgului
Trece fata turcului
C-un cojoc
De motoc
C-o pestelcă
Strecătoare
Una mara
Două para
Triaria
Compania...

Fără înţeles, versurile căpătau odinioară farmecul naiv al buzelor care mai degrabă ştiau să rîdă decît să vorbească. Pe-atunci, Dănuţ avea vreo trei ani. Purta rochiţă, ca şi Olguţa, şi cînd îi era somn anunţa: „Vau naniţi". Şi o bucovineancă, dădaca lui, poate în dorul satului de peste graniţă, îl învăţase încetul cu încetul versurile copilăriei ei. Dănuţ

le recita din brațele doamnei Deleanu, și după ce isprăvea căpăta bomboane și sărutări. Cînd se culca, le recita în șoaptă, pentru el, pînă ce adormea.

Unu Iii
Dudui li...

— Nani, Dănuț! răsuna ca prin vis glasul doamnei Deleanu din patul slab luminat de lampa cu *abat-jour* verde. Și Dănuț șoptea mai încet:

Esti cas
Topoas...

— Sst!

Pe la moaa Murgului
Tece fata tucului...

— TMt'

Și Dănuț zîmbea fiindcă numai gîndul lui mai auzea că fata turcului avea:

Un cozoc
Di motoc...

Și adormea zîmbind.

...Cădeau frunzele nucului cîte una și mai multe laolaltă pe masa de stejar.

Și pomii astă-primăvară erau înfloriți, și-acum nu mai aveau flori și cădeau frunze galbene din ei, foșnind uscat. Poate de asta versurile cantilenei care lăsa zîmbetul somnului pe buzele lui Dănuț — pe cînd avea trei ani — acum, fără de înțeles și atît de trist i se desprindeau de pe buze, rupte din trecut:

Unu Ilă
Duduită
Ești caș
Toporaș...

Se ridica-n livadă — pe măsură ce se lungeau umbrele — răcoarea umedă. Monica își acoperise pieptul cu mînile: tremura.

Și Dănuț era îmbrăcat subțire! Dacă răcea? Se ridică în picioare, freeîndu-și genunchii îndurerați. începu să se îndepărteze de-a-ndăratelea, ascunzîndu-se pe după trunchiuri. Se opri, uitîndu-se: Dănuț nu se mișca. O luă la fugă din răsputeri ca să aducă mai degrabă pelerina lui Dănuț.

...Cînd ești trist de tot, îți vine să dormi. îți vine să-ți culci capul pe genunchii altcuiva care te iubește, sau dacă ești singur și n-ai pe nimeni, să ți-1 culci pe palmele tale... Da. îți vine să dormi cînd ești trist. Și să uiți... Dar cînd te deștepți? Iar ești trist și nu mai poți s-adormi din nou!...

Dănuț oftă.

...De ce cădeau frunzele? ... Fiindcă venise toamna... Frunzele erau moarte?... Nu. Frunzele cădeau și mureau jos pe pămînt fiindcă venise toamna... Toamna...

Frunzele cădeau sau *vroiau* să cadă?... Dacă venise toamna!... Ce să mai facă ele pe crengi!...

Cînd vine toamna, pasările pleacă și frunzele cad...

Dacă Dănuț ar fi fost o frunză pe creanga nucului, și-ar ii venit toamna, ce-ar fi făcut?... Toate frunzele din jurul lui ar fi căzut, și el ar fi rămas din ce în ce mai singur — așa cum era acum...Da. Și el s-ar fi *aruncat* de pe creangă... și l-ar fi luat vîntul, și l-ar fi amestecat cu celelalte frunze, si cine stie unde l-ar fi azvîrlit... si nimeni-nimeni n-ar mai fi știut de el...

...Cînd ești trist de tot îți vine să dormi și să uiți...

Un gînd ciudat se apropia de Dănuț, de dinafară parcă, asa de ciudat, că ochii lui Dănut se deschiseră mari si orbi, ca în întuneric, cînd se apropie spaima care-ți apucă inima și ți-o gîtuie...

în fundul livezii era o rîpă înaltă — tot atît de înaltă pentru Dănuț cît era pentru o frunză creanga de pe care se zvîrlea în jos. ...Frunzele plutesc, alunecă și se așază lin... Nucile cad și se sfarmă!... Nucile n-au sînge. Dac-ar avea, le-ar curge sîngele pe coajă... ca unui om... ca unui om cu capul sfărmat... ca unui biet om trist...

„Dănuț! Dănuț! Unde ești, Dănuț? Unde-i Dănuț?"...

Și l-ar fi găsit boarul jos, lîngă rîpă, cu capul sfărmat, cu șiroaie de sînge pe obraz...

Mort Dănut?... *El, Dănut, mort?...*

- Eu?

„Nu se poate!" murmură un gînd îndepărtat și învăluitor ca orizontul răsăritului.

...Toți sînt în doliu. Merg în urma sicriului lui Dănuț. Plîng... Și lui Dănuț îi vine să plîngă fiindcă și el merge în urma sicriului.

— Mort?

Singur în sicriu? Singur în groapă? în pămînt negru?... Şi noaptea cu strigoii? Singur!

„Nu. Mai bine la şcoală."

Dănuţ oftă adînc.

...Toamna mor nucile sfarmate şi frunzele căzute. Dănuţ pleacă la şcoală.

Monica răsări îndărătul băncii ca o icoană luminată de candelile apusului. Fără să spuie o vorbă, aşeză pelerina pe umerii lui Dănuţ... şi fără să vrea şi fără să ştie de ce, braţele ei subţiri îi încolăciră grumajii şi buzele închise îi sărutară buclele...

Văzînd că braţele nu sînt ale mamei lui, Dănuţ sări în picioare, scuturîndu-şi buclele.

— Cine ţi-a dat voie să mă săruţi?

— De ce mi-ai adus pelerina?

— Ca să nu răceşti, Dănuţ, îngînă Monica, înghiţind.

— Mai bine-aş răci. Ce te-amesteci?

— Dacă mi-i milă de tine!...

— Cine ţi-a dat voie să-ţi fie milă? N-am nevoie!

Aaa! Nu se isprăvise vacanţa! Are să le-arate el! întîlnind cozile Monicăi, apucă şi trase. Capul Monicăi zvîcni îndărăt, docil. O amintire trecu pe dinaintea ochilor lui Dănuţ: la începutul vacanţei, pe vremea caiselor, în livadă, o trăsese pe Monica de cozi... Şi parcă se temuse de Monica... şi-i păruse rău. Ce repede trecuse vacanţa! începea şcoala! Pleca. Era frig, toamnă!

— Te-ai supărat, Monica? o întrebă el dulce, lăsînd să-i cadă cozile din mîni.

Nu-i vedea faţa: numai cozile blînde şi grele.

— îmi pare rău, Monica. Pardon... Nu ţi-i frig?

Capul Monicăi făcu semn că nu.

— Da' vrei să fugim împreună?

Capul Monicăi făcu semn că da.

— Tu eşti căluţ şi eu te mîn: da?

— Da.

— Hii, căluţ! răsună puternică şi ascuţită vocea lui Dănuţ.

Tot nu se isprăvise vacanţa!

Trezit din somn, Aii ţîşni săgeată. Cu cozile de aur în mîni, Dănuţ fugea subt foile de aur. Şi-n faţa lui fugea Monica, zveltă, cu faţa plînsă şi zîmbitoare. Şi pretutindeni printre ei, Toamna.

*

Nori lungi şi subţiri se aşternuseră din înaltul cerului siniliu pînă în zarea apusului, ca nenumărate trepte de marmură ale palatelor din basme.

în gloria luminilor — ca-n para unor torţi înălţate de braţele curtenilor — un punct negru tresări şi pieri. O rîndunică poate. Şi soarele apuse dincolo de lume, ducînd cu el condurul delicat pierdut de vară pe cea din urmă treaptă a palatului ceresc, şi melancolia prinţilor îndrăgostiţi de o cenuşăreasă.

*

Monica tresări prin somn, îngăimînd cuvinte nedesluşite.

Dormea pe-o coastă, dezvelită, cu picioarele îndoite de la genunchi, c-un pumn adus lîngă frunte, celălalt repezit de-a lungul coapsei, albă în goliciunea copilărească şi cea lunară, ca statueta fugii, răsturnată.

— Hii, căluţ!

...Alerga prin livadă, fără să-1 poată vedea pe cel care-o mînă de la spate trăgînd-o de cozi...

Sesmunciatîtde tare, încît visul, ca un lung păr despletit, îi flutura pe dinaintea ochilor... Se acoperi cu pledul pe picioare, ridicîndu-se.

— Hii, căluţ! murmură ceresc glasul din vis.

Un zîmbet fericit îi răsturnă capul pe spate... Şi ce cuminte era Dănuţ! Ce surîs blînd avea!... Şi ce ochi dulci, verzui şi aurii! Şi buclele lui cu miros de castane coapte! Şi ce repede-i trecea supărarea!...

— Hii, căluţ !

Rîzînd cu ochii închişi, Monica-şi răsturnă capul pe pernă, aşteptînd somnul... şi visul care avea să unească din nou cozile ei cu mînile lui Dănuţ.

Cu foşnetele toamnei şi ţîrîitul greierilor, balul alb al lunii ondula pe la fereşti.

Prin întuneric, domnul Deleanu răsuci o ţigară şi o aprinse aplecîndu-se pe marginea patului.

— Nici tu nu dormi?

— Fumez, Alice.

— Cîte ceasuri?

Flacăra unui chibrit clipi, răscolind umbrele.

— Cam tîrziu... Unu.

Doamna Deleanu se coborî din pat, îşi aruncă pe umeri chimonoul... Intră în vîrfuri în odaia lui Dănuţ, apăsînd şi ridicînd clampa, mut. Dănuţ dormea cu buzele întredeschise. Se dezvelise. Cămeşa albă se îngrămădise înfoiată deasupra genunchilor, descoperind picioarele lungi cu genunchii zgîriaţi, pulpele lin rotunjite, gleznele subţiri.

în palma desfăcută îi juca o lumină de lună. Lumini de lună îi tremurau prin păr şi pe obraji.

Ca un copil de casă adormit la picioarele unei albe castelane al cărei evantai de pene albe îi lumina somnul.

Doamna Deleanu îl înveli, îi alintă cu vîrful degetelor buclele rotunde şi ieşi încet.

— Ce face?

— Doarme.

— Bine-i să fii copil! dădu din cap domnul Deleanu, turtindu-şi ţigara în scrumelniţă.

— Bieţii copii! îngînă pentru ea mama lui Dănuţ.

Cu mişcări nesigure şi albe, cădeau petalele unui trandafir de pe măsuţa de noapte: cum se dezvelesc copiii mici prin somn cînd visează...

II

ROBINSON CRUSOE

Ploua...

Cea din urmă căruţă a şatrei de ţigani se oprise în drum, ceva mai încolo de poarta ogrăzii boiereşti. Caii firavi muriseră parcă în picioare, cu capetele grele, şi mîţa unghiulară, legată cu o frînghiuţă îndărătul căruţei, mieuna slab.

Subt coviltirul de culoarea norilor, zdrenţele galbene şi roşii ale ţigăncilor şi sclipirea focoasă a salbelor abia se desluşeau prin întunericul înceţoşat de fumul lulelelor, înstelat cînd şi cînd de luceferi rubinii.

Un glas femeiesc momea încetişor, cînta poate, adormind un copil sau o durere.

Anica, zgribulită în burniţă, îşi odihnea sufletul şi mîna desfăcută în palma castanie a ghicitoarei. Cînd rare, cînd repezi şi bolmojite, vorbele sorocului aduceau nădejde sau înfricoşare. Anica privea cu spaimă degetul vrăjit, căutîndu-i în palmă cărările vieţii, potecile norocului şi dumbrăvile dragostii.

Ploaia se înteţea răscolită de vînt. De subt coviltir un glas aspru bodogăni răstit.

Ghicitoarea îşi luă banii şi porni spre căruţă. Anica intră în ogradă cu capul plecat în jos. Trecînd pe subt stejarul de la poartă, zări urma slabă a unui pneu de automobil. Privirile-i alunecară spre zarea afumată... Oftă. Toate drumurile erau şterse de cenuşiul des. Se scutură

înfrigurată şi alergă spre casă. Cînii strînşi pe subt streşini abia o priviră.

în priveliştea moartă, căruţa cu ţigani se îndepărta, ducînd subt coviltir cele din urmă focuri şi culori ale toamnei, lăsînd în urma ei văzduhul sur ca o bolnavă lumină de lună...

Nu s-auzea nici un lătrat. Ploaia vorbea singură, ca o cerşetoare nebună.

*

Prin ferestruicile de mansardă ale podului — zăbrelite de ploaie pe dinafară, zbîrcite de păianjeni pe dinăuntru — lumina intră ca un val de dantelă de mult aruncată acolo printre celelalte vechituri. Şi cîte nu erau! Pe măsură ce porniseră bătrînii din casă luînd drumul cimitirului, podul se umpluse cu tot ce le îndestulase mai curînd tabieturile şi ciudăţeniile lor, cît şi ale vremii lor, decît trebuinţele.

Odaia Fiţei Elencu fusese surghiunită în pod, în întregime, ca osemintele unui ciumat. încăpătoarele fotolii şi canapele cu picioare arcuite şi primitoare speteze, căptuşite cu mătasă albastră — înadins adusă din Franţa — cărunţiseră de cînd tăcerea moţăia în ele. Taburetele, ca nişte broaşte-ţestoase cu albastră carapace, înţepeniseră subt apăsarea vremii. Şi toate cărţile, bucoavnele, gromolnicele şi ceasloavele răsfoite de uscatul deget al Fiţei şi colindate de ochii ei verzi zăceau în lăzi sau grămădite pe jos.

într-un ungher, stranii instrumente de muzică — născociri ale unui strămoş meloman şi şui — aşteptau pe strănepotul, în care avea poate să învie sufletul străbunului, să le dezlege melodiile amuţite. Vioare de lemn blond, cu gîtul curb; vioare brune ca zahărul ars, cu gît şerpuitor de lebede; viole cu pîntecele bombat ca al voluptăţii; cobze, mandoline şi chitare, care de care mai sucite, mai întortocheate. Şi toate înecate în tăcere!

Teancuri de portrete cu rame negre, castanii sau aurii, ovale sau pătrate, de lemn sau catifea, mari şi mici — desprinse treptat de pe zidurile odăilor de jos — se rezemau laolaltă pe umărul aceleiaşi uitări; şi chipurile lor păreau

icoane ale colbului şi ale păianjenilor, nu ale unor feţe omeneşti.

Mirosea a lemnărie încinsă de căldură, a putregai uscat şi a colb de arhivă.

Aşa că aroma de proaspete piersici, în pod, era îngrozitor de veselă...

„...Mîncam ca un rege în faţa curţii. Nu avea voie să-mi vorbească decît papagalul, ca un favorit. Cînele meu, care îmbătrînise, şedea totdeauna la dreapta mea; cele două pisici, la fiecare capăt al mesei, aşteptînd să le arunc cîte o bucăţică de carne..."

Ajungînd la acest pasaj, Dănuţ întoarse cartea pe dos, aşezînd-o pe podea, luă o piersică fardată şi muşcă din ea zgomotos.

Cel mai fericit om din lume era Robinson Crusoe, aşa cum îl arăta lucioasa cromolitografie de pe copertă:

între coliba — mai mult peşteră — şi palmierul de trunchiul căruia atîrna o nucă de cocos, se vedea marea, dincolo de gărduţ, inofensivă şi drăguţă ca o grădiniţă de albăstrele.

La intrarea colibei, în gaura neagră-verzuie, un păianjen alegoric îşi ţesuse o pînză neglijent poligonală. Din colibă pornea iarba tînără cu reflexe verzi de acuarelă udă.

Trebuie să fi fost tare cald cînd se fotografiase Robinson, fiindcă deasupra căciulei ţuguiete — care-i acoperea şi urechile şi ceafa, ca o glugă — radia o umbrelă făcută din frunze de palmier cu marginele roze de soare subt cerul albastru prin care literele titlului defilau roşii: Robinson Crusoe. Da, aşa-i plăcea lui Robinson: să umble gros îmbrăcat pe orice vreme! Sarica de blană bărboasă era croită pe talie. Robinson avea o faţă foarte simpatică — aducea cu Moş Crăciun, numai că barba şi musteţile-i erau castanii. Musteţile, spiritual răsucite; obrajii rumeori; barba, frumos retezată. De subt căciulă îi năvăleau cîrlionţii pînă deasupra sprincenelor, ca un breton drotat.

In mîna stîngă, ridicată deasupra genunchiului sting, ţinea papagalul. Adică papagalul susţinea mîna, fiindcă toate degetele — corect alineate — se rezemau pe spinarea verde, ca pe găurile unui fluier; iar cele patru degete

de păpuşă ale mînii drepte pluteau pe spinarea căpriţei, care întindea botul spre papagal, ca şi cum ar fi vrut să-1 sărute sau să-1 pască.

Robinson era aşezat pe... nu se vede pe ce! Şedea cum stau fachirii, pe aer. La picioarele lui — depărtate unul de altul şi în vîrfuri, ca ale cuiva care saltă un copil pe genunchi — se încrucişa o lopată cu altă unealtă decapitată de chenarul coperţii. Pisicile dormeau pesemne în colibă sau pe acoperişul ei. Cinele fugise de pe copertă şi sforăia în pod la picioarele lui Dănuţ. Se numea Aii. Tot în pod veghea şi un papagal — aidoma cu cel de pe copertă — numai că era împăiat.

Insula lui Robinson, cu vesela sihăstrie a cromolitografiilor, se mutase în podul cu vechituri. Dănuţ era Robinson Crusoe în insula lui Robinson Crusoe. Şi era foarte bine!

Barba lui Robinson de pe coperta cărţii era umedă şi plină de picuri aromaţi... fiindcă în podul cu vechituri al Medelenilor Robinson Crusoe mînca piersici în tovărăşia unui cîne adormit şi a unui papagal împăiat.

Hîrtiile şi cărţile celor două biurouri — de la Iaşi şi de la moşie — ale domnului Deleanu aveau flux şi reflux, datorite pe rînd magnetismului ordonat al doamnei Deleanu şi izbucnirilor tumultoase ale domnului Deleanu.

în epocile fluxului, biuroul era o odaie ca oricare alta, înzestrată cu masivă mobilă de biurou bărbătesc, ţinută în cea mai amănunţită ordine şi curăţenie. în acele epoci domnul Deleanu ori nu era acasă, ori nu lucra.

în epocile refluxului, din dulapuri, de pe dulapuri, din saltare, de pe etajere, din buzunarele tuturor hainelor, pardesiurilor, halatelor, pijamalelor şi paltoanelor năvăleau tomuri multicolore şi proteiforme, dosare, reviste, ziare, caiete, carnete, coli, scrisori, telegrame, recipise, fiţuici, cutii cu tutun, cu ţigări, cutii de chibrituri... peste tot. în acele epoci, doamna Deleanu nu intra în biurou. Domnul Deleanu lucra ca Neptun în viitoarea valurilor.

O telegramă sosită, de dimineaţă, de la Iaşi, dezlănţuise refluxul.

„Arestat bancrută frauduloasă. Confirmat mandat. Rog lucraţi memoriu cameră acuzare. Interveniţi urgent. Soţie soseşte bani, informaţii. Nu mă lăsaţi. Respect.

Blumm"

Arţăgoasă, peniţa ak rga de-a latul colii de hîrtie. Madam Blumm, vehement izgonită din biurou, aştepta în salon, cu umbrela şi sacoşa în mînă, cu pălăria în cap, trăgînd cu urechea şi oftînd pe nas de durere şi gutunar.

Domnul Deleanu aprinse mînios o ţigară, aruncă o privire piezişă pe motivarea stereotipă a mandatului de arestare... şi oratoria întemniţată în peniţă izbucni:

„E revoltătoare"...

Şterse... Zîmbi, închipuindu-şi spasmul clopoţelului justiţiei statuare şi irascibile ca toate femeile care fac puţină mişcare.

„...E ciudată şi jignitoare uşurinţa cu care se răpeşte libertatea unui om într-o societate civilizată, care ştie să respecte averea şi nu ştie să respecte omul. O arestare preventivă, în definitiv, e un sechestru asigurător asupra persoanei..."

Cînd lucra, nimeni nu intra în biuroul domnului Deleanu — afară de Olguţa, fireşte.

— îţi aduc cafeaua, papa... O vărs sau n-o vărs? întrebă ea, apropiindu-se cumpănitoare cu ceaşca în mînă.

— Ce verşi e pentru tine!

— Ei! Papa! Vrei să nu vărs de loc?

— De ce?

— Ai să crezi că fac dinadins.

Domnul Deleanu sorbi din ceaşcă; Olguţa, din farfurioară.

— Tare-i frig şi urît, papa! îţi vine să fii bolnav!

— Mi se pare că n-ai ce face, Olguţa...

Olguţa îl privi pe subt sprincene, stăpînindu-şi un căscat din senin, venit ca un strănut.

— Am! oftă ea. Mă plimb prin casă... da' mi-i ciudă că nu-i frumos!

— Ce să facem noi oare? se întrebă domnul Deleanu c-un ochi la Olguţa şi altul la memoriu.

— Lasă, papa. Te deranjez. Văd eu că ai de lucrat.

— Cînd ai să fii tu mare, Olguţa?

— De ce, papa?
— Să lucrăm noi doi împreună.
— Ce bine-ar fi, papa! am rîde tot timpul şi-am bea la cafele!
— Da... Ne-am face de cap!
— Da' am face şi treabă, adăugă Olguţa ridicînd sprincenele.
— Mai încape vorbă?!
— Tu mi-ai dicta, papa, şi eu aş scrie... şi după ce-aş obosi, eu ţi-aş dicta şi tu ai scrie... şi n-ai mai avea nevoie de secretar!
— Pe tine te-aş pune să primeşti clienţii.
— Clientele, papa. Le-aş arăta eu!
— Ai dreptate! Clientele-s teribile! Ar trebui să plătească dublu.
— Papa, femeia ceea din salon divorţează?
— De unde şi pînă unde?
— Oftează, papa! Nu pot s-o sufăr: a vrut să mă sărute !
— I-auzi!
— Da, papa! Da' ce-s eu?... Ce au, papa, cucoanele că sărută tot timpul?
— Asta-i ocupaţia lor!
— Eu n-am să sărut niciodată!
— Nici pe tata?
— Ba pe tine da. Asta-i altceva.
— Bine ne mai împăcăm noi doi, Olguţa!
— Păcat că nu eşti tu mic, papa. Ne-am'fi jucat împreună! Eu aş fi vrut să fim fraţi.
— Sîntem prietini.
— Da' eu nu te las să lucrezi, papa. Mă duc.
— Unde?
— în salon.
— Cu madam Blumm?
— Lasă, papa!... Tu lucrezi şi ea oftează! Am să fac atîtea game la pian, că are să plîngă!
— Bravo, Olguţa ! Şi după asta o dăm afară şi-o expediem la gară.
— Da, papa. 0 dăm afară.
— Şi facem amîndoi ordine în biurou!

Olguţa zîmbi. Ştia ea ce înseamnă să facă ordine!
— Halal tată ai tu, Olguţa!
— Papa, tu nu trebuia să te faci tată... Da-i foarte bine aşa cum eşti!
— Pe placul tău?
— Da, papa... Parcă te-aş fi căpătat cadou de la moş Gheorghe!

*

Sofrageria era năpădită de funigei coloraţi, ca toate croitoriile: într-aceasta se lucra la zestrea şcolară a lui Dănuţ. Cu mînii intermitente, dar mereu împrospătate, maşina de cusut îşi învălmăşea zornăitul metalic într-un galopant crescendo, brusc amuţea, şi iar începea, ca o soţie care-şi ceartă soţul în rate pasionate.

Limbuţia etnică şi profesională a cusutoresei adusă de la Iaşi, negăsind nici un ecou, se convertise în muţenie posacă, dezminţită de dansul picioarelor pe pedale şi de jargonul roş al părului.

Doamna Deleanu, ermetic albă în şorţ de soră de caritate, cu metrul de muşama încolăcit pe după gît şi foarfecele în mînă, croia pe masa întinsă.

Monica, aşezată de profil lîngă fereastră, pe un scaun cu două pernuţe, cu spatele puţin adus, broda iniţiale pe batiste. DD — adică Dan Deleanu. Aşa avea să-1 strige la şcoală, la catalog.

Monica broda pe întîiul D puţin mai mic decît pe-al doilea, imperceptibil mai mic, fiindcă nici mînile Monicăi nu puteau să-i spuie lui Dănuţ altfel decît Dănuţ.

Dac-ar fi ştiut cineva!... DD, adică Dănuţ Deleanu... Acul şovăia în mînile Monicăi. Adevărul, ca un parfum de garoafe, năvălea aprins pe obrajii aplecaţi asupra sufletului... DD, adică... „dragă Dănuţ".

Cele două iniţiale erau întîia scrisoare de dragoste a Monicăi.

— Monica, n-ai văzut tiparul?

Monica tresări, scăpînd batista pe genunchi. în locul ei răspunse c-un surîs afabil, plin de pistrui, madmazel Clara, care ştia orice, chiar şi locul tiparului.

„Cine ți-a dat voie să mă săruți?" se supărase Dănuț cînd îl sărutase în livadă.

„Cine ți-a dat voie să-ți fiu drag?" s-ar fi supărat Dănuț dacă ar fi știut.

„Dragă Dănuț..."

Da. Cine i-a dat voie să-i fie drag?

Și zîmbi... Cine știe! Poate că Dănuț i-ar fi dat voie să-i fie drag...

— Cucuțî!

— Doo, replică pianul, profund.

Madam Blumm dădu din cap.

Cu degetul cel mic al mînei stingi și cu cel gros al minei drepte, Olguța bătuse înverșunat un dublu do, în extrema stingă a clavirului, punînd și pedala. Un bubuit bas de furtună în munți zbîrnîi prin salon, lovindu-se de geamuri și oglinzi.

Olguța vroia să facă *douche ecossaise* timpanului clientei. De aceea gama începu să alerge într-un tempo zglobiu, subțiindu-și sunetele, pînă cînd, cu ajutorul pedalei din nou puse, se prefăcu într-un viscol de vibrații urzicătoare, într-un țiuit străpezitor de chinină în urechi, din care se prăvăliră îndărăt, spre cruntele sonorități din stînga, stridențele din dreapta...

Vaierul creștea... Se dărîmau sunetele, îmbrîncite de pedala cu deșănțată brutalitate a unui rix într-o tavernă de apași.

Olguța lăsă pedala. Gama sireapă amuți... Acalmia se lăsă ca un parfum de tei... Și domol, cu o blîndeță iezuită, procesiunile de călugărițe ale gamei normale se strecurară prin salon.

Olguța trăgea cu urechea și coada ochiului.

însă timpanul auditoarei era deprins mai demult și cu notele enervate, drept răspuns la casnice întrebări, și cu tumultul muzicei pentru care ai plătit bani și-ți dă amețeli de cap... dar și invidia celorlalți comercianți. Madam Blumm avea o fată absolventă a clasei de pian de la Conservatorul din Iași. Domnișoara Rașela cetea *Fleurs du mal* și cînta la pian operele lui Wagner.

Nici nu i-ar fi trecut prin minte Olguței că auditoarea devenise admiratoare. Madam Blumm aproba, minunîndu-se de lipsa notelor. Pentru ea, Olguța cînta pe dinafară. Așa da! La fel cu Rașela, numai că notele Rașelei multe parale mai costau! *Cucuțî* samana lui conu Iorgî. Și el bine mai vorbea, si tot pe dinafară! La el era scăparea...

— Ooff!

Brațele Olguței osteniseră. încetul cu încetul, începu să scurteze cîmpul gamelor, făcîndu-le egal și monoton ca un exercițiu de dimineață, după somn.

în salon era frig. Ploaia întuneca geamurile. Lumina intra alburie ca o pîclă...

— Cum?

Nu-și crezu urechilor. întoarse capul, privind peste umăr. Madam Blumm adormise, fără să-și fi lepădat sacoșa și umbrela. Adormise orchestral: sorbea aerul suspinînd, ca o supă fierbinte, horăia, ofta și șuiera pe nas și pe gură.

Olguța întoarse capul cu scîrbă... Era rău dispusă... și nu mai avea pe cine să se supere. Monica era prietina ei. Buftea... Dănuț pleca... Pe lîngă asta, de două zile, o dată cu ploaia intrase în sufletul Olguței o neliniște pe care ar fi vrut s-o bată și n-avea cum. Niște vorbe, din întîmplare auzite:

— Ce să fie cu moș Gheorghe? Că tare s-o mai sfrijit! întrebase vatavul unei moșii învecinate.

— Ia, ce să fie! îl ajunge și pe el ceasul morții... că-i vremea! oftase Ion, succesorul lui moș Gheorghe la grajd.

— Nu ți-i rușine să spui minciuni? sărise Olguța, bătînd din picior.

Ș-atît.

De-atunci, de cîte ori rămînea singură se temea de *minciunile* lui Ion. Și-i era ciudă pe ea, pe teama ei, ca și cum astfel și ea ar fi crezut că-s adevărate minciunile lui Ion, îndemnîndu-le oarecum să se adeverească.

începu să cînte concertul de Mozart în la major, pentru piano și orchestră — de astă dată cu note. Ca și în viață, în muzică Olguța avea simpatii și antipatii violente. Concertul de Mozart era prietinul ei.

— Ce mai studiezi tu, Olguța? o întreba doamna Deleanu în timpul vacanței, cînd o vedea cam rar prin salon.

— Am să studiez *concertul meu,* răspundea Olguța, expropriindu-1 pe Mozart și viitorul.

Concertul ei suna a melancolie. închise caietul... Madam Blumm horăia lugubru... Toți *lucrau* în casă. Afară ploua. Olguța își lăsă fruntea pe claviatură. Clapele, adîncite brusc, scînciră. Cu mînie și revoltă, piciorul Olguței lovi în pedala a doua: a surdinei.

...Trecuseră ani mulți prin file și prin pod de la masa lui Robinson în tovărășia papagalului, cînelui și a pisicilor.

Odinioară rîdeau cărnoase piersici; acum nu mai erau decît sîmburii, ca inimi mici de lemn. Aii îmbătrînise, dormind — poate murise. Papagalul cu pene veștede și prăfuite amuțise, împăiat cu trecut. Ninsoarea colbului și a ațelor de păianjen așternuse peste toate cele cenușii troiene, vechi tăceri. Iar pe la geamuri, ploaia, ploaia și iar ploaia sură în văzduhul toamnei și-n clepsidrele vremii.

Nici Dănuț nu fusese cruțat de lunga trecere de ani. Pe chipul lui, altfel decît în sarbăda tălmăcire, se vedea că Robinson își părăsește insula, că se desparte pentru totdeauna de-o poveste îndelung trăită.

„Spunînd adio insulei, luai cu mine căciula și umbrela..."

Dănuț oftă — și începu din nou lectura, cu cinci rînduri mai de sus, cum un îndrăgostit așteaptă trenul nu pe peron, ci în sala de așteptare, fiindcă-i ceva mai aproape de casa iubitei și ceva mai departe de ultimul prag al despărțirii.

...„Puțin după aceasta"...

Ochii ceteau din răsputeri „puțin după aceasta", dar violele și dulcile violoncele-ale melancoliei plîngeau cu-aceeași lungă aplecare de arcuș, „spunînd adio insulei"...

...„Puțin după aceasta, barca cu proviziile promise fu trimisă în insulă. După rugăciunea mea, comandantul puse într-însa și lăzile cu hainele marinarilor, pe care aceștia le primiră foarte bucuroși"...

Și iarăși:

„Spunînd adio insulei"...

împainjeniți de lacrămi, ochii lui Dănuț își luară un lung adio de la cromolitografia de pe coperta pătată de lacrimile bucuriei. Plîngea și Robinson, zîmbind, ce-i drept Lacrimile erau ale lui Dănuț, nu ale textului. Pe-atunci — pe cînd zîmbise pe copertă — nu știa c-are să plece. Preocupat de căciulă și umbrelă, tălmăcitorul uitase lacrimile.

Urgent și implacabil, textul pleca subt ochii lui Dănuț.

„Spunînd adio insulei, luai cu mine căciula, umbrela și papagalul, neuitînd nici banii despre care am vorbit și care stătuseră ascunși atîta vreme, încît ruginiseră"...

...„în insulă", adăugă, fericindu-i, gîndul lui Dănuț.

Mai erau șapte rînduri pînă la sfîrșit.

...„Astfel îmi părăsii insula, la 19 decembrie 1686, după o ședere de 28 de ani, două luni și nouăsprezece zile, salvat din viața aceasta tristă în aceeași zi a lunei în care scăpasem din sclavia maurilor din Sale"."

Și nici n-a mai privit insula, de pe vapor, pînă ce n-a mai văzut-o? Și nici n-a fluturat batista?

Dănuț privi din nou cromolitografia de pe copertă: Cum? *Tristă* viața din insulă? Atunci de ce rîdea Robinson?... Și de ce rîdea parcă și insula în jurul lui, într-aceeași culoare ca și obrazul lui Robinson?

începu iarăși:

„Astfel îmi părăsii insula"...

își așezase cartea pe genunchi. Cetea și plîngea ștergîndu-și ochii cu mînile.

„Călătoria mea fu norocoasă. Sosii în Englitera la 11 iunie al anului 1687, după ce lipsisem din patria mea treizeci și cinci de ani."

—• Treizeci și cinci de ani, murmurară încă o dată buzele lui Dănuț în tăcerea podului.

Și nu luase nimic din insulă! O pietricică măcar! Un pumn de nisip! O floare sau o frunză!... Nimic, nimic!

Dănuț închise cartea, își plecă obrajii uzi deasupra coperții și sărută adînc și lung întristarea colorată a fericirii.

Sufletul lui Dănuț era o insulă din care plecase Robinson Crusoe, luîndu-și numai căciula, umbrela și papagalul.

...Clasa întâia... a doua... a treia... a patra... a cincea... a șasea... a șaptea... a opta; și alte clase încă...

Și Dănuț singur în fața oceanului de bănci școlare...

In pod era numai *ce-a fost odată.* în pod era insula lui Robinson Crusoe. Dincolo de pod începeau băncile școlii...

„Spunând adio insulei", Dănuț își rîndui cartea în lădița jucăriilor stricate și-a poveștilor cetite, îl strigă pe Aii și ieși din pod... Dar turbinca lui Ivan, deznădăjduit de larg deschisă, înghiți și pod și insulă și clipă, cu ațe de păianjen, lacrimi, colb, parfum de piersici, zîmbitoare poze...

De asta, pesemne, umerii lui Dănuț erau plecați.

Se cobora pe scări, trecînd din podul cu vechituri în plină toamnă.

în grabă, negăsindu-și galoșii, Olguța-i luase pe-ai lui Dănuț. Ii erau prea mari. Trebuia să meargă tîrîș prin mîzga lunecoasă.

Cînd te alungă o spaimă din urmă și nu poți fugi, drumul îți înădușă pieptul și-ți lovește inima, ca un coșmar.

Cu trupul înfășurat în pelerina de cauciuc și capul gol acoperit de glugă, Olguța înainta greu. îndesa cu toată puterea degetelor în botul galoșilor, ca să nu-i piardă... se afunda în glod... și ca să treacă mai departe își încorda pulpele smuncindu-se pieziș.

Parcă mîna o minge de fier cu pași de piatră în fundul unei mări împăienjenită de meduze.

îngenunchiat în fața icoanelor, moș Gheorghe se închina.

în jurul unui om bătrîn care se închină tăcerea e ca răsunătul unui cor îndepărtat.

Plutea parfumul religios al busuiocului. Luminița din păhărelul roș al candelii rumenea chipurile întunecate ale icoanelor, ca o presimțire de auroră trunchiurile codrilor adinei.

în răstimpuri, moș Gheorghe își desfăcea mînile din împreunarea rugăciunii, acoperindu-și pieptul scurmat de tusă.

Dumnezeu îi împlinise statornic rugăciunile: avea să i le-mplinească și de-acum înainte.

Era drept să tușească: fiindcă era bătrîn.

Era drept să se-nădușe și să-1 înjunghe prin piept: fiindcă era bătrîn.

Era drept să sufere cît mai avea de trăit și să moară cît mai curînd: fiindcă era bătrîn.

Tot ce era drept era să fie. Nici nu cîrtea, nici nu se căina, nici nu ofta. Moș Gheorghe nu vroia ca tocmai acum, în pragul ceresc al morții, un blestem — cugetat sau șoptit — să întoarcă de la el fața milostivă a Domnului și urechea lui îngăduitoare. Moș Gheorghe cerea îndurare pentru greșelile altora: boierii lui de-acum nu se împărtășeau niciodată, și rar călcau prin biserica ctitorită de străbunii lor. încolo, erau buni la inimă, milostivi și drepți — dar uitaseră de casa Domnului și de frica Domnului.

— Iartă-i, Doamne, că mare-i mila ta!

Iar tusa, ca o toacă de vecerne omenească.

Dumnezeu îi împlinise rugile. Nu se ruga pentru el. Moș Gheorghe avea să pășească *dincolo,* urmat de privirea bieților cai, pe care-i îngrijise și crutase ca pe niște orfani.

Se ruga pentru copilul nevinovat ca roua și «frumos ca florile, de care curînd avea să se despartă.

— Duduita moșului...

Să nu apese asupra ei rătăcirea părinților. Și să-i fie viața blîndă, fără de dureri și-amărăciuni.

Sufletul lui moș Gheorghe se așternea la picioarele lui Dumnezeu, ca un covor de bunătate, pe care ar fi vrut să tot copilărească duduita moșului de pe pămînt în fața slăvitului bunic din cer...

Cu galoșii în mînă, Olguța trecu în goană prin ograda lui moș Gheorghe. Ajungînd în fața ușii, dădu să intre. Zăvorul era tras pe dinăuntru. Bătu cu pumnii în ușă. Nici un răspuns.

Zvîrlind galoșii, izbi cu amîndoi pumnii în ușă.

— Moș Gheorghe! țipă ea poruncitor și tremurat.

— ...Ce-i, duduita moșului! Mata aici? Pi vremea aiasta !?

Auzindu-1, văzîndu-1, Olguța respiră adînc. Ridică galoșii tencuiți de glod și, căpătîndu-și cumpătul, zîmbi viclean, scuturîndu-se de ploaie.

— Moș Gheorghe, am venit să te-ntreb dacă nu li-i frig cailor...

Dănuț cutreierase casa pe dinafară odăilor fără să intre în nici una. Nu-și găsea loc, nici astîmpăr. îndelungata lectură din pod îl înstrăinase de toate cele. îi era dor de insula

lui Robinson; îi era milă de singurătatea ei, milă de singurătatea lui.

Decorul familiar, întîmpinîndu-l pretutindeni cu prezențe concrete, îl îndepărta de casă, ca o asprime cînd ești trist. Astfel, parfumul femeii de care te-ai despărțit plîngînd, plutindu-ți însuflețși în nări, te face să-ți pară trivială melodia oricărui alt glas femeiesc, și brutală delicateța oricărei alte solicitudini.

înstrăinări, mîhniri și nostalgii, sortite să-și găsească alinare și cămin numai în scrisorile acele scrise cu mîini calde încă de strînsoarea mîinilor dorite — scrisori cu tînguiri umile și amare ca parfumul tomnatecelor tufănele.

Intră în salonașul doamnei Deleanu. Zărind calendarul de pe biurouaș, se apropie de el. Era deschis la o zi neagră; tot neagră și cea care urma. Negre erau toate. Parcă murise toate sărbătorile roșii din calendar, o dată cu vacanța și cu frunzele...

Intră la el în odaie.

Hainele groase, de curînd scoase din cufere, și rînduite pe spetezele scaunelor, miroseau a naftalină. Soba rece, zbuciumată de vînt, oftași se văita ca un țăran bolnav de piept — sporind frigul odăii și pustiul ei.

Și mai era așa de mult pînă la noapte, că lui Dănuț îi venea să caște și să scîncească. Se trînti pe pat, aducîndu-și genunchii la bărbie, vîrîndu-și mînile în căldura mînicilor, ghemuindu-se în el; cercînd să-și ție singur tovărășie cu trupul, ca pisicile...

Capul Olguței răsări întrebător și obraznic.

— A! Tu ești aici?

— Da.

— Ce faci?

— Nimica. Stau.

— Am venit să te văd.

„Ce-o fi vrînd Olguța?" se întrebă Dănuț apatic pe dinafară, atent pe dinăuntru.

Olguța intră cu galoșii lui Dănuț în mînă, lucioși ca niște galoși de abanos. Era desculță, în papuci.

— îi pun subt pat.

— Ce?

— Galoșii.

— Galoșii?? De ce?

— Galoșii tăi. Unde vrei să-i pun?

— Pune-i.

„Ce-o fi făcut cu galoșii mei?"

— Olguța, ce-ai făcut cu galoșii?

— I-am spălat, îi explică ea, apropiind galoșii de nasul lui Dănuț, ca pe niște flori atunci culese.

— *Merci,* se feri Dănuț. De ce i-ai spălat?

— Așa mi-a venit. N-aveam ce face!

— Ți-ai spălat și botinele? o întrebă serios Dănuț, ridicîndu-se într-un cot.

Olguța se încruntă. Răzgîndindu-se, zîmbi.

— Ai fost în pod? îl iscodi ea cu ochii micșorați.

— Cine ți-a spus? tresări Dănuț.

— Știu eu!

— Te rog să nu mă spui, Olguța!

— N-ai grijă! îl asigură ea gesticulînd cu galoșii.

— *Merci.* Da' tu unde-ai fost?

— M-am plimbat.

— Cu galoșii mei.

— Cu niște galoși! se supără Olguța zvîrlindu-i subt pat.

— Văd!

— Nu vezi nimica! Ascultă: ti-i poftă de roșcove?

— Ai tu?

— Sigur.

— De unde ai?

— Răspunde: vrei sau nu vrei?

— Vreau.

Făcîndu-și vînt cu brațele, Olguța sări peste prag în odaia ei.

— Aha! se dumeri Dănuț, făcînd legătura dintre roșcovele Olguței și galoșii lui.

— Poftim roșcove.

— *Merci...* îs bune, Olguța, grozav îs de bune! exclamă Dănuț, știind că-s de la moș Gheorghe!

Olguța zîmbea, măgulită. Dănuț zîmbi și el, mîndru c-a fost mai șiret decît Olguța.

— Olguța, dacă te vede mama fără ciorapi?

— De ce să mă vadă?

— N-ai ciorapi?

— Ba am eu... da' mi-i lene să-i caut.

— Pot să-ți dau eu o păreche.
— Lungi?
— Da. Din cei pentru școală. Nu i-am pus niciodată.
— Dă-mi-i. îți dau eu alții.
— Nuu! Ți-i dau cadou.
De cîte ori se întîmpla să fie complicele Olguței, Dănuț răsfrîngea și asupra lui admirația pentru isprăvile ei. Ofranda ciorapilor era și o îndatorire, și plata unei măguliri.
Olguța se așeză turcește pe patul lui Dănuț, își scoase papucii și începu să-și privească picioarele goale, așteptînd ciorapii.
— Tu poți să miști degetul cel mare *fără să le miști pe celelalte ?*
— Nu pot.
— De ce rîzi? se încruntă Olguța, demonstrînd acrobația în care excela.
— Nu știu... îs caraghioase degetele picioarelor!
— Mele? complectă amenințător Olguța.
— Nu. Toate degetele de la picioare.
— Ai dreptate, reflectă Olguța cu glas tare, întinzînd piciorul și examinîndu-și degetele răsfirate... îți vine să rîzi cînd te uiți la ele!
— Olguța, începu Dănuț, încurajat de intimitatea convorbirii, așezîndu-se pe marginea patului, eu am observat ceva.
— Spune.
— Da' tu ai să rîzi... Ai să spui că vorbesc prostii!
— Văd eu ! Mai întăi spune.
— Eu... cred, vorbi rar Dănuț, cu ochii îndreptați spre piciorul Olguței, că-i mai bine să fii picior decît mînă...
— Cum?? '
Dănuț se înroși.
— Mai spune o dată.

— Stai. Vra să zică, tu spui că-i mai bine să fii picior decît să fii mînă? medita Olguța, examinîndu-și alternativ mîna și piciorul... Nu m-am gîndit niciodată! De ce spui tu așa?
— Eu m-am gîndit la asta într-o zi, la școală...
— Hai, spune-odată!

— Știi... ședeam în bancă. Era ora de aritmetică. Eu făceam o împărțire pe caiet... și m-am încurcat.
— Sigur, dacă nu era mama cu tine!
— Ș-atuncea m-am gîndit că-i mai bine să fii picior decît mînă... Fiindcă picioarele nu făceau nimica: ele ședeau în botine, și ședeau așa... degeaba. Pe cînd mîna mea se muncea să facă împărțirea...
— Da. Sigur: picioarele nu făceau nimica.
•— Nu-ți spun! Cu picioarele ce faci? Te joci în recreație și în clasă se odihnesc ! ridică din umeri Dănuț, înfierbîntîndu-se la vorbă.
•— Bine, da' cu picioarele *mergi,* obiectă Olguța.
— Nu zic ! Da' ție nu-ți place să mergi?
— Sigur că-mi place !
— Vezi! Cu picioarele faci numai ce-ți place!
— Ție-ți place să mergi la școală? îl interogă Olguța.
— ...Ei, nu.
— Vezi că picioarele nu fac numai ce-ți place?
Dănuț medita mușcîndu-și degetul.
— Stai, Olguța! Da' lor nu le pasă! Picioarele nu *învață* la școală.
— Așa-i! Ele-s tot timpul în recreație !
— Foarte bine ai spus ! Asta vroiam să spun și eu!
— Stai! Tu ai spus la început că-i mai bine să fii...
— ...picior. Da, îi luă Dănuț vorba din gură,gesticulînd convins.
— Nu-i rău să fii nici mînă! Iarna ai mănuși, stai în buzunarul de la palton sau în manșon... Mînile-s deștepte! zîmbi Olguța, privindu-le pe ale ei cum trăgeau ciorapii lui Dănuț după ce luaseră galoșii lui Dănuț.
— Dacă ești picior ai șoșoni, își apără Dănuț, cu timiditate, punctul de vedere.
— Ce-are-a face! Șoșonii îs urîți și picioarele-s proaste! De asta nici nu le vezi: le-ascunzi în botine... Eu țin cu mînile... Buni ciorapi! *Merci!*
— Olguța, ce-ai vrea tu: să-ți taie mînile sau picioarele?
— Da' nu vreau nici una, nici alta!
— Nu. Zic așa! Dac-ai fi într-o poveste și împăratul ar porunci să-ți taie mînile sau picioarele, ce-ai alege tu!
— M-aș face haiduc și i-aș tăia eu lui și mînile, și picioarele, și limba.

— Nu vrei să răspunzi! oftă Dănuț.

— Nu ți-am răspuns? N-are decît s-aleagă el! Eu nu dau nimic!

Olguța sări pe covor. Dănuț rămase gînditor pe marginea patului.

— Olguța, tu îți închipui cum ar fi cu capul tăiat?

— Foarte rău!

— Eu pot să-mi închipui... Da' amețești!

— N-ai nevoie să-ți închipui!

— Tu nu te-ai gîndit niciodată?

— De ce să mă gîndesc la asta! Am eu la ce să mă gîndesc! De asta ai cap, ca să te gîndești că nu-1 ai?

— Eu m-am gîndit... Oare mori dacă-ți taie capul?

— Sigur.

Dănuț nu îndrăzni s-o dezmintă pe Olguța, dar clătina din cap cu îndoială.

— ...Eu m-am uitat odată în oglindă... și mi-am închipuit că n-am cap.

— Trebuia să ți-1 tai mai întăi.

— Nu l-am tăiat... Eu mă uitam în oglindă și-mi închipuiam că trupul e *afară* și capul numai în oglindă.

— Hei! Da' tu te gîndeai cu capul tău! Vra să zică, gîndul nu era în oglindă, era în cap.

— în capul din oglindă, stărui Dănuț.

— Și n-ai spart oglinda cînd ți l-ai pus la loc?

— Mi-a fost frică, Olguța. Eu mă uitam din *oglindă,* numai la picioare. Vra să zică, picioarele erau *într-o parte* și capul în altă parte... cum ar fi doi oameni față în față, numai că unul n-avea cap. Uite-așa, Olguța.

Dănuț își ridică palmele una-n fața celeilalte.

— Acuma, să spunem că aici ar fi ochii, în vîrful degetelor. Vra să zică, mîna dreaptă e capul din oglindă. Vezi: îmi aplec degetele și văd din *oglindă* numai picioarele.

— Asta înseamnă că tu te uiți în oglindă... și vezi prost ii!

— Să încerci și tu, Olguța. După aceea îți vine să închizi ochii și să dormi.

Olguța nu-1 mai asculta. Pîndea pe fereastră în livadă.

Dănuț oftă... El ar fi vrut să-i spuie multe Olguței, de plecare. Să-i spuie, de pildă, că dacă-ți taie capul nu mori *tot.* Moare capul: da. Moare trupul: da. Dar mai este ceva: turbinca lui Ivan. Ea nu poate să moară fiindcă nici nu trăiește: n-are nici trup, nici cap. Ea este „cînd închizi ochii". Cînd ești mort, închizi ochii. Vra să zică, turbinca lui Ivan rămîne acolo unde este. Atunci nici Dănuț nu moare, fiindcă deși turbinca lui Ivan e a lui Dănuț, și el, Dănuț, e în turbinca lui Ivan. Cînd închide ochii se poate gîndi la el ca la altcineva. Și Olguța-i în turbinca lui Ivan. Toți îs acolo. Vra să zică, dacă moare Dănuț, rămîne turbinca lui Ivan. Cînd Dănuț trăiește, turbinca e'a lui. Cine ia turbinca după ce moare Dănuț? Dumnezeu... Dacă vrea Dumnezeu, suflă în turbinca lui Ivan, și toți cei de-acolo învie; Dănuț împreună cu ei... Da, numai că atunci Dănuț nu va mai avea turbincă. Turbinca o ține Dumnezeu. în schimb, toți cei care-au fost în turbincă sînt ai lui Dănuț, fiindcă el i-a'adus la Dumnezeu, în turbinca lui. Ș-atunci' Dănuț va fi stăpîn *în afară* așa cum e acuma stăpîn înăuntru... '

Dacă Olguța nu vrea să-1 asculte!

— Unde-s cartușele? întrebă iute Olguța, desprinzînd pușca din cui.

— Ce vrei să faci?

— Lasă! Dă-mi-o repede!

Mergînd în vîrful picioarelor pînă la fereastră, o deschise binișor. Fumegarea toamnei aburi odaia... Pipăită de ploaie, o cioară se legăna în cumpănă pe o crenguță și pe țelul pustei.

— Las-o, săraca!...

Olguța își strîmbă gîtul îndărăt, fără să clintească pușca, măsură din ochi pe Dănuț — cu privirea jucătorilor de cărți pentru cei care dau sfaturi de la spate, în plin joc— întoarse capul la loc, rectifică ochirea și trase. Cioara căzu. Și toate ciorile livezii izbucniră, carbonizînd livada și cerul cu o explozie de negru sonor.

Olguța încarcă pușca din nou.

— De ce ți-i milă de ciori? Am împușcat-o în cap: vroiam să văd dacă trăiește fără cap... ca tine!

— Nu mi-i milă! minți Dănuț roșindu-se. Am crezut că vrei să împuști o vrabie.

— Ai văzut ce lovitură?

— Da.

— Uite-o! tresări Olguța, săltînd pușca.

înadins parcă, uşa se deschise o dată cu pocnetul puştii. Cioara căzu departe. Doamna Deleanu se feri îndărăt, scăpînd din mînă pijamaua lui Dănuţ.

— Olguţa! Asta ce mai este?

— împuşc ciori.

— Să ştii c-am să dau odată puşca asta !

— Mamă dragă, nu-i a mea; e-a lui!

— Ţi-o dau ţie! zîmbi Dănuţ.

— Dă-o mamei; mie-mi dă Herr Direktor una de vînătoare.

— închide fereastra şi du-te-n odaia ta. Şi tu dezbracă-te, Dănuţ, să-ţi încerc pijamaua.

— Ia s-o văd şi eu, se rugă Olguţa închizînd fereastra.

— Lasă-mă, Olguţa! Nu ştii ce să mai faci ca să mă superi! Asta mai lipsea: vînătoare în casă.

— Dacă plouă! Tu coşi, mamă dragă — frumoasă pijama ! — eu ce să fac? Trag şi eu cu puşca.

— De ce nu studiezi la pian?

— Asta nu! Ce-s eu, lăutar? Clienta sforăie şi eu să-i cînt!?

Speculîndu-şi indignarea, Olguţa trecu pragul închizînd uşa. Totodată salvase şi puşca de sechestru, din care pricină zîmbi enigmatic.

Monica tocmai intrase în odaie, cu teancul de batiste lirice; însuşindu-şi-1, zîmbetul Olguţei o nelinişti. îi ocoli privirea, ascunzînd batistele la spate.

— Ţi-am adus zece roşcove, o vesti Olguţa.

Monica se roşi şi mai tare.

— De ce eşti tu aşa bună cu mine? vorbi ea privind papucii Olguţei.

— De ce spui că-s bună cu tine! izbucni Olguţa mînioasă.

— Fiindcă eşti prea bună... şi eu nu merit.

— Nu-i adevărat! Nu-ţi dau voie să vorbeşti aşa! Tu eşti prietina mea. De ce mă superi?

Uşa zvîcni în lături, făcînd loc doamnei Deleanu.

— Ce s-a întîmplat?

— Nimic!

— Atunci de ce ţipi?

— Ţip? La cine să ţip? Vorbesc tare... ca să mă încălzesc.

— încâlzeşte-te fără să te-aud!

Uşa se închise la loc.

Monica se aşeză pe pat, alături de batiste.

Olguţa ascunse puşca după sobă şi se apropie de Monica. Dînd cu ochii de batiste, o luă pe cea de deasupra, şi înainte ca Monica s-o poată opri, îşi suflă nasul.

— Olguţa ! Ce faci?

— Nu vezi ?

— Na-ţi-o pe-a mea.

— Asta nu-i bună?

— I-a lui *Dănuţ.*

Din fericire, batista lui Dănuţ slujise numai de instrument muzical. Monica o pături la loc.

— Monica, tu ai băgat de samă că dacă vezi mai multe batiste îţi vine să-ţi sufli nasul?

•— Fiindcă tu n-ai niciodată batistă la tine! clocoti Monica.

— Cine are batistă? Numai tu ai!

— Şi Dănuţ are, protestă Monica, apăsînd batistele cu podul palmei.

— Crezi tu! într-o săptămîna le pierde pe toate! o încredinţa Olguţa autoritar.

— Vai! Nu-i adevărat! De ce spui aşa?

— Cum nu-i adevărat? Atunci de ce i-a făcut mama atîtea batiste? Ca să aibă de unde pierde!

Monica privi în sus, în jos; întoarse capul la dreapta, la stînga...

— Vezi, Monica! Mie-mi vine să-mi suflu nasul cînd am batiste... şi ţie-ţi vine să plîngi! Mai bine să n-ai de loc!

în pijamaua de flant'ă albă, Dănuţ părea mezinul lui Pierrot.

— Nu te strînge subţioară, Dănut?

— Nuu!

— Şi să ştii, Dănuţ, ai să îmbraci pijamalele numai cînd ţi-o fi frig *acolo.* Nu-i bine să dormi gros îmbrăcat!

Doamna Deleanu ocolea cuvîntul: dormitor.

Dănuţ nu-şi mai lua ochii din oglindă. Pantalonii pijamalei erau cei dintăi pantaloni lungi ai copilăriei lui.

îi pipăia mereu, cu o nedesluşită teamă să nu-i simtă desprinzîndu-se brusc de deasupra genunchilor — acolo unde era vechiul hotar al pantalonilor — şi să rămîie scurţi şi aceştia. Aveau şi dungă: omagiul spălătoresei. Graţia obrăznicuţă a genunchilor şi a pulpelor se mistuise în rigiditatea dungii.

Dănuţ era mîndru. Aşa de mîndru, că ar fi dorit spectatori, chiar pe cei din dormitorul internatului.

— Nu te taie, Dănuţ? urmă doamna Deleanu cu întrebările, care făceau din cea mai desăvîrşită haină un provizorat.

Dănuţ scutură capul şi picioarele în acelaşi timp.

— Nu, mamă! Pantalonii cei vechi mă tăiau! îi învinui el postum.

— Să-i porţi sănătos! De-acuma dezbracă-te.

— Mamă, lasă-mă să rămîn azi cu pijamaua... Mi-i frig la picioare.

— Bine, Dănuţ. Cum vrei tu!

Doamna Deleanu ieşi repede. Alba hăinuţă de flanelă era grea pentru sufletul ei.

— Olguţa!

— Ce vrei?

— Ai uitat cartuşele la mine.

— Bine. Adă-le-ncoace.

Monica se îndreptă spre fereastră, ştergîndu-şi ochii, ca şi cum glasul lui Dănuţ, pătrunzînd prin uşa închisă, ar fi putut s-o vadă.

Dănuţ făcu un actoricesc popas în faţa uşii. îi venea mereu să rîdă. Compunîndu-şi o seriozitate demnă, intră, întinzînd Olguţei cutia cu cartuşe.

— Dacă o vedea mama! Noroc c-am ascuns-o eu!

— De ce te lauzi? Mama nu pune mîna pe cartuşe!... Cum îi cu pantaloni lungi?

— îm!

— Diseară am să-i încerc şi eu.

— Tuu!? se muie Dănuţ.

•— Eu. De ce te miri?

— ...Fetele nu poartă pantaloni!

— Eu am să port. Eu am şi pantaloni de călărie!

— De ce nu vrei tu să porţi chimonoul? se jertfi Monica.

— Fiindcă am poftă de pantaloni!

— Nu mai împuşti ciori? cercă Dănuţ s-o abată spre alte victime.

— Nu... Nu vreau s-o sperii pe mama.

— Atunci ce facem? se deznădăjdui Dănuţ.

— Ştiţi ce? Vouă vi-i frig?

— Da, răspunseră într-un glas Monica şi Dănuţ.

— Vreţi să staţi la foc?

— La ce foc? se miră Dănuţ.

— Nu te priveşte ! Vrei?

— Vreau.

— Veniţi după mine... Şi-ncet, să n-audă nimeni!

Cu umbletul de taină al celor care merg să se închine unor zei prigoniţi, Monica şi Dănuţ, unul după altul, urmară paşii călăuzei în papuci.

Uitaseră necazurile şi amărăciunile posomoritei după-amieze de toamnă.

Dănuţ zîmbea fiindcă-şi plimba pijamaua şi fiindcă împreună cir Olguţa se îndrepta spre o ispravă nouă.

Monica zîmbea fiindcă era-mpreună cu Dănuţ.

Zîmbea şi Olguţa, fiindcă misteriosul foc la care îi ducea să se încălzească era, pur şi simplu, focul din bucătărie.

Venirea copiilor în bucătărit. schimbase înfăţişarea plitei, în locul meditativelor oale de toate mărimile — înghesuite acuma în fund — izbucneau rîsetele albe ale grăunţelor de păpuşoi, preschimbate în *cucoşei.* Pe marginea plitei, trei mere domneşti se coceau, privegheate de baba, ca o trinitate bosumflată de repetente, strunită de ochii profesoarei şi zeflemisită de colegele mărunte.

La gura sobei, pe trei scăunele joase, Olguţa, Monica şi Dănuţ îşi rumeneau obrajii în bătaia flăcărilor, ronţăind cucoşei fierbinţi.

— îî! 'Tă-te Dumnezeu! Acuşi!... se răsti baba la oala nervoasă, care-şi strîmbase capacul bufnind.

Tustrei bufniră de rîs.

Baba se sfădea cu oalele, cu tingirile, cu muştele necontenit. Aşa că cineva care ar fi ascultat din odaia de alături şi-ar fi închipuit că bucătăria-i plină de bărbaţi muţi, dresaţi de o matroană cu glas bărbătesc. Şi-ntr-adevăr, în bu-

cătărie baba era stăpînă peste tot ce era înăuntru. Zeloasă şi harnică stăpînă ca vara în livezi. Şi groasă ! Atît de groasă, că părea supranatural dospită în cuptorul vast din care cozonacii ieşeau opulenţi şi falnici ca paşălele de la sultan.

Trăgînd cu coada ochiului la mere, baba crăpă portiţa rolei, aruncă înăuntru o privire savantă şi repede o închise la loc.

Dintr-acolo, căldura se revărsă parfumată.

— Miroase a turtă dulce, babo ! se stropşi Olguţa rîzînd.

— Are cine-o mînca! oftă baba răsucind un măr.

Pe plită, merele îmbătrîneau văzînd cu ochii. Feciorelnicul lor ten se-ntuneca zbîrcindu-se. Suspinau înăduşit şi lăcrimau somnoros. în schimb, aroma lor creştea mai văratică, mai îmbătătoare, ca sufletul spre cer purces al mucenicelor arse pe rug.

Olguţa şedea la mijloc, drept în faţa flăcărilor, care-i îmbrăcau faţa în aur şi aramă fluidă; Monica şi Dănuţ şedeau la dreapta şi la stînga ei.

Pe jos, de-a lungul cuptorului, motanii şi pisicile, numai puf şi arabescuri, torceau de lene şi de cald ce le era. Mai la o parte de pisici — prudenţă sau demnitate — dormea Aii. Mai toate muştele aţipiseră amorţite. Totuşi, se găseau destule să-1 necăjească. Urechile lui Aii — veşnic atente — pălmuiau şi trăgeau sfîrle.

Subt cuptor, într-un paneraş plin de fîn, o cloşcă îşi dospea puişorii de aur. Un greier, cine ştie subt ce grindă ascuns, ţinea ison subtil corului primăvăratec.

Şi soba duduia de flăcări şi de vînt, ca o horă.

Intrînd în bucătărie, domnul Deleanu dădu cu ochii de copii stînd în jurul unei mesuţe rotunde. Mîncau mere coapte cu mînile. Pe mesuţă, în loc de mămăligă, se răcorea o turtă dulce tăiată felii.

— Aici îmi erai, Olguţa?

— Da' tu ce cauţi *aici,* papa?

— Mamă Mărie, spune te rog lui Ion să puie caii la trăsură... Ei! ş-acum să vă răfuiesc eu! se încruntă domnul Deleanu frecîndu-şi mînile.

— Rămîi cu noi, papa! se rugă Olguţa, urmată de Monica şi Dănuţ.

— N-am loc, Olguţa !

— Uite-aici, lîngă mine.

Cînd se întoarse, baba găsi patru oaspeţi grămădiţi pe trei scaune în jurul mesuţei. îşi acoperi rîsul cu mînile.

— Mamă Mărie, da' pe mine nu mă cinsteşti cu nimica?

— D-apoi cu ce, conaşule?

—-Ei!... c-o cafeluţă... Da' nu de-a *noastră,* de-a *dumitale.*

— Lasă, că are baba! se făli ea făcînd cu ochiul.

— Muşcă, papa.

Domnul Deleanu muşcă din mărul întins de Olguţa.

— Pii! Grozav de bun!... Aşa ceva n-am mîncat de cînd eram copil!

— Papa, ştii ce? Povesteşte-ne ceva de cînd erai tu mic.

— Hai, papa ! se rugă şi Dănuţ.

— Şi eu te rog, moşu Iorgu.

— De cînd eram eu mic... Hei!

—-Mai muşcă o dată, papa. Aşa ai să-ţi aduci aminte!

Aroma merelor coapte, parfumul cald de turtă dulce, flăcările sobei şi trei chipuri de copii care-ţi sînt dragi nu sînt numai îndemn, ci chiar izvor de basm şi amintiri.

în jurul mesuţei erau patru copii.

Afară, ploaia curgea cenuşie, bătînd în geamuri.

Peste sate, şesuri, codri, dealuri şi oraşe cădea ursuzul potop al tristeţei, mucezind frunzele, sporind glodul, înteţind tusa, alungind zîmbetele.

Dar bucătăria rumenă de flăcări, plină de copii, pisici, pui de găină şi poveşti plutea prin ploaie şi prin toamnă ca o nouă arcă a lui Noe.

Şi umbra babei pe zidurile albe avea o amploare biblică.

III

PĂPUŞA MONICĂI

În odaia lui Dănuţ ardea focul încălzind lumina soarelui. Pe podele s-aliniau ghetele, pantofii, papucii şi galoşii. Patul, masa şi scaunele erau troienite de albiturile pregătite pentru cufărul din mijlocul odăii.

— De ce te-nghesui? mormăi Dănuţ, strîngîndu-se mai tare.

— Taci... Ţi-am mai spus o dată să taci! îl ameninţă Olguţa, scuturîndu-1 de umăr.

Şedeau îngrămădiţi în cufărul golit de rafturi, cu atitudini rigide de fachiri. Cufărul era al lui Dănuţ; *ideea,* a Olguţei. Dănuţ blestema ideea — Olguţa dispreţuia cufărul. Numai că Olguţa îşi ducea ideile pînă la capăt.

— Nu mai pot. Eu ies afară, se răzvrăti Dănuţ.

— Ba ai să stai.

Dănuţ oftă acru.

— Măcar deschide puţin... să răsuflu.

Cu multă zgîrcenie, Olguţa crăpă capacul. Dănuţ îşi umplu plămînii de libertate şi repede bătu din cap o mătanie berbecească, din pricina plafonului grăbit.

Presiunea psihologică sporea necontenit, ca într-un submarin naufragiat, pe măsură ce se scufundă.

Din antret venea zvon de glasuri. Acolo, subt diriguirea doamnei Deleanu, Anica şi Profira umpleau celălalt cufăr: cel cu aşternutul.

Profira icnea îndesind salteaua, ca Ion la frămîntatul cozonacilor. Treaba o făcea Anica; Profira trudea numai verbal.

Alături de cufăr, Monica, îmbrăcată cu rochiţă şi bluză de postav albastru, se uita în gol... Apucînd deodată, ca prin somn, mîna doamnei Deleanu, o strînse tare.

— Ce-i, Monica?

— Nu... Nimic, tante Alice! tresări ea.

Îşi încleşta pumnii. Ochii i se-năspriră de mînie împotriva ei. Vroise să şi-1 închipuie pe Dănuţ şi nu izbutise. Şi doar îl ştia mai bine decît se ştia pe ea! Şi' doar acuma îl văzuse!... Atunci? După ce va pleca Dănuţ — mai era o noapte numai — să nu-1 mai vadă de loc?

„Nu-i adevărat!"

Cum era Dănuţ?... Avea ochi verzui-aurii, bucle castanii, nasul în sus. Purta hăinuţe de catifea gris care-i veneau aşa de bine...

— Da' unde-i Dănuţ?... întrebă doamna Deleanu încuind lacata.

Monica îşi scutură cozile şi întoarse capul spre uşă, de teamă să nu vadă tante Alice că Dănuţ se juca de-a ascunselea în sufletul ei.

— Dănuţ! Olguţa! Unde sînteţi?

— Vezi, nu-s dincolo, MoSica?

— Nu-s, tante Alice !

Monica se uită subt patul lui Dănuţ: doamna Deleanu scotoci prin dulap.

— Sărut mîna, coniţă.

— Ce-i, mamă Mărio?

— Am venit să iau poruncă de la stăpînul meu — zîmbi ea, clipind — ce dulciu să-i fac de rămas bun?

— Auzi, Dănuţ! îl ispiti doamna Deleanu ca pe un duh mîncăcios.

— Eu ies, Olguţa! explodă Dănuţ, îmbrîncind capacul.

Zburlit, congestionat, buimăcit de lumină, stăpînul bucătăresei şi-al Monicăi încalecă marginea cufărului.

— Aii! se schimonosi el, muşcîndu-şi limba.

— Ce-i, Dănuţ?

— M-a pişcat de picior!

— Să te-nveţi minte să priveşti unde calci! tună Olguţa, căutîndu-şi nou-născutul cucui pe frunte.

— Bată-i norocul să-i bată copii! chihoti bucătăreasa, ajutînd Olguţei să iasă.

— Babo, să faci bezele.
— Lasă, Olguţa. Azi porunceşte Dănuţ.
— Nu vezi că tace, mamă dragă! Pînă ce se hotărăşte el, vine masa!
— Eu nu tac... spun... să... facă...
— Ce să facă? Bezele. Uite: nu poţi spune nimic! îi porunci Olguţa, ţintindu-1 cu ochi de hipnotizator.
— Spune, Dănuţ, îl încuraja doamna Deleanu: ce-ţi place ţie mai mult? O cremă de vanilie? Clătite cu dulceaţă de căpşune? Nişte crafle?...
— Bezele-s cele mai bune. Eu vreau bezele cu frişca.
—• Cu frişca? Cataif cu frişca! o contrazise Dănuţ inspirat.
— Bezele ! sfida Olguţa.
— Văd eu că am doi stăpîni! Face baba şi cataif cu frişca, şi bezele cu frişca.
...La fereastră, mărul despuiat de frunze clocotea de vrăbii. Gălăgia lor subţire şi destrăbălată semăna atît de mult cu întăia recreaţie a unei şcoli primare după sfîrşitul vacanţei, că te-aşteptai mereu să răsune clopoţelul de intrare în clasă, curmînd-o.

•

întrecerea la fugă pornea din faţa ogrăzii. Monica îşi înnodă cozile subt bărbie. întinzîndu-şi braţele şi îndoindu-şi trupul, Dănuţ îşi verifica elasticitatea muşchilor greu încercaţi în cufăr. Aii lătra, gudurîndu-se pe lîngă ei. Cu muchia tălpii, Olguţa trase o linie pe şosea; în dreptul pietrei care marca locul Olguţei linia era dreaptă, se strîmba însă cotind îndărăt, pe măsură ce se apropia de piatra lui Dănuţ.
— Nu mă ţin! protestă Dănuţ, privind pieziş linia vicleană.
— Tare-i prost! Fă-o tu, Monica.
Monica-şi cruţa tălpile. Luă o piatră ascuţită şi zgîrie conştiincios pe şoseaua jilavă o linie tremurătoare.
— Un... doi, murmură Olguţa, istovitor de rar, încordîndu-şi pulpele.
— Trei! ţipă Dănuţ, pripindu-se.
— Napoi! Eu număr.
Dănuţ îşi reluă locul, încruntat.

— Un, doi... trei.
Porniră în pas alergător, cu Aii în frunte: Monica în rînd cu Dănuţ, Olguţa în urmă. Dănuţ privea casa lui moş Gheorghe, spre care alergau. Monica trăgea cu coada ochiului la Dănuţ, cu care alerga; Olguţa-i urma calm, ca şi cum amîndoi ar fi fost înhămaţi la goana ei.
Cozile Monicăi se desfăcură: şi le-nnodă la loc, întorcînd capul spre Dănuţ. Ce bine ar fi fost să alerge cu cozile în mînile lui prin frigul de aur ! Nimeni nu i-ar fi întrecut!
Dănuţ gîfîia. întoarse capul îndărăt; Olguţa şi-1 plecă în jos, zîmbind. Adunîndu-şi puterile, Dănuţ îşi dădu drumul. Se-mpiedică.
Oprindu-se, Monica-i ajută să se ridice.
— Din cauza ta am căzut!
Olguţa trecu pe lîngă el în goana mare, cu ochii la moş Gheorghe, care-i aştepta în pragul porţii.
— Buftea, acuma te ţii?
Dănuţ suspină. Monica-şi încetini goana, jertfindu-se pentru Dănuţ.
— Ai văzut, moş Gheorghe?
— Ca o rîndunică, duduita moşului!
— Cine-i al doilea? se interesă distrat Olguţa.
— Dănuţ! triumfă Monica.
Dănuţ nu mai putea vorbi: respira. Aruncînd din treacăt o privire haină învinsei, intră pe poartă înaintea ei, dimpreună cu Olguţa: aşa-s biruitorii.

— Cine merge cu mine la scrînciob? întrebă Olguţa, umplîndu-şi gura cu vişine uscate.
Monica aşteptă răspunsul lui Dănuţ. Moş Gheorghe îşi scutură luleaua, pregătindu-se de plecare.
Dănuţ tăcu. Şedea întins pe laviţă, în faţa vetrei. îi era aşa de lene, că-i venea să rîdă şi nu putea.
— Tu nu mergi, Monica?
— Mi-i frig.
— Atunci mă duc singură.
— Da' pe moşu nu-1 iei?
Olguţa zîmbi.
— Da' casa cine-o păzeşte?
— Hei! Moşnegii care stau la foc. Noi, tinereii, ne dăm huţa în scrînciob.

Singură cu Dănuț!... Necutezînd să se aşeze pe laviță, alături de el, Monica se aşeză pe un scăunel, lîngă laviță, cu fața la foc. Dacă flăcările vetrei ar fi putut străbate prin sufletul Monicăi, deasupra lui Dănuț ar fi lucit un curcubeu...

...Atîtea vitejii făptuise Făt-Frumos, că toate la un loc n-ar fi încăput într-o bibliotecă ticsită cu cărți de poveşti. Şi totuşi, nu era sătul. Pornise pe alte tărîmuri, spre alte isprăvi.

în inima lui Dănuț, copitele calului năzdrăvan băteau un trap eroic... Un vîjîit de buzdugan? Nu. O muscă. Făt-Frumos opri calul. Dănuț deschise un ochi: pe spinarea nasului, gîdilitor, o muscă peregrina. Strîmbă nasul; musca zbură, ilară. Ochiul deschis o întovărăşi pînă cînd se aşeză pe capul Monicăi. Dănuț închise ochiul.

Monica avea cozi de aur, ca şi Ileana Cosînzeana? Oare ce făcea Făt-Frumos cînd era singur cu Ileana Cosînzeana? O trăgea de cozi?

Nu. Se sărutau. Aşa spunea povestea.

Da' de ce se sărutau?

— Monica, tu ştii de ce se săruta Făt-Frumos cu Ileana Cosînzeana?

Ileana Cosînzeana ştia, dar îi bătea inima atît de tare, că nu putu răspunde lui Făt-Frumos.

O spaimă ciudată trecu prin sufletul lui Dănuț... ca şi cum Făt-Frumos ar fi rupt-o la fugă... Cum? Nu se temea Făt-Frumos de zmei şi de balauri şi-are să-i fie frică de o Ileana Cosînzeana?

Deschise ochii. întinse mîna. Apucă o coadă de-a Menicăi şi trase înspre el. Capul Monicăi se îndoi pe spate; nemaiavînd sprijin, căzu pe laviță, cu ochii închişi şi fața palidă ca parfumul crinilor.

Dănuț se aplecă asupra Ilenei Cosînzeana. Simțindu-i respirația dulce şi caldă — de tainică zmeură — se dădu puțin îndărăt.

Aceeaşi muscă stăruitoare şi concretă începu să colinde obrajii legendari. Lui Dănuț îi veni inima la loc. Cu degetul alungă musca.

„Unde s-o sărut?" zăbovi Dănuț, plimbîndu-şi vîrful degetului pe conturul obrajilor. Alese vîrful nasului, parcă

era mai puțin primejdios, fiind punctul cel mai depărtat de restul feții.

Fără să vrea, simțind buzele lui Dănuț pe vîrful nasului, Monica tresări. Sărutarea alunecă şi căzu ca o floare umedă pe buzele Monicăi.

— Dă-mi pace! se smulse Dănuț, trăgîndu-şi capul îndărăt. Nu mă mai joc cu tine de-a Făt-Frumos.

Ileana Cosînzeana nu se jucase.

Odaia lui Dănuț se golise treptat. Razele soarelui luminaseră palid fundui cufărului înfățat cu un cearceaf; străluciseră aurii pe albiturile raftului de sus; acum se stingeau roşii pe capacul închis, printre etichetele hotelurilor cosmopolite.

Erau şi surprize în cufărul lui Dănuț. Cîte un napoleon de aur în buzunarul fiecărei hăinuțe; o puşculiță de argint, căptuşită cu catifea violetă, plină, fireşte, cu bani de argint; o cutie cu bomboane englezeşti; pachete de şocolată „Velma Suchard"; o cutie cu tablete „Marquis"; săculețe cu livănțică; un saşeu parfumat pentru batiste... O bună parte din sufletul şifonierei pleca la internat în cufărul lui Dănuț, fără să ştie el.

— Anica, deschide fereastra, s-aerisim puțin.

Cu zările roşii, străpunse de asprul croncănit al ciorilor, amurgul de toamnă părea uriaşa oglindire a unui cîmp de luptă acoperit de înfrîngeri. Venea vînt rece dintr-acolo.

Doamna Deleanu încuie cufărul, încercîndu-i încuietorile.

— Anica, închide dulapul.

Era plin de jurnale mototolite, ca dulapul unei camere de hotel după plecarea pasagerului.

— Doamne, coniță! Mata!? Lasă, că-1 trag eu.

Doamna Deleanu împingea cufărul din mijlocul odăii spre părete.

— Lasă, Anica; tu curăță pe jos.

— Coniță, întrebă Profira intrînd cu lampa aprinsă, unde să-i fac patul lui conaşu Dănuț?

— Cum unde? Aici... Ce-i musafir?

— Da' n-are saltea!

— Ţţ! Ia de la alt pat.

Doamna Deleanu mai aruncă o privire prin odaie, oprindu-şi-o apoi asupra cufărului gata de plecare: era greu cum uneori o inimă e grea.

Ocolind lumina lămpii, ieşi afară.

Anica şi Profira se priviră lung.

Le istorisea moş Gheorghe o poveste de pe vremea cînd Dumnezeu umbla printre oameni, însoţit de sfîntul Petru, cu chip şi strai de cerşetor.

Tustrei îl ascultau cuminţi şi reculeşi, grămădiţi pe laviţă. Moş Gheorghe şedea pe un scăunel, cu spatele la vatră şi faţa la copii. îl auzeau mai mult decît îl vedeau, fiindcă lumina scăzuse, viorie, albastră, apoi vînătă ca prunele — şi ferestruicile odăii erau mici. în vatră, cenuşa brumase mormanele de jar, învălindu-le cărunt roşeaţa.

Răsunaseră în urechile copiilor glasurile a tot felul de oameni: şi buni, şi haini, şi nepăsători, şi milostivi. Pe toţi îi întîlnise Dumnezeu pe căile basmului, cu toţi vorbise — şi trecuse mai departe. Şi nici unul din drumeţi nu auzise inimile celor trei copii cîntînd prin veacuri la urechea lor, ca trei mici clopote de argint: „Vorbiţi cu Dumnezeu. Vorbiţi cu Dumnezeu. Vorbiţi cu Dumnezeu."

Şi basmul trecuse înainte, minunat ca umbra Dumnezeului cerşetor pe albe drumuri de ţară.

Cînd vorbea sfîntul Petru lui Dumnezeu, moş Gheorghe se ridica în picioare, plecîndu-şi capul alb în semn de smerenie şi adîncă supunere. Şi glasul lui sfîntul Petru şi cuviinţa lui semănau atît de mult cu glasul şi felul de-a vorbi al povestitorului, încît copiii, prin poveste, îşi aduceau aminte de moş Gheorghe şi-i zîmbeau fără să-1 vadă. Dar glasul lui Dumnezeu nu semăna cu nici un glas ştiut de ei, şi totuşi, parcă le era prietin.

Vorbea Dumnezeu o dulce moldovenească de ţară, în şoaptă, lămurită, însă şoaptă: atît de tainică, încît trei rînduri de urechi se plecau s-o asculte şi trei capete.

...Se lăsa noaptea în poveste cum se lăsa şi pe ferestruicile căsuţei lui moş Gheorghe. Dumnezeu cerea adăpost şi hrană la uşa unei căsuţe dărăpănate.

— Intraţi, oameni buni; cum de nu. Că loc, slavă Domnului, este. Da' mîncare n-am de unde să vă dau, că-s văduană nevoieşă, cu trei copii.

Moş Gheorghe deschise uşa. Cu vîntul sineliu al nopţii, Dumnezeu şi sfîntul Petru intrară în căsuţa primitoare, unde trei copii scînceau de flămînzi ce erau. Femeia cocea la foc o turtă de cenuşă ca să le-amăgească foamea.

— ...Şi cînd dă biata femeie să ridice sărăcia de turtă de pe foc, ce să vadă?...

Dilataţi şi candizi, ca soarele, ochii copiilor aşteptau.

— ...O pîne cît un soare... Dumnezeu făcuse minunea. Săracul de lîngă vatră era chiar Dumnezeu.

Tăcere şi întuneric.

— Moş Gheorghe, unde eşti? ţipă tare Olguţa.

— Aici-s, duduita moşului.

Olguţa-şi trecu mînile peste ochi. O străfulgerase teama că moş Gheorghe-i Dumnezeu şi că 1-a pierdut.

— Moş Gheorghe! răsună un glas la uşa tindei, curmînd o lungă tăcere.

— Asta-i mama, le şopti Olguţa sărind de pe laviţă. Ascundeţi-vă repede. Aici-aici! Gata, moş Gheorghe.

— Sărut mîna, cuconiţă. De mult n-ai mai venit pe la moşu! întîmpină moş Gheorghe pe doamna Deleanu, care intră cu trei paltonaşe pe braţ.

— Lasă, că are cine să vie! Da' unde-s?

Moş Gheorghe aruncă o privire prin odăiţă...

— O fost ei trei iezi cucuieţi, da' se vede că i-o mîncat lupul!

Amintindu-şi cum aflase lupul din poveste pe cei trei iezi — şi mai cu seamă pe unul dintre ei — Dănuţ bufni în rîs. Alte rîsete aclamară şoaptele lămuritoare. Dibuind cu mîna prin umbră, doamna Deleanu descoperi izvorul: trei capete înghesuite subt masa cu bucoavne. între timp, moş Gheorghe aprinse lampa. Pe zidul alb se perindară, albastre, umbrele a trei urşi ieşind din bîrlog de-a buşelea.

— De-acuma nu mai ai nevoie să mături, moş Gheorghe! zîmbi doamna Deleanu, arătîndu-i ciorapii copiilor.

— Daa! se minună moş Gheorghe. Tare-s gospodari copiii moşului! Au ei cui samana!
Alte hohote de rîs izbucniră.
— De ce rîdeţi? îi cercetă doamna Deleanu, alergînd cu privirea de la unul la altul.
— Să-ţi fie de bine... nasule! izbuti Olguţa să îngîne printre gemete de rîs.
— Ce spui tu acolo?
Copiii se priviră între ei. Şi din ochii lor măriţi, rîsul din nou clocoti, abătîndu-i ca un uragan, care pe laviţă, care pe jos, cu ochii uzi de lacrimi şi mînile pe stomah.
— Ce-au păţit, moş Gheorghe?
— Copii, cuconiţă! îşi muşcă musteaţa moşneagul, abia stăpînindu-şi rîsul.
— Naşul, mamă, naşul!
— Ce-aveţi cu *nasul?* Ce-i cu *nasul?* se miră doamna Deleanu, pipăindu-şi nasul, involuntar.
Monica şi Dănuţ plîngeau de-a binelea. Olguţa se văita, legănîndu-se ca o bocitoare.
— Povestea cu lupul şi cu cei trei iezi, cuconiţă! ridică din umeri moş Gheorghe, zguduit de rîs.
— Cu lupul?
— Ţi-o spus-o el moşu şi matale, da' erai mititică pe-atunci. Ei...
Tusa îi înecă vorba începută. Cu mînile pe piept, împleticindu-se puţin, moş Gheorghe trecu în tindă, tîrînd tusa după el. O clipă, rîsetele şi cu tusa răsunară împreună, ca un ciudat zvon de jale. Apoi rîsetele se sfiiră şi conteniră brusc. Intrase parcă ceva străin în căsuţa lui moş Gheorghe, dincolo de lumina lămpii, în tindă, prin umbra neagră. Şi toţi aşteptau cu strîngere de inimă sfîrşitul unei lupte parcă. Pe obrajii copiilor, ultimele lacrimi ale rîsului se întristară, lunecînd de-a lungul altor obraji.
O suliţă neagră se desprinse din flacăra lămpii, şi dreaptă se înălţă, veghind tăcerea şi aşteptarea.
După un timp, moş Gheorghe răsări din nou în lumină.
— Ei, copii, hai să plecăm. Spune-ţi buna sara lui moş Gheorghe, şi tu, Dănuţ, ia-ţi rămas bun... şi mata, moş Gheorghe, ai să faci bine ş-ai să stai în casă şi mîne şi poimîne... pană cînd ţi-oi spune eu. Auzi, moş Gheorghe?

Dănuţ oftă încet: uitase că pleacă. Şi Monica uitase.
Moş Gheorghe desprinse o iconiţă îmbrăcată în argint — cea mai scumpă din cîte avea — o sărută şi o întinse lui Dănuţ.
— Să te aibă Dumnezeu în paza lui. Să creşti mare şi voinic... s-ajungi să faci fericirea stăpînilor mei...
Vorbea răguşit, privind în pămînt.
Fără să-şi dea bine seama, Dănuţ se apleacă şi sărută mîna care-i întindea iconiţa. Aplecîndu-se mai adînc decît Dănuţ, moş Gheorghe-i răscumpără greşala, sărutînd mînuţa copilului stăpînilor săi.
...într-un tîrziu, moş Gheorghe, aşezat pe marginea laviţei, înălţă capul, aruncînd o privire prin încăpere: mirosea a funingine. Lampa fila de mult. Sticla era neagră. Dînd din cap, moş Gheorghe stînse flacăra şi se aşeză din nou pe marginea laviţei. Pleca Dănuţ; curînd va pleca şi Olguţa... Apoi şi el...

*

— Mama, de ce-s trei chei? întrebă Dănuţ intrînd în etac după doamna Deleanu.
Trei cheiţe zăngăneau captive în inelul cheilor celor două cufere ale lui Dănuţ. Două groase şi cenuşii; una subţire, nichelată.
— Fiindcă ai două cufere şi un geamandan.
— Şi un *geamandanl* tresări Dănuţ.
Doamna Deleanu zîmbi.
— Care, mamă? întrebă el, arătînd cu nădejde şi neîncredere geamandanul de marochin albastru, aşezat pe dormeuză.
— Sigur, Dănuţ. Ţi l-am dat ţie.
Subt ochii nedumeriţi ai doamnei Deleanu, Dănuţ o rupse la fugă afară, smuncind uşa... şi se întoarse, întovărăşit de Olguţa şi Monica, gesticulînd.
— Mamă, Olguţa nu mă crede! Uite: geamandanul care miroase frumos. Dacă ţi-am spus!
— Sigur că nu te cred! Mai întăi vreau să văd.
— Ai văzut?
— Mda!... Da' nu mai miroasă aşa frumos!

— Spui minciuni! Ai tu gutunar, se indignă Dănuţ, respirînd cu nesaţ declamator marochinul.

— Nu-1 deschide, Dănuţ. Ai să-1 desfaci la Bucureşti.

— Şi eu să nu văd ce-i înăuntru? se îmbufna Olguţa.

— Nu-i nimic de văzut! ridică din umeri doamna Deleanu, deschizîndu-1. Iacătă: batiste, o cămeşe de noapte...

Dar Olguţa avea ochi de vameş socialist.

— Da' acolo ce-i?

Şi fără să aştepte răspunsul, scoase la iveală o plumieră de lac japonez.

— Nu pune mîna, Olguţa! se supără Dănuţ, pescuind şi el o pungă de piele plină de reliefuri.

— Staţi, staţi! Vă arăt eu singură, oftă doamna Deleanu văzînd invazia.

Şi, cu resemnarea zîmbitoare a unui artist silit să biseze, desfăcu geamandanul.

Geamandanul de marochin — el singur dar — cuprindea atîtea alte daruri, încît închiderea lui avu drept urmare deschiderea şifonierei. Altminteri, Olguţa ar fi spus că-i persecutată — necuviinţă pentru care doamna Deleanu ar fi trebuit s-o pedepsească, sau ar fi gîndit numai că-i persecutată — cum ar fi gîndit poate şi Monica despre Olguţa — gînduri pe care doamna Deleanu le socotea mai primejdioase decît obrăzniciile.

Olguţa primi un pachet de şocolată şi făgăduinţa unui cuţitaş la fel cu acel din plumiera lui Dănuţ; Monica, o sticluţă elegantă, plină cu *eau de cedrat.* ,

Dănuţ se plimba prin etac, aruncînd priviri posesive geamandanului înfăşurat în învelitoarea de pînză. Frămînta cheiţele din buzunar cu vîrful degetelor, zăngănindu-le înăduşit: căpătase ticul tuturor acelora care poartă în buzunare chei sau bani de metal.

— Hei! Da' pe mine m-aţi uitat!... Nu stăm la masă? întrebă domnul Deleanu din pragul uşii, scuturîndu-şi scrumul ţigării pe covor...

— Ai-ia-ia! Otravă mi-ai dat, Olguţa! se schimonosi domnul Deleanu, mozolind bucata de şocolată.

— Mama mi-a dat-o! se apără Olguţa rîzînd. Papa, cînd faci asa semeni cu motanii! Mai fă o dată.

— Ia lăsaţi şocolata! Aşa vă stricaţi pofta de mîncare. La masă!

Din pricina însufleţirii copiilor, a focului din sobă şi a darurilor, ajunul plecării lui Dănuţ părea un ajun de Crăciun. Aşteptai parcă să răsune la ferestre glasuri subţiri, cîntînd vechea vestire:

Stea-ua sus râ-sa-a-re
Ca o tai-nă ma-a-a-a-re...

Dar după ce ieşiră toţi, luînd şi lampa, la geamurile palide-n lumina lunii răsunară trilurile greierilor toamnei.

Din voluptăţile prelungite răsare melancolia ca un înger păzitor, bolnav de rău de mare. De astă dată răsărise din frişca bezelelor — pentru Olguţa — şi din a cataifului, pentru Dănuţ. Afară de domnul Deleanu, toţi erau gravi şi taciturni în jurul mesei. Monica abia gustase din cataif; doamna Deleanu, de loc. Nici Profira. In schimb, ochii ei, cînd întîlneau faldul de frişca revărsat pe vrejii rumeori ai cataifului, deveneau umani ca ai cînilor flămînzi.

— Mamă, pot să mă scol? întrebă Dănuţ, ocolind privirea cataifului şi a Olguţei.

— Da. Sculaţi-vă cu toţii... Puneţi-vă paltonaşele şi plimbaţi-vă pe-afară.

Monica se apropie de doamna Deleanu, îi sărută mîna şi vorbi încet, privind în jos:

— Tante Alice, dă-mi voie, te rog, să mă culc.

— Nu ţi-i bine, Monica?

— Ba da... Da' mă doare capul.

— Să nu fi răcit cumva!... Bine, culcă-te. Dănuţ, ia-ţi rămas bun de la Monica.

— De ce ? se opri Dănuţ din drum, amar.

— Fiindcă tu pleci dis-de-dimineaţă. Monica are să doarmă atunci... Hai, sărutaţi-vă, copii!

Monica întinse buzele; Dănuţ, obrazul.

„Nu mai mănînc niciodată cataif", se jură Dănuţ în gînd, ferindu-si obrazul de buzele Monicăi, a căror suflare îi

adusese încă o dată aminte de nesuferita dulceață a cataifului.

Şi se ținu de cuvînt, deocamdată, lăsînd obrazul Monicăi să plece nesărutat şi roşu subt ochii lui blazați.

Monica încuie uşile. Aprinse luminarea. Trase un scaun lîngă şifonieră şi, înălțîndu-se în vîrfuri, luă de deasupra un pachețel învălit în hîrtie de matasă. Aşeză scăunelul la loc. Şi-n loc să se dezbrace ea, începu să-şi dezbrace păpuşa: Monica cea mică.

Două nopți de-a rîndul, după ce adormea Olguța, Monica lucrase rochița de matasă albă — din pachețelul ascuns deasupra şifonierei — pe care trebuia s-o îmbrace păpuşa în locul rochiței negre purtate necontenit de la moartea bunicei... pînă în ajunul plecării lui Dănuț.

îi puse mai întîi şosetele şi papucii albi, luați din picioruşele păpuşei dăruite de doamna Deleanu. Cînd veni rîndul rochiței, degetele Monicăi tremurară mai tare... Dacă-i venea rău? Dacă-i era prea scurtă?

„Dă, Doamne, să-i stea binel Dă, Doamne, să-i stea bine!"

îi încheie ultimul nasture de la spate şi o aşeză pe măsuța de noapte în lumina luminării.

— Vai, ce frumoasă-i!

Dolofană, prea rumenă şi țapănă de stîngăcie, păpuşa părea o miniatură de țărăncuță în rochie de mireasă, la fotograf.

„Monica, tu ştii de ce se săruta Făt-Frumos cu Ileana Cosînzeana?"

Fiindcă Ileana Cosînzeana era frumoasă... frumoasă cum era păpuşa gătită cu rochiță albă.

Obrajii Monicăi ardeau. Inima-i bătea repede. Şi maimai că-i venea să plîngă în fața păpuşei fiindcă prea era frumoasă, pe cînd ea...

Se uită în oglindă. Văzîndu-şi rochița întunecată, ghetele prăfuite, plecă ochii în jos. Capul nu şi-1 privise.

Prea era frumoasă păpuşa... Şi Dănuț, şi Dănuț — pieptul Monicăi se zbătea ca după fugă — şi Dănuț se va îndrăgosti de păpuşa ei.

Scuturîndu-şi cozile, începu să se dezbrace repede, în goană. îşi puse cămeşa de noapte, îşi despleti părul, luă păpuşa de cîte-o mînă şi, răstignind-o pe trupul ei, se privi din nou în oglindă.

Păpuşa avea rochiță albă...

Monica avea cămeşa albă...

Păpuşa avea bucle blonde...

Monica zîmbi şi se roşi, respirînd adînc.

Păpuşa-i semăna. Avea ochii negri, gene compacte, o gropiță în mijlocul bărbiei. Avea *şi ea* bucle blonde... *dar scurte.* Săraca păpuşă! Ea nu putea face din părul ei hățuri lui Dănuț.

— Da' eşti aşa de frumos îmbrăcată! o consolă Monica.

înseninată, luă luminarea de pe măsuța de noapte, aşezînd-o pe masa de scris. Totul era pregătit de cu ziuă: şi condei cu peniță nouă, şi cerneală, şi scrisoare: o scrisoare din acele mici cît o foiță de țigară, colorată, cu un trifoi pe plic.

încet, cu o pasionată caligrafie, scrise pe hîrtiuța liniată:

„Monica îl iubeşte pe Dănuț din toată inima"...

Opt vechi cuvinte pe o hîrtiuța: opt ceruri tropicale imens înstelate.

Rochița albă a păpuşei avea o singură taină, candidă: un buzunărel pentru scrisoarea de dragoste. Sufletul Monicăi era la fel cu rochița păpuşei.

Olguța şi Dănuț mergeau alături prin ogradă. Tăceau, explorînd buzunarele paltonaşelor, în care mai găseau resturi din iarna trecută. Dănuț descoperise un bilet de intrare la patinaj şi două bomboane acre încrustate în fundul căptuşelii sparte; Olguța frămînta un ghemotoc de hîrtie de cositor, care învelise odinioară nişte castane zăhărite.

Paltoanele miroseau a naftalină. Aerul intra rece şi ascuțit pe nări, înroşindu-le. Suflările abureau. Subt paşii lor, pămîntul suna tomnatec.

Linia dealurilor hotărnicea noaptea cu plutitoare ondulări, ca o cădere de voaluri lente de pe goliciunea lunară.

Două umbre trecură pe la poartă — ireal de albastre în argintul profund. Cînii se repeziră, hămăind. Intonată cu

glas de bas răguşit, o sudalmă națională autentifică decorul.
— Tu nu ştii să te bați! ridică din umeri Olguța, oprindu-se brusc.
— Cum nu ştiu?
— Nu ştii.
— Ai să mă-nveți tu?!
— Sigur, afirmă Olguța cu tărie.
— Hm!
Totuşi, inima lui Dănuț — de altă părere decît buzele bătu mai tare.
Olguța îl privi cu solicitudine compătimitoare.
— Dacă-ți trage cineva o palmă, ce faci?
— îi trag şi eu.
— Şi dacă-ți trage un pumn?
— Trag şi eu.
— Şi dacă-ți trage încă unul?
— îi mai trag şi eu.
— Şi dacă te-apucă de mîni?
— Mă smuncesc.
— Şi dacă-ți dă cu piciorul?
— Fug, răspunse Dănut sincer din cauza repezelii.
— Vezi?!
— Adică nu! reveni Dănuț furios. Lasă-mă-n pace! Ştiu eu ce să fac!
— Bine, atunci dă-mi o palmă.
Dănuț o măsură.
— Vrei să ne batem? întrebă el împăciuitor.
— Nu. Vreau să-ți arăt.
— Şi dacă-ți dau o palmă nu te superi?
— Nu, fiindcă nu poti!
— Zău?!
— încearcă.
— Ai să te superi!
— N-am să am de ce! zîmbi Olguța.
— Ei!
— Ei-ei! încearcă.
Dănuț îşi pregăti mîna pentru o palmă sinceră, țintind obrajii Olguței. Cînd brațul lui Dănuț porni, piciorul Olguței îi pusese piedica. Dănuț căzu în mîni, pălmuind pămîntul.
— Asta-i porcărie!

k-ct de titlu la voi. I *din La Medeleni*

csimil după vol. I, ms. 5984, B.A.R.

Rîzînd, Olguța se plecă să-l ridice, cu brațele desfăcute.

— Dă-mi pace!

îndepărtîndu-se cîțiva pași, Dănuț luă o piatră cu degetele tremurătoare de mînie, o aruncă în Olguța şi fugi în goana mare spre scări.

— Nu m-ai lovit! țipă Olguța după el. Laşule! Buftea!

Dănuț n-o mai auzea. Intrase în etacul doamnei Deleanu.

Şchiopătînd, Olguța porni spre casă. Piatra o lovise drept în fluierul piciorului.

Monica era culcată. Olguța se dezbrăcă pe tăcute, fără să-şi privească piciorul îndurerat. înainte de-a stinge luminarea, se uită lung spre uşa lui Dănuț.

— Monica, dacă eşti prietina mea, sprincenele Olguței se îmbinară, să nu mai vorbeşti cu Buftea, explodară buzele ei, niciodată! Auzi, Monica? Nu vreau eu să mai vorbeşti cu Buftea.

Luminarea stinsă fumega înecăcios. Subt oghial, Olguța îşi masa piciorul.

Monica se prefăcuse numai că doarme: genele-i tremuraseră. Să nu mai vorbească cu Dănuț?... Ca niciodată, uitase să îşi spună rugăciunea, fiindcă în sufletul ei, scăldate-n aur, murmurau coruri de înviere:

„Monica îl iubeşte pe Dănuț din toată inima."

Tăiatul unghiilor de către doamna Deleanu, şi mai ales al pielițelor, fusese totdeauna o caznă umilitoare pentru Dănuț; de data aceasta, binecuvîntată. Uitase că s-a isprăvit vacanța; că mîne dis-de-dimineață, cînd somnul e mai dulce, va pleca de acasă pentru tare multă vreme; că va fi intern la Bucureşti; uitase. Totul era abstract: numai răzbunarea Olguței era concretă, fără să i se arate, ca cineva care-ți stă la spate şi se face nevăzut numai cînd întorci capul.

Nouă unghii deveniseră ovale şi roze. *Polissoir-ul* aluneca pe-a zecea. Dănuț ar fi vrut să aibă o sută. Pe măsură ce unghia se rumenea, Dănuț vedea stingîndu-i-se steaua polară.

I-o întinse rîzînd. Dănuț încuie uşa, învîrtind cheia de două ori.

— Mamă, nu ne culcăm? respiră el, congediindu-şi paznicul inutil.

întinzîndu-se în pat, Dănuț simți ceva tare alături de el, subt oghial. Sări din pat: i se păruse că mişcă. Aprinse luminarea.

— Aa!

în locul şoarecelui de care se temuse, descoperi păpuşa îmbrăcată în rochie de mireasă.

— Aha! îți bați joc de mine! ridică el pumnul spre uşa închisă. Lasă, că-ți arăt eu! Rîzi tu, rîzi!

Are să vadă Olguța! Să-i puie o păpuşă în pat! Da' ce-i el? Fată?... N-are decît să se bată dacă i-i poftă! Da' să nu-1 insulte.

Din geamandanul de marochin Dănuț luă plumiera; din plumieră, cuțitaşul cu limbi tăioase. Apoi se aşeză pe marginea patului, cu păpuşa între genunchi. Şi-ncet cu-ncetul, buclele blonde, de curînd parfumate cu *eau de cedrat* începură să cadă pe cămeşa lui Dănuț, tunse sarcastic.

Păpuşa năpîrlise de-a binelea. Buclele împachetate într-un jurnal mai pîlpîiră o dată, blonde, în blondul flăcărilor sobei. Dănuț, bine învelit în oghial, din căldura patului, zîmbi flăcărilor şi uşii închise de două 6ri cu cheia.

Subt pat, păpuşa, în care aştepta dragostea Monicăi, proaspătă şi delicată ca întîia cireaşă de mai, dormea complect transfigurată de tunsoare şi de barbişonul şi musteţile Hardtmuth, no. 1.

...Dănuț plînge. Olguța îl ajunge din urmă şi-1 loveşte în spate cu pumnul şi piciorul. Dănuț nu spune nimic. Ştie bine că merită să fie lovit.

— Tu plîngi? îl întrebă Olguța, punîndu-i mîna pe umăr, pacific.

— Lasă, Dănuț! Hai să ne împăcăm.

Se sărută amîndoi. Dănuț ar vrea să-i spuie ceva... da' nu-şi aduce aminte ce!

Dar doamna Deleanu zăbovea. Ea singură hotărîse ca Dănuț să plece dimineața la Iaşi, împreună cu domnul Deleanu, şi de-acolo, în seara aceleiaşi zile, spre Bucureşti.

— Are să-ți pară rău, Alice. Mai ține-1 acasă o zi, şi sara mi-1 aduci la gară; nu-i păcat să-şi piardă o ultimă zi, petrecută acasă, pentru vizite?

— Nu. E datoria lui să-şi ia rămas bun de la rude. O zi mai mult sau mai puțin...

— Bine. Te-ai molipsit şi tu de la Grigore!

Acum îi părea rău. Da, dacă trenul de sară cu care Dănuț avea să plece la Bucureşti nu s-ar fi oprit la gara Medelenilor, ar fi fost mai uşor parcă să-1 îndemne să-şi îndeplinească datoriile, cu sacrificiul unei zile petrecute acasă. Dar aşa!

— Dănuț... dacă vrei, dacă ții tu mult, nu mai pleci mîne dimineață. Stai cu mama toată ziua, şi sara mergem la gară să-1 aşteptăm pe tata. Vrei, Dănuț?

— Nu. Plec cu tata, vorbi Dănuț pe nerăsuflate.

— Ce? Nu v-ați culcat? se miră domnul Deleanu, intrînd în etac. Ştiți că-s unsprezece? Acuşi trebuie să ne sculăm. Hai la culcare.

Doamna Deleanu, cu degetul lui Dănuț într-o mînă şi *polissoir-ul* în cealaltă, ridică ochii, deschise buzele... şi le închise la loc: „aşa-s bărbații!"

— Haidem, Dănuț. *Nouă* nu ne e somn.

Papucii erau pe covoraşul din fața patului; cămeşa de noapte pe pat. Dănuț îşi căutase papucii subt pat; cămeşa de noapte în dulap. Olguța nu era nici subt pat, nici în dulap. Mai rămînea numai uşa dinspre odaia ei.

— Mamă, eu n-am avut niciodată cheia la mine! începu Dănuț cu ton plîngător.

— Ce cheie, Dănuț?

— Cheia de la odaia mea.

— Da' ce vrei să faci cu ea?

— Să-nchid uşa, mamă... De ce stă cheia la Olguța? Eu îs mai mare.

— De ce nu mi-ai spus?

— Am uitat.

— Tare mai eşti copil, Dănuț! îl dezmierdă doamna Deleanu. Uite cheia, şopti ea închizînd uşa la loc.

1

Şi plimbarea prin ogradă reîncepe; de data aceasta, însă, merg la braţ amîndoi, ca doi fraţi model. Dănuţ vede ca Olguţa-i aliata lui şi-i pare foarte rău că *trebuie* să-i ascundă ceva.' Dacă nu-şi aduce aminte ce!

— De ce să pleci tu la Bucureşti? Asta-i persecuţie!

— Dacă vrea mama! oftează Dănuţ din greu.

— Da' nu vreau *eu.*

...Amîndoi fug de-acasă la moş Gheorghe. Noaptea e grozavă, dar Dănuţ nu se teme, fiindcă Olguţa e lîngă el.

Au ajuns. Ciudat! Căsuţa lui moş Gheorghe luceşte în noaptea neagră ca o lună.

Bat la uşă. Lui Dănuţ îi sare inima. Uşa se deschide de la sine, şi-n tindă răsare moş Gheorghe. Olguţa şi Dănuţ cad în genunchi, înaintea lui Dumnezeu, fiindcă moş Gheorghe e chiar Dumnezeu.

îi sărută mîna.

Olguţa spune că Dănuţ e persecutat, că vor să-ltrimeată intern lâ Bucureşti şi că de asta au fugit de-acasă. Dumnezeu îi primeşte în casă.

Olguţa şi Dănuţ stau pe laviţă; Dumnezeu, pe scăunaş. Deodată', răsare urî înger cu zmeul lui Dănuţ în mînă. E chiar zmeul cel mare de la începutul vacanţei, cu sfoara tăiată de Olguţa.

Dumnezeu se uită la Dănuţ. Dănuţ zîmbeşte iertător.

Răsare un alt înger, cu păpuşa Olguţei în mîni. Dănuţ tremură.

Dumnezeu ia păpuşa pe genunchi, îi trece mîna peste faţă, şi-n locul chipului cu musteţi şi barbişon zîmbeşte Monica. Numai că n-are păr.

Dumnezeu vîră mîna în sobă, ia un pumn de flăcări şi-1 răstoarnă pe capul tuns al Monicăi.

Dănuţ închide ochii. Oare a ars Monica?... Nu. I-au crescut cozile la loc.

Dumnezeu dăruieşte păpuşa lui Dănuţ şi zmeul Olguţei... Vra să zică, Monica a rămas păpuşa...

S-aud bătăi în uşă. îi caută de-acasă. Olguţa se încruntă. Dănuţ se cutremură. Numai Dumnezeu zîmbeşte.

Ce-i de făcut? Casa e înconjurată. Herr Direktor, tata şi cu mama bat în uşă din răsputeri.

Fără să-i pese de cei care bat, Dumnezeu ia o iconiţă din cui, îi preface pe toţi trei în sfinţişori zugrăviţi şi aşază iconiţa la loc. De-acuma poate să-i caute!

Herr Direktor îşi pune monoclul şi se uită prin odaie.

Dănuţ face cu ochiul sfintelor de'pe iconiţă. Sfintele se prăpădesc de rîs.

Herr Direktor se uită la ei, vede icoana şi-şi face cruce. Sfinţii îşi trag coate şi se încruntă aşa de sever, că Herr Direktor mai face o cruce.

L-au păcălit pe Herr Direktor.

Iacă şi mama! Şi ea se uită la ei... cam lung.

Sfinţii clipesc.

Mama ia icoana, s-apleacă asupra ei — Dănuţ simte lămurit parfumul mamei — şi sărută pe frunte tocmai pe Dănuţ...

— Hai, Dănuţ, scoală-te, şopti doamna Deleanu, dezmierdînd pe frunte cea din urmă deşteptare în casa părintească a copilului cu bucle castanii.'

Deşi s-apropia dimineaţa, casa părea deşteptată în negru miez de noapte. ' .

Femeile intrară în antret cu lămpile aprinse, urmate de Ion şi de Pricop, celălalt argat de la grajd. Cu toate semnele şi poruncile date în şoaptă de doamna Deleanu, cizmele lui Ion şi ale lui Pricop bocăneau aspru pe podele, primejduind somnul fetiţelor.

Anica şi Profira, îmbrăcate gros, cu capetele înfăşurate în tulpane negre, erau încă buimăcite de somnul neisprăvit.

Dănuţ, cam palid în hainele de catifea albastră, cu guler tare, *rabattu,* şi elegantă lavalieră, se uita distrat în jurul lui. Mesteca mereu, cu un aer nemulţumit; vărsase din greşeală prea multă apă de dinţi în paharul cu apă: îl usturau gingiile.

Curentul făcu să tresară şi să tremure flacăra lămpilor. Cufărul cu aşternutul fu scos afară. Aii intră în casă pe uşa deschisă. Nimeni nu-1 goni.

Oamenii ridicară cufărul din odaia lui Dănuţ. în tăcerea de şoapte, curmată doar de bocănitul cizmelor, umbrele oamenilor care duceau cufărul erau lugubre.

în podul cu vechituri, la lumina slabă a luminării, Dănuţ ştergea cu radierul musteţile şi barba păpuşei. Nimic nu'se schimbase în pod de cînd se despărţise de Robinson Crusoe. Acelaşi miros, aceeaşi pace, aceiaşi sîmburi de piersică, uscaţi şi prăfuiţi.

Subt hărnicia radierului, obrajii păpuşei îşi recăpătară tenul feminin. Bărbia-şi arătă din nou gropiţa; buzele-şi pierdură aroganţa zîmbetului muşchetăresc, regăsindu-1 pe acel suav. Numai lipsa buclelor mai amintea urgia care se abătuse asupra ei.

Cuprinzînd-o c-o mînă de mijloc, Dănuţ o îndepărtă puţin, privind-o. în sufletul lui Dănuţ era visul nopţii, şi-n visul nopţii păpuşa se oglindi.

— Păcat c-am tuns-o! dădu din cap Dănuţ.

Păpuşa din vis semăna cu Monica, era chiar Monica — păpuşa din mînă, de cînd era tunsă, nu mai semăna cu păpuşa din vis. Şi lui Dănuţ îi părea rău, fiindcă abia acum îşi aducea aminte că în vis Dumnezeu îi dăduse lui păpuşa care semăna cu Monica şi îi bătuse inima ciudat, dar nimeni nu ştiuse, fiindcă-i era ruşine de Olguţa. Oftînd, Dănuţ îi făcu loc în lada cu cărţi, alături de Robinson Crusoe. Păpuşa cu rochiţă de mătasă albă, singură între atîtea cărţi, avea cocheta dezolare a unei domniţe în bejenie. De acuma şi pe ea o aştepta colbul, ca o bătrîneţă între străini. Dănuţ închise capacul.

Noaptea păpuşei începu o dată cu cîntecul cucoşilor — şi insomnia — fiindcă Dănuţ uitase să închidă ochii de sticlă în care aflase melancolic de ce se sărută Făt-Frumos cu Ileana Cosînzeana cînd erau singuri.

La loc de cinste, în capul mesei, samovarul de aramă sclipea şi fumega, obez. în şoldurile lui gălbuie se oglindea sofrager'ia, masa şi cei trei comeseni, comic deformaţi, de rasa mongolică parcă.

Aşteptînd să i se răcorească ceaiul, Dănuţ ronţăia îngîndurat cornuleţele presărate cu chimion, abia scoase din rolă: bucătăreasa se sculase înaintea tuturora.

Doamna Deleanu desena cu degetul pe faţa de masă capul lui Dănuţ.

Domnul Deleanu îşi sorbea ceaiul cu lapte, controlîndu-şi uneori nodul cravatei. Era bine dispus. După o lungă, necurmată şi tihnită vacantă la tară, în familie, Bucurestiul...

Apucînd maşinal sticla cu rom, turnă în paharul lui Dănuţ cam mult... aşa cum torni din sticlă, cînd la spate cîntă lăutarii.

— Nu-nu-nu! Asta nu !

— Lasă-1, Alice! E băiat mare, ce Dumnezeu!

Băiat mare! Departe de-a-1 măguli, aceste două cuvinte îl înfricoşau, ca un tren negru care-1 ducea de-acasă între străini. în ceaiul cu rom căzură lacrimi.

Treptat, zorii profirii ca sănătatea tinereţii bucurară ferestrele. Doamna Deleanu se sculă de la masaşi începu să privească afară.

în tăcerea deplină, samovarul bufnea şi şuiera ca o ironică locomotivă.

— Bună dimineaţa şi sărut mîna!

— Ei, moş Gheorghe! Ce bine-mi pare!! se lumină Dănuţ, văzîndu-1 pe capră.

— Moş Gheorghe! îl dojeni doamna Deleanu cu degetul ridicat; parcă ne-a fost vorba să stai în casă?

— Da, duduie! D-apoi cu sumanul ista sau în casă nu-i totuna?

Toţi servitorii ieşiră pe scări. Copitele cailor dansau pe loc. Dănuţ se aşeză la mijloc, între domnul şi doamna Deleanu. Anica şi Profira păturirâ pledul de o parte şi de alta.

— Parcă-i un prinţişor! exclamă tare bucătăreasa.

Dănuţ îşi trăgea mănuşile de piele. Doamna Deleanu zîmbi pentru el. Caii se smunciseră. Dănuţ făcu un semn cu mîna spre casă şi servitori, şi o clipă numai zări în pragul uşei pe Monica — visa? — cu părul desfăcut şi chimonoul prea larg, ţinîndu-şi mînile pe gură...

Cîmpiile erau albe de brumă; cerul, vînăt; zarea răsăritului, tumultoasă de aur roşu.

Aii se luase după trăsură. La intrarea în sat, dulăii ciobăneşti se repeziră crunţi spre el. Palid, Dănuţ se ridică în picioare.

— Mamă, uite, mamă! Hai să-1 luăm în trăsură, se rugă el dezmierdînd mîna doamnei Deleanu.

— Opreşte, moş Gheorghe.

Aii se urcă în trăsură, ocrotit de şuierul biciului, grămădindu-se pe pled la picioarele lui Dănuţ. Trapul cailor răsuna din nou. Satul rămase în urmă. Şi vacanţa...

Unu Ilă
Duduilă
Eşti caş
Toporaş...

— Bun aer! exclamă domnul Deleanu. Cînd mă gîndesc la infecţia din Bucureşti!

— St! Doarme! şopti doamna Deleanu, luînd pe braţe capul îngreuiat al lui Dănuţ.

Pe la moara Murgului
Trece fata turcului...

într-un capăt al băncii de pe peronul gării, Dănuţ şi doamna Deleanu şedeau alături, ţinîndu-se de mînă. Aşezat pe marginea celuilalt capăt, domnul Deleanu răsfoia grăbit teancul de citaţii, copii şi extracte, ascultînd explicaţiile domnului Şteflea cu privire la procesul ajuns la Curtea de apel... Domnul Deleanu cerea de la clienţii săi, cînd se întîmpla să-i asculte, celeritate şi preciziune, însuşiri care lipseau cu desăvîrşire domnului Şteflea. Dialogurile dintre ei erau o necontenită ciocnire între un expres şi-un tren de marfă.

— Dă, cucoane Iorgule, pe mine aşa mă taie capul. Cum adică?... Da' aduc martor tot judeţul!

— Domnul meu, îl întrerupse glacial domnul Deleanu, ridicînd ochii de pe hîrtii.

Domnul Şteflea îşi şterse fruntea năduşită şi oftă.

Doamna Deleanu vorbea lui Dănuţ pe şoptite.

— Să-i scrii mamei cum ajungi... tot-tot-tot ce faci. Auzi, Dănuţ?

îi mai îndreptă o dată lavaliera şi bereta.

— Domnule Şteflea... începu domnul Deleanu categoric.

Domnul Şteflea se înclină cu deferentă.

— ...Eu stau la Iaşi pînă diseară. Azi îţi fixez termenul de judecată şi văd dosarul. Diseară ai să mă aştepţi la trenul de Bucureşti. Am să-ţi spun ce trebuie să faci.

O sonerie vibra teatral prin pacea cîmpenească a peronului. Doi ţărani se sculară. Doamna Deleanu se ridică. Mîna lui Dănuţ îi încleşta mîna.

Trenul intră în gară, lung, murdărind lumina dimineţii. Vagonul de clasa întâia se opri dincolo de peron. Alergară într-un suflet. La ferestre clipeau somnoros chipuri palide şi unsuroase.

— Hai, Ioane, îl grăbi domnul Deleanu, îmbrîncind cu piciorul în vagon geamandanele. Şi tu de ce nu bagi de seamă?

Dănuţ înghiţi în sec. îl lovise peste picioare.

— Dănuţ, Dănuţ! îl chemă doamna Deleanu, mergînd alături de trenul pornit.

Abia avu vreme să-i sărute mîna întinsă.

— Mamă, îngînă Dănuţ ştergîndu-şi ochii, nu-l lăsa pe Aii; ia-l în tră... în trăsură, tipă el nemaivăzînd-o.

în urma trenului o cioară coborî între şine, ciugulind prin prund.

— Duduită, vorbi moş Gheorghe, ridicînd de jos batista doamnei Deleanu, mai *avem* pe cineva acasă.

Prea mare fusese sofrageria pentru tăcerea în trei din timpul dejunului şi al mesei; prea mare salonaşul doamnei Deleanu pentru tăcerea de după masă, cu noaptea la ferestre.

— Hai la culcare, copii!

Olguţa şi Monica îi sărutară mîna. Doamna Deleanu nu le mai însoţi în odaie. Se despărţiră în antret.

Se făcuse grijitură mare în odaia lui Dănuţ. Uşa cu panoplia ruso-japoneză era dată în lături. Mirosul de terebentină al podelelor proaspăt ceruite pătrundea răcoros în odaia fetitelor, ca o indiferentă.

înainte de a se dezbrăca, Olguța închise ușa. Monica se așeză îmbrăcată pe marginea patului, privind în jos.

— Tu nu te culci? o întrebă Olguța.

— Ba da.

începu să-și scoată rochița cu mișcări ostenite. Olguța se sui în pat. Monica-și spuse rugăciunea mai repede ca de obicei.

— Noapte bună, Olguța.

— Noapte bună, Monica.

Olguța suflă în luminare. Monica rămase în picioare între paturi, prin întuneric, multă vreme... Ținîndu-și suflarea, se apropie de patul Olguței.

— Ce faci? tresări Olguța, simțind o lacrimă pe obraz.

— Olguța, vorbi Monica zguduită de suspine, te-am trădat... Eu îl iubesc pe Dănuț.

— Sigur. Tu ești prietina mea... Și eu îl iubesc.

îngrășat de confort, îmbrobonat de lumini rotunde, mirosind a piele C.F.R.-istă și a fum de havană, vagonul de dormit gemea și scîrția molatec de-a lungul kilometrilor.

Pe fotoliul din fundul coridorului conductorul, cu chipiul pe ceafă și tunica desfăcută la gît, își făcea socotelile, muind mereu în gură creionul chimic.

în cabina mică — no.10 — 11 — domnul Deleanu juca o partidă de *ecarte* cu un confrate bucureștean. Alături, pe măsuță, tresărea o sticlă de Cherry Brandy; două pahare cu monograma companiei de *„Wagon-Lits"* cîntau ciocnindu-se cristalin.

în fața cabinei, așezat pe strapontinul de lîngă fereastră, Dănuț privea afară, cu fruntea rezemată de sticla rece. Nimeni nu-i mai spunea „Du-te la culcare, Dănuț" sau „Cum? Nu te-ai culcat?" deși trecuse ora cînd copiii „trebuie să se culce".

— Pă asta, nene, greu s-o cîștigi!

Huruitul roților și vorba muntenească a partenerului domnului Deleanu țineau tovărășie gîndurilor lui Dănuț.

Locomotiva țipă ascuțit. Trenul își încetini mersul.

— Papa, am ajuns! se ilumina Dănuț văzînd la fereastra vagonului oprit figura familiară a domnului Șteflea.

— Ce, nene, te-așteaptă clienții pă la gări?

— Un imbecil care mă pisează!

Cu cărțile de joc în mînă, domnul Deleanu ridică geamul din dreptul lui Dănuț, dădu cîteva ordine laconice domnului Șteflea și, grăbit, își reluă partida. Domnul Șteflea rămase aiurit la geam. Dănuț își frîngea mînile... Să fi putut, i-ar fi dat domnului Șteflea și turbinca lui Ivan... Dacă nu știa ce să-i spuie! Gornița de plecare răsună, dramatic.

Deznădăjduit, Dănuț scoase cutia cu bomboane de mintă și o întinse pe geam. Domnul Șteflea o luă nedumerit și rămase cu ea în mînă, privind-o.'.. Trenul pornise. Dănuț, aplecat pe fereastră, flutură batista îndelung spre șeful gării, care prea tîrziu alerga după tren să restituie cutia cu bomboane.

Pierzîndu-1 din ochi, Dănuț se așeză din nou pe strapontin și, ca și cum șeful gării i-ar fi fost singura și ultima bucurie de-a lungul drumului amar, începu să' plîngă.

O doamnă, din ușa cabinei alăturate, privise toată scena. Se apropie de Dănuț cu un pachet de șocolată.

— Cum te cheamă, puiule?

— Dănuț! suspină el ridicîndu-se în picioare.

— Bravo, nene! Halal fecior! îți seamănă!*clipi confratele către domnul Deleanu, arătîndu-i cu degetul idila de pe coridor.

...Trei gînduri urmăreau prin noapte același tren, căutînd pe-același călător.

IV

„MOŞ GHEORGHE, NU TRAGI DIN LULEA?"

La tante Julie,
La tante Sophie,
La tante Metanie
Et l'oncle Leon...

— Ah ! Papa! Iar ai greşit! îl dojeni Olguța zburlindu-i părul cu podul palmei.

Domnul Deleanu, aplecat peste umărul Olguței asupra pupitrului, descifra cu glas de bariton răguşit şansoneta adusă de la Bucureşti o dată cu răguşeala. Olguța îl acompania la pian.

— Vezi, papa, tu cînți: si-sol-mi-do în loc să cînți si-*la-si-do.* Ascultă-mă pe mine.

începu din nou, şuierînd melodia şi bătînd tactul cu piciorul. Domnul Deleanu fredona cu buzele închise, dînd din cap.

— Ei, papa, iar!? Ce-are să spuie mama?

Domnul Deleanu îşi luă o figură de şcolar prins cu lecția neînvățată.

— De ce greşeşti tu, papa, tocmai la *L'oncle Leon}*

— Mare mister! se-ncruntă domnul Deleanu. Eu cred că *tante Metanie* îmi pune piedică!

Olguța bufni de rîs.

— Vai, papa! Dac-ai şti tu cine-i tante Melanie, n-ai spune una ca asta!

— Da' tu de unde-o cunoşti?

— Aşa!... Mi-o închipui eu... Ştii, papa, are ochelari pe vîrful nasului şi se uită pe deasupra lor, o invocă Olguța, sculptînd-o cu degetele în aer.

— Şi ce mai are?

— Aa ! Un neg... un neg păros deasupra buzei! Şi-i slabă ca un țîr...

— ...Cu ochelari, adaugă domnul Deleanu.

— Stăi, papa! Are musteți!

— I-auzi!

— Zău, papa. Mă jur! Cînd mînîncă ouă fierte, îi rămîne gălbănuş pe musteți. Asta-i grețos! Vai, ce urîtă-i!... Papa, tante Melanie e nevasta lui oncle Leon, săracul de el!...

— Ce-ți spuneam eu! Vrea să divorțeze şi m-a angajat pe mine avocat.

— Nu primi, papa. Oncle Leon are dreptate. Tante Melanie e o zgripțuroaică. Ea îl persecută.

— Ce-i de făcut?

— S-o persecutăm şi noi pe ea.

— Atunci hai să mai cîntăm o dată.

— Hai!

Şi din nou, glasul de soprană şi cel de bariton silabisiră pomelnicul ritmat al fantelor.

Dimineața intra pe ferestre ca un viscol de polen, aurind sclipitor covoare şi oglinzi. Monica şedea pe divan lîngă sobă, ținînd pe genunchi o carte din *„Bibliotheque rose".*

— Săraca Olguța! oftă ea dînd din cap.

Din întîmplare, Monica aflase adevărata pricină a contramandării plecării la Iaşi, dar făgăduise doamnei Deleanu să nu spuie nimic Olguței.

...Et l'oncle LSon...

— Bravo, papa!

— Cu aşa profesoară ajung departe!

— Ştii ce, papa? Hai să te-nvăț acompaniamentul!

— Vrei să mor?

— Hai, papa... c-un deget măcar.

Vrînd-nevrînd, domnul Deleanu se aşeză la pian. Olguța începu să-i călăuzească degetele nedibace printre clapele uniforme.

Uşa salonului se deschise încetişor. Anica-şi vîrî numai capul, aşteptînd. Monica ieşi afară.

— A venit doctorul?

— Da, duduie, înghiţi Anica, ştergîndu-şi ochii cu pestelca... Cere coniţa spirtul din dulap şi un prosop curat.

Cu prosopul şi sticla în mînă, Anica o luă la goană pe scări. Monica intră în salon, cu fruntea încreţită şi ochii grei.

La tante Julie,
La tante Sophie,
La tante Milanie
Et l'oncle Leon...

Doamna Deleanu iesi cu doctorul în tindă.

— ...?

— Dă, doamnă... azi... mîne: e o chestie de ore.

— Să-1 transportăm la Iaşi, la spital...

— Păcat de cheltuială! Nu rezistă.

— ...Anica, du-1 pe domnul doctor la curte... Domnule doctor, vorbi doamna Deleanu trecîndu-şi mînapeste frunte, fetiţa mea îl iubeşte pe moş Gheorghe... Aş vrea să nu ştie... O lăsăm să creadă că eşti un client al bărbatului meu, venit pentru afaceri.

— *Voyons!* N-aveţi nici o inchietudine, zîmbi doctorul ridicînd mîna. în cinci minute sîntem cei mai buni amici. *J'en fais nton affaire.*

Văzîndu-1 pe doctor, ţăranii aşezaţi pe prispă se ridicară în picioare, salutîndu-1 adînc.

— Scapă, domnule doftor? întrebă unul.

— Ceva moştenire? glumi doctorul, ascuţindu-şi privirea. N-aveţi nici o grijă. Mult nu mai are.

Urmat de Anica, doctorul trecu înainte; trăsura-l aştepta la poartă cu Ion pe capră.

— Spurcăciune! scuipă printre dinţi Oţăleanca, urmîndu-1 c-o privire duşmănoasă pornită din ochii uzi de lacrimi curate.

*

Moş Gheorghe cercă să închege un zîmbet mucalit cu colţul buzei şi coada ochiului; zîmbetul răsări trist pe faţa topită în jurul ochilor amari de suferinţă.

Doamna Deleanu se aşeză pe marginea laviţei, binişor.

— Vrei ceva, moş Gheorghe?

— Duduie, şopti el rar, frămîntîndu-şi degetele subţiate, di ci m-o mai împus?

— Fiindcă aşa trebuie, moş Gheorghe. Asta-ţi dă sănătate.

— Sărut mîna... da' eu aş zice să vie părintele.

Ochii lui moş Gheorghe stăruiră umili subt privirea doamnei Deleanu, care încet întoarse capul.

— Bine, moş Gheorghe, are să vie şi părintele... dacă vrei.

Un oftat greu curmă tăcerea.

— Te doare, moş Gheorghe?

Ochii moşneagului, îndreptaţi spre ferestrele luminoase, se umplură de lacrimi.

— ...Am să *ţi-o* aduc mai încolo, moş Gheorghe.

Odăiţa în care Olguţa descoperea fructele din livada Oţălencei, după aromă, de cum intra pe uşă, mirosea acum a iod, a eter şi a spirt ars.

— Bună ţuică, domnule Deleanu.

— Bătrînă.

— Bună şi bătrîneţea la ceva! clipi doctorul. Şi, întorcîndu-se către Olguţa: *A la votre, mademoiselle.*

Olguţa îl privi cu ochi de miop şi-şi vîrî din nou nasul în carte, obraz în obraz cu Monica.

— Monica, ai băgat de seamă? Clientul se rade pe frunte! şopti ea, prefăcîndu-se că citeşte.

Profira ieşi cu tablaua, aruncînd doctorului o privire scîrbită: mîncase toate aperitivele.

— Şi cu ce se delectează, mă rog, domnişoarele, dacă nu-s indiscret? le întrebă doctorul, aşezîndu-se pe divan alături de ele.

— *Les malheurs de Sophie,* recită repede Monica titlul cărţii, strîngîndu-se în Olguţa.

— *Les malheurs?* A! Nu! Cu-aşa cetitoare trebuie să schimbăm titlul. Eu propun: *Les bonheurs de Sophie.*

Spiritual, aspiră aer pe nas. Olguţa se încruntă.

— Şi vra să zică Sofia dumneavoastră e nenorocită? Ia puneţi-mă şi pe mine la curent cu nenorocirile ei.

— Cum'nu! se oferi Olguţa, privindu-1 drept în ochi.

— *Vous avez la parole.*

— Sofia noastră, începu Olguța descoperindu-și fruntea, combativ, era o fetiță ca și noi...

— Frumoasă, cuminte și amatoare de povești, îi luă doctorul vorba din gură.

— Și binecrescută, adăugă scurt Olguța.

— Bucuria părinților, încheie doctorul.

— De unde știi mata?

— Aa! Ce nu știu eu?! îmi spune degetul cel mic.

— Daa? Te rog să spui mata degetului cel mic — care? de la mîna stingă, de la mîna dreaptă... sau de la picior?

— Iacătă-1!

Olguța îl privi cu deosebită și lungă atenție.

— Te rog să-i spui mata că spune minciuni și drept pedeapsă să-i tai unghia.

Unghiile doctorului erau tăiate — sau, mai exact, mîncate — scurt. Numai degetul cel mic al mînii drepte era privilegiat cu prisosință, datorită pesemne unei concepții estetice.

— Ha-ha! Și de ce spune minciuni, domnișoară?

— Fiindcă Sofia noastră nu era bucuria părinților.

— Nu-mi vine a crede!

— Ascultă mata și ai să vezi.

— *Je suiș tout oreilles.*

— Odată, vine un domn în vizită la părinții Sofiei...

Domnul Deleanu, subit, se așeză pe divan, la picioarele Olguței.

— Sofia tocmai cînta la pian. Ce să facă? Se scoală și ea să-1 primească pe musafir, fiindcă era o fetiță binecrescută. Dar musafirul n-o lăsa în pace. în loc să stea de vorbă cu părinții Sofiei — cum stau oamenii mari — el vorbea cu Sofia...

— Olguța, eu aș propune să ne așezăm la masă, se amestecă domnul Deleanu.

— N-o așteptăm pe mama?...Ș-atunci, urmă Olguța îndîrjită, Sofia nu s-a mai putut ține și i-a spus în față: „Domnule musafir, nu pot să te sufăr: fiindcă te razi pe frunte, fiindcă miroși ca o farmacie și fiindcă nu-mi dai pace".

Tăcere gîtuită.

Ușa se deschise. Doamna Deleanu intră cu o prefăcută însuflețire.

— O veste bună: o scrisoare de la Dănuț.

— Ia să văd, sări Olguța.

— Haidem la masă... Ei, cum vă-mpăcați? întrebă doamna Deleanu pe doctor.

— Admirabil! Ne tachinăm deja. Știți: *„Qui s-aime se taquine".* *jut^ju*

Domnul Deleanu își mușcă musteața, strănutînd.

Din plicul deschis se revărsă pe farfuria doamnei Deleanu un teanc de fotografii.

— Dănuț! Uite Dănuț! se bucură doamna Deleanu.

— Ia să vedem, mamă.

— Tuns! se-ntristă doamna Deleanu, privind cu de-amănuntul fotografia proaspătului licean.

Singur doctorul își mînca omleta cu brînză și verdețuri.

— Mamă, uite: scrie ceva pe dos.

„Pentru Monica de la Dănuț", ceti doamna Deleanu slova caligrafică... Poftim, Monica.

Sugrumată de emoție, Monica-și luă fotografia fără s-o privească, o așeză pe genunchi pipăind-o cu degetele, înghiți și-și trecu șervetul peste obrajii aprinși.

— „Pentru papa de la Dănuț."

— Hei! Ca o ridiche! Căpățînosul tateiX

— Asta-i pentru mine. „Pentru Olguța de la Dănuț."

— Mamă, da' aceea pentru cine-i?

— „Pentru moș Gheorghe..." ceti repede, oprindu-se prea tîrziu, doamna Deleanu.

— Bravo, Dănuț! jubilă Olguța. Eu i-o duc lui moș Gheorghe.

Toți se posomoriră. Numai doctorul zîmbi, clipind cu nteles către doamna Deleanu.

— Stați, mă rog, interveni el mestecînd. Dați-mi și mie o fotografie. Nu-s eu prietenul juneții?

— Poftim omletă, ripostă crunt Olguța, îndesind farfuria înspre el.

— Chiar așa. Hai să mîncăm, se scutură doamna Deleanu.

— Ce scrie, mamă? Cetește scrisoarea.

— „Dragă mamă, mi-e foarte dor de voi toţi, de moş Gheorghe şi de Aii"...

0 pauză lungă.

— Lasă, Alice. Ceteşte fiecare după masă.

Dacă n-ar fi fost doctorul la dejun, omleta s-ar fi întors aşa cum venise, fără ca bucătăreasa să se mire.

— Mamă, eu mă duc la moş Gheorghe să-i duc fotografia, anunţă Olguţa, urmărind cu o privire cruntă pe doctorul, care intra în salon.

— Lasă mai tîrziu, Olguţa. Moş Gheorghe-i dus la pădure. Mergi cu tata cînd s-o întoarce.

— Mergi şi tu, papa?

— Nu ţi-am promis? îi facem noi doi *o vizită!*

— Si ne dăm în scrînciob?

— Vai!

— Şi pe client îl lăsăm acasă, nu?

— Nici vorbă!

— Bravo, papa! respiră Olguţa. Nu pot să-1 sufăr. Ai văzut cum mănîncă?

Doamna Deleanu întinse Olguţei scrisoarea lui Dănuţ.

— Ceteşte-o cu Monica. E vorba de nişte gavanoase! cercă ea să zîmbească.

Auzind cuvîntul gavanoase rostit de doamna Deleanu, Olguţa tresări. Luînd-o pe Monica de mînă, se grăbi spre odaia ei, în care nu se făcuse încă foc fiindcă Olguţa pretindea că-i prea cald.

Doamna Deleanu începu să plîngă.

— Biata Olguţa! dădu din cap domnul Deleanu.

Olguţa cetea cu glas tare scrisoarea lui Dănuţ; lîngă ea, Monica urmărea cu privirea şirurile neregulate pe care ar fi vrut să le alinte şi să le sărute.

„... Băieţii de aici mă rîd fiindcă vorbesc moldoveneşte. Chiar m-au poreclit «Şoldoveanu» şi «domnul Măi». Mie nu-mi pasă. Numai mi-i ciudă că spun minciuni! Spune şi tu, mamă dragă, dacă-i adevărat că eu spun «şi mai faşi» în loc să spun «ce mai faci»"...

— Nu-s eu acolo, că v-aş arăta eu *şi mai fac!* se stropşi Olguţa la nevăzuţii munteni, prigonitori ai lui Dănuţ.

— Da' nu-i adevărat, Olguţa. Dănuţ nu spune-aşa! sări şi Monica, aprinsă de mînie.

— Sigur că nu spune! Da-s proşti muntenii! Ştii, ei îs cam surzi! explică Olguţa, compătimitoare. Cînd vorbeşti cu un muntean trebuie să ţipi, altfel nu te-nţelege. N-ai auzit? Ei nu spun *măi,* ca *noi.* Ei ţipă: *băăă!*

...„Da nici eu nu m-am lăsat", urmă Dănuţ îndărătnic.

— Bravo ţie! aprobă Olguţa pe neştiute.'

Monica primi omagiul.

...„Ieri, cînd intram în clasă, un băiat spunea arătînd pe nişte băieţi din altă clasă: «Mă, ei are liber, al dracului!" Atunci eu am sărit şi i-am spus că nu ştie să vorbească româneşte, fiindcă în româneşte subiectul se acordă cu predicatul, ş-atunci trebuia să spuie: «ei *au* liber». Toţi băieţii rîdeau şi spuneau că el are dreptate, fiindcă eu sînt şoldovean căpăţînos. Eu n-am spus nimica"...

— Foarte rău! dezaprobă Olguţa.

— Ce era să facă saracu Dănuţ? îl apără Monica.

— Să-i insulte şi să-i bată.

„...da' în ora de română l-am întrebat pe domnul Ilie Popescu cum se spune. El mi-a dat dreptate. Da' eu nu mai pricep nimic ! Chiar el spune tot aşa: «Ei *are»* ! Spune tu, mamă dragă, şi-a bătut joc de mine sau nici el nu ştie româneşte?"

— Ilie Popescu, eşti un prost! Se cunoaşte*şi după nume că-i prost: nu-i aşa, Monica?

— De ce, Olguţa? El i-a dat dreptate lui Dănuţ.

— Nu trebuie să ţii cu proştii, Monica. Ei *n-are* dreptate niciodată.

„De cînd m-am tuns mi-i foarte frig. Şi nu ştiu de ce, da' mi-i ruşine cu capul gol! Ce-ar mai rîde Olguţa să mă vadă aşa!"

— Săracu Buftea! zîmbi Olguţa, privind fotografia din mînile Monicăi. Parcă-i dat cu var pe cap!

Olguţa reîncepu lectura. Monica nu-şi mai lua ochii de pe fotografie. Asculta şi privea. Dănuţ, în uniformă cu pantaloni lungi, avea o poziţie foarte fotografică: un picior înainte, ca la comanda militărească „pe loc paus !" ; o mînă voivodal înfiptă în şold, cealaltă, purtătoarea chipiului, atîrnînd ţapănă de-a lungul coapsei; capul strîmbat

în sus. Surîdea serafic mînei nevăzute a fotografului. Roşi, obrajii Monicăi îşi însuşiră zîmbetul.

Scrisoarea se isprăvea cu următorul post-scriptum:

„... Şi eu am mîncat dulceaţă din gavanoasele de la Olguţa. Bună mai era, mamă dragă! Numai la noi acasă se face aşa bună dulceaţă!"

— Bravo, Dănuţ! Aşa aş fi scris şi eu.

Olguţa admira retorica măiestrie cu care Dănuţ îmbinase spovedania jafului dulceţilor păstrate pentru iarnă cu slăvirea lor şi măgulirea păgubaşului — fără să-şi dea seamă că acel „bună mai era, mamă dragă!", departe de a fi un vicleşug, pentru Dănuţ era o naivă şi deplină doină.

După împărtăşanie, moş Gheorghe privise lung aburii albăstrii ai fumului de tămîie, plutind înfloriţi prin odaie. De la o vreme aţipise. Acum dormea cu faţa în sus. Braţele-i atîrnau în lături, grele. Şi trupul, şi chipul păstrau parcă întipărirea resemnată a unei răstigniri.

Doamna Deleanu îl veghea, aşezată pe un scăunel alături de laviţă, cu coatele sprijinite pe genunchi şi fruntea cufundată în palme.

Veghea şi Oţeleanca. Neîndrăznind să stea jos, subt acelaşi acoperemînt cu doamna Deleanu, şi fiind ostenită de lunga şedere în picioare, îngenunchease în faţa icoanelor.

Doctorul, întins pe prispă la aer curat, cetea un roman franţuzesc, făcînd reflecţii specific româneşti.

...Pe cînd era de-o samă cu Olguţa, doamna Deleanu căpătase de la moş Gheorghe un dar nepieritor ca trandafirii Ierichonului: zîmbetul copilăriei. Fără de moş Gheorghe nu l-ar fi cunoscut. Nu doar că n-o iubeau părinţii! Dar mama doamnei Deleanu, greu zdruncinată de la naştere, trăise mai mult prin străinătate. Venirile ei acasă — din ce în ce mai rare — nu aduceau decît o faţă mai istovită, un zîmbet mai chinuit şi o poruncă de *linişte* sfătuită de doctori şi rostită de Fiţa Elencu în faţa mormanelor de jucării proaspăt aduse. Conu Costache Dumşa, prins de viaţa politică, dezmierdă distrat, uneori numai — ş-atunci c-un oftat de mîhnire — capul fetiţei timide cu care avea

să i se stingă numele. în schimb, străjeri neclintiţi ai copilăriei ei în căminul părintesc fuseseră ochii Fiţei Elencu, verzi, ca un mucegai nimicitor al oricărei frăgezimi. Mai tîrziu, dascăli şi guvernante, tot subt diriguirea Fiţei Elencu, o învăţară să fie bătrînă la minte, deşteaptă, posomorită şi savantă, şi în alte limbi decît cea românească.

Moş Gheorghe-i ţinuse loc de mamă şi bunic. El alungase tot atîtea lacrimi pe cît deşteptase zîmbete şi-nviorări pe chipul palid al feţei istovite de învăţătură şi singurătate.

Şi ea fusese odată „duduita moşului". Acuma era Olguţa... Şi moşul copilăriei lor se ducea...

Degetele doamnei Deleanu mîngîiară uşor părul alb al moşneagului.

Alte amintiri, de mai tîrziu, înlocuiră pe-ale copilăriei; şi acestea tot de moş Gheorghe legate şi de căsuţa lui.

... Fiţa Elencu prinsese la Iaşi — era mult de-atunci — o scrisoare de dragoste de la tînărul Iorgu Deleanu, profesorul de filozofie al nepoatei sale.

— Ce-i asta, Alice? întrebase ea cu scrisoarea în mînă şi un zîmbet oţetit îh ochi.

Inima nepoatei simţise greutatea întregei planete.

— Ia să vedem noi ce-a scris *domnul profesor,* începuse Fiţa Elencu, aşezîndu-se într-un fotoliu. „Draga mea Alice"... Bre-bre!... Vra să zică, scumpa mea nepoată, un slugoi, un Deleanu oarecare, are cutezanţa să te tutuiască pe *tine,* odraslă de neam boieresc! Frumos! Tare frumos! Ştii tu, fetiţo, pentru ce-s făcute bicele?... Nu ştii. Ei, să te-nveţe mătuşă-ta, că-i mai bătrînă. Bicele, dragă nepoată, sînt făcute pentru tălpile groase, ca să le facă mai subţiri... şi mai simţitoare.

Şi cum mai spune? „Dragă !" Un *adiectiv* foarte necuviincios!... Şi ce mai spune? „Mea !" Cum se poate !? Nu-ţi pare ţie, scumpa *mea* nepoată, că acest posesiv nesăbuit porneşte dintr-o minte cu totul smintită? Că altfel nu-i cu putinţă să îndrăznească un fecior de robi să fure un cuvînt aşa de boieresc!... Mata, fetiţo, încheiase Fiţa păturind scrisoarea ca pe un document de mare preţ, ai să mergi cu mine la ţară, şi acolo am să-ţi spun eu „draga mea Alice" pană ce ti-i sătura de dragoste, ca să nu mai simţi nevoia să ţi-o spună slugile.

Fița se ținuse de cuvînt așa de vertiginos, încît tînărul Iorgu Deleanu găsise numai o ușă închisă în casa unde preda lecții de filozofie. Pe cînd nepoata Fiței învăța la Medeleni să-și stăpînească lacrimile subt atenta priveghere a ochilor verzi, tînărul Iorgu Deleanu le lăsă să curgă în voie, la Iași, căpătînd bile din ce în ce mai roșii la examenele de drept.

într-o bună zi, vine la curte mama Anica, nevasta lui moș Gheorghe.

•— Sărut mîna, duduie, oftase ea ca să-și ascundă zâmbetul, a căzut la pat moșneagul...

Fără să mai aștepte încuviințarea Fiței, „duduita moșului" pornise într-un suflet. Moș Gheorghe o întîmpinâse — mohorît de vesel ce era — în tindă.

în loc de boală, tînărul Iorgu Deleanu.

Moș Gheorghe știa bine cine-i și ce poate Fița Elencu. Totuși, nu pregetase.

O după-amiază întreagă moș Gheorghe și mama Anica pîndiseră pe geam pentru fericirea de la spatele lor. O noapte întreagă dormiseră pe prispă, fiindcă în odăița lor dormea somn fericit, somn tineresc „dragul duduitei".

...Cresc uneori în fața caselor copilăriei masivi și blînzi stejari, al căror zvon de frunze, al căror cor de cuiburi cu zilele și anii tot mai scump îți este, fiindcă în frunză și în cuiburi trăiesc și cîntă amintiri, și fiindcă umbra lor] e dulce ca o dragoste. Și dacă se întîmplă ca securea să-i abată, căderea lor e-o prăbușire de trecut, și golul lipsei lor, vaier de jale.

în tăcerea odăiței nu s-auzea decît suflarea hurducată și șuierătoare a lui moș Gheorghe. Cu hîrșcîit de ferestrău, moartea dobora un blînd stejar.

Doamna Deleanu plîngea.

Oțăleanca se închina la icoane.

Cînd povestea sau cînd pleda, domnul Deleanu era stăpînit de un zbucium meridional care-1 făcea să nu-și găsească astîmpăr. Odată, la Curtea cu juri, înfierbîntat de oratorie și de întreruperi, părăsise, încetul cu încetul, *banca apărării;* și începuse să înainteze... Ajunsese în mijlocul sălii, între acuzat și jurați.

Fără să-și dea seama, valsa mereu, înaintînd spre masa Curții, pînă cînd președintele sunase clopoțelul:

— Domnule avocat, îmi permiteți să chem aprodul să mute masa Curții... ca să aveți loc!

— Mă iertați, domnule președinte, replicase domnul Deleanu, oprindu-se. Adevărul te poartă înainte, ca un asalt spre dreptate. Mulțumesc onoratei Curți că m-a trimes la timp îndărăt.

De astă dată subiectul povestirei era în cel mai desăvîrșit acord cu temperamentul povestitorului. Isprăvile celor „trei mușchetari" nu erau numai povestite, ci și redate prin gest și atitudine. Spada neînvinsă a lui „d'Artagnan", redusă la proporțiile pitice ale *coupe-papier-ulm* de pe biurou, doborîse atîția guarzi de-ai cardinalului Richelieu, încît domnul Deleanu, cînd înainta, de bună-credință, dădea la o parte cu piciorul imaginare cadavre. *Coupe-papier-ul* nu mai avea pic de praf: după fiecare duel, domnul Deleanu îl ștergea de sînge.

Abat-jour-ul lămpii, răsturnat pe covor, arăta că slujise de feutru ceremonioaselor saluturi schimbate între bravii Athos, Porthos, Aramis și al patrulea mușchetar al treimei: gasconul d'Artagnan.

Ceașca de cafea neagră era mînjită pe dinăuntru de drojdie, fiindcă — deși golită de pe la mijlocul povestirei — domnul Deleanu o răsturna pe gît* mușchetărește, sorbind din ea închipuirea acelor savuroase vinuri care răscumpărau — în scurtele popasuri — truda și încercările celor patru bravi.

Monica și Olguța aveau mișcări de rîndunele, urmărind zig-zagurile povestitorului prin larga încăpere.

— ...Porthos îi vede, da' ce-i pasă lui de patru-cinci-șase guarzi de-ai șnapanului de cardinal! C-un brînci numai, răstoarnă cal cu călăreț cu tot...

Un scaun căzu trosnind.

— ...înșfacă pe călăreț...

Cea mai nimerită întruchipare a câlărețtlui cardinalicesc era statuia Justiției, cu balanțele veșnic strîmbe. Domnul Deleanu înșfacă Justiția de bronz.

— ...şi-ncepe să facă mulineuri: trei guarzi cad morţi, doi, răniţi, ceilalţi fug.

Ultimul guard — Justiţia — căzu din greu pe covor, în aplauzele Olguţei. Caritabilă, Monica ridică Justiţia, punînd-o la locul ei pe biurou.

Ca un „Hristos a înviat" rostit de preot şi apoi de mii de guri, roşeaţa soarelui — din nor în nor, din zare în zare — iluminase cerul.

Ograda casei lui moş Gheorghe, încetul cu încetul, se umpluse de ţărani. Veniseră să afle veşti despre cel mai bătrîn şi cel mai bun dintre ei. Unii şedeau jos la pămînt, alţii pe prispă, alţii în picioare, tăcuţi şi solemni ca la moartea unui voievod.

Moş Gheorghe deschise ochii: erau turburi. îi închise iar. O luptă fără trupuri se încinse în tăcerea odăiţei... Moş Gheorghe deschise din nou ochii. Gîndurile se mişcau anevoie, ca nişte care troienite prin nebulosul îngheţ al iernii.

Doctorul îi luă pulsul. întîlnind chipul străin, ochii lui moş Gheorghe se înturnară. Privi prin încăpere... o recunoscu... începu să caute... Ochii doamnei Deleanu întîlniră privirile muribundului.

Doamna Deleanu îşi trecu mîna peste frunte: uitase.

— Du-te acasă, şopti ea Oţălencei, făcîndu-i semn să se apropie, şi ad-o pe Olguţa.

Cu multă trudă, moş Gheorghe îşi urni capul din loc: aplecîndu-şi-1, sărută mîna doamnei Deleanu.

Alexandru Dumas scrisese aventurile celor trei muşchetari; domnul Deleanu le istorisea prin viu grai. Pornind poate de la adagiul juridic: *„La plume est serve, la parole est libre"* — povestitorul imensifica romantismul romancierului. Domnul Deleanu nu mai era avocatul Iorgu Deleanu, ci al cincilea muşchetar inedit: verbalul viteaz Tartarin de Tarascon.

Aşa că muşchetarii luptau cu oştiri întregi, pe care, fireşte, le biruiau neglijent. în plin galop, Porthos smulgea buchete de stejari — sau alţi giganţi vegetali — pe care le arunca în capetele urmăritorilor, fără ca armăsarul de subt el — de cea mai romantică rasă — să bage de seamă adaosul miilor de kilograme.

D'Artagnan trecea singur prin rîndurile duşmane — ca Isus pe valurile mării — împărţind în dreapta şi-n stînga trăsnete de spadă şi interjecţii româneşti.

Iar cînd toţi patru muşchetari luptau delaolaltă, vîntul celor patru spade dezrădăcina pădurile. Dacă *şnapanul* de Richelieu ar fi fost mai practic, ar fi apelat la patriotismul muşchetarilor în loc să-i prigonească. Şi muşchetarii —*flamberge au vent* — ar fi făcut mulineuri din zori şi pînă-n seară, purtînd astfel cu vîntul galic al spadelor toate corăbiile Franţei pe mări şi oceane...

De-acum înainte, haiducii naţionali aveau serioşi rivali în stima Olguţei.

Anica bătu de cîteva ori în uşă. Neprimind nici un răspuns, intră.

— ...O lovitură la stînga: bang! Adversarul o parase...

Olguţa se încruntă: palpita.

— ...O lovitură la dreapta... Ce vrei? întrebă d'Artagnan dînd cu ochii de Anica. *

— Afară! ţipă Olguţa. Spune, papa.

— Adversarul era chiar Athos?

— Eeei!

Anica nu-şi lua ochii de la domnul Deleanu, care urma aprins povestirea. Văzînd că nu-i luată în samă, înainta spre biurou.

— A trimes cuconiţa după duduia Olguţa.

— ...Adversarul lui Porthos era chiar Aramis!

— Aaa!

— Lui moş Gheorghe-i rău de tot, vorbi tare Anica.

— Ce-ai spus? sări Olguţa.

Anica fugise. Olguţa se uită la domnul Deleanu cu fruntea încreţită.

— Ce-a spus, papa?

Domnul Deleanu, trezit, cuprinse cu palmele capul Olguței, strîns de tot, sărutîndu-1 pe frunte. Olguța clipi, se smunci, deschise ușa și o rupse la fugă.

Văzînd-o pe Olguța, țăranii din ogradă se descoperiră, ridicîndu-se în picioare. Olguța trecu în goană printre ei, privindu-i zăpăcită.

— Moș Gheorghe! țipă ea din tindă, gîfîind.

Oțăleanca intră după ea. Doamna Deleanu și doctorul se ridicară în picioare. Olguța se uită cînd la unul, cînd la altul, fără să primească nici un răspuns.

în vîrful picioarelor intrară domnul Deleanu, Monica și Anica. Tinda se umpluse de capete. Toți tăceau apăsător.

Obrajii Olguței albiră. Se apropie de laviță, privindu-1 pe moș Gheorghe cu spaimă și neîncredere. Moș Gheorghe nu mai putea nici să-i vorbească, nici să-i zîmbească. Abia o zărea — poate — cu aburul de suflet rătăcit în ochi.

— Moș Gheorghe, nu tragi din lulea? îl întrebă Olguța tainic, aplecîndu-se asupra lui, ca să n-o audă nimeni.

Pleoapele moșneagului se zbătură pe albul ochilor. Olguța luă luleaua de pe masa cu bucoavne. Toți se fereau din calea ei. Așeză luleaua în mîna lui moș Gheorghe, zăbovind îndelung cu mînuța ei rece pe înghețul degetelor albe.

Se duse din nou la masa cu bucoavne, luă cutia cu chibrituri, se apropie de laviță. Aprinse chibritul. Luleaua căzu din degetele țapene... Chibritul ardea pîlpîind în mînuța tremurătoare.

Oțăleanca întinse luminarea și o aprinse de la chibritul pe sfîrșite, stingînd totodată flacăra care ardea degetele Olguței.

— Dumnezeu să-1 ierte !

— Pentru ce? întrebă rugîndu-se Olguța, cu o sfîșietoare duioșie.

Dar toți plecară capetele.

Și icoanele din părete tăceau severe.

O amiază rece, cu cerul îmbătrînit de nouri suri.

Deasupra satului suna clopotul, amintind cerului depărtat intrarea în pămînt a unui om. Pe ulița cea ma.e și prin fața ogrăzilor nu se vedea țipenie de om în vrîstă; numai copii de cei mărunți, care vorbesc cu gîzele, se sfădesc cu vrăbiile și se supără pe copaci. Satul părea al copiilor.

La cimitir, sătenii, cu capetele plecate îndărătul familiei Deleanu, ascultau clopotul jalnic.

Cînd începuse slujba la mormînt, Olguța se descoperise. Pletele ei negre fluturaseră în vîntul aspru, laolaltă cu pletele flăcăilor și-ale moșnegilor.

Preotul era bătrîn. Cimitirul, blînd. Vorbele slujbei semănau cu-acele amuțite în bucoavnele căsuței deșarte.

„Moș Gheorghe, unde ești?"

— Fie-i țărîna ușoară !

Și deasupra mormîntului țăranii adînciră crucea de stejar.

Dacă ar fi văzut moș Gheorghe ochii duduitei lui, încercănați ca niciodată și pironiți fără de lacrimi asupra mormîntului — „Aici-s, duduita moșului" — privirea lor l-ar fi împovărat mai greu decît țărîna umedă care-1 pecetluise între morți.

îndărătul caselor boierești începuse praznicul de pomenire pregătit de doamna Deleanu după datini.

Cu mîna ei, Olguța vărsa vin din cană în ulciorul fiecăruia. Doamna Deleanu și Monica împărțeau păhărele cu rachiu de pe tablaua purtată de Oțăleanca.

Anica, Profira și Safta — bucătăreasa oamenilor de pe moșie — aduceau felurile de bucate.

Sfiala posomorită adusă de la cimitir nu ținu mult. Mai întâi vorbiră amintirile bătrînilor. Pe urmă izbucniră glumele tinerilor: la început în șoaptă, la ureche, apoi fățiș. Rachiul, supa fierbinte și priveliștea bunătăților calde întețiră voioșia.

Olguța se încruntă. O vorbă aprigă îi aprinse ochii... dar porni spre casă, strîngîndu-și buzele uscate. în fața scărilor se opri, ca alungată de cineva. Se îndreptă spre grajd. Acolo nimeni nu rîdea...

...Acolo, pe capra trăsurii neclintite, fără de cai, fără de hățuri, un copil plîngea cu mînile pe ochi.

Și dumnezeul minunatelor povești nici nu trimise îngeri să se-nhame, zburători; nici nu cuprinse de la

spate pumnii uzi, dîndu-le hățuri, nici nu șopti c-un zîmbet blînd:

— Mînă mata, duduită...

— Stai jos, părinte.

Vîrînd mîna subt rasă, preotul scoase la iveală un plic.

— Cucoane Iorgule, acum doi ani, moș Gheorghe, Dumnezeu să-1 ierte, mi-o încredințat o hîrtie pentru domnia-ta. Iacăt-o.

Domnul Deleanu luă plicul de pînză cu peceți roșii. Pe-o față de coală, mîna lui moș Gheorghe așternuse tremurătoare chirilice. După o scurtă aruncătură de ochi, domnul Deleanu se uită la preot.

— Părinte, eu am cam uitat slova asta. Fii bun și ceteşte.

Preotul își puse ochelarii și dădu glas voințelor din urmă ale celui dus. începea moș Gheorghe luîndu-și rămas bun de la stăpînii săi și mulțumindu-le pentru pînea care o mîncase la casa lor și pentru bunătatea cu care-1 învredniciseră. Apoi arăta întrebuințarea ce roagă să se dea banilor pe care i-a agonisit. Apoi:

...„Eu, Gheorghe Iernilă, lăs cu limbă de moarte casa și gospodăria me copiilor lui cuconu Iorgu Deleanu, adicătelea duduii Olguța și lui cuconașu Dănuț. Sî li hie casa și pămîntul mieu loc de gioacă după moartea me, precum le-o fost și cît am trăit. Iară sipetul brașovenesc ce am dar de la răposatu cuconu Costache Dumșa îl lăs cu tot ce-i în el duduii Olguța. Am adunat în sipet oleacă de zăstre, din munca me, pentru duduia Olguța. Și vă roagă moșu, cu plecăciune și supunere, să faceți duduii Olguța haină de mireasă din mătăsurile adunate în sipet. Că dacă n-am avut eu parte s-o văd mireasă, măcar de-atîta bucurie să am parte, că mult am iubit-o"...

între timp, doamna Deleanu intrase în biurou, căutînd-o pe Olguța. Vorbele testamentului se îmbinau în mintea ei cu dialoguri din alți ani, lămurindu-le.

— Cit, moș Gheorghe, că-i bun și ieftin.

— Ba mătasă, sărut mîna, că-i scumpă și frumoasă.

— Și pentru ce, moș Gheorghe? Că doar fată de măritat n-ai?

— Sî hie ! Știe el moșu !

„Și mi-i iertat mie, ca slugă veche a neamului dumneavoastră și ca om bătrîn, să rîdic ochii la stăpîna me, duduia Olguța, și să zic: «Duduita moșului, sî nu-ți hie rușine să primești zăstre de la o slugă, că munca și dragostea îs sfințite chiar de Domnul nostru Dumnezeu»"...

Numai doamna Deleanu știa — din întîmplare — că Olguța îmbrăcase într-ascuns rochița de doliu a Monicăi pentru înmormîntarea slugei care-și închinase munca anilor din urmă unei albe rochii de mireasă.

Noaptea de toamnă era umedă și amară, ca izgonită din fundul unui ocean.

Pe peronul gării, doamna Deleanu, domnul Deleanu și fetițele, strînși în jurul geamandanelor, ședeau tăcuți ca o familie de emigranți.

Trenul intră în stație cu o întîrziere de un ceas. Se suiră repede. Pe coridorul neluminat, un glas bărbătesc întrebă căscînd:

— Ce gară mai e și asta, domnule? Cînd dracu o să mai ajungem cu-atîta stat pe loc!

Olguța strînse pumnii.

Gornița sună scurt. Trenul porni din anonima gară a vacanțelor spre orașele cu nume atît de cunoscute

TABLA ILUSTRAȚIILOR

CUPRINS

Redactor responsabil : AURELIA RUSU
Tehnoredactor : MINA CANTEMIR

Dat la cules 05.01.196S. Bun de tipar 15.0S.19SS. Apărut **1968.** Tiraj' *20 180 ex. 'li legate. Hîrtie scris I A de 63 glm>. Format 540 X 840/16. Coli ed. 25,24. Coli tipar 2$. Planşe tipo 9. A. nr. 19 15011967. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 859—0.*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Seîtiteii", Piaţa Scînteii nr. *1,* Bucureşti — Republica Socialistă România, comanda nr. 80 013